

2226

卷之四

~~1910~~

916

ELANGI. *...*

CANADA.

294.5922
v. 100-00

916

36

రాకూర్ పరిశోధనా కేంద్రం విజయవాడ

శ్రీ.రామ.భద్ర...వి.ల...ము... గ్రంథం

...ల.చ్చ...ము...ము... రచయిత

294:5922 పరిచ సం... 9.1.1... పేజీ సం

ల. గుం - ౮౮

శ్రీరస్తు.

916

శ్రీశీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీరామచంద్రవిలాసము.

అను ప్రబంధము పృథ్వీరాజు వ్రాసెను.

గుండు లక్ష్మణశాస్త్రిచే రచియింపఁబడినది.

శతావధానులు

తిరుపతి వెంకటేశ్వరకవి సార్వభౌములచే

బరిష్కరింపఁబడి

మొదటికూర్పు 1000.

శ్రీ సరస్వతీ ముద్రాక్షర శాలయందు బాకీ చిన సూర్యారావుచే
ముద్రింపించి గ్రంథకర్తచే బ్రకటింపఁబడియె.

1914.

కాఫీరైట్.]

[రిజిస్టర్డ్.]

హిందెల ను 0-12-0.

శ్రీ రస్తు.

- సీ. శ్రీమార్పి కులసుధా • సింధురాకాశశి, ముదునూళ్ల గోత్రజుం • దుదితయశుడు
పాపయ్యయనుబేరఁ బరగునొక్క-దుఘనుం, డతనిపుత్రుఁడుసుబ్బ • యాఖ్యుఁడలరు
సతనికిరెండవ • యాత్మజుండై యొప్పె • రామయాఖ్యుఁడుయశో • రాజతుండు
నారామయాఖ్యున • కర్ణాంగలక్ష్మియై, యమ్మన్నయను సాధ్వి • యశముఁగాంచె.
- తే. నట్టిరామాహ్వాయునకున • మృన్నయ నెడు, సతికినుదయించి రిద్దరు • సుతులుఘనులు
వారిలోఁబెద్దవాఁడుగాఁ బ్రబలియుండె, నూరయాఖ్యుఁడుసతగ్ర-విస్తామనుతుఁడు.
- మ. కరుణాసాగరుఁడర్ధిబృందసురలో • కత్మాజమున్ జానకి.
వగపాదాంబుజ భక్తియుక్తుఁడు యశో • వ్యాప్తాభిలాషుఁడునుం
బరమాగ్గాదగుఁడిన్దేవతేజుఁడమల • స్వాంతుండు ధర్మాత్తుఁడై
ధరభాసిల్లెడు నూరయాఖ్యుఁడునుండే • తన్మాత్రుఁడే; చూడఁగన్.
- సీ. హరిపురాణచరిత్ర • లనవరతంబుగా, నాలించుచుండున • వ్యాజభక్తి
ధర్మకార్యములన్న • ధనమెంతయైనఁదా, నిచ్చుచుండును జను; • తైచ్చుకొనఁగ
నధికశత్రువుఁడైన • నార్తిచేతను జేరఁ, గాపాడునవ్వానిఁ • గరుణతోడఁ
బుణ్యంబుఁగీర్తినిఁ • బొందువాడొటచే, సత్యంబుఁదప్పక • సంచరించు.
- తే. నట్టిసుగుణాళికాకర • మైతనర్పు, నమితయశుఁడైనయానూర • యాఖ్యుఁడుని
బహుళసంస్తుతిజేయమా • వశమెయితని, సహజసుగుణాళి నే యెన్నఁజాలమనఁగ. తి
- తే. పుడమిపైవేట్లపాలెమ • న్బరమునందు, బ్రథితసుగుణుండువల్లూరి • వంశజలధి
కువలయేళుఁడు నుప్పిర్ల • గోత్రజుండు, సుబ్బయాఖ్యుఁడు దనరుని • స్తులయశుండు.
- తే. ఆతనికి శ్రీమహాలక్ష్మి • హరికిఁబలెను, భార్యయైయొప్పె మహాలక్ష్మి •! పరమ సాధ్వి
యన్నిసుగుణంబులకు నామె • యాకరమన, నామెసుగుణాళి నెన్నఁ • క్యంబెతలఁప.
- ఈ. తమ్మహనీయదంపతుల • కాత్మజయై ప్రభవంబుఁ జెంది నూ
రమ్మయనంగ నొప్ప సతి • యామహాలక్ష్మినిఁ బోలియుండె ను

త్యక్తుగన్తీమే సద్గుణము • లన్నియునెన్నఁగ వాగధీనుఁడో

బస్తుయుఁ జాలఁడన్నఁ బెగ • వారికిశక్యమే యెంచిచూడఁగన్,

6

తే. అట్టి నూరమ్మయానూర • యాభ్యుఘుచుని, జాయయై యొప్పిసూర్యునిఁ జూచుచోర్చి-
వాని పదపద్మములయందు • భక్తినిలిసి, నిత్యమును గొల్పునీభామ • నీమత్తి 7

ఉ. దంపతులిద్దరున్భువిని • ధర్మవిధాదరులౌటచింత్యమీ
దంపతులిద్దరున్సకల. • ధర్మసమాదరులైరి బాపురే

సంపదలున్న సంతసమే • సంపదనేయశ మొందువారిదే

యింపగుజన్మచూచుధన • మొంతయొకూర్చినఁ గీర్తిగల్గు నే

8

ఉ. ఇంపగురీతి నేమరచి • యించిన యీగఘూరమగంధనీ

దంపతులొక్కనామవిని • తత్త్వణమీకృతి వేడగ్తోడము

దింపనయాచితంబుగనె • తృప్తిగవిత్తమొసంగిదీనిము

దింపగఁజేసినారహహ • దేవునియందలిభక్తియెట్టిదో.

9

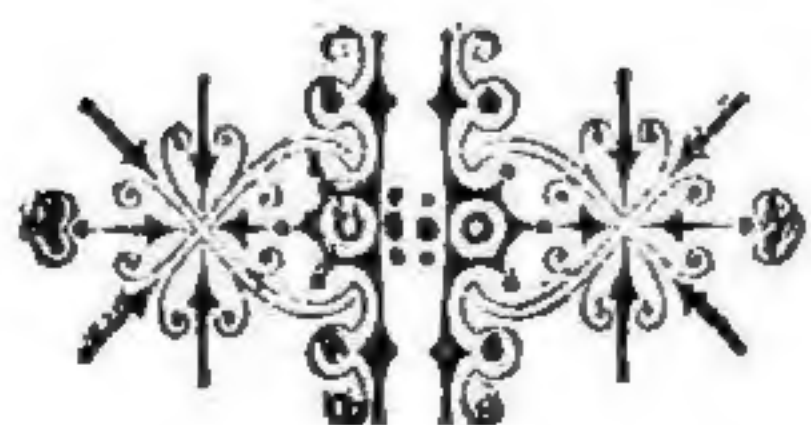
తా. ఆరోగ్యంబును బుత్రసంపదయుధ • ర్హసక్తిదీర్ఘాయువున్

భూతత్వాశ్వకరీంద్రగోకనకస • ద్భూషాదిసంపత్తులం

దోరంబాగతినిచ్చుచుండిమదిసం • తోషంబుతోవీరినిన్

శ్రీరామాహ్వాయుఁడైనబ్రహ్మమేపునున్ • శ్రీనిరంజనాచలించుతన్.

10

గ్రామచంద్రవిలాసము:—ఇది రామాయణమునందలి బాలకాండములోనికథ

మాత్రముఁ దెలుపు కావ్యప్రాయమైన పురాణము. బాలకాండకథమాత్రమే చెప్పటచేతఁ గావ్యోచితములగు కొన్నివర్ణనలందు లేకపోవుటచేఁడత్రాప్తయమనవలసివచ్చినది కాని యితరకారణములచేఁగాదు. ఇక్కవి పేరి పేరయ్యశాస్త్రులవారివద్ద వ్యాకరణశాస్త్రము నభ్యసించిన విద్వాంసుడు. కావున నిప్పటియాంధ్రకవులు పెక్కుమందికి గలిగిన లోప మిక్కవికి గానరాదు. నాటకశకమని చెప్పందగు నిక్కాలంబున నాటక సంఘములలో నటవేషమువేయువాగు గూడ నాటకము వాయు నీసమయంబునఁ గావ్యము వాయువా రే కానరారు. ఎవ్వరో యొకరిద్దరున్నను తగిన పాండిత్యముండుట దుర్లభము. యిక్కవ యిత యుభయభాషాధురీణుండు ననూచానసంప్రాప్త కవితామాననీయుండు నగుటచేత నే మొదటఁ గావ్యనిర్మాణమునకుపక్రమించెంగాని కానిచో నాటక మే వ్రాయ నెంచును. ఇందలి కవిత్వధార నిరర్గళమైనది, జౌచిత్యము శబ్దసంగ్రధననౌపుణ్యము ప్రాసములకంటె కొంచెము తీసిపోయినను నధునాతములగు గిసిపోదు. ఇక్కవి నీతిబోధకములగు నర్థాంతర న్యాసములను గూర్చుటయందు గడు నేర్పరి; స్వభావోక్తియందు గూడ మిగుల నైపుణ్యము గలవాడు, కథపురాణ కథ గదాయని ప్రకృతార్థోపసాగరకంబగు శ్లేష యందేమి మఱియు నితరాలంకారములయందేమి యిక్కవి నైపుణ్యముగజూపక పోలేదు.

ఈచెప్పిన విషయములు సత్యములని తెలుపుటకై స్థాలీపులాక న్యాయముగఁ గొన్ని పద్యములీక్రింద నుదహరించుచున్నాము గాన కవితా సారస్యసంగ్రహిణియగు మతిగల మతిమంతులందరు చవిచూచి యానందింతురు గాత.

క. చిబుకలపలుకులరీతినిఁ గులుకునుబుట్టించు ముద్దు • కొమరులు చెంతం

బలికెడి పలుకులు వినఁగల కలిమికి మరి యొండు సాటి • కలదే చూడన్.

ఉ. పెందొడఁ జేర్చి నందనులఁ • బేరునఁ బిల్చుచుఁ జొంచు దువ్వచుం

బొంచుగ దేహము న్నివిరి • ముద్దులఁ బెట్టుచు ముచ్చటాడుచుం

గందువు మాటలాడినఁ బ • కాపక నవ్వుచు నుండువారి యా

నందము వంటిసౌఖ్యమును • నాకము గీకము నీయ నేర్చునే.

చ. సరసుల మధ్యమగడినను • సాగరజాస్థితి గల్గియుండినం

బరుడగు రాజునొక్కనిని • భావరిఁ జెంతిను జూచుచుండియు

న్వగుఁ డపరాశఁ బోయినను • వానినె కోరుచుఁ బన్నిను ల్విభా

వరిఁ దమవక్త్రము ల్మ్రుడిచి • బన్నిని కీగుణ మ్మగ్న మేకదా.

చ. తనకు లభించుభగ్త విన • తానుతవాహనుడంచు నెంచి పూ
జనములు సేయ కాశనిన • శంబున నుండక వానిరోసి మం
తనమున గారునిం గలసి • ధర్మము బోకడఁ బెట్టునట్టి యా
వనితనుబట్టి యగ్నిఁ బడ • నైచినఁ బాపములేదు రాఘవా.

(ఇందలి కొన్ని యర్థాంతర న్యాసములుమాత్రమే సూచించితిమి చూచుడు)

- 1 మధుపాయిత్వము గల్గువారికిల సన్మాన్యంబు సిద్ధించునే.
- 2 విస్తారబలాధ్యవైరమున సౌఖ్యము లబ్బునె యెంతవారికిన్.
- 3 నడుమనుగల్గు సంపదలనమ్మిన మోసమురా దెయేరికిన్.
- 4 ఎక్కుడు బుద్ధియున్న లభియింప నిడుగడగుగా దె యేరికిన్.
- 5 విత్తముగలచోటికిగదురు తద్రహితస్థితైర రెవ్వరున్.
- 6 తుమపయి నెంతవారికిని గాలముచెల్లిన నిల్వశక్యమే.
- 7 భాతిగ నెచ్చటన్ సుజన వైరము మేలొడగూర్చు గాదొకో.

యిది పురాణప్రచారకులకును గావ్యపాఠకులకుం గూడదగియున్నది. సీతావివా
హాఘట్టమున సీతావర్ణనము యావనవతీవర్ణనముగా గాన్పించుచున్నను స్త్రీవర్ణనామాత్ర
వ్యాపకబుద్ధితో వర్ణించినదియే కాని సీతయప్పటికి యావనవతి కాదని యెఱుఁగకవర్ణిం
చినదికాదను మాయభిప్రాయమును బాలకాండములోని యవాంతరగాధలను గూడ సూ
చించి వదలిన యిక్కవిరామాయణజ్ఞతయే దృఢపరచుచున్నది. కావ్యప్రకాశికాకా
రోక్తములగు కవితోశ్చ త్తి హేతువులన్నిటిలో “కావ్యజ్ఞశిక్షయాభ్యాస” యను హేతువు
తనకసమగ్రమని యిక్కవి తలచుతలంపే మేమిందు సవరించితిమను మాటకు తావిచ్చినది
గాని మేమిందు సవరించినది లేశమాత్రమునులేదు. యిక్కవి మఱియు రామాయణము
నందలి యితరకాండములనుగూడ యిట్టికావ్యములుగా రచించి లోకోపకారమునుజేయుం
గాతమని యాశీర్వచించుచు నింతటితో విరమించుచున్నాము.

ఇట్లు,

శతావధానులు,

తిరుపతివేంకటేశ్వరులు.

శుద్ధ పత్రిక.

పుట.	పత్రి.	తపస్వ.	ఒప్ప
1	1	గియుం	గుచుం
„	5	గాధ	కాధ
2	24	ఘార్జిటి	శ్రీహర్ష
3	8	హర్ష	హాగు
5	10	యాడు	యైన
„	15	యయుం	యైభువి
6	16	యాడు	యైన
„	20	భూమి	భూమ
7	15	రికి	రిక
„	23	గర్మరామదేవి	మనిలాసు తేశ
8	7	నను	యను
„	13	గనియు	గనుదు
10	12	వారి	వాని
„	23	చియు	చుచు
11	27	నిచ్చి	నిల్చి
13	9	గల్గకు	గనులకు
„	10	మలులుం	మందలుం
14	4	బలాజ్ఞ తరావణకృ	పరాక్రమహీనతఁగ్
„	19	నెదుట	యెదుట
17	1	కఁగల్లు	కకల్లు
„	7	దక్ష	దత్తు
19	7	కర్మల	కర్మము
„	9	కర్మజేయగ	కర్మమూనిన
„	26	నదియు	నది
23	3	నగ్ని	వీతి
24	7	పుస్త్రీధవము	స్త్రీపురుషాకృతు
25	11	నగ్ని	వీతి

పుట.	పజ్జి.	తత్వ.	అర్థ.
25	16	పుస్త్రీ	పుస్త్రీపురుష
26	10	నెలు	నెలు
27	27	భస్మ	భూతి
27	24	నగ్ని	వీతి
28	15	భూ	భూ
33	9	కర్మల	కర్మముల
34	18	గ్మలను	గ్మముల
36	20	మాయ	మాయ
38	18	ర్వంత్రి	ర్వంత్రి
46	12	కాతు	కాతు
47	10	మట్టి	మన్ను
52	8	నలు	నలు
53	21	సుందరక	సుందరక
71	3	మెందు	మెందు
72	10	గలు	గలు
76	6	నదు	నదు
79	24	సుందరంబు	సుందరంబు
84	6	ధంత మోర్వాళి	ధంత మోర్వాళి
85	3	చటుబోయె	చటుబోయె
85	4	దను	దను
85	9	మున్ను	మున్ను
85	9	మయ్యు	మయ్యు

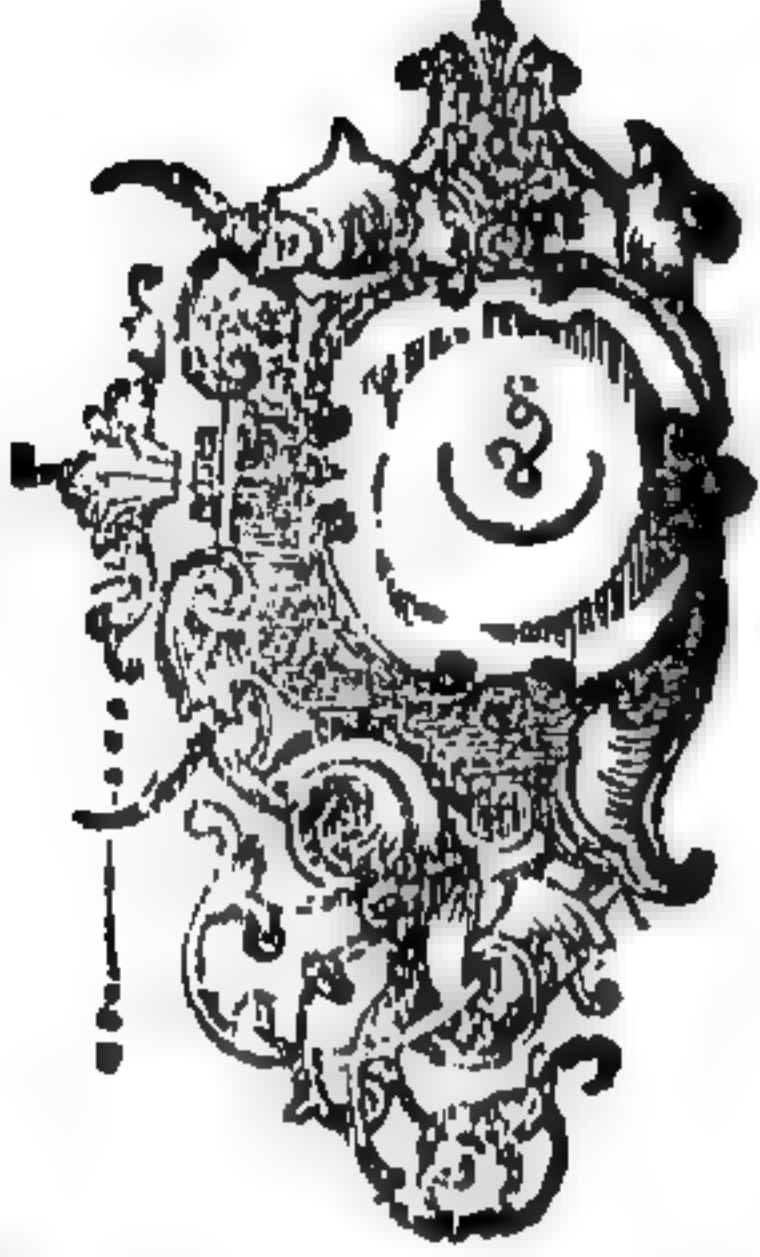
పుట.	పజ్జి.	తప్పు.	ఒప్పు.
88	13	పురిలో	లపురిన్
„	24	రంగని	రస్థుల
92	15	క్రపా	గ్జపా
„	20	సుందరవి	కాంతితతి
94	11	జేరి	జేరె
95	28	దర్పు	దనర్పు
96	9	శలఁతా	శిసత్తా
„	27	రంబుగలుగు	రాంగియెన
97	20	సుందర	సౌప్తవ్య
99	8	ధగ్గు	దర్గు
100	9	తగ్గింఁ	తగ్గింఁ
102	19	నివి	నిను
103	5	తయై	తమై
104	17	హస్త	హస్థ
106	12	ట్టకి	ప్పికి
„	„	పుట్టి	పుప్పి
109	3	దేరగఁబం	దెమ్మనిపం
112	21	విలాస	డలీల
113	23	శము	సము
„	24	తసా	మదా
114	13	రాధ్య	రాంగి
120	5	శత్రు	శతు
„	7	స్థుల	స్థుల
„	22	సును	కుసు
122	20	జని	జన
127	17	రణిం	గుడిం
134	22	గ్ని	గ్ని

వితతస్వరూపాయ ♦ హృతభక్తతాపాయ ♦ భవ్యాభిధాయతు ♦ భ్యం నమోస్తు
ఇది 43 పేజీలో 14 పపజ్జిగాఁ జదివికొనవలయును.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీశీతారామచంద్రపరబ్రహ్మజేనమః.

శ్రీరామచంద్రవిలాసము.

ప్రథమాశ్వాసము.

గారీశివసన్నిధిం బరగియుం ♦ జేతోముదం బొప్పఁగాఁ
దాఁ గండభ్రమరాళిఁ దోలుమిష నా ♦ త్మశ్రోతముల్వీడుచుఁ
బాగొప్పం బిత్తదేహజశ్రమజలా ♦ భావక్రియాకారియై
యూగౌరీకుల కాత్యమోద మిడు వి ♦ స్నానీశ్వరుంగొల్పెదన్.

ఉ. శారదచందిగ్రాధవళ ♦ చారుశరీర నిజాంఘ్రిభక్తమం
నార దళత్సరోజముఖి ♦ ధాతృమహాప్రమదప్రదాత్రి వి
స్తారదయాప్రసన్నమతి ♦ సర్వసుధీజనసేవ్యమానయా
శారద సతక-శాతతివి ♦ శారదుఁగా ననుఁ జేయుఁ గావుతన్.

నీ. ఒకమోము భాషతో ♦ నెకసక్కములు వల్కి, నవ్వంగఁజేసి తా ♦ నవ్వుచుండ
నొకమోము నారదా ♦ దికమానులకు నాత్మ, విజ్ఞానపద్ధతి ♦ విప్పిచెప్ప
నొకమోము కృతజరితు ♦ సుకృతదుష్కృతఫల, నూచకముఖరేఖిఁ ♦ జూనుచుండ
నొకమోము భువనస్ప ♦ ప్తికలావిశేషంబు, నుపవిధాతలకుఁ దా ♦ నూనుచుండ
సరస నున్నట్టి రాజహం ♦ సంబుపైనఁ, గరము సాచియు సత్యలో ♦ కమున నిండు
కొలువుకూటంబు లోపలఁ ♦ గూరుచున్న, యంబుజోద్భవుఁ గొల్తుమో♦దంబుతోడ.

కా. నేవ్వన్నంధనరూపరాక్షసతతిం ♦ బీతాంబరోద్భాసునిన్
విష్వద్ర్యజ్సురమానిముఖ్యకరుణా ♦ విహారికారున్ సుధా
భీష్మాస్యం జలజోద్భవాదిదివిష ♦ ద్వేద్యాత్మతత్వక్రమన్
విష్వక్సేనుని శ్రీహరి నృనముగా ♦ వేమానుఁ గీర్తిం చెదన్.

కా. ఎచ్చోట న్వసియింతు వచ్చట పిఱు ♦ హెచ్చట నిప్పుచ్చగం
బచ్చట న్వసియింప నిచ్చుచడన్ ♦ మచ్చాజ్ఞప్తతాక్షిన్

సద్భావిత్రము నుచ్చరింతు! నెపుడున్ ♦ సద్భావిత్రముం జొచ్చియే
లచ్చి గ్రచ్చల నిచ్చినిచ్చలు ననున్ ♦ గాలించి పాలింపుమా.

5

మ. గిరిజానాథుడు హంపాణి హనుడుం ♦ గీర్వాణవంద్యుండు శం
కరుఁ డాకాశధునీధరుండు శశభృ ♦ త్థండావతఁసుండు భా
సురసూఢాంఘ్రివిభూషితాంగుఁడు లస ♦ త్సూర్యానలాబ్జాక్షుడున్
వరదుండై ననుఁ గాచుఁ గావుత మహా ♦ వాత్సల్యముం జూపుచున్.

6

తా. శ్రీకంఠా సురవాహినీయువతిగఁ ♦ జెన్నందఁగా నుత్తమాం
గీకారంబున్ నొసంగె నాకు నధరం ♦ గీకార మివచ్చు నీ?
నీకుం జెల్లెను గాక యంచుధవుని ♦ నేర్పొప్ప నవ్విందు గా
రీకాంత న్మది నెంచెదన్ సుకవితా ♦ రీత్యప్తికై నిచ్చలున్.

7

తా. శ్రీరఘురామచంద్రముఁడు ♦ శీతమయూఖిసమాననుండు స
త్తారకమంత్రరాజజప ♦ తత్పరభక్తశ్శాదంబుజాతసం
చారుఁడు జానకీవరుఁడు ♦ సారగుణుండు పరుండు నాగు హృ
త్సాగసంస్థితుండగుదు ♦ సారదయ న్నను గాఁచుఁ గావుతన్.

8

తే. గీ. మంతనంబున శ్రీరామ ♦ మంత్ర మెపుడుఁ

జింత సేయుచు నానంద ♦ చిత్తుండై ని

తాంతపులకితగాత్రుండై ♦ యలరు బుద్ధి

మంతు గుణవంతు హనుమంతు ♦ మది నుతింతు.

9

చ. కవిత జనింప నేసుమతి ♦ కారణ మయ్యెనొ రామచంద్రుఁ డీ
భువి నవతీగ్ఢుండొటకును ♦ మున్నె రచించె నెవండు జానకీ
ధవుని చరిత్ర మట్టి వర ♦ నాపసముఖుని నామజాతునిం
బ్రవిమలభక్తితోఁ దలఁతు ♦ మత్యంతి పూర్వతఁ జెంది భాసిలన్.

10

నీ. కాళి దాసమయూర ♦ వీలాశుకవ్యాస, భవభూతిబాణభా ♦ రవిమురారి
జయదేవఘార్డటి ♦ శంకరామరసింహ, మాఘబిల్వాణముఖ్య ♦ మహితమతుల
వాగమశాసన ♦ భాస్కరశ్రీనాథ, సోమతిక్కనయజ్ఞ ♦ రామరాజ
భూషణతిమ్మన ♦ పోత నాప్పయభీమ, రంగనాయకరామ ♦ లింగపద్మ
నార్యముఖులను వరసంస్కృ ♦ తాంధ్రకవులు, లక్ష్మ్యలక్ష్మణకావ్యాళి ♦ లక్ష్మ్యయశుల
భక్తిఁ దలఁచెద నాచు కాన్యము విశేష, పూజ్యతను జెంది వల్లంబుడమి నెపుడు 11

నీ. యమసన్నిధి • కేగి నూరులు శాస్త్రులు సందేహరహితులై • సంతసించు
 బుధుల డహిపవా • గీతులు మెచ్చంగ, నహిపవాగేశత • నమరఁ జెందె
 నేశాస్త్రవిత్కీర్తి • యాశాదశాస్త్రీణ, పరిధార్యచేలమైవ్యాప్తి • జెందె
 నేవిపచ్చిన్మణి • యిలఁగల బుధులలో, జక్రవర్తి యనంగఁ • జాలి యుండె
 నట్టి పేర్వన్వవాహి • తాఁకుండైన
 పేరయావ్యాయబుధవర్మ • విమలచిత్తు
 నధకితాంతుని మన్యుఁ • నాత్మఁ దలఁచి
 చేతు లెత్తుదుఁ జోహారు • జేతు నెపుడు.

13

చ. సుకవివరుండు గృ ధములఁ • జూచి దొసంగులు మాని నేర్పుతోఁ
 బ్రకటితతద్గుణంబులనుఁ • బట్టి కనుగొని సంతసించు హం
 సక ముదకంబు మాని బు • సంగతదుగ్ధములన్ స్వశక్తి చే
 సుకరముగాఁ గృహించియును • నీలపుగ సంతస మందు కృచడిన్.

13

మ. కవిరాజగృణాలార చెప్పఁబడు నా • గృంథంబులలోభూముజా
 ధవు చారిత్రవిశేషముండె నదియేఁ • దక్క-ంగ శయ్యాదెస
 త్కవితాపద్ధతిఁ జెప్ప నావశమె మీ • గృంథాలికంటె నివ్వశే
 షవచోర్థంబులు లేవు చెప్పెద యథా • శక్తిం గృపం జూడుఁడీ.

14

చ. ఘరసయుక్త కావ్యములఁ • గాంచి గుణాలిఁ బరిత్యజించి తా
 రనమునుఁ దప్పల న్నెదకి • హాస్యమొనర్తురు దుష్టబుద్ధితోఁ
 బనసరసాలభూజముల • పండుల మానియు నద్భుతండులం
 గనుగొని ముట్టితోఁ బొడుచు • కాకుల రీతినిఁ గాకవు లుభవిన్.

15

చ. వడి నిడుటెక్కడో పిదపఁ • బ్రాసము లేస్థలమందు నుంచఁగాఁ
 బడియెనొ శబ్దజాలగస • భావ మదెట్టులొ కాంచకేమిదిం
 దడబడి మీయపుర్యకవి • తాలివిమర్శనతోడ నాకృతిన్
 వడివడిఁ దప్ప లెన్నుటకు • వాంఛ యొనర్పకుడయ్య కాకవున్.

16

చ. అని శిష్టాచారానుసారముగా మచ్చిక్కిరి తగ్రంథానంతరాయపరిసమాప్తి కై స్వేచ్ఛదే
 వళాగురువందనసుకవికుకవినమసాగరతరసాగరపూర్వకంబుగా వందనీయాస్మదన్వ
 యపూర్వబుధయతోదర్పణంబు మున్వయక్రమం బెట్టిదనిన.

17

●●◆కర్మచంశాచరిత్ర◆●●

- శా. మూలాధారముఖాబ్జవటగతుడై • పోద్యత్సహసాగ్రస
న్నాశీకస్థిరవాసుడై చిదచిదా • నందస్వరూపాధ్యుడై
లీలాకల్పితజీవవాటకజనా • భీమాత్రధారుండునై
బ్వాలాకారత నుండు నిర్గుణపర • బ్రహ్మాంబు తా భాసిలెన్. 18
- చ. అతనికతంబున న్నగుణ • మంది చతుర్భుజా డజ్జ నేతుడై
ధృతదరచక్రసాధనుడై • గృష్టశరీరుడు లోకరక్షణా
ద్యతుడు ధృతవ్రతాభిమత • దాయకు డీశుడు నిందిరాసతీ
యుతలలితోరువతుడయి • యుష్పతిలెన్ హరి జీవగర్భుడై. 19
- తే. గీ. అట్టి హరిసాభికంజంబు • నందు బుట్టి, వుండరీకాత్తు దయచేత • భువనస్పష్టి
జేయుచును నాల్గుమోములఁ జెందియున్న, ధాత రాజ్యలై సురసుఖ • దాతయగుడు.
- ఉ. ఆపరమేష్టిమానసము • నందు జనించియు బానపూర్వుడై
పాపవిదూరుడై నిజత • పఃపరిపూతవినిర్మలాత్ముడై
యాపరమేష్టిమానసము • నందు జనించిన తాపసాలిలా
శ్రీపతితుల్యుడై యనుచు • జెప్పఁగ నొప్పె నగస్త్యుడీభువిన్. 21
- నీ. ఎవ్వఁడు వింధ్యాది • వృద్ధిగర్వం బంతఁ, జెరిచె యుక్తిగను జే • జేలు మెచ్చ
నెవ్వఁడు నహుషభూ • మీశగర్వము దోలి, పాముఁగాఁ బుడమిపై • బడఁగఁదిట్ట
నెవ్వఁడు ధాత్రీసు • రేశ్వరాహితులైన, వాతాపి నిల్వలుబట్టి • చంప
నెవ్వఁడు సంద్రింబు • లేడు జేతిని జేర్చి, జలములఁ బీల్చి రా • తుసులఁ జూప
నాయగస్త్యుండు కులముషి • యాట నతని
కులజు లెల్లరు నాగస్త్య • గోతులైరి
గుండువారని గృహనామ • ముండె వారి
కాశ్వలాయనశాఖివా • రైరి వారు. 22
- నీ. శ్రీభీమమండల • స్థితమునుఁ దుల్యాప, గాతీరవాసప్ర • కాశితంబు
సకలసంపదాజి • సంయుతంబు భవాని, శంకరరక్షాభి • సంగతంబు
ధర్మకార్యవిధావి • ధానాదరానేక, సుజనావళీవాస • శోభితంబు
శ్రీరావుకులసుధా • సింధురాకాతమీ, కారితోపమానవేం • కటకుమార

మహిషమర్షరాయ • మహిళేంద్రసద్భావ

పాలితంబు దేవ • తాళినిలయ

విభవయుక్తమైన • వేళంగియను మహా

పురము వారి జన్మ • భూమి యయ్యె.

క. కాంతులు కవివసుతధీ, మంతులు శ్రీరామభక్తి • మంతులు సుకలా
మంతులు బ్రహ్మానంద స్వాంతులు, నాగస్త్యగోత్ర • జన్మలు భూమిన్, 24

అ. వే. వారిలోన మున్ను • భగవత్సుధీచంద్రుఁ, డవతరించి కళల • నంది నెగడ
వారిలోన మున్ను • భగవంతుడౌ చంద్రుఁ, డవతరించి కళల • నందినటుల. 25

క. వరమనుజ పూజ్యుడౌ కవి, సరమను సతిఁ బెండ్లియాడె సాధుచరిత్ర
సురమనుజపూజ్యుడౌ శౌ, రి రమను మును పెండ్లియాడు • రీతిని వేడక. 26

ఉ. ఆనయశాలిదంపతుల • కాశ్యపాద్వై ప్రభవించి మించె ల
శ్రీనరసింహకోవిదుడు • శ్రీపతితుల్యుడు నుజ్జ్వలదీప
ప్రేక్షణశుభాంబరీకృతయ • శశిపరిపూర్ణుడు రాజలోకసం
మానితుఁ డాత్మబాంధవస • మాజిరోమణి సత్కళాధ్యుడున్. 27

క. ఆమహితుభార్యయయ్యుం, గామాంబ ప్రసిద్ధిఁ గాంచె • గాంతామణియై
యామహి గల జనులెల్లరు, గామాంబ యటంచుఁ దన్ను • గాధల నుడువన్ 28

క. ఆమిధునంబున రామ, స్వామియుఁ బట్టాభిరామ • శాస్త్రీయు ననఁగా
ధీమణు లిరువురు బుట్టిరి, భూమిపయిన్ బుధులు చూచి • పొగడుచునుండన్. 29

ఉ. సోదరు లిద్దరుం బ్రధిత • సూతులె కాని ద్వితీయుఁ డందులో
వాదిమదేభసింహమయి • వన్నెఁ గనె న్దనశిష్యకోటి కెం
తోదయఁ భోజనాదులిడి • తుష్టి యొనర్చుచు విద్యలెల్లఁ బా
నాదర మొప్పఁ జెప్పుచు ది • గంతగతామలకీర్తియుక్తుడై. 30

తే. గీ. అట్టి పట్టాభిరామశా • స్థాస్థిఖ్యమహిమ
వర్ణనముఁ జేయ నది స్వభా • వంబె కాని
యతిశయోక్తియుఁ గానేర • దహహ యతఁడు
పూర్వభవమునఁ జేసిన • పుణ్య మేమొ. 31

తే. గీ. ఆతనికి లచ్చమాంబిక ♦ యద్యోగ భిక్ష్య

యా మేనుసుజాలి వర్జితః ♦ నిలవి యును వ

యన్న మిడ నన్న పూర్వ క ♦ దేవు గాని

సతులభగృంబులో నగుం ♦ ధతిని మించె.

32

కా. భూమిం బుట్టిరి తద్యుగంబున సుతుల్ ♦ పూర్వజులై నల్వలై

రామబ్రహ్మము రామకృష్ణ మయు సు ♦ బ్రహ్మణ్యపాపాహ్వాయుల్

రామాదు ల్పదితేగ్గ కేనికిఁ బాజెన్ ♦ నిఖ్యాతభాస్వద్యశుల్

ధీమంతుల్ రఘురామభక్తులుఁ గృపా ♦ గీర్ణతవిద్యానిధుల్.

33

కా. ఆ మాన్యోత్త ములందుఁ బెద్దయలు శా ♦ నంతగర్వది శ్చ్యేష్ఠుడై

రామబ్రహ్మమనీషి యొప్ప సుగణ ♦ భాగ్యేష్ఠుడై సద్యః

స్తోమండు రఘురామమంత్రబ్రహ్మని ♦ ధ్వాతాఖిలాఘుండునై

భూమానందుఁడునై సుతత్వకలనా ♦ పూర్ణప్రభావాధ్యుడై.

34

తే. గీ. జనకతుల్యతః జైందియు ♦ జనకుమించె, గళలచేతనుఁ బరతత్వ ♦ కళలచేతఁ

బ్రహ్మవిజ్ఞానకలితుడై ♦ ప్రబలె నవని, నతనివర్తింప శేషుని ♦ కైవఁ దర మి.

35

క. రామబ్రహ్మకపింద్రుఁడు, ప్రేమదలీగ్గంగఁ గాను ♦ పండిలియాడెన్

కామాంబు మును విష్ణువు, శ్రీహానినిఁ బెండ్లియాడు ♦ చెన్నున నేడగెన్.

36

క. పతిపదములు నమ్ముచుఁ దన, పతిపదములు నమ్మియున్న ♦ పద్మకు సర్వమై

యతిమదమున సేవించుచు సతతముఁ గామాంబతనరె ♦ సాగ్ధ్యమణియై.

37

క. ఆమిధునంబున రామ, స్వామిసుధీంద్రుండు పుట్టె ♦ సౌమ్యగుణుండై

భూమిక శాకోవినుడై, భూమిసుతానాథపాద ♦ పూజాపరుడై.

38

సీ. శబ్దశాస్త్రాది స ♦ చ్ఛాస్త్రంబులకు నెల్ల, నేకవి నిధియంచు ♦ నెంచఁ బడెన్

సాహిత్యవిద్యార ♦ సజ్జత్వమున కెల్ల, నేకవి నిధియంచు ♦ నెంచఁ బడెన్

ధర్మశాస్త్రాక్తిని ♦ ధారణంబున కెల్ల, నేకవి నిధియంచు ♦ నెంచఁ బడెన్

పౌరాణికగ్రంథ ♦ భావబోధంబున, నేకవినిధియంచు ♦ నెంచఁ బడెన్

సరససంగీతసత్కళా ♦ సారమునకు, నేకవీశుండు నిధియంచు ♦ నెంచఁ బడెన్

నవరసాలంకృతియుగల్గు ♦ కవనమునకు, నేకవీశుండు నిధియంచు ♦ నెంచఁ బడెన్

సీ. ధ్యానించినన్ రామ ♦ తారకమంశ్రంబు, సీతావిభుఁడు నెంతఁ ♦ జేరవలెను

నెప్పినం బాకంబు ♦ శిష్యసంఘంబులు, సుఖబోధమున లోన ♦ సాగియవలెను

గానించి నన్నున ♦ వారణావళియెల్లఁ, బంచాస్య మంచుఁ భా • వించవలెను
పట్టిన న్యోగఁబుఁ ♦ బద్మాసనస్థుడై, కసిలుడే యని జనుచు ♦ గాంచవలెను
అట్టి రామకవీశుని ♦ యలఘుమహిమ, వర్ణనముఁ జేయ నహిబృహ ♦ స్తుతివిధాత
లతనియొద్ద నె శిష్యత్వ ♦ మందియుండ, చదువుకొన్నను వర్జింప ♦ శక్తికలుగు. 40

క. లిబ్బులపడఁతిని శ్రీహరి, యుబ్బుచుఁ బెండ్లాడురీతి ♦ యురుముదము మదిం
జొచ్చిల రామకవీశుఁడు, సుబ్బాంబనుఁ పెండ్లియాడె ♦ శుభగుణసాంద్రుఁ. 41

చ. పరమసతివ్రతాత్వమునఁ ♦ భర్తృపదాంబుజసేవ నిచ్చులున్
నిరుపసుభక్తిఁ జేయుదును ♦ నిర్మలమానసయుక్తయై భువిం
బరఁగి సతీమతల్లియాయి ♦ భావమునం బరమార్థచింతనా
పరమతి నన్నదానముల ♦ పాఠతఁ జేయుదు సుబ్బమాంబ తాన్. 42

జ. మదిఁ బలవంబు లేక వచు ♦ మునిన నొకరిని సేవసేయుచున్
వదలక యుండింక రమయు ♦ భర్తృశరీరము నొవ్వఁ జేసి తా
నదయత నర్థవేదామున ♦ వాత్తకయుండినఁ గౌరి భాషయుం
బరుగురి నోటిలోఁ బడకఁ ♦ భాసిలఁ దుల్యలె సుబ్బమాంబతోన్. 43

మ. అనసూయాత్రులఁ బోలు సుబ్బమకు రా • మాఖ్యానసత్సారికి
య్యనసూయాదిగుణప్రకాండయుతులై ♦ యానందసంయుక్తులై
యనసూయాత్రిభవాశ్మభూమురవిరో • ధ్యాశ్మశసంకాశులై
జననం బందిరి మువ్వరాశ్మజులు భా • స్వతీర్తిగాశాంతులై. 44

కా. రామబ్రహ్మమనీషి లక్ష్మణుఁడును • బ్రహ్మణ్యమశ్చేదచే
భూమప్రజల నొక్క రాశ్మగురుడై • పొల్పారి యున్నట్టిత
దాగి సన్యాసులధేనిప్రపావభజన • ప్రాప్తాధికానందద
శ్రీమత్తారకమంత్రరాజుజపనం • వీరతాఢ్యచిత్రాలులై. 45

తే. గీ. వారిహవల రెండవ • వాడు సేను లక్ష్మణాఖ్యుడై శ్రీరఘు • రామదేవ
తారకాఖ్యామంత్రునం • ధానల్లు సరసకవితావిశేషత • త్వరతఁ జెంది. 46

తే. గీ. పద్మములు చాటుధాగగా • హృదయ
మిగిల మొద్దుకొను నట్లుండు నా • మిహిరములు

కొంద రాత్మల మోదంబుఁ • జింది యుండి

నన్నుఁ గని పల్కె రిట్టు లా • నంద మొదట.

47

ఉ. ఓకవిరాజచంద్ర సుగు • జౌఘ సమస్తకళాసుబోధనా
స్తోకమహాప్రభావ పరి • తోషితశిష్యమతా సురాంధ్రభా
షాకవితావిశేషములుఁ • జక్కగఁ జెప్పఁ గలాడ వైత హా
మాకు మువంబు పుట్ట నిక • మంచి ప్రబంధ మొకండు చెప్పమా.

48

సీ. బహుకవీంద్రులచేతఁ • బలుకఁబడ్డదిగాన, నిదియేల ననుచు నీ • మదిఁ దలఁపక
వారికంటెను రస • వంతంబుగా నేను, చెప్ప నేర్తు నె యంచుఁ • జింతఁ గొనక
రామభక్తుఁడ వీవు • రాముఁ డానందంబుఁ, జెందుకొఱకు నీవు • ముందుగాను
శ్రీరామచరితంబుఁ • జెప్ప లక్ష్యణకవీ? యాంధ్రభాషనుయశః • పాస్తి కొఱకు
నాకుజాతుఁడు చెప్ప న • నంతరమునఁ, గాధిజాదులుఁ జెప్పరే? • కాక విష్ణు
గాధయే గాధ యదిచెప్ప • కవియె సుకవి, కానరచియింపు శ్రీరామ • గాధననిన.

ఉ. అప్పుడు మిత్రులం గనియు • నట్టి ప్రబంధముఁ జేయ నడ్డమా
చెప్పెద మీకు సరితసము • చిత్తములందుఁ జనింప నంచు నే
నప్పటిదైన మోదమున • నట్లు వచించియు నింటి కేగి యే
చొప్పునఁ జెప్పనేర్తునను • చు నృదిలోపల నూహఁ జెందుచున్.

50

ఉ. ఎక్కడ రామగాధ మన • మెక్కడ నూరులు మెచ్చునట్లుఁగా
నెక్కడ కైతముల్ నుడువు • టెక్కడ కావ్యములన్ గచించుటే
నక్కట మిత్రసన్నిధి న • హా యొనరింతు నటంటి వారికన్
నిక్కము పెక్కిరింతు రది • నే నొనరింపకయున్న నీశ్వరా.

52

వ. అనుచుం దదేకాలోచనమనసుగ్గండ నై యారేయి నిదిలిచున్నంత.

51

సీ. పులికళాసమువాడు • మూడుకన్నులవాడు, వలకేల ముమ్మన • వాలువాడు

తెలిమిలఁ గలవాడు • కలుగుకానుపురవ, ఇమ్మువాడ అమేనఁ • గొమ్మువాడు
నింగిక్రొమ్ముడివాడు • బంగారుగుబ్బలి, సింగాణిచేతం జె • లంగువాడు
కేలఁ జింకగలాడు • గిత్తతత్తడివాడు, కనివేల్పునేస్తంబు • గలుగువాడు
పురవిదారియు వేళంగి • పురవిహారి, యీశ్వరుండును శ్రీభవా • నీశ్వరుండు
కరుణతోడుత నానాడు • కలను నాకు, యోగివలెఁ దోచి యనె నను • రాగ మొదట.

ఉ. నీమిటు చింతనొందవలె • నే రఘురాముని గాధఁ జెప్ప నీ
తావిధుఁ డేను నీకు వర • దాతలమై యిరుపకల్గలందు సం
భావితవర్తనంబుననుఁ • బాల్పడి యుండియు శబ్దశాల మెం
తేనడిఁ దోపఁ జేయఁగను • దీని నొనర్పఁగ నీకు నబ్రమే.

54

తే. గీ. కానఁ దద్గాధఁ జెప్పి యా • జానకీశు, నట్టి గ్రంథంబుఁ భక్తి నా • కర్పణంబు
జేసి నన్ననుమోదింపఁ • జేయు మిట్టు, లిద్దరము సంతసిల్ల నీ • కేమికొడువ. 55
న. అని పల్కి తిరోహితుండయ్యె నయ్యెడ మేలాగఁంచి మేలాగఁచినరీతినొంది యా
తఁడీశుండని యెంచి తారకమంత్రజపతత్పరుండైన నాకుం గలలో సీతేశుండు
గాన్పింపక భూతేశుండు గాన్పించుటకు వారలయందు నాకుం గల యభేదభక్తియే
కారణంబు గదాయని సంతసించి ప్రబంధోపక్రమయోగ్యంబైన యొక శుభమునూ
ర్తంబున శుచి నె న్నేష్టదేవతాగురుకవిసిత్యజనవందనంబులు జేసి యారంభించితిని. 56

—●—●—●—●—●—●—

ఉ. ఈశున కదిర్రాజతను • జేశునకున్ సితదేహభాస్వరు
క్షేశవరాభియామి కమ • రేణ్మృఖదేవసుపూజితాంఘ్రికిన్
నాశితమారదేహున క • నాధశరణ్యున కావిపాంశురో
కేశయభూషణాళికి ఖ • కేశికి సారదయాంబురాళికిన్.

57

ఉ. మిత్తికిమిత్తి యా దణికి • మేలుగొనంబులు గల్గువానికిన్
ముత్తి నొసంగు వానికిని • ముమ్మొనవాలును నల్వపునగ్గయుం
బిత్తరిజింకఁ దాల్చరికి • వెండిమలన్ జెలువొందువానికిం
బత్తులవేల్పుగిడ్డికినిఁ • బాములమేపరిరౌతుతండికిన్.

58

ఉ. బాలశశాంకధారికిని • భావక నేతున కసరిపాటవీ
జాలదవాగ్నికిన్ ద్వారద • చగ్గయుతాంగున కుజ్జ్వలత్రృభా
కీలితభాస్వరాంగునకుఁ • గోకటాహచలత్తరంగగం
గాలలితో త్తమాంగునకుఁ • గాంధవపగ్గతచాపపాణికిన్.

59

ఉ. నల్లనియట్టువానికిని ♦ నల్లను! జాశ్చైషువారి గొంగయూ
నల్లనివేల్పునెచ్చలికి! ♦ నాతినిఁ దా నల్ల మేనల్లిదాన్చి రా
జిల్లెడు వానికిఁ సిరులఁ ♦ జెందగఁ జేయఁగఁ జాలువానికిం
దెల్లని మేనిదాలుగల ♦ దేవరకుం బులితోలువానికిఁ.

60

ఉ. పాండురభూతిస క్తబహు ♦ పాండుశరీరసముజ్జ్వలత్వభా
మండలనిర్దితాబ్జసఖి ♦ మండలికిఁ ధవళాభనుండలీ
టుగ్గండలి కంధకారికినిఁ ♦ గ్రూరసుగారిఁ ప్రసాదమిద్రుమా
ర్తాండవరప్రచారునకుఁ ♦ దాండవరాజుని నీరసంఘోగఁ.

61

ఉ. మిక్కిలిచొక్కపుంగనుల ♦ మేటిక నెచ్చిల్లెడున నానికొ
మిక్కిలి చొక్కపుంగనుల ♦ మేటికి నిచ్చలు నైనవానికిఁ
గొక్కుపటానిజోదుఁ గని ♦ కూరిమిఁ బెందొడఁ జేర్చి నిచ్చులుం
జెక్కిలి నొక్కిఁ ముద్దుఁ గొని ♦ చెన్నగు ముచ్చటలాడువారికిఁ.

62

వ. సమర్పితంబుగా నాయొనర్పంబూనిన శ్రీరామచంద్రవిలాసంబను మహాప్రబంధంబు
నకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన.

63

—♦♦♦కథారంభము.♦♦♦—

సీ. రాజాధిరాజనీ ♦ రేజాప్తకులజస్థి, రాజానిపాలనా ♦ రాజితంబు
రాకానికాకామి ♦ నీకామరుగ్భాస్వ, రాకారసౌధహో ♦ భాకరంబు
నీలాదిబహుమణీ ♦ మాలాధికప్రభౌ, జాలాలసత్సల ♦ జాలకంబు
సానాజనానంద ♦ దానక్షమారుత్పు, సూనాళిగేహోప ♦ కాననంబు
శ్రీపురంధ్రకి నేపురి ♦ కాపురంబొ, గోపురంబును లసదల ♦ కాపురంబు
నేపురోపమితంబులై ♦ యేపుఁ గాంచెనాపురంబొప్పెఁ భువినయో ♦ ధ్యాపురంబు.

ఉ. ఆపురిఁ గోపురాగ్రముల ♦ నంగన లెల్లరుఁ గూడి యాడుచుకొ
దాపున నుండి భాసిలెడి ♦ దైవధునీసరసీరుహాళిఁ దా
మేపుగఁ దీసి కేలఁ గది ♦ యించియు సాంపుగ వానిచేతఁ బ
ల్తాపమువోవ నీచుకొని ♦ తాల్మి వహింతురు వేడగ నిచ్చలుకొ.

64

ఉ. అమ్మకచెల్ల నాకు సరి ♦ యాదువె స్వఃపురలక్ష్మీ నాదుడా
నిమ్మగ నీకు రాదుసుమి ♦ యీ యనుమాన మిక్కేలఁ జూడఁగా
రమ్మని యీపురీరమ క ♦ రమ్మలఁ బిల్చుచునుండె నాఁగ సాం
ద్రమ్మగ సౌధజాలశిఖి ♦ రమ్మలఁ గేతనరాజి భాసిలెన్.

66

ఉ. గొప్పతరంగముల్ మణులు ♦ గూఢములౌ సుమలుం గభీరముం
చొప్పడఁ గాని నావలెను ♦ శుద్ధజలంబులు లేమి నబ్ధి నా
కప్పుడు సాటి కాదనుచు ♦ నీపురవహ్నియు రేబగళ్ళఁ దా
నప్పతిఁ జూచి నవ్వుఁ గుము ♦ దాబ్జవికాసమిషం జెలంగు చున్.

67

మ. సురనారుల్ పురసౌధశోభలఁ గనన్ ♦ శుద్ధాంతముం జేరి భా
స్వరకుడ్యంబుల నిల్చి చూచి యచటన్ ♦ స్వాంగప్రభ స్మించు సుం
దరులన్ రెప్పలఁ డింపకే కనియు నా ♦ నం జేష్టలుం దక్కి ని
ల్చిరి కుడ్యంబుల నాకము స్మరచి త ♦ చ్చిత్రాకృతి స్మరింపిం.

68

ఉ. చూడఁగ నేల మావలెనె ♦ సాంపగు సన్నని మధ్యముండు నీ
మేడలలోని కాంతలకు ♦ మీకిక సందియ మేలయంచు నా
జాడలఁ బోవువారలకు ♦ సాటుచుఁ జెప్పఁగ నుండెనో యనం
జూడఁ దువారపుంగడలఁ ♦ శోభిలుఁ జిత్రపు సింగము ల్పురిన్.

69

కా. చంద్రాశ్మాకరనిర్మితంబులగుచుం ♦ జంద్రాతపచ్ఛాయలై
చంద్రాస్యప్రమదాప్రచారితములై ♦ చాల న్భ్రకాశింప ని
స్తంద్రుండై విధి చూచి వీనికిడెనో ♦ తచ్చంద్రాశాలాఖ్య నా
సాంద్రాభోచ్చశిరోగృహంబులు పురిన్ ♦ శస్త్రంబులై భాసిలెన్.

70

ఉ. సోముఁడు పోవుమార్గమున ♦ శోభిలు తత్పరసౌధనిదిగిత
స్త్రీముఖికాంతివిత్తము హా ♦ రింపఁ గవాక్షముఁ దూరి లోఁ జనన్
రామలు పట్టి వ్రాలను ను ♦ గంబున వ్రాసిరి కజ్జలంబుతో
సోముఁడు దొంగయందు నది ♦ చూచి కళంక మటందు రీజనుల్.

71

చ. అరుణరధాశ్వము ల్పురగ్గ ♦ హాగ్రసువర్గఘటాళికాంతులం
దరుణరధాశ్వకోటిఁ గని ♦ యాలము సేయఁగ వచ్చెనో యటం
చరయఁగ నిచ్చి చూచి మన ♦ గుగ్గతిసీలలై యంచు వేగఁ దా
మరిగెడు నట్లునిల్చుట న ♦ హంబులు పర్థలై గొన్నివేళలన్.

72

వ. మరియు వివిధప్రభాభాసమాన సౌధాట్టాలకాది నవరత్ననిర్మిత సోపాన మాగణం
 బులును మాగణమవకర్ణమ తేపనోపరిభాగ ముక్తాచూణా పరికల్పిత విచిత్రగంగవ
 ల్లీవిరాజితానేక ప్రింగణంబులును గణనాధిక పరిమళమిళన్మల్లికాది సుమమాలి
 కాజాల కోమలామృ పల్లవోల్లసిత హరిద్రా కుంకుమాది చూణావిలేసనాతి భా
 సురబహుద్వారంబులును ద్వారోభయ పార్శ్వన్యస్త రంభాస్తంభావళి సమీపమృదుల
 పల్లవజలపూణాస్వర్ణకలశీసముదాయంబులును ముదాయత్నానేక శుకపికశారికాదిక
 పోషితపంజరాంతర కలితపక్షికుల కలకలనాదా నవద్యసద్యగద్య సగససంగీత పునః
 పునఃపఠనశ్రుతిజాతానంద పులకితాంగాంగవాసం చారితాంతఃపుగ నికేతనంబులును
 కేతనావళికనకకల్పితకననూత్నగత్న ప్రభాధగద్గతానేకాస్తగణ బహుకనకస్తం
 భవిరాజితాస్థానమందిరసముదాయంబును సముదయద్వైభవసామంత రాజాధిస్థితానే
 కానేకపమదవారి సంసిక్తఘోటకఖరఖరపుటోద్ధూత రజఃపరిజంబాలీకృత రా
 జగేహకవాట ప్రాంతప్రదేశంబులును దేశాంతరాగతాతిధిజనప్రిణానా ప్రవణావిచ్ఛి
 న్నాన్నదానభాసురసత్తోదవ సితంబులును సితసౌధోపరితలచతుసుక్తాన్యానవకాశ
 కీలితా త్యున్నతనిర్మలముకురినికరప్రతిఫలితాన్యోన్యానేక స్వరూపదర్శనజన్యపరిహా
 స ప్రవణాధిక సౌందర్యవన్మిధునసంచరిణ భాసురకేళీసద్మంబులును సద్మాన్యజనస
 నూచరితకాలక్రియ పూజోత్సవసమయసముద్యాతవేదనాదఘటానాదాది బహు
 విధనాద సంకలితానేక దేవాగారంబులును వాగారంభాధికమాగుర్యప్రదానగానక
 భాప్రీణవీణావాదక జననివాసంబులును వాసనాద్రవ్యవాసిత పన్నీగనీరాగ్నీగ్ని
 తరాజాపణంబులును పణతులు కురులుఁ బెఱుఁగ మంచితావిగల పునుగు మున్నగు
 వానిని నిష్ఠులనిడ నుప్పతిల్లుపొగ గంతలతెన్ను చొప్పున నుప్పరంబున గగసి కప్పి ప
 లుమొగిళ్ళగతి నుండుటయును. వీటిలోఁ బలసియున్న నీటిజంత్రముల నెలువడు
 నీరా మొయిళ్ళనుండి పడు జడితెఱంగున నుండఁగని వానకారనియెంచి కేకలిడుచుం
 బురివిప్పి యాడుచుండు నెమ్మిమొత్తమ్ములును తమ్ములుం గలువలుం గల్గి నీటిపులు
 గులనులివులచేఁ జెన్నారి తామరపుష్పాడిదుమారంబుతోఁ గూడి కమ్మతావులు నెద
 జల్లుచు నెల్లవారి యుల్లంబులు చల్లదనంబున నుల్లసిల్లం జేయు చల్లని నీరుగల్గి నల్ల
 డల రతనంపుమెట్లచే నీడగల చెట్లచే నొప్పు కొలఁతులును కొలకుమించి జేజేలచెట్ల
 క్కడై యెల్లప్పుడుఁ బువ్వులుఁ బండ్లు నిగుళ్ళు మొగ్గలుం గల్గి పలుపులుగులకూతల
 తోఁ బూగుతులతేనియ లానవచ్చిన తుమ్మెదలొదలు గలసి నాగవాసంపుపాటల

నాటంబుఁ దోపించు' నులివులుఁగల పూదోటలును పూఁదోటలచెంతలకుఁ జల్లగాలి
కిఁ జేరు రాకొమరులు వేడుకకై వినువ మింటిదనుక నెగసి వెండియుం గుడుసుగాఁ
దిరిగితిరిగి తమలోఁదామొ కదానినొకటి మించుతలంపున వడిగలిగి పలునడలచేఁ బు
డమిపై నడుగులు మోపియు రాకుమారులుచేయు సన్నంపుఁబలుకులకు మారువల్కి
వారియుల్లంబులు సంతసిల్లంజేసి కాళ్ళకుఁగట్టిన! మువ్వలు ఘల్లుఘల్లుమని పెల్లుగా
మ్రోయం దమకిల్లుగాఁజెల్లు గూళ్ళలోఁ దూరు పావురంపుగుంపులును గుంపుగుంపు
లుగాఁ గొనవచ్చువారి కచ్చెరువు దోప నిచ్చలుఁ బెచ్చప్రోవులుగా నెచ్చటఁజూ
చిన హెచ్చవెలగల పచ్చరాలుఁ డాలుగల పవడాలు మున్నగు సాణేములచే నిండి
యుండి కన్నులకుఁ బండుగఁజేయు నంగళ్లును గళ్ళకుఁ బండుగఁ జేయఁజాలు రం
గురంగులయొడఁకు గ్రాలఁ దెఱగంటిగిడ్డుల మించి జాలఁ బాలిచ్చ నాలములు లుం
గల్గి యూరేమజగంబులలోఁ దన కీడులేక ముత్తినొసంగుప్రోళ్ళలో మోదలిఁటిదై
తలంచినంత నెల్లదొసంగుల బోకొగ్గంజాలి పుడమికిఁ దొడవై యవ్వీడు రాజిల్లె మ
రియును.

73

చ. పలుకువెలంది భార్య ముఖి ♦ పద్మములందు నసించు నామె తా
నలుమొగముల్లలాడు సిరి ♦ నాతికి నందనుఁ డైన నేమి పా
బలుకుల నోటుఁజెందె విధి ♦ బాపురె మాకిక సాటియే? యటం
చలఘుక శాశుతిజ్జులయి ♦ యబ్బజు నవ్వుదు రప్పరీద్విజుల్.

74

ఉ. ధన్యులు లోకమాన్యులు వ ♦ దాన్యు లగణ్యగుణుఁడై తారిరా
జన్యులు నన్యమర్భగ సు ♦ జన్యులు దుర్గుణశూన్యు లదిగ్రజే
ణ్యులు భోగరాజిశత ♦ మన్యులు మాన్యజనాళి పత్యసౌ
జన్యులు ధన్యసూర్యకుల ♦ జన్యులు నప్పరబాహుజన్యులున్.

75

చ. తనచెలినెవ్వ మానుపని ♦ తన్నరవాహుని భాగ్యమేలకో
ధనదసమాఖ్యి కాల్పనొకొ ♦ తాను ధనేశుఁడనంగఁ జాలుఁ బో
ధనదుల మేమటంచు ధన ♦ ధాన్యసమృద్ధిని మించియుండి యా
ధనపతిఁ గ్రేణినేయుదుగు ♦ తత్సరమందలి వైశ్యరత్నమల్.

76

క. అద్రులు ధైర్యంబునఁ బల, భద్రులు హలరమ నదితిభ ♦ వద్రులు నీవిన్
దుద్రులు కోపంబునను స, మద్రులు గాంభీర్యమునను ♦ పురిఁ గల శూద్రుల్.

77

క. చింకములు గలిగితామే, వంకకుఁబోయినను నీగి • వచ్చిములు కిరి

తంకముగఁ గెలువజాలిన, తంకలగని నాము లెక్క • చింకలు పురిలెన్.

78

ఉ. దేవపతి న్వహించుటయుఁ • చెల్లనికాయము నింతెకని భా

రావణవారణక్షమబ • లాజ్ఞత రావణకృత్తదంతమై

రావణకోటివచ్చినఁ దు • రంబునఁ గెల్వఁగఁ జాలు మాకు నై

రావణవారణంబు సరి • రాదను నీపుగవారణావహుల్.

79

చ. పరువును మిక్కుటంబయిన • భాగముఁ దాల్చెను మాకు సాటియే

వరమునిమంత్రశక్తిఁగొని • బాటు నివాకరులేటివాగ్వసుల్

షరువాకటేది వానికిఁకఁ • భారము మోయుట కేమియంచు నీ

పురిఁ గల కత్తిలానిగమి • బొంగుచు హాస్యముఁ జేయు నెత్తరిన్

80

సీ. బంగారుగతిని జె • లంగు నెమ్మేనిపై, సింగారములు జాల • రంగు లీన

రదతారకలు బైట • రాజిల్ల నెమ్మోము, నెల లేతనవ్వు వె • న్నెలలుగాయ

మలలపై యిసుమంత • మంచు గప్పినరీతి, వక్షోబములపైనఁ • బైట మెరయ

గుసుమంబులనుఁ గూర్చి • గుమసుగాఁ జుట్టంగఁ, బడి చిల్వగతిని కీ • ల్లడచెలంగ

పథకమానసమృగములఁ • బట్టఁ దలఁచి, దగ్ధకుండను మృగయుఁడు • దాగియుండి

వెలికి నెక్కిడి యుంచిన • ములుకులనఁగ, వెలవెలందుల గమి వీట • వెలయు నెపుడు

సీ. ఇంతి యావలువక్రిం • చెంతైకవవి యేమి, పూలబంతులు గాన • పురుషవగ్య

పైఁ జూడ నిడరాదె • బట్ట గప్పఁగ నేల, బేరనూ పిడపఁ జూ • సింపఁ బడును

తేటుగా నుండునా? • తేటు జెప్పఁగ నేల, నెమటఁ బెట్టినఁ గన్న • చెదిరిపోదె

ఒకదాని వెల యెంత • యొక్కటియము సామి, జోడు గావలసినఁ • జూడవచ్చు

పదివరాలిచ్చినకొ జేతఁ • బడును మీకుఁ, గరముచేఁ బట్ట విడువంగఁ • గలరెమీర

లనుచుఁ గొనవచ్చు సరసుల • నలరఁజేసి, పువ్వు లమ్ముదు టివ్వీటఁ • బువ్వుబోండ్లు.

చ. హరిపదజాతనైన నక • టా భువి నీనది మించెనన్నిఁకన్

హరిపద మాశ్రియించి తప • మైన నొనర్చియు నేను నీపురీ

సరయువుతోడ సాటికిని • జాలక యుందునె యంచు గంగ తా

హరిపద మాశ్రియించి తప • మచ్చటఁ జేయుచు నుండె నేటికిన్.

83

చ. నలున యొకప్పుడీపురిని • నాకమునుం దుల నుంచి తూచఁగా
నిలకు నడంగె భారమున • నీపురి నాకము మింటి కేగఁగా...
నలువ యెఱింగి సత్యనళి • నాక్షపురంబులఁ బైనఁ బెట్టినం
బొలుపుగ వేల్పుపోలు సరిఁ • బొందక మింటనె యుండె నేటికిఁ. 84

తే. గీ. ఆపుగంబున కేలిక • యైనవాడు, భాస్కరాన్వయవార్ధిజై • వాత్సకుండు
దశగర్భుండను చేరిట • ధరణివిభుఁడు, ప్రబలె నాతఁడు భువిజకృ • వర్తియగుచు.

మ. కగుడాసాగరుఁ డద్రిగీరుఁడు యశః • క్షాంతాఖిలాశుండుని
ర్జరనాధాధికవైభవుండు రుతర • ప్రత్యర్థిభూనాయకో
తగ్రవన్యానలుఁ డధికల్పకము స • త్యాలంకియాధ్యుండు భా
స్కరబింబాధిక తేజుడై దశరథ • త్మానాయకుం డొప్పెడిఁ. 86

నీ. ఫణిరాజు తల నిలా • భారంబు తప్పఁగా, విష్ణుశయ్యకుఁ బాల • వెల్లిఁ జేరఁ
బగువు లేకఁడు నిశీ • భాభిగిర దగ నుంపు, రముల్పఁ పాల రో • మములు మొల్పెఁ
గూర్కంబు పనిలేక • కుతుకంబుతోఁ గూడి, యట్టిలోపల నీదు • లాడఁ జొన్నెఁ
బుడమి మోయుటతప్పి • పోయె నంచుఁగులాదురి, లింపుతోడుతవిశ్ర • మింపఁదొడగె
సార్వభౌముడొద • శరధావనీంద్రుండు బాహుబలిమి గలిగి • ప్రకటితముగ
బ్రజల నెల్ల ధర్మ • పరిపాలనముఁ జేయ, ధరణిభారమతఁడె • తాలెఁగాన. 87

తే. గీ. జారచోరులు దుర్నుయా • చారపరులు,
గూరవృత్తులు దుష్కృత • కారు లెచట
లేరు వెతకిన లేములు • లేవు పత్తి రథుఁడు పరిపాలనముఁ జేయు • రాజ్యమందు.

తే. గీ. వేదవేదాంగములు ధను • ర్వేదమఖిల, శాస్త్రములునేర్చి వానికి • సార్థకత్వ
మహిమయునుఁ గూర్చి దశరథఃత్మాతలేశుఁ డలరె, జనులెల్ల నితఁడుఁ • నస్తులుఁడనంగ

ఉ. వల్క్యపమాన సన్న్యసుల • వైభవదేహ లరుంధతీరమా
హల్బలఁ బోలువారలు వ • రాంబుజపాణులు పంకజద్విష

• త్తుల్యశుభానన ల్విగత • దోషదగ్ధము గల్గువారు కా
సల్య సుమిత్ర కైకయన • త్కృపణిభార్యలు మువ్వరొప్పెడిఁ. 90

క. ఆతనికి మంతు లెనమం, ద్రావిడనయు లింగితజ్ఞ • లధిపాభిమతా
జ్ఞాతంత్రైకధురీణు లు, మాతరుణిశాస్త్రగుంఠి • మన్యోపములున్. 91

వ. వారలు ధృష్టిజయంతవిజయసిద్ధార్థసాధకాశోకమంత్రపాలసుమంత్రులను వారలు.

క. దుష్కరవేదార్థగణా, విష్కరులును సకలశాస్త్ర • విదులు నురుతప
శృష్కాంగులు భూతదయా, పుష్కరఘ లశేషయోగ • బోధాప్రవణుల్. 93

క. పావనమఖిముఖకార్యవి, ధావిదుత్తై యుందు నిర్గ • తాఘులునై యా
భూవరహితకారులు భూ, దేవతలు వసిష్ఠవామ • దేవాదిఘనుల్. 94

వ. వారిలోన.

కా. ఇష్టాపూర్తముఖకిరీగాతతివిధా • నైకప్రవీణుండు సం
తుష్టాత్మండు గర్భి కీర్తి సుగుణ • స్తోమాభిరాముండును
శిష్టాచారుండు నవ్వుసిద్ధుండు తప • స్తోజాండు శాంతుండునై
సప్రీప్రపమ్యముఁ బండి భాసిత రఘు • కృష్ణనాయకాచార్యుడై 95

నీ. వందారుసామంత • బృందరత్న కిరీట, సిందూరితాంభ్యుర • విందుఁ డగుచు
వైరివీరవతేభ • వారాసువారణకం, తీరనోపమితేప • చారుఁ డగుచు
మాననీయవశది • జ్ఞానినీచేలాయ, మానాధికయశోవి • తానుఁ డగుచు
దీనాత్మసంతోష • దానామరగురిం, తానోపమానార్థ • దానుఁ డగుచు
దనరి వర్ణాశ్రమాచార • ధర్మగతులఁ దప్పకుండయుఁ బ్రజలనుఁ • దండ్రీ నోరి
రక్షణముఁ జేయుచును బజ్జి • రఘుండు రాజ్య మేలుచుండెను జనులెల్ల • మేల నంగ
వ. ఇట్ల నల్పతేజోవిరాజితుడై స్వామ్యమాత్యాదిరాజ్యాంగంబుల నరయుచుఁ జారచ
తుండై వండిమాగధసంహోహజేషయమానాత్మీ గూన్వయాగతశుభచరితుండై ధనదుం
డు గాకుండినను ధనమండై కలానిధి గాకుండిననుఁ గళానిధియై సకలజనానందకరుం
డై పరిపాలనంబుఁ జేయుచు నొక్కనాడు తనకుం బుత్రావ్రాప్తి లేమిం జేసి వగఁ
జెంది మనంబున నిట్లని వితర్కించె. 97

చం. అనుపమరాజ్యభోగము ల • నల్పములౌ మణులు స్థుకూలముల్
ఘనమగు మంత్రీవర్గమునుఁ • గాంచనసౌధము లాలమందలుం
గనకవిభూషణంబులునుఁ • గల్గెను గాని తలంప నా కహ
తనయులు లేరు గావున వృ • ధాకద యీసిరు లెన్ని చూచినన్. 98

అ. వె. ఒక్కభార్యయందు • నొక్కమానుండైనఁ గలుగఁడయ్యెనేమి • కర్మ మొక్క
రవికులంబులోని • రాజన్య లనపత్యు, లెవరు లేరు నేటి • కేను దక్క. 99

చ. తెనములు వాజిమేధమునఁ • దప్పకఁ గల్గుదురంగు నెల్లస.

స్మనులు వచింతుఁ సత్య మిది • తొంటివృపు ల్పలుమంది యీగతిం.

దనయులఁ జెందియుండిరి క • దా యికఁ దానిని నేను జేయఁగా.

మనమున నేల యెంచ నని • మాటికిమాటికి నూహఁ జేయుచున్. 100

వ. అప్పు డప్పుడమిఁజేయు మంత్రవరుండైన సుమంత్రునిం బిలిచి వానితో నీవిప్పుడర
దంబుతో వేగఁ జని మాకులగురుండును సకలమునిజనవరిష్టుండైన వసిష్ఠునిం దక్కి-న

వామదేవజాబాల్యాదులం దోడ్కొని రమ్మనినఁ దక్షణం బామంత్రియు నవ్వసి

ష్ఠునికడకేగి చేతులు మోడ్చి జోత లిడి సవినయంబుగా నిట్లనియె. 101

తే. గీ. మిమ్ముఁ దోడ్కొని రమ్మంచు • మేది నీశుఁ డాజ్ఞ జేసియు నోతపః • ప్రిజ్ఞ నీదు
దర్శనము వేని యున్నాడు • దశగతుండు వేగ విచ్చేయు మార్య వి • వేకధుర్య.

వ. ఇట్లు విన్నవించి దక్కి-నవానిని కిచ్చివదిలి. 103

నీ. శబ్దశాస్త్రంబునుఁ • జదువుచుండెడివార, లాఙ్ఘికశాస్త్రాదు • తైనవారు

కావ్యనాటకపాఠ • కలనంబు గలవారు, కవితావిశేషముల్ • గరచువారు

జ్యోతిషగ్రంథముల్ • జదువుచుండెడివార, లుపనిషత్పాఠంబు • లొందువార

లామ్నాయభాగంబు • లభ్యసిం చెడువారు, శ్రోతమార్గంబులు • జదువువార

లిట్టి వారలు శిష్యులై • యేపుమీర, వారితోఁ గూడి యాచుంత్రి • వసునివెంట

నావసిష్ఠపురస్సరు • లగుచు మాని వ్యుత్తెల్లరు నడచిరి • ప్రమదమునను. 104

ఉ. వారలు నంతఁ బుష్పఫల • పాణులునై చని రాజమందిర

ద్వారము సేరఁగా విని నృ • పాలుఁడు ముందుగఁ బేరుఁ జెప్పుచున్

వారికి వందనంబు లిడి • పావ్యముఖార్చ్య లాసంగి వారినిం

గూరిమితోడ వెంటఁ గొని • గొట్టునఁ దా సభకేగి యంతటన్ 105

వ. వారల నుచితప్రదేశగఱు నుచితసేవంబులందు సుఖాసీనులం జేసి తానును వారల య
నుమతి వడసి రత్నసింహాసనంబునఁ గూర్చుండి సకలసామలతులు సేవింపఁ జాతుర్వ

ర్ణజనంబులుఁ బరివేష్టించ వందిమాగధజయజయధ్వనులు విలసిల్ల చాసదాసీజనంబు

లు దనకూడిగంబులు నేయ నిండుకొలువుండి గురువరునిఁ గని తక్కి-నవారును విను

చుండ సవినయంబుగా నిట్లనియె. 106

చ. గురువర నీకటాక్షమునఁ • గొల్లలుగా ధవధాన్యసంపదల
కరిహయస్థైర్యసంపదల • గణ్యావిలాసమునఁ • నిధిబులు
వరసుమనోవనంబులును • బావనయాగఁ భూసురత్తిమున
సురపతివై భవంబులనఁ • జొప్పడెనాకు సమస్తసంపదల.

107

చ. అరువదివేలవత్సరము • లయ్యెను నాకు శరీర మంతట
జర ప్రబలించెఁ బాటవము • జాతమెయి న్వకు లొప్పె నెల్లడం
గురులును జెల్ల నాయెఁ దను • కోమల మారడివోయెఁ బుత్రుండొ
క్కడుఁడును లేడటం చొక య • ఖండవినారము గల్గెభూసురా.

108

నీ. ఐహుబంగులను ధర్మ • పథముచేఁ బ్రబలను • మనుచుట మీరె ణుం • గనిదికాదు
వైరివీరుల నాజి • వధియించి జయల ధ్మి • గొనుటయు మీరె ణుం • గనిదికాదు
దూరప్రవృత్తులఁ • జారాంబకుండ నయ్యు • గాంచుట మీరెఁ ణుం • గనిది కాదు
స్థాయంబుగాఁ బన్ను • నారాజ్యజనులచే, గొనుటయు మీరె ణుం • గనిది కాదు.
అట్టి నాకునుఁ బట్టి లే • నట్టి చింత గట్టిగా నాటి హృద్వాధిఁ • బుట్టఁ జేసి
తాప మొదింనుచుండె వి • స్తారముగను మానికులవగ్య శైలస • మానధైర్య. 109

110

మ. ధనమాజ్ఞించితి భోగము ల్లుడిచితిన్ • దానంబు సదృక్తిచే
తను నాశక్తికొలంది చేసితిని వి • ద్యుజాలము నీకృపం
గని నే నేర్పితి దేశ మేలితిని ర • ధ్వాశక్తులంజేసి యం
గనలం గూడి వినోదముల్ సలిపితిం • గౌతూహలప్రక్రియన్.

111

ఉ. చేసిన గొప్పకార్యములఁ • జెప్పఁగఁ గూడదు గాని వికడన్
జేసిన జెల్లఁ జెప్పినను • జెందరు దోసమునాకు నేమనన్
భూసురవర్య తండికడఁ • బుత్రులు నొజ్జలచెంత శిష్యులుం
భాసురరీతిఁ జెప్పిననుఁ • బాపము లేదని యెంచి చెప్పితిన్.

112

క. చిలుకలపలుకులరీతినిఁ గులుకునుఁ బుట్టించు ముద్దు • కొమరులు చెంతం
బలికెడి పలుకులు వినఁగల కలిమికి మరి యొందు సాటి • కలదే చూడన్.

113

ఉ. పెండ్లాడఁ జేర్చి నందనులఁ • బేరునఁ బిల్చుచుఁ జొంచు దువ్వచుం
బొందుగ దేహము న్నివిరి • ముద్దులఁ బెట్టుచు ముచ్చటాడుచుం
గందువు మాడలాడినఁ బ • కాపక నవ్వుచు నుండువారి యా
నందము వంటిసౌఖ్యమును • నాకము గేకము నీయ నేర్పునే,

చ. అదియునుగాక.

114

ఈ. తానములేని గానమును • దానములేని గజంబుఁ బుష్పసం
తానములేని భూజమును • గానములేని ధనాధ్యువిత్తమున్
దానములేని జప్యము వి • తానములేని సుశయ్య పుత్రసం
తానములేని జన్మ విత • ధం బగుఁగాని ప్రకాశ మొందునే

115

చ. గతమగు జన్మమం దిల న • గణ్యధనాదికసర్వసంపదా
గతికిని యోగ్యమై పరగు • కర్మలఁ జేసితిఁ గాని వేడుకన్
సుతులను బెద్దయకా కలిమి • చొప్పును కర్మముఁ జేయలే దహ
మితమగు కర్మఁ జేయగ న • మేయఫలంబులు గల్గ నేర్చునే.

116

తే. గీ. కాలుఁదమ్ములచే సాధ • పాకులందు లీలఁ జరియించుచును బాల • శీఠిఁ జేలి
జాలగా మోదమునుఁజేయఁ • గానినట్టి బాలకులులేక • యీ నేల నేల నేల.

117

తే. గీ. ఇనకులం బంతదనుకఁ దా • నేపుఁ జెందె నట్టి కులమందు నీయల్పుఁ • డవతరించె
నితనితోఁ దుదఁ జెందె నీ • యినకులంబ టంచు నపకీర్తిఁ జెందఁగా • నయ్యెనాకు.

మ. రవివంశంబను భూజ మింతవరకున్ • రమ్యంబుగా మంచిప
ల్లవముల్ శాఖిలుఁ బువ్వు లొందియు ఫలా • లంకారమై భూమిలో
దివిషల్లాకమహీరుహంబనఁ బ్రసి • ధ్నిం బొంది వర్ధిలై మా
నివరా యీపయి నేపుఁ జెంది మనునో • నిర్భజమై యెండునో.

119

తే. గీ. సుతులు లేకున్న సారికిఁ సుగతి కలుగ, దని వినంబడెఁ బున్నామ • మనునరకము
పుత్రకుఁడులేక దాటఁగాఁ • బోలదందు, రట్టిపుత్రుఁడు నాకబ్బు • నా?మునీర్ద.

చ. అదియునుంగాక.

121

క. మనుజుండు ఋణచతుష్టయిఁ, జనియించును దేవమాను • ష్చర్చిపితౄణా
ఖ్యను రాజిలునీనాల్గును, మనుకొని తీర్పకయ ముక్తిఁ • బొందవశంజే.

122

తే. గీ. సవనముఖకృత్యములచేతఁ • ద్రివిధమైన
ఋణములను దీర్చితినిగాని • ఋషిమృగాంక
పెతరుల ఋణంబుఁ గూడ నీ • గతినిఁ దీర్తు
నదియుఁ జూడంగఁ బుత్రసా • ధ్యంబు గాన.

123

తే. గీ. పుత్రకులు లేక మందటిభూమిపతులు, భూసుగ నుగ్రహముఁదానుఁ పొందికాడె
నందనుల నంది మోదంబుఁ • జెందినాగు, కాననవిగోద నీవనుగ్రహముఁజెందు.

ఉ. కావున నశ్వమేధమునఁ • గందువులం గన నొనటించు భూ
దేవులు చెప్ప వింటి నికఁ • దేవరవారి యనుగ్రహంబుచే
నీవరయజ్ఞము న్నుడుప • నెంచియు మిమ్ములఁ బిల్వఁ బంచితిన్
గావున నాకు నీమఖము • కామ్య మొసంగునో లేదో! తెల్పుమా. 125

క. బరిగినది బరుగుచున్నది, జరిగెడిదన నొప్పు కార్య • జాతంబును నీ
వెటుఁగుదువు దివ్యదృష్టిని, గురువర్యా? మునుల కిల న • గోచర మున్నే. 126

ఉ. నావిని సంతసించి ముని • నాధుఁడు భూధవుఁ జూచి పల్కెనో
భూవర నీకు పేలుగను • బుద్ధిజనించెను ప్రత్యయంబుగా
నీవరసప్తతంతువు న • హీనమతి న్నెరవేర్చినన్ సుతుల్
పావనమూర్తు లబ్బుదురు • పజ్జెరఘా? యని మాని వెండియున్. 127

ఉ. మంచిగుణంబువానికి స • మంచితబుద్ధి జనించు నిష్పడే
వెంచినయూహ మంచిఫల • ముచ్చును సందియ మేలఁ బుత్రులం
గాంచఁగ నిట్టిబుద్ధి పొడ • కట్టెను నీకది నిక్కమేసుమా
యెంచఁగ భావిలాభమున • కేడగుబుద్ధి జనించుఁ గాదొకో. 128

ఉ. ఈరవివంశవృక్షము మ • హిం గ్రమవృద్ధిని బీజపాలించే
నారవిచంద్రతారకము • నై నెగడొందును గల్పతుల్యమై
భూరమణా విచారమునుఁ • బొందకు మీగతివృద్ధి కెక్కుడో
కారణ ముండెఁ జెప్పెదను • కారణముండని కార్య ముండునే. 129

మ. రవివంశస్థులు సత్యవాదులు దయా • రత్నాకరుల్ దేవభూ
దివిజార్చాపరు లంబుజాక్షపదభ • క్షీడ్యుల్పదామ్యుల్ గురూ
క్తవచోనిష్ఠులు ధర్మకార్యనిరతుల్ • కల్యాణచారితులున్
భువి నీయోజగలారు వృద్ధిఁ గనరే • భూపాలకాగ్రేసరా. 130

తే. గీ. ఇట్టి మీకిల నేఁ బురో • హితుఁడ నగుట చేత నేనునుఁ గీర్తినిఁ • జెందినాడ
గాన మీసుగుణంబులే • కారణములు రవికులం బేఘఁజెంద నో • రాజచంద్ర.

ఉ. మీరలు మంచివారనియె • మీకుఁ బురోహితకృత్యమందు నేఁ
జేరితిఁగాని కాక యిటు • జేయట మానికి దేమిగొప్పగున్
కూరలు దుంపలు న్మెసగి • కోనలనుండి తపంబుఁ జేయనే?
నూరకులీను లాధ్యగుణ • శోభితు లందునుఁగాఁ దె చేరితిన్.

132

వ. ఇట్లు వసిష్ఠుండుతమ్ము నుద్దేశించి చేయునుతి యధార్థంబైనను సజ్జనుండు కావున ల
జ్జావనతుండై సవినయంబుగా నిట్లనియె.

133

చ. గురువర నీయనుగ్రహముఁ • గోరెడువారము గానఁ గీర్తి యీ
కరణిఁ జనించె మాకు నది, • కల్లయు గాదు తలంచి చూచినం
బరముఁడు నొజ్జయై తమకుఁ • బాల్పడియుండిన శిష్యకోటియుం
బరమయశంబుఁ జెందుటిది • భావ్యమెకాదె యరుంధతీపతీ.

134

తే. గీ. అట్టి నీకును మావల్ల • నప్పెఁ గీర్తి
యనుటజూడఁగ నబ్బుగం • బయ్యుఁ బూలు
త్రాటికతముననా? శరో • ధార్యములగుఁ
బూలచేఁ బూజ్యతనుత్రాడు • పొందుఁగాని.

135

వ. అనిన గురుం డిట్లనియె.

136

తే. గీ. చెప్పనీతులు వినునట్టి • శిష్యులున్న, గురులకు యశంబుఁజెందఁగాఁ గూడుఁగాని
చెప్పధర్మంబులను మాని • చెడ్డచేయు, శిష్యులుండినఁ గురుకీర్తి • చెడును గాదె.

చ. కవివచియించు నీతులను • గైకొనునే ఖలుఁడైనవాఁడు ము
న్దవివచియించు నీతులను • గైకొనిరే? ఖలులైన రక్క-సుల్
వివిధఁపు నీతిఁ దెల్ప నవి • వేకికి మూర్ఖత వృద్ధిఁ జెందదే
భువిపయిఁ బాలు పామునకుఁ • బోసిన దుష్టవిషంబుఁ బెంచవే.

138

వ. కావున మంచివారల కుపదేశించు ధర్మంబులు సుక్షేత్రంబునఁ జల్లిన నీజంబులరీతి ఫ
లించు. మీరలట్టివారలే గాన నాచేయునుపదేశంబులు ఫలించుచున్న వనియట్లుండని
మ్మి ప్పాడు నీవాలాచించిన వాజిమేధంబున వంశంబున ముత్తైములగతి మీ వంశంబు
నఁ గీర్తికాములగు పుత్రులు తప్పకఁ గలిగెదరు దీనికి నీవు సందేహింపక యజ్ఞసం
భారంబులు దెప్పింప నియోగించి నీవును నీమువ్వురుభార్యలుం గూడ దీక్షవహింపుఁ
డనిన సుతులఁ గనినయట్ల బ్రహ్మానందభరితుండై వసిష్ఠాదులు వినుచుండ సచివులం బి
లచి వారలతో సత్వరంబుగా దశరథుం డిట్లనియె.

139

- చ. సరయువువెంతను తగ్గవుఁ జక్కిని శాలిని వేయి నుపుడి
యరుగులు హోమకుండముల • నల్పుల యుపయోగముల గూర్చుడి
తురగమునుం గ్రమాకలనఁ ♦ దోలుడి గర్భము క్షమాగణి
గురువరునాజ్ఞచే బనులు • గొట్టునఁ జేయుడి మీర లిందగుట. 140
- క. శాంతులఁ జేయింపు డిలా, కాంతుల గప్పింపు డఖిల • కగ్మజ్జుల ధి
మంతుల ద్విజులను బిల్వు డొ, కింతయు లోటుండకుండ ♦ నెల్లెడఁ గనుడీ. 141
- వ. ఇట్ల మాత్యులకు నియోగిరనిన వారలు మహాప్రసాదం బని పనివినినఁ బిమ్మట తే
దొజ్జం జూచి యయ్యా సామర్థ్యులు భృశ్యులు పరిజనంబులు నీవారలేగాన జ
న్నంపుఁజేతకు వలయుపనులు వారివారి కానఁజేసి సుభారంబులు సంపన్నంబులు
గాఁ జేయింపుము నామృతములతోఁగూడ దీక్షవహింప నింక నంతిపురంబునకుఁ జనన
ననుజ్ఞ నిప్పింపుడని లేచి వారలన్న వందనంబులిడిన వారు సుపుత్రావాప్తి యగుంగా
క యని యాశీర్వదించి రాజా! వేగంబ దీక్షవహింపుము మేము పోయివచ్చెద మ
ని రాజానుమతి వడస్సి వారలు భిమతమనివాసంబుల కరిగిన రాజును తా నంతిపురం
బునకేగి మువ్వరసతుల రప్పించి వారలతో నధికానందంబుగా నిట్లనియె. 142
- క. తనయులు వాజిమఖంబునఁ, గన నానిక దీక్షునిరు • గై కొను డనుదున్
మనకులగురుఁడు వసిష్ఠం, డనెఁ గావున దీక్షునిప్పు ♦ డండఁగలయున్. 143
- వ. అన నామువ్వురు పువ్వుబోండ్లునుఁ బతిక నతియొనర్చి యోప్రాణేశ్వరా నీసతాగ్ర
ర్యంబులస మాచేయునోములకు నేటికి ఫలకాలం బాసన్నంబయ్యెఁ గాబోలునని
ముదంబుగమరఁ బతితో నివ్వధంబునఁ బుత్రావాప్తి విషయమైన సమ్మదవాక్యంబు
లు ముచ్చటించి దీక్షఁగైకొని సుఖంబున్నతరి సుమంత్రుండు మున్ను తాను నీన్న
సనత్కుమారవాక్యంబులు తేనితోఁ జెప్పి సంతసిలఁజేయుతలంపున నంతిపురికేగి ద
శరథునితో నేకతంబుగా నిట్లనియె. 144
- చ. మునిగణ మాలకింపఁగను ♦ మున్నొక నాడు సనత్కుమారుడ
న్ముని వచియించె నబ్బరము • పుట్టఁగ భావిఫలంబులుం భవ
త్తనయ వరాప్తి హేతువులు • తధ్యములౌ వచనంబు లేనునున్
మనమలరంగ వింటి నవి • మానుగఁ దెల్పెద విమ్మ భూవరా. 145
- శీ. ఇఁకమీద నిల విభం ♦ డకుండను నొకమాని, పరగు నాతని కొక్క • పట్టిగలుగు
కుంగహీనుఁడు ఋష్య • శృంగుండు నావాడు, వేదవేదాంగసం ♦ వేది యగుచు

సాశ్రమంబును దాట • కన్యంబుఁ జూడక, వీతిహోత్రునిసేవ • విడువకుండు
భావశుద్ధినిఁ జెంది • “బ్రహ్మహమస్మి” య, స్రచ్చైవ్రాక్యభావంబు • బరగియుండు
తండ్రిసేవయు నగ్నిహోత్రార్చనంబు, దపము జపమును వేదశా • స్త్రకలనంబు
గాక తక్కినవేమియుఁ • గాంతు సేయ, కుండు నెప్పుడు ఋష్యశృంగుండుమరియు.

ఉ. అంతట నంగదేశమున • నంతట రాజునవజ్ఞ చేత నా

పంతులు వృత్తిలేమిఁ గని • గూర్తినఁ జేసి నృపాలుఁ డాబుషిన్

వివిధ వాగకాంతలను • పెద్దవలం దగులించి తెచ్చు నా

శాంతునిరాకచేఁ గలుగు • సౌఖ్యము దేశమునందు నంతట.

147

క. అతనికిఁ దాఁ దనవత్తత, సుతయును శాంతాఖ్యుఁబరగు • సుదతి నొసగి యా

తతవేద్య-ఁ బెండ్లి నేయును, సతితో బుష్ప యుండు నతని • సద్మములానక. 148

148

వ. అని చెప్పేగాన నోదశరథా నీకాశాంత యకారసిగాన నాబుష్కశృంగుం డల్లుడై

పరగియుండె నాతనిం దెన్నితేని నీకుం బుత్రావా న్ని యగునుజూచి యని భూవ

రా యాభావియంతయు నాసనము-మారుండు నుడివైచిత్రాక్షాదాడినీతిని నిదర్శనం

బు గాన్పించుచున్న దదియునుంగాక మరొకొన్ని భావిఫలన వ్యాసారంబులుగూడఁ

జైపై వానినిగూడ జైపైద వినుమవవుడు రాజునోమంత్రివరా విందుగానిముం

దుగాజి దానందారవింద మరందేందిందిరమానసుండైన విభండకనందనుని వారసుందరు

తెన్నవోడొక్కనివచ్చి రిడి మిగులఁజోద్యంబుగానుండెఁ దీని విస్తరించి నుపవు మనవిని

వినుమని సుమంత్రుం డిట్లనియె.

149

ఉ. అంగమహీశుఁ డొక్కతరి • న్యాయముఁ దప్పిన వృద్ధిదోష ము.

యంగసమాఖ్యదేశమున • నల్లుకొంగను సర్వసస్యము

భంగమునొందె మానవులు • బాధలఁ జేందఁగ రోమపాముఁ డి

సంగతి శ్రీమదేతువని • చాళుగఁ బిరితిలి యొక్కనామ, తా.

150

చ. వరహితమగ్రత్రిశ్శ్చయుః • బ్రాహ్మణ్యం బిలిపించి వారితో

సరసగుణాధ్యక్షార కవీ • బాలము లోకలబాస యయ్యెమో

మరియును వాన కొంచెమును • దూపలిటాక సరిచ్చలంబునునె

దరిగెను ప్రాణు లెట్లకిను • పొల్లగు జివసు లెమ నయ్యెను .

151

మ. పోతు శిష్యుడు తెచ్చు వాదను • పోలనాగో గిడువారము

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਵਿਧਾਨ + ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਰਮਾਣੂ ਸੰਧੀ

ఘోరదుఃఖమువోయి సౌఖ్యము • గూడు టెట్టులా దీనికిం

పారగా నొకమంచిదైన యు • పాయ ముండినఁ జెప్పరే.

152

చ. అనవిని వారు చెప్పిరిటు • లంగమహీధవ ఋష్యశృంగుడ

న్మునిని విభండకాత్మజుని • పూణాతపసపరిపూతు శాంతునిం

పెనయగఁ దెచ్చితేని బహు • వృష్టి జనించును దేశమంతటఁ

ఘనతరసస్యసంపదలు • గల్గును లోకులు సౌఖ్య మొందెడిన్.

153

క. ఎఱుఁగడు పుంస్త్రీభేదము, లెఱుఁగడు కామాదిగుణము • లెఱుఁగడు భోగం

బెఱుఁగడు తపమువి నా యొం, డెఱుఁగడు భూమిశఋష్య • శృంగుడు పేర్కిన్.

తే. గీ. వాని నిట దెచ్చుటకు మన • వశముగాదు, గాన గా నాభిముచుచు • లైనవార

సుందరులుదెత్తు రాముసింహదనునిట, వేయివిధములదమ నేర్వ • వెలయునటుల.

చ. కాపున వారవిలాసినుల వేగఁ బంపుట మంచిదనిన విని రాజును వెలపడంతుల రావించి

మీరు శృంగారంబులుదాల్చి ఋష్యశృంగుండుండు నెలవుఁజేరి మీమీచమతాగ్రంబు

లుపయోగించి వానినిట కెటులైనందెచ్చితరేని మీకెక్కడు రొక్క మిప్పింతుననిన

గణికలు తేలిం జూచి వందనంబులిడి సామీ! యట్లనే చేయుదుమని రాజానుమతి

వడిసి యచ్చోటు వెడలి యారపసికన్నాకుమిన్నయున్న చక్క-కిం బోవనిశ్చయం

చుకొని.

156

సీ. విరులఁ గూర్చియు జడ • ల్వింతవింతగఁ జుట్టి, పూవుటెత్తులు కంఠ • మునను దాల్చి

జవ్వాదితోఁగూడు • చందనం బలడి నె, మ్రొమునం గస్తూరి • బొట్టు నెట్టి

రతనాలఁ గుప్పించు • తొక లొప్పుగఁ దాల్చి, కేలఁ దాంబూలంబు • గీలుకొల్చి

ముద్దులొలెక్కమీతి • ముచ్చటాడుచు నంచఁ, గతి మెల్లమెల్లనా • గతి వహించి

పలుభిషంబుల సింగార • ములు ధరించి, యెల్లవిటమానసంబులు • ఝులుమనఁగ

నెంచ దివిసుంచి పుడమికి • దించియున్న, మించులనమించి రావెల • మించుఁబోంట్లు.

చ. మరియును.

158

సీ. బంగారురంగో మె • టుంగో యనంగఁ బ, సంగారు నంగంబు • భంగి దనర

ముంగాలఁ గుచ్చెల్ల • కొంగు జైలంగఁ బ, యంగారుగాగరా • రంగు నీనఁ

జైంగావిరంగూరి • యుం గాగరాపైనఁ, బొంగారు పైతాణి • చెంగలింప

ముంగేల సవరించి • నం గాలికి నోమ, నం గూలి ముంగురు • చెంగు భిడఁగ

రంగదభిలాంగసౌభాగ్య • ముం గనంగ, నంగజాన్త్రంబులొ వీర • నంగ ముని

భంగ మొందింతుమచు నా • రాంగన లటు, పొంగుచేగిరి ఋష్యశృంగ • గుంగనంగ.

ప్రథమాశ్వాసము.

మ. చని మునివంశ నాశ్రమము ♦ సన్నిధినుండి విభాండకుండు నిది
ధనమేలఁ దేరజ్జో నపుడు ♦ తాపసమానుఁడు నొక్కఁడుండుటం
గనుఁగొని వింతఁజేంద ధన ♦ కాంతలు వానినిఁ జేరి మ్రొక్కుచున్
వినయముతోడ నిట్లనిరి ♦ విప్రునిఁజేందము సంతసిల్లి గన్.

159

చ. పిల్ల చరించె దీవిచట ♦ నెవ్వరిపుత్రుఁడ వేమినామ మే
గొలుసునందు నెచ్చటను ♦ గన్పడ వేమియొనర్తు చెప్పమం
చాలితాంగు లట్లగుగ ♦ నాముషిచంద్రుఁడు నాత్మలోపలన్
జాలగ సంతసంబడర ♦ సాధులు వీరని మొంచి యిట్లనెన్.

160

ఉ. ఓమహానీయతాపసకు ♦ లోతములార ? విభండకుండు నా
నామము గల్గు తాపనికి ♦ నందనుడ న్మరి ఋశ్యశృంగుడ
న్నామము నాది యీవనము ♦ నొక వరున్మృతిగ నగ్నిహోత్రుని
న్నీమముతోడఁ గొల్చుచును ♦ నేర్పున నేఁ బరమాత్మ నెంచెదన్.

161

వ. అని మరియు నతఁడు మనంబులో నిదివరకే యాశ్రమంబునకు వచ్చుచుంబోవుచుం
డు తాపసులవంటివారు కారు వీరపూర్వతపఃపరిపూర్ణులైనమహానుభావులని యెంచి
వీరికిం భక్తిపూర్వకంబుగా నర్ఘ్యపాద్యాదులిడి నేఁపకున్న జనకుఁ డేమికోపించు
నో యని పుంస్త్రీభేదజ్ఞానశూన్యుండుగాన సభక్తికంబుగా నాశ్రమంబునకుం గొం
పోయి యవ్వెలవెలందుల కిట్లనినెను.

162

క. ఇది పాద్యం బిది యర్ఘ్యం, బిది యాచమనార్థసమీల ♦ మీ ముంబు నం
మదమునఁ గైకొను డీరలు, సదమలచారిశ్రులార ♦ సంయములారా.

163

వ. అనిన వేశ్య లాసతాగ్రంబులు గైకొని తాముదెచ్చిన ఘృతశర్కరాగోఘామచూ
ర్ణసంమిళితంబులైన భక్ష్యంబు లొసంగి యీమధురఫలంబు లనుభవింపుఁ డని
యొసంగి.

164

నీ. సమదకోకిలమృదు ♦ స్వనముతో యన నొక్క, కందంబుగాఁ దానఁ గలులుమెరయ
స్వరమూర్చనాగ్రామః సమదముంబునఁ బుట్టి, చెలువాగు శృంగాగః మొలుకుచుండఁ
జక్షుశ్రవస్త్యంబు ♦ సార్థకంబుగిది, నాసర్థిగాఁ బాము ♦ లాలకింప
నెండ్లిపోయినమాకు ♦ నినున గొంగుచునుండఁ, గతినగ్ను శిల్పలైనఁ ♦ గఱగుచుండ
నాటవెలదులు లేటగీ ♦ తాళినోడ, నాటలాడుచుఁ గగతాళ ♦ మమరుచుండఁ
చొందుగా నాటకాంభోజి ♦ ముగ్ధుగాగ, వర్జ్యపదతానపల్లవు ♦ ల్పాడి మరియు.

పీ. కల్యాణి నీవింకఁ • గల్యాణిఁ బాలించి, నహనోజాఁ బాడు ము • న్నతముగాగ
 కీరవాణి నీవు • కీరవాణిని మాని, ముగటరాగముఁ బాడు • సుఖముగాను
 కామవర్ధని నీవు • కామవర్ధని నుని • కేదార బాడు సుం • మోదముగను
 రసికప్రియా నీవు • రసికప్రియను మాని • రక్తిగా నాటకు • రంజి బాడు
 మనుచు నాయకురాలుగా • నతివ యొకతె, యానఁజేయఁగ హావభా • వాదు లలరఁ
 బాటఁ బాడిరి వేశ్యల • బ్రంబుగాగ, వారిలీలఁ జెప్పఁగా • వశమె యహహ.

వ. ఇట్లు నేకరీతులం గానంబులు బాడఁగావిని మునిసుతుండు విష్ణుయంబంది యిది సామ
 గానవిశేషంబని యెంచి యిట్లుమధురస్వరసామం బెప్పుడు వినలేదు నేనును జనకా
 నుగ్రహంబున రథంతరాదిసప్తసామవిశేషంబుల నశ్వమేధాంతంబుగాగల్గు నొద్దా
 త్రవిశేషంబుల నెఱుంగుదునుగానియీసామ నెఱుంగనని తనమనంబున మరియును.

ఉ. ఎక్కడ నేర్చినారొ గురు • వెవ్వరో దీనికి సామవేదమం

దెక్కడ నీగతిం జనకుఁ • డెన్నఁడుఁ జెప్పఁగలేదశక్తుడా!

నిక్క మనంతముల్ శ్రుతులు • నెమ్మి సమస్తముఁ బెల్పు శక్యమే

యిక్కరణి న్వచింపఁ బర • మేశుఁడు చెంతుఁ జేరి బ్రోవఁడే 168

వ. అనుచు బ్రహ్మానందపరవశుడై వారకామినులఁ జూచి యిట్లనియె. 169

అ. శా. శాంతులార యిట్టి • సామగానము నేను, వీనులలరునట్లు • వింటి నహహ.

జనకుచెంత నేను • జదివిన సామంబు, రీతి వేరు దీని • రీతి వేరు. 170

క. ఇది యేమునికరుఁనిధిఁ, జదివితో మీర లహహ • సంతస మాయె

ముదమొదవఁగ నీసామమె, జరువస్వలె నాకు నెచట • సంభవ మగునో 171

తే. అనిన వారని రోముని • తనయ యస్మ, దాశ్రమంబున మావంటి • తపసిమిన్న

గలఁడు నీకతఁడిటఁ జెప్పఁగలఁడు గానఁ, గోరెక్కయండిన మాతోడఁ • గూడిరమ్ము

వ. అనిన నతండు మరియు వారి ముక్తాహారాద్యలంకారవిశేషంబులు జూచి మునిధార్యా

లంకారంబులని భ్రమించి యిట్లనియె. 174

పీ. మోగళంబునఁ గ్రాలు • మేలిరుద్రాక్షులు, గనుఁగొన వింతగా • గానుపించు

నరుణంబులై కొన్ని • యసితంబులై కొన్ని, తెల్లనై మరికొన్ని • తేజరిల్లు

మీరు గట్టిన నార • చీర లేభువి నుండు, నీముంజమేఖల • లెచట నుండు

మీరు దాల్చిన భస్మ • సారభంబుగ నుండె, నీవేలిదర్శము • జ్జేచట దొఱకు

నిట్టి పరిమళి పుష్పంబు • లెచట నుండు, నహహ జూడంగ నల్పరం • బయ్యె నాకు
నును నివియెల్ల దొరకునే • మాన్యలారఁ చెప్పఁజొప్పుగ నోతప • స్సిన్ధులార. 174

క. మీరిచ్చిన యీఫలముల, స్వారస్యం బెన్నఁగలఁడె • పరమేశుడు నే
తారవములొ యివి మాకే, తీరునఁ బ్రాప్తంబులగునొ • ధీయుతులారా. 175

క. మాసాధులవలె జడలును, మీసములుం గడ్డములును • మీకుండవొకో
యోసాధుజనములారా, మీసములైనట్టివారు • మేదినిఁగలరే. 176

వ. అనిన వారు కనుసన్నల నొకరినొకరుమాచుకొని యన్యోపదేశంబునఁ జరుగవచ్చునప్పుడు మునితనయుం జూచి యయ్యా! యీవల్కలదులు మాయాశ్రమంబుననుండె మావారందరు మావంటిరూపువారలే మీవంటివార లశ్వమేధాంతంబుగా యాగంబులు నేయింతురుగాని మావారాశ్రమించినవారిచే మనుజుమేధంబులనైనఁ జేయింతు రదియుఁగాక మీరెల్లప్పుడు భుజంగభూషణవిగ్ధులంబునకై శ్రమపడి తపంబు జేయుదురు. మేమపూర్వతపస్సిన్ధులముగాన మామాయావాసంబులలో ననేకరూపంబుల బహుభుజంగభూషణులు తమంతటఁదాము విచ్చేసి పడికొప్పులై యుందుమీ తపంబు మాతపంబునకు సాటికాదు గాన మాయావాసంబుఁ జెందితివేని మాశక్తిచే నొక్కనాటికే నిన్నును భుజంగభూషణతుల్యుఁగాఁ జేసెదమనిన నతండలరి యిట్లనియె.

916

177

చ. మునివరులార యీదినము • పుణ్యదినంబు భవశ్చునీవ నొ
జనియుఁ బవిత్రమయ్యెఁ గద • శంకరతుల్యుల మమ్ముఁజూచిన
నృన మదియేమొకొని పరి • మాణములేని సుఖంబుఁ జెందె మా
జనకుఁడు వచ్చునింక విడఁ • జాలునె మిమ్ములఁ బూజనేయుచున్. 178

వ. అంత వారకుండగిలు మనంబున నింక సంధ్యాకాలం శాసన్నంబగుచున్నది విభాండకుండఁజేందుఁ గాన • పుట నివసించితిమేని యాతఁగీతిగా దానిపని శోధు గామ్యసుఖజ్ఞానిగాన మనఁబొంది పోషింపఁకుట • గిలుని కల మెరింగి శరీరంబును గాన నేటికే బోవుటమందిరిని • గొంది ముఁకుముగనినో మమ్ములకు వచ్చి హోత్రక్రియాసమయ మాసన్నమయ్యెడి • జలమున స్నానమున వాఁగునిన మునిసుతుండు నాశ్రమంబుఁ జేరి యన్యంబుమగది • బాగిన ముఁకుమునఁ గొంది కనుదు నట్టివారినిఁ జేరి నిరంతరనేవఁజేయకున్న నీరసమై • మేలమని రుఁదుదు వారు బోవుమగ్ధులనువంకఁ

జూచుచు నారేయిఁ గడసి మరునా డావేళకే తనంతటఁ దాను మున్ను వారలం గ
నినతావున కేతెంచిన వాగలుం జేరి యుప్పటియట్లు గానంబుఁబాడి మునిసుతునిమనం
బు నీగగునట్లుఁ గౌఁగలించుకొనుచుఁ దమమాయావాగురులం జిక్కఁజేసి యోముని
సుతా? యిక్కడకన్న మాతాశ్రమంబున నీతపం బభివృద్ధియై వేగిరంబె సిద్ధించుఁ
గాన మాతో రమ్మని యొప్పఁజెప్పి వెంటఁగొని చనిరని చెప్పి సుమంత్రుం డాదఁ
రథునితో నిట్లనియె.

179

- తే. గీ. పిట్టకూతలు గూయుచు • వేటకాడు, పిట్ట వంచించి వలఁజెట్టి • పట్టుకరణి
మునులమాటల నాడి వంఁ • చనముఁ జేసి, మాయ సురిఁజేసి పట్టిరా • మూనిసుతుని.
- ఆ. వె. ఎంతవారి నైనఁ • బంతంబుగా నన్య, చింత మాన్చి వారిఁ • జెంతఁ జేర్చి
మంతనంబు లాడి • వంతలాందింతురు, వింతగానె వారఁ • కాంత లకట. 181
- తే. గీ. మాయలకు నెల్ల పుట్టిన • మందిరములు, కపటవాక్యంబులకును మా • గాణు లరయఁ
గ్రూరకృత్యంబులకును బి • డారు లట్టి, వెలవెలందుల నమ్మంగ • వీలుకాదు.
- సీ. చిరునవ్వులను పెద్ద • జిగురుఁగండెలతోడ, నోరజూపులనెడి • యురులతోడ
వివిధ గానంబుల • న్వింటిబద్ధలతోడ, నాట్యంబులను మార్గ • గములతోడ
మహితభగ్నాభంగమ • న్మత్తుమందులతోడ, వరభూషణంబుల • న్వలలతోడ
సంగడికత్తెల • న్జాగిలంబులతోడ, మధురవాక్యంబుల • న్మాటలతోడ
గూడియుండియు, నరమ్మగ • కోటి నెల్ల, నూటిగాఁ జూచివింతలు • కోటి జూపి
నీటిమాటలసాటిగా • మాట లాడి, వేటలాడుదు రకట యి • య్యాటఁబోండ్లు. 183
- తే. భోగమెఱుంగక మిగుల వి • రాగియైన. శృంగముండిన మునిసుతుఁ • జెనిచియుండి
రనఁగ ననురాగమునుఁ జెందు • నట్టివారిఁ, జెరుపకుందురెయి • చెలులుభువిని. 184
- తే. అమితవైరాగ్యఘనుల గృ • హస్థులుగను, ఆశ్రయించిన గృహుల స • న్వాస్థులుగను
జేయఁ జాలుదు రీయాట • చెలులు గాన, వారిమాయకు నడ్డ మే • వసుధలోన. 185
- చ. ఇటు ముని నంగదేశమున • కింశులు దెచ్చినయంతమాత్రానే
పటుతరనీలమేఘములు • బర్హియు గర్జితము జ్వలంగగా
ఘటములతోడఁ బోయగతిఁ • గారెను వర్షజలంబు లుర్విపై
వటువగు ఋశ్యశృంగుని ప్రి • భావముఁ జెప్పవశంబె యేరికి.

186

చ. అనిన దశరథుండు చుంతిరరా; నిరంతరతపోనిష్ఠుండై యున్నప్పు డామునితనయుతి

ఉభింకతపఃప్రభావయుక్తుండై యుండెఁగా కీవేశ్యానుగమనంబుచేతఁ దపోనిష్ఠవిడ
చెఁ గదా; యట్టివానికిఁ బ్రభావంబు తరుఁగకుండుటఁ జూడ నబ్బురంబై తోచుచు
న్నదనిన సుమంతుఁడొం డిట్లనియె. 187

ఉ. కాలవశంబున న్బుధని • కాయ మొకప్పుడు నీచసంగతిం
దేలిన వారిదౌ సహజ • దివ్యమహత్వము లోపమానె చం
దాలుఁడు దోలుకొందుఁ జని • న న్దనయింటను గట్టిన నృశా
యాలకుఁ గల్లు పాచనత • యల్పతఁ జెందదుకాదె భూవరా. 188

వ. అంత వారకామినులు తనయింటికిఁ దోడ్కొని వచ్చిన మునికుమారునకు సపరివారుం
డై యెదురుచని ప్రహ్వభావంబున నమస్కరించి పూజించి తోడ్కొని గృహంబున
కుం జని యొకశుభముహూర్తంబున. 189

క. శాంతను గుణసంపన్నుని, శాంతను స్వయశోవితాన • సంయుక్తదళా
శాంతను సాధుస్వాంతను, శాంతను సముఖ్యశృంగ • శాంతున కిచ్చెన్. 190

వ. ఇట్టిచ్చి వివాహంబుఁజేసి యాతనిరింకచే సార్థకత్వ మొందిన వసుమతిం జూచి రో
మపాదుం దానందించె ఋశ్యశృంగుండును శాంతాకాంతతోఁగూడి సుఖంబుగా
నారాజమందిరంబున వసించియుండె. దశరథా! శేషసానతుఁడమారభాషితంబు సాం
గంబుగా వినుమని సుమంతుం డిట్లనియె. 191

నీ. వసుధ నిక్షావుని • వంగడంబునఁ బుత్తి, గథనాముడై యొక్క • రాజు గలుగు
సంగడిఁజేనట్టి • యంగాధిపతి కాత్మ, సుతంబున శాంతిఁ ద • త్తెత యొసంగు
నంతఁ దానునుఁ బుత్ర • సంతానహీనుడై, బాలఁగుంది యమాత్యః సహితుఁడగుచు
నంగదేశాధినా • యకుగాంచి ప్రార్థించి, శాంతాధవునిఁ దెచ్చి • సంతసమున
నాజి యంతట పాయమేధ • యాజి యగును, దానఁ జేసియె సుగుణరత్నంబులమిత
విక్రములు సూర్యచంశంబుఁ వెలయఁజేయు, పుత్రులుదయింతునలుపురాభూమిపనికి.

చ. అనుచు సనగ్గుమారముని • యాడెను మున్ను భవత్సత్తార్థమై
మునివచనంబు సత్యమగు • భూవర నీవీర నంగదేశముం
జనియు విభండకాత్మజునిఁ • జయ్యనఁ దెచ్చితివేని పుత్రకుఁ
భును లుదయింతు నిక్కమని • కొతుక మొప్పగ మర్పితి పొగినదే. 193

మ. విని యాచార్యుని సంమతిం దశరథ • ర్వీసంబులు పిప్పడే
చనఁగా నెంచియుఁ బైనమై సదివ్రులు • సర్వసహదేవులున్

ఘనవైభాండకిసత్తపోమహిమః ॥ కాగిరిచురుంగోడరాఁ
జనెఁదా నంగమహీశుపట్టణమును ॥ బంధుధిసంబుగ్గడె.

194

ఉ. వచ్చెను చుట్టమంచు రహిఁ ॥ భాద్యజలాదులఁ బూజఁ జేసి తా
మచ్చికతోడ స్వాగతఁపు ॥ మాట్లలనాడి గృహంబులోనికిం
దెచ్చియె రోమపాదుఁ డతి ॥ దివ్యసుఖాసన మిచ్చి భోజనం
బచ్చపుభక్తితోనిడి మ ॥ హాముదమందఁగఁజేయుచుండగాక.

195

శా. ఆసతాగ్రములకొ గ్రహించి మది న ॥ త్యానందసంయుక్తుడై
తా సప్తాష్టదినంబులచ్చటన శాం ॥ తాకొంగు సేవిగది న
హ్వసక్తిం దదుదీరితంబులగు! బ్ర ॥ ప్తాజ్ఞానవాక్యంబులకొ
దోసంబు ల్చెడ విందునుండెనజపు ॥ త్రుండంతఁదాఁబిమ్మటన్.

196

నీ. తగురీతి నొకనాడు ॥ తనమిత్రుఁ డైనట్టి, రోమపాదునిఁ జూచి ॥ ప్రేమ దనర
మిత్రమా! నేనశ్వ ॥ మేధంబుఁ జేయంగ, నెంచితిం బుత్రులఁ ॥ గాంచుటకును
గాన నాయుం దను ॥ గ్రహముంచి శాంతతోఁ, గూడ నీజడదారి ॥ కూన నంపు
జన్న మీమునిచేత ॥ సఫలత్వ మగు నాగు, ననుచు నాతఁడు వసి ॥ స్థాదు లడుగ
నాకించియు రోమపా ॥ దావనీశుఁ, డలరి యాముని బోధించి ॥ యనుప నంత
శాంతతోఁగూడ దశరథ ॥ స్వాంత మలర, నూనిసుతుఁ డేగెఁ బదితేర్ల ॥ రేతోడ.

వ. ఇటుల నంపించి సఖుడైన దశరథుని నదీజలప్రాంతంబుదనుక సాగనంపి, రోమపా
దుండు మరలి నిజగృహంబుఁజేరె నంత దశరథుండల్లునింగొమరెతను పెంటఁబెట్టుకొ
ని పోవును మున్నొకపరిచారకుని నిజపట్టణంబులంకరింపఁజేయంపుమని పంపిన వాడు
నట్లేగిప్రోలు సింగారింపఁజేయఁ బ్రవేశించి బహుళముంగళవాద్యంబులతో భూపతి
నిజసౌధంబుఁ, జేరెనంతశాంతయుఁ గౌసల్యాంతఃపురంబుఁజేరి నిజమాతృలాలితయై సు
ఖంబుగా నుండె నిట్లు దశరథుండను నునిసూక్ష్మనితంబున నింక జన్మంబు సిద్ధించు
నని యెంచి పుత్రోదయానందంబున కెదుగుచుచుచు సుఖంబుగా నుండె నంత. 198

మాలిని. భవభయతతిభంగా ॥ భక్తచిత్తాబ్జభృంగా
దివిషదమలగంగా ॥ దీప్యమానోత్తమాంగా
ధవళవృషతురంగా ॥ దగ్ధమీనధ్వజాంగా
శివజలధినిషంగా ॥ శ్రీభవానీశలింగా.

199

సగ్విణి. నాగసమ్భాషణా • సాకభూపోషణా
భోగభాగ్యప్రదా • ముక్తిసంపత్ప్రదా
వాగధీడచ్యుతా • స్వప్నరాడచ్యుతా
శ్రీగళాశంకరా • శ్రీభవానీశ్వరా

200

భుజంగప్రయాతము. విరాజత్రిమాలా • విలోలాక్షమాలా
గిరీశా గరాశా • గిరీట్పుత్రికేశా
ధరాభారరక్ష • స్తమోరగప్రభావా
పరా శాంతభావా • భవానీశదేహిణి

201

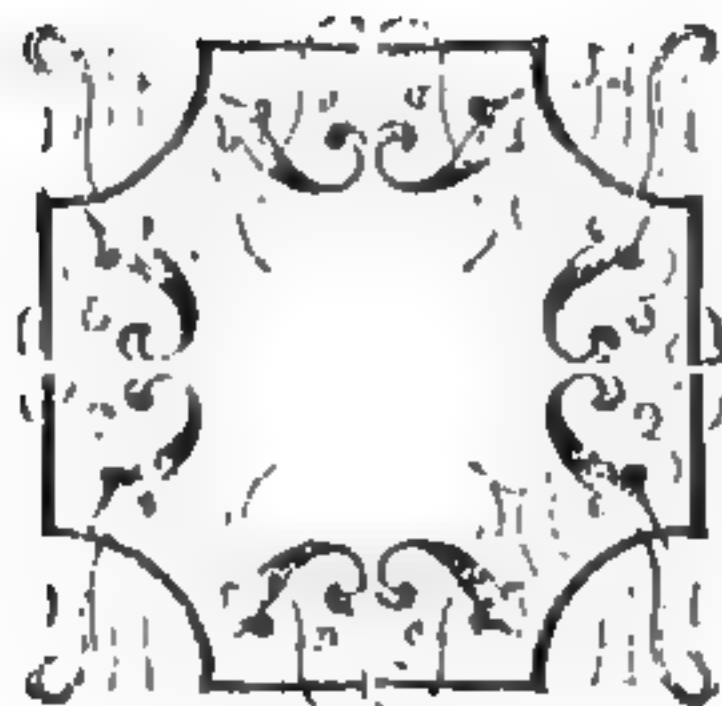
అశ్వాసాంతగద్యము.

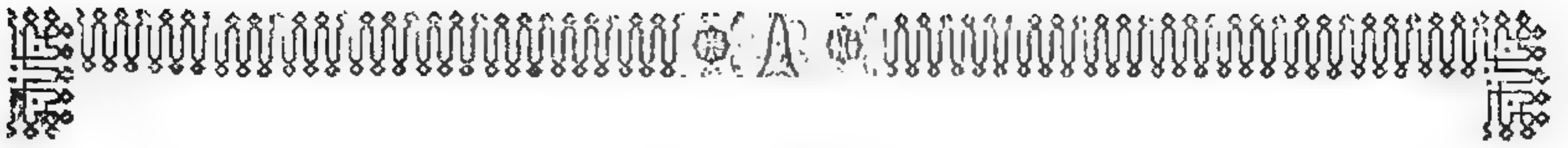
శ్రీసీతారామచంద్రకరుణాకటాక్షసీతాశంకరాస్తవితావిశేష శ్రీమద్గుండు వంశ
పయోవారాశితానేతరంమహాస్వామిగుణైంద్రమునుబుద్ధమాంబాగర్భశక్తి
ముక్తాభూతాశ్వినాయనమాత్రాగర్భాశక్తిద్యవలక్ష్మణాహ్వయ
విరచిత శ్రీరామచంద్రవిలాస మహాప్రబంధమునఁ బ్ర

థమాశ్వాసము. సంపూర్ణము.

పరమేశ్వరార్పణమస్తు.

(శ్రీ)

శ్రీ రస్తు.

శ్రీరామచంద్రవిలాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

- ఉ. అంగభవాంగభంగ ప్రథ • నాంగణ్వైరితమణసంగ గ⁶
పుంగవసత్తురంగ ముని • పుంగవహృత్సోసీభృంగ వా
మాంగధృతాద్రిజాంగ శుభ • హస్తగతామలసత్కురంగ వే
ళంగిపురీవిహార ధవ • శాంగ మహేశ భవానిశంకరా. 1
- చ. అవధరింపు మనంతరమున. 2
- మ. ఒకచైత్రంబున ఋశ్యశృంగయుతుడై • యుర్విశ్వరుం డాశ్వివా
ధికపుణ్యాధ్వరపూర్వభావివిధులం • దీర్ఘంగ నూహించి యు
త్సుకతం జెంది పసిష్ఠముఖ్యమునులం • దోడ్చెచ్చి సదృశి వా
రికి సత్కారముఁ జేసి పల్కె వినయ • శ్రీనిర సానందుడై. 3
- ఆ. ప్రాజ్ఞులార యీవి • భాండకసుతుడీర, లేమి నేయుమంచు నిష్ఠ డాశ్వి
నాకొనర్తుగొ యది • సాకల్య మగురీతిఁ జేయఁ దలచినాడఁ • జెప్పరయ్య. 4
- ఉ. నా విని వార లంత జన • నాధుని జూచి వచించి రిట్టులా
భూవర నీవు వేగముగ • మువ్వురుభార్యలతోడఁ గూడి దీ
క్షావిధిఁ జెందిరమ్మన న • జాత్రుఁ డట్లరుదేర వారలున్
భూవరుఁ దూర్పగా నునిచి • మున్నదువు ల్లగ నుచ్చరించుచున్. 5
- చ. వారలాచిత్రాపార్ణమాసియం దారాజన్యనిచేత నశ్వమేధయాగంబుఁ జేయంగలనని
పంకల్పంబు జేయించిన పిదప నశ్వమేధాబ్దపూర్వభావయగు సాంగ్రహణేష్ఠిఁ జే
యుచుఁ నవ్వసిష్ఠా దులయనుమతి నంత. 6
- తే. గీ. నరవరుం డస్వడావిభం • డకజుబ్రహ్మ, గావసిష్ఠుని యభ్యర్చుఁ • గా వరించి
పిదప నిర్దర వరియించెఁ • బ్రీతితోడ, హోతగాగను మరియు నుద్ధాతగాగ. 7

- క. ప్రియవర్తను భూమి, ర్వాణుల నిర్దరనుఁ బిల్వఁగఁ బందియె భూమి
ప్రియవర్తనుఁ డవ్వారికె, బ్రీణన మొనరించి తావఁ రించెను వేడకఁ. 8
- వ. మఱియు నెనమండ్రను ఋత్విగ్దనంబులుగా నింకను వలయువారల నెల్లనిట్లువిధ్యుక్త
కౌలంబుల వారివారిగృహంబులకుం జని ప్రార్థించి గజాశ్వాద్యారూఢులంజేసి స్వగృ
హంబులకుఁ జెచ్చి వగణాబుఁజేయఁ దత్పరదినంబున బ్రహ్మహోత్రధ్వర్యుద్ధాతలు
రాగియై తోరవగుశ్శుతి పరివారజనంబులతోఁగూడి ద్వాదశారత్నిప్రమాణరజ్జువుచే
నశ్వంబులఁజట్టి చతుర్విధోపకంబుల నశ్వంబునకు స్నానప్రోక్షణాదికంబులు నిర్వ
ర్తించి విడచి యాయశ్వంబుతోఁ జనిరి. తక్కినవారుఁ బ్రత్యహంబును సావిత్రా
నిరర్థుల పరవేళ్చుచు వశ్యగంబుఁ బరిసమాప్తిఁ బొందించి రంత.

—●●◆◆న సగత్యుపార్జనము.◆◆●●—

- ఉ. భూమియు దా నాభి మొదలు • భవంతుభూమి గోశ్చ పాశ్చాత్యుభయ
జ్ఞానము నన్న మీరుబిల్లు • లారుహాసంపాతేపాంథమానవా
యాసము కామినీజనవి • హారవిలాసము చైత్రనామమా
మాసము తారసిల్లె నుష • మాసముదాయదిశావికాసమై. 10
- ఉ. అంబులు గుండ్లుకాశపాశుఁ • యే వనమూల వలగక్కునుండునై
యంబులు వ్యాప్తిఁ జెందియు వ • సాగరహాసినున్ద ఘనాస్పతిం
గాంతసువర్చసుండగుచుఁ • గామజనిప్రస్థోత్థ్వ మెందియున్
వింతగఁ వోచె మాధవుఁడు • విశ్వజను ల్లిని మాధవుండనఁ. 11
- చ. కొమరుని కింతఁ గన్పెల్లగా • గొప్పయు సొగ్గయుఁ జెప్ప నేల నా
కొమరుఁడు పోయిపోయెను • గురి గలిగెఁ జెడి ఘోరశిక్ష లిం
పమగఁగఁ జూడ నేల ముడి • నాచుతోవుట పరిచిదగు న
ర్యముఁడు యానాశి కుడి పురి • గాతఁ బరిచిగఁగోయ నల్లిగి. 12
- సీ. జననియూ భూమి వఁ ప్రప్రపంచ మంతయుఁ బరిపరమపి యును • రాశియనఁగఁ
తత్త్వాంతగామిపాం • భజనాశివసోనిష్య. కరణార్థము చేయు • కశిపు లనఁగ
నదుణద్భద్రదంబున • సాళిఁ దానూ ధరించి, ర్విజయియగు జీర్ణవ • స్త్రంబులనఁగ
ఘనవసుధిభూమిఁ • గలసిగోవిందము, పరిగఁ గాఁగఁగదిన • శయ్యలనఁగ

- నెచటఁ జూచినఁ బ్రోవులై ♦ యేపుహార, గర్భునాతాదిభిఁమిజ ♦ వ్రాతమంతఁ
బంకుటామల దాల్చె భూ ♦ భాగమంఁగు, నిష్కలమందల ముగియున ♦ దినములంకు.
- తే. అలవసంతునిఁ బూజింప ♦ హస్తములను, కుజములను కఠినముల్బు ♦ నుంకుమమన
నరుణకాంతులఁ జెందుచు ♦ నమరియున్న, పల్లవంబులఁ జెందెను ♦ పాదపములు.
- సీ. బహువర్ణతారకా ♦ గ్రహపాలితోఁగూడి, ముద మొసంగెడి విష్ణు ♦ పద మనంగ
మాధవాగతిఁ గోరు ♦ మంజులవనరమ, పటచియుంచిన పూల ♦ పాన్పులనఁగ
వనరాజియును మహా ♦ పణవర్ణమధువణి, క్రయ్యంబులెఁ గన్న ♦ రాసు లనఁగ
నువయద్వసంతాబ్దుఁ ♦ గదిసి సేవయొనర్చు, మునువేచు రిక్కల ♦ ప్రోవులనఁగ
చూతెపున్నాగవంజుశా ♦ శోకనీప, గురవకఠికిఁ గుఁమిగు ♦ ట్కోట-టులెల్లఁ
బుష్పములఁ జెందె నారామ ♦ భుఁములంకు, మనవసంతాగమంబైన ♦ కాలమందు.
- తే. పికమలెల్లను మధుఁడను ♦ వెజ్జఁ జేరి, కిసలయకౌషధఘటికల ♦ మొసవి తమకు
గలిగియుండిన మూకరో ♦ గంఠుఁ బాసి, గ్వహలఁజెందెనుబంచమ ♦ స్వరముగాఁగ.
- ఉ. భాసురమాధవుండనెడి ♦ భర్తృసమాగమమంది సద్వన
శ్రీసతి యాత్మదేహమునఁ ♦ జేందిన తన్నభరతుతాళి నా
వాసిగ వక్రిశోణసుమ ♦ వర్ణముఁ బెంపుగఁ దాల్చి యంతటఁ
భాసిలెఁ గింకుకఠి నవ ♦ భానవబింబవిభాసమానమై.
- సీ. జైత్రయాత్రకుఁ బోవు ♦ స్మగరాజసేనలొఁ, బ్రభవించు నిస్సాణ ♦ రవము లనఁ గఁ
దతమధూర్వీశుఁ దెం ♦ త వసించి పలికెడి, వంశిమాగధుల కై ♦ వార మనఁగ
దేవసన్నిధిని భూ ♦ దేవసాధుప్రాక్త, మనతరస్వస్తివా ♦ క్యంబు లనఁగ
మనతరంబైనట్టి ♦ వనలక్ష్మీ ధరియించు, మణికంకణాదిని ♦ కృణ మనంగ
భక్షితావనిరుట్పల్ల ♦ వంబులైన, సకలశుకపేకశారికా ♦ దికములైన
పులుగుగుంపుల లలితఁపు ♦ నులిపులలరెఁ గారలమైయున్న వాసంత ♦ కాలమందు. 18
- తే. మాధవాశ్రియమందిద్రు ♦ మంబులపును, వరఘలప్రాప్తిఁ జెందుచుఁ ♦ బ్రబలియుండె
మాధవాశ్రియమందిన ♦ మహితమతులు, వరఘలప్రాప్తిఁ జెందుచుఁ ♦ బ్రబలు టరుజె
మ. మధుపవాతము దుష్ప్రలాపలముల ను ♦ న్మాదక్రియం జేంది వి
శ్లేధపాదక్రిమ మొంది సర్వసుమన ♦ స్సంఘాశ్రియం బందిన
స్మధుపాయిత్వము వీడకుండె మధునా ♦ మంబైన యావేళలన్
మధుపాయిత్వము గల్గువారికిల స ♦ న్మార్గంబు సిద్ధించునే.

౧౬. గది సహించుంపకే ఖరక • రప్రహతి నృము నొంది యిట్లు మా
సంకునుఁ బూర్ణ దేహమును • జవ్వనమున్ హరియించెఁ గాన నీ
గవిని హరింపఁ దెచ్చెదము • రాజా నటంచల యట్టి కేగు నో
జ వననదు ల్లనుత్పమునఁ • జాలఁ దపించుచు సాగె నత్తరిక.

23

౧౭. మాధవమాసమందు మృగ • మండలి బచ్చిక మేసి పద్మినీ
సాగుని వేడి కోర్కక ఘ • నావనిరుట్ట తిమూలవాసియై
ప్రసోధముల స్థవల్పు చట • మోడ్చుకనుంగవతో సుఖస్థితిన్
మాధవుఁ గోరు యోగిజన • మాన్యులరీతిఁ జెలంగె నత్తరిక.

24

౧౮. భానవపరితాప • పరిహృతికై రేయి, రేయెండలో విహ • రించుపాడు.
సర్వ పాంథిక సిపా • సాయాసమును దీర్ప, విజలావనిం బ్రప • లేయుపారు.
విహరింప మొయివేడి • మి హరింప వని కేగి, సరసుల మునుకలు • సల్పువారు
చందనం బులి యు • బాసుగంఘాలు చేతఁ, గొని వానిదే వీను • కొనెడివారు
వశిష్ఠుని స్తోమిప్పతిమహి • ప్రసోధములను సందరించుదుఁ బాల సు • భించువారు
స్త్రీ జనులెల్ల నావసం • తాగమమున, నిట్టి మధుమాసవిలసనం • జెన్నఁ దరమె.

౧౯. ఇట్లు వసంతకాల మేగుదెంచిన దశరథుండు వసిష్ఠునిం జూచి యిట్లనియె.

25

౨౦. గురువర యజ్ఞ తంత్ర మింక • గొబ్బిన సర్వము శాస్త్రపద్ధతిం
గొఱతెలు లేకయుండుగతిఁ • గోవిందులైన ధరామరాధితోఁ
దొరలియుఁ బూర్ణయాజ్ఞికవి • ధు న్ననుఁ జీసియుఁ బుత్రసాధమ
న్వరఫలమందఁ జేయుటకు • భాగము నీయది సుశ్రు పశ్యువి.

26

౨౧. గురువర యెల్లవిధంబులఁ • బరమాత్మఁ దపగుచు మాకుఁ, బరిగితి గానక
నిరుపమమాగతి నీ నా, ధ్వజమున నేలుపు మంగ్య • తాపస వర్యా.

27

౨౨. నాను మంకురీలు భృశ్యులు • నాధనంబు, నీయధీనంబులే ముని • నీగజారి

కాన నిష్ఠుడు నామూల • గాని నీనీ, యెల్లపనులకు గాను నీ • లలంపు మంగ్య.

28

౨౩. అని మంకురీలు భృశ్యులు కలిసింది పరిత • పొరల్లును పొదిరునది నాజ్ఞావిధంబు
న నెల్లకృత్యంబులు నావీర్యంబున నిట్లు జేయనియెడఁ గూడ • కడార్దు అగుదురని
చెప్పి మఱియు సాగుంబులైనట్లే నిట్లని య

29

౨౪. ఇదిగో వైతనికాళి మంకురీలు • మంగ్యవ్రాతంబులకు

య్యది ప్రకారమునకుఁ జేయనిట్లే • యుపన్యసకృత్యంబులక

ముద ముప్పారంగ వీరి కాజ్ఞనిడి సుం • పూర్వము నీ యనినా,

మది సంతోషరసంబు జొబ్బిలగఁ బేర్చి • మంతాప్సరగారి నీయుమీ.

29

చ. అనవుడు దానైత్వా కాభివృద్ధ్యభిలాషిగాన నెప్పుడు నట్టి పూర్వస్థానంబున కర్హుండగు నిదియుంగాక శ్రీదా నభ్యర్థ్యుడైన కలింగున దీక్షించింబు దనుక నెల్లకృత్యంబుల నెరవేర్చు భారంబు తనయందుండుట శాస్త్రీయంబు గాన నట్టి స్వాతంత్ర్యంబువహించి.

30

తే. గురుఁడు ముదమున మేది నీ • వరునిజూచి, పలికెభూమిశ నీమన • మలరు నటుల శాస్త్ర సమృత మైనట్టి • సరణి నెల్ల, పనులఁ జేయుంతు నెచట లో • పంబులేక

31

చ. అనుచు వసిష్ఠమాని సక • లాభ్యరకృత్యము నిర్వహింపఁగా
భినకుల శిల్పితక్షకులఁ • గన్మకరాళిని వెంట గొంచుఁ దా
జని సరయూతటయ్యునను • జయ్యన నిర్వదియొక్కయూపముల్
ఘనముగ నిష్టకాదుల మ • భిష్ఠలిఁ జేర్చగఁ జేసి వెండియున్

32

క. కూపములఁ ద్రవ్య డనుచున్, యూపంబులఁ జెక్కు డనుచు • నుపకార్యలబ్ధి
రూపములఁ గట్టుడని యా, యూపనివారలనుఁ బనుల • నాభ్యాపించెన్

33

చ. మతియు సుమంతునిం బిలిచి • మంత్రినరం ? మణిపస్తుభూషణాం
బరములఁ గొనగ్గఁగా నొసఁగి • ష్టాచరుల న్బహుసూనయు క్తిన
ధ్వరమునుఁ జూడ రండనుచు • వారిని బిల్చుచు వెంటఁ గొంచు స
త్వరముగ నీవు రమ్మనుచుఁ • దాపనవర్యుఁడు శిల్పి వెండియున్.

34

నీ. సర్వజ్ఞుడైనట్టి • జనకుని మనరేఁ, చెలిమికాడైన కా • శీపురీశు
నంగేశు రోమపా • దావనీశుని రేని, మాయమ్మాకేకయ • ష్టాశిలేశు
వీరిమాత్రము నీవు • వినయంబుతో వెంటఁ, గొనిరమ్మ తక్కిన • మతలపతులఁ
బ్రాచ్యయామ్యాపరో • దీచ్యరాజుల సర్వ, వర్ణంబువారలఁదూర్ణముగను
బిల్వ నంపించు తగువారి • వేగ మనినఁ, దత్త ణం బూసేయ నా • ధరణిపతులు
బహుళరత్నోపహారము • ల్పట్టికొనుచు, మంత్రితోఁ గూడి వచ్చిఁ • మఖముఁజూడ.

ఉ. వచ్చిన భూతలేశులకు • భావ్యములొయుపకారికావళుల్
మచ్చికతోడఁ జూసిబహు • మానముఁ జేసి సమస్తవస్తువుల్
పెచ్చుగ నిచ్చి లోప మొక • వీసము గల్గకయుండునట్లు వా
తచ్చెరువంద గౌరవ మ • నల్పతఁ జేసి వసిష్ఠుఁ డర్పిల్.

35

వ. తక్కిన చాతుర్వర్ణ్యజనంబులకుఁ దగిన విడుదులు నియమించి తత్తత్కులారాఁపద్ధతుల నన్యువారికి భక్ష్యాన్నపానాదు లవాఁగా నిచ్చుటకుఁ దగువారి నియోగించి యానియుక్తులఁ జూచి వసిష్ఠుం డిట్లనియె.

37

ఉ. ఈజనులెల్లఁ గోరుగతి • నెల్లపదార్థము లిచ్చుచుండుడ
వ్యాజత దీనమానవుల • వారలఁ బట్టి ధనాంబరాదులన్
రాజు ముదంబుఁ జెంద నను • రాగముతో నిశుచుండు డన్నమే
రాజిగొ నిట్లు మున్ను భళి • రా యనఁ జేయుడి యన్నగానమున్.

38

తే. అన్నవిత్తాదియాచకు • లరుగుడేర, వారలను దృష్టిఁ బొందిప • వలెను గాని
నింద సేయుచు నశ్రద్ధఁ • జెంది మీరు, లేదులేదను మాటన • రాదు సుండి.

39

వ. అని నియోగించి వసిష్ఠుఁడు వామదేవముల వెంటఁగొని వలయు నస్తుజాత మంతయు భృశ్యులచేఁ దెచ్చి ని ఘోర్వృతసేవోన్మోహము నొనఁబెట్టెను విధవప్రకారమునఁ బత్నీశాలయు యామూలశాలయు నదివ్రతశాసితముల నేని వేరుగా ద్వి యజ్ఞశాలానిర్మాణంబుఁ గావించి యాహవనీయాద్యగ్నముల నుక్తిప్రశంబులఁ గుండంబులు గట్టించి పూర్వానీతేష్ఠకాళిచేఁ బ్రసాదితగరుద్దగుడాండ బాకారంబుగా వేదిక నిర్మాణించి మఱియు సుక్రస్పవాది యాజ్ఞేయవస్తువులఁగూర్చి వలయు తక్కిన వెల్లను సలపన్నంబులుగా జేసి వచ్చి దశరథునితో నిట్లనియె.

40

ఉ. అంతయు సిద్ధ మయ్యె సక • లావనిభర్తలు వచ్చినారు లా
పెంతయు లేక వారల క • హీనసపర్యులఁ జేసినాడ నీ
కాంతలతోడ నీవిక మ • ఖిష్ణశ్రీకింజను దెమ్మ నంగ భూ
కాంతుఁడు సంతసించి ముని • కాండముతోఁ జనె యజ్ఞశాలకున్.

41

తే. అఖిలమంగళరవములు • నలరుచుండ, వందులు నుతంప ద్విజవేద • వాకులలర
నావిభండకపుత్రుని • హోయఁ దగుచు, లేదుదశరథుఁ డాయాజ్ఞ • శాలఁ జేరె.

42

వ. ఇట్లు దశరథుం డేతర వసిష్ఠాదులు ఋశ్యశృంగుని ముంది దుకొని తదనమతిని విధ్యుక్తక్రమంబున నగ్నిప్రతిష్ఠాదికంబులుఁగర్పించి సుగ్రీవు ధృతాజ్యధారలచే బహుసమీజ్జాలంబుచేనగ్ని బ్రజ్వరిల్లఁజేసి పరివర్త్యోపసదంబులు బావనంబులైనపావనంబులు దన్నిమిత్రేతరకృత్యంబులు నిర్పరించి మఱియును

43

- చ. ఇరువది యొక్క యూపమాల • కల్లను గంధమువల్ల భోజనం
జరము లలంకరించి విధి • నూర్గము దప్పుక యుండునట్లు భో
సురవరు లగ్నివేదికకు • జుట్టును మంత్రము లుచ్చరించి భో
సురగతిఁ బాతిపెట్టిరి వి • శోధితనచ్చుతిసంప్రదాయులై. 44
- క. శెన్నుగ న్నయ్యెఁ జేజే మిన్నలకనియూ పములకు • మేధ్యంబులునా
మున్నూరు పసులఁ దాపసి, కన్నాకులు గట్టిరా మ • ఖడ్గలి వరుసన్. 45
- క. సాధ్యముగఁ జేసి మఖిళు, సిన్ధుర్ధముగాగఁగనావ • సిన్ధూదిమునుల్
మేధ్యపు శామిత్రావరి, విధ్యుక్తముగాగఁ గట్టి • వేసియాయుషన్ 46
- సీ. కాసల్యచేతికి • ఖడ్గశ్రియం బిచ్చి, శామిత్రమున శ్రిత • సరణి దనర
నామెచే మేధ్యాశ్వ • హననంబుఁ జేయించి, విధివిధానంబుగా • విప్రు లంత
“నంబ” యందునుమరి • “యంబాలి” యనిమరి, “యంబికే” యనియామెననఁగఁజేసి
వాహంగగతమైన • వపఁ దీసి నేర్పుతో, వేతనశాఖివై • పెట్టియర్హ
- తే. దివిజత్యస్తిగ శిష్టప్ర • తీకములను, ఖడ్గముచేత ఛేదము • ల్లాగఁ జేసి
శ్రితమార్గంబుగా శ్రితున్ • జదివి కొనుచు, వీతిపహానుగిలోపల • వేల్చిరపుడు
- క. బంధురగతి నధ్వర్యుడను, సైంధవవప హుతముఁజేయ • సరగున రాజా
గంధాఘ్రాణముఁ జేసి స , బాంధవుడగుచెల్ల పాప • పటలం బడఁగన్. 48
- వ. మఱియుఁ దక్కినపశువులవిశసించి తత్తద్దేవతాత్యస్తిగా నగ్నిలో వేల్చిప్రభమద్వితీ
యత్యతీయదినప్రయోజ్యంబులైన చతుష్టోషాక్థ్యాతిరాత్రంబులు నిర్వర్తించి శ్లో
తిష్టోమాదురభిజిద్విశ్వజిదప్తార్యామాదికృత్యంబులతో నశ్వమేధంబు బ్రాయశ్చి
త్తాభావంబుగాఁ బరిసమాప్తిఁ జేసి రంత 49
- శ. శ్రితిచయము లైలంగ ఋషి • సోములు నాజ్యలసత్సమిన్ముఖా
హుతుల నొసంగఁగా శిఖిలు • నుప్పర మంటెడురీతి మండుచున్
హుతవహుఁ డాదటం బ్రబలె • హోత్విజనంబులతోడఁ గూడి భూ
పతి యలరం దిదృక్షుజన • పాపసమూహములెల్లఁ బాయఁగన్ 50
- తే. అమితమైనట్టి ప్రేషవా • క్యాళి యలర, నున్నతంబుగ నొద్దాత్ర • మెప్పుడుండ
వల్లకీగాన మొకమూల • నుల్లసిలఁగ, లీలదనరారె నాయజ్ఞ • కాల మఱియు. 51

సీ. ఒకవగాల వేదమం • త్రికలాపమంత్రార్థ, ముల నుచ్చరించుచు • మురియువారు
సహివచశ్శాస్త్రమం • దాభాష్యవేత్తలై, యిదమిద్ధ, మని నిశ్చ • యించువారు
నక్షపామని నోడు • నటు జేయమే యంచు, మించి తరగఁబువా • దించువారు
శ్రోతభాగములలో • సంప్రదాయముల నం, వేవానితతికి బో • ధించువారు.

తే. నుపనిషద్వాక్యముల కర్థ • మూనువారు, చెలఁగుచునువేదములుస్వస్తి • శిష్టవారు
వరపురాణార్థము జ్ఞిప్తు • వారునైరి, తన్నురాధిపమఖిసభా • స్తారు లహహ. 52
వ. మఱియు నన్నవిత్తాంబరాదులచేఁ దృప్తులైన జను లాడు ప్రశంసావాక్యంబుల నాద
శరఘండు శ్రోత్రీసుఖంబుగా విని మనంబున ననుపమానానంతంబుఁ జెంది యుం
డె మఱియును. 53

సీ. అంతటదశరఘం • డధ్వగసంఘార్థ, దక్షిణ లీయంగఁ • దలఁచితూర్పు
కడ హోత కిచ్చెను • గ్రామంబు యామ్యుని, దానంబుఁ జేసె న • ధ్వగ్యనకునుఁ
బచ్చిమాళ నోసంగె • బ్రహ్మ మర్హిగభూమి, బచ్చిన వాఁడ • ద్వీశుఁ జూచి
భూము లేలఁగ మాకుఁ • బొసఁగునే తగునీతి, నర్థ మిప్పించి యీ • యవని నెల్ల
బాలనముఁ జేయు మీవె యో • పార్థివేంద్ర, యనినఁ దృప్తిగ వారల • కర్థమిచ్చి
తక్కిన సదస్యులకును బు • త్విక్కులకును, బూర్ణదక్షిణ లర్పించి • భూపుడలరె.

ఉ. అంతట ఋశ్యశృంగముని • కంఠపనీసుఁడను నోడనీసి యో
శాంత మదీయమానసము • సంతసమఁదఁగఁ గుత్తికేస్తిఁ జే
యింతువుగాక టన్న మది • నెంతయో సంతసమంది మాని భూ
కాంతునితోడ నిట్లనె య • ఖండవచోవిభవంబు భాసిలెన్. 54

తే. గీ. నీవు సంతోషమును పొంద • భూచరణ్ణా, యఖిలమానులు జూచి వహ్వో యనంగ
బుత్రక మేస్తిఁ దీయంగఁ • బూర్ణముగను, రమ్మ వేగంబటంచు నా • నొమ్మతపసి.
వ. శకశత్రుండున దిదగ్ధునిఁ నొత్తదీపకుని యర్హులగు బుద్ధిగ్ధునంబులతోఁ గూడి వి
ధివిధానంబుగా నెల్లస్థిత్తులంబు నొప్పి తిత్తవశాత్తొప్పిగా పసిరొప్పగంబు లి
చ్చెనుసమయ మేలే నొప్పి ధిత్తుని పసిపదార్థంబు లొమ్మిత్తపఱచి దేవాహ్వన
మంత్రంబు లుచ్చరించుచు నెల్లవేల్పుల • కుచ్చిలరె. 55

చ. శరమఖిమఖ్యమా నివిజ • సుఖము వేదవిత్తోఁ జెలఁగుదున్
విరతహవిర్విధిగ యుల • వేగ భూమి పఁగి మంచి భారత

- పతినిఁ బుకన్గిరించుకొని • పార్థివమజ్జి కుదఁగ్రవదేశ ము
చితగతిఁ జేరె నాన్యపుని • చిత్తము మోదరసాన్ధిఁ గ్రుంగిడన్. 58
- తే. వేల్పు వీరీతిఁ జేరి యు • ర్వీశుసభను నడుమఁ గూర్చుండి చెలగెడి నలునఁ జూచి
తమమఁ గల్గిన వెతలమఁ దలఁచి తలఁచి, నీరజాసనుతోఁ దెల్పు • నిశ్చయించి. 59
- తే. ధాతఁ గనుఁగొని జేజేలు • జోతల నిడి, యాతతాయదశగ్రీవ • నీతిశూన్య
రీతిఁ దెలుపంగ భారతీ • నేతతోడఁ, న్రీతి నిట్లని రాపుక • హూతముఖులు. 60
- క. తాతా నిర్వరసుఖసం, ధాతా భూతాభిసంగి • ధాతా భూతా
నేతా సురముఖాంబుధి, పోతా నీతాంబుజప్ర • భూతా యనుచున్. 61
- ఉ. నీవలన న్వగంబులను • నేర్పునఁ దాను బరిగ్రహించుటం
గేవలదాప్త్య మొంది పరి • కింపక క్రూరపరాక్రమంబుచేఁ
గావరమంది లోకములఁ • గాటియఁ బెట్టుచు నుండె నక్కటా
రావణనామధేయుఁడగు • రక్కసితేమ సరోజసంభవా. 62
- క. నందనముఖసనశిఖులఁ, గొంగుల మందించి వేల్పు • కోమలులు మహా
క్రందనముఁ జేసినను నా, మందాశ్వుఁడు చెఱలుబట్టె • మదమున నధిపా. 63
- ఉ. కోపముతోడ మాకెపుడు • గుండెలు ఝల్లుమనంగ నేనతో
నేపుక విక్రమక్రమమ • హీనత నొప్పఁగఁ బెక్కుమారు లా
పాపినికాచరేశ్వరుఁడు • బాహుబలంబున మమ్మ గెల్చి సుం
దీపిత తేజఁడై యకట • దీనులఁ జేసె వచింప సిగ్గుగన్. 64
- నీ. చంద్రహాసముచేత • ఝలిపించిమమువేయు, తరి మేము పడెడు బా • ధల దలంచి
చచ్చిన పేలెను • బావులేకుండంగ, నమృతాశనుల మేల • యైతి మనుచు
దాయామలౌ యాతు • ధానుల కమృతంబు • పాలీ యకయె బసా • పడుటచేతఁ
దత్ఫలంబీరీతిఁ • దారసిల్లెనుగాక, యని విచారించితి • మయ్య యపుడు.
- తే. నదియుఁ గాక మనంబున • నరసి చూడ, దాయభాగార్థమును వారి • కీయకుండి
తారె భుజియింప దుఃఖ మే • తేర దొక్కొ, కాన నమృతంబుమాకునం • గదనానర్చె
- నీ. గంధర్వుల నోర్బరఁ • గడతేరఁగాఁ జేసె, జక్కుల నక్కటా • యుక్కడంచె
గనుమలఁ బలుపురఁ • బరిమార్చె నురగుల, బాధించె సిద్ధులఁ • బట్టికట్టె

గిన్నరాళినిఁ బెడ • కేలుగట్టి జయించె, విద్యాధరులఁ బట్టి • బిలుకుమార్చె
 యున్ననామకుఁ గొట్టి • యతనిసొత్తెనట్టి, పుష్పకంబు హరించి • పోయె మణియు.
 వారి నీరీతి బాధించి • వారివారి, సతులఁ జేఱఁబట్టి లంక ని • శృంకఁ జేరె
 దెల్పు సిద్ధితి గల్గెను • దేవదేవ, నిలువలేమింక నెచ్చట • నలువ మేము. 66

తే. సజ్జనాళికి బాధలు • సల్పువారు, క్రతువితానంబులకు నాశ • కరులు నగుచు
 గుడ్డివట్టి రాక్షసు • స్తోమయులకు, బుణ్ణజనులంచు నామంబు • బుట్టె నహహ.
 వ. ఇట్లందరు విన్నవించినఁ బదప నందరి నివారించి విరించితో నముచినూదనుండిట్లనియె.
 ఉ. ధాత సురారి యేయెడల • దారుణుడై జనుదేరునో యటం
 చాశురతం గనుంగొనెద • నక్షిసహస్రముతోడ నెల్లెడం
 గతమశప మీతరినిఁ • గౌతుక మందఁగఁ జేసి నిక్కమే
 భారీగ నెన్నటన్ సుజన • వైరము మేలొడఁ గూర్చు గాచొకో. 69

ఉ. రాముగఁ పుష్పకంబుడయి • కిన్ద్రుడు కాపసి నెల్లఁ జంపుచున్
 భూమబలాఘ్యాడై నృపుల • పోడిమిఁ దూలిచి తా నజేయుడై
 భూమికి బాధఁ జేయుచును • బొంగుచు గర్వముఁ జెందినాడు నే
 నేమని విన్నవెందు నజ • యీదశకంతుని కూరవృత్తులన్. 70

తే గీ. రాజకన్యలఁ బెక్కి-గడఁ • గ్రాబలుడగుచుబలిమిఁ జేఱఁబట్టిలంకలో • పలికిఁబోవు
 నెవ్వరేనియు నట్టుగా • నేగిరేని, జంప్రపాసంబునను పోయి • జావ నేయు. 71

నీ. వానిదాడికి నోడి • భాసకరుం డేపుగా, నెండఁగాయకయు నీ • రెండఁ జూపు
 వానిదాడికి నోడి • పవనుండు మెండుగా, గాలివీవక మెల్ల • గానె వీచు
 వానిదాడికి నోడి • పర్జన్యుఁ డహ్వాని, వనభూంబహితమట్ల • వారి నిడును
 వానిదాడికి నోడి • పైశ్వాసరుండు వాని, చిత్తవృత్తిగ వంటఁ • జేయుచుండు

తే. నయ్యయో నెప్పు నేర మా • దగునవచ్చ, యెంతిసౌఖ్యము లభియించె • నింతదనుక
 నంత దుఃఖంబు నెప్పున • నమముల గొని, ధాత వానికి నీవగ • దానమునను. 72

ఉ. ఎల్లజగంబులందు నెఱు • గెల్లెలు లేరని వాడు మేఱగ్గ సరి
 ధిల్లఁగ మీరియుండ నిల్ల • గల్పింపేమి నమస్తలలోకి ముల్
 లోల్లడీ మందుదుండెఁ గలి • తాపము నొందిగ వేల్పు లక్కటా
 కల్లలుగావు నానుడులు • కంఠినిగల్గ నగోదసంభవ

తే గీ. వీని హాళియందు మోర్గంబు • వేగ నగసి, వీని గడతేల్చి యాత్తుల నైన మమ్మఁ
గావకుండుట నీకు యు • క్తంబె చూడ, భారతీ వేత హరి నాభి • పశ్చిమాత 74

మ. అక్షమత్వముచేత మేమిటు • లార్తిఁ జెంది భవత్పదం
బీక్షణంబునఁ బట్టినాము ద • యేక్షణంబునఁ జూచి యా
రాక్షసుం బరిమార్చి మమ్మను • రాగమందుచు వాగ్వరా
రక్షణం బొనరింపు చేగమె • రాజహంసతురంగమా 75

వ. అని సురలు దీనులై చేతులు జోడించి నోములు వాంచి రావణండు మదిచితమ కునొన
రించిరవంచనలవిన్న విందివిరముల వినవారింగాంచి గూళ్వాసి వికంగుని విరించి యిట్లనియె

చ. ఎటుఁగుదు రావణుం డిటులు • నెల్లజగంబుల నేచు నంచు వా
డురుతరనిష్ఠతోడఁ దప • ముగ్రతఁ జేయఁగ మున్ను వానికి
స్వరముల నీయఁగాఁ జనిన • వాడు ననుం గని భక్తితోడుతం
గరములు మోడ్చి యిట్లనె న • ఖండవచోవిభవంబుభాసిలన్ 77

క. ధాతా నాజోతలఁ గొని, నాతపమున కీవు మెచ్చి • నాకు వరంబుల్
వీక్షిఁ దయసేయ నెంచిన భాతిగ నేగోగునట్టి • వరములు వినుమా 78

వ. సరవానరులుండకొకఁ దక్కిన దేవదానవగంధర్వాదులచే జూపులేకుండ నాకు వరమి
ప్పించుచున నట్ల యగుంగాక యని యొసంగితి మఱియును. 79

క. నిరతము భక్త్యములౌ వా, నరులు న్నరులుం దలంప • నాకెంతని వా
డురుగర్వమొంది విడచి యితరజీవావళి నవధ్య • తం గోరుకొనన్ 80

సీ. అని వాడు గోరిన • నాగాకయని యాత్మ, ముదమందియువ్వాడు • బొలియుటకును
నరవానరులె కార • ఇంబని విధియించి, యుంటిఁ గావున సుర • కంటకుండు
మనకు సాధ్యుఁడుగాడు • మనుజులచేఁ బచ్చఁగానియీమానవుల్ • క్షుములుగారు
పుండరీకాక్షుండు • పుడమి మానవుఁడుగా, బుట్టెనేనియు వానిఁ • బొలియఁజేయ
తే. వలెనుగాక న్యులకు వాడు • వశుఁడు గాడు, గానమనమెల్ల నిప్పుడు • శ్రీనివాసు
బార్ధనముఁ జేయ విష్ణుండు • భక్తవరదుఁ డైజనించునుమనుజుడై • యవనియందు.

తే. గర్వముండిన నెంతటి • ఘనుఁడైన, మానహానియొ లేకున్నఁ • బ్రాణహానిఁ
జెందడే? మున్ను కనకక • శిపుడు తనకు, జూపులేదని గర్వించి • చావలేదె 82

వ. అనును నింద్రాదులతో భారతీజాని వదిలింపుచున్న యవసరంబునఁ దానును హవి
రంగంబున కాహూతుండై. 83

సీ. చిఱులనవ్వులతోఁడ • శ్రీకారసాకార, కమనీయకర్ణయు • గృంబుతోఁడఁ
గనకచేలముతోఁడు • గరసరోజధృతార్క, కాంతియుక్చంఖచ • క్రములతోఁడఁ
బెద్దకన్నులతోఁడ • నిద్దంపుటద్దంపు, సాటియా చెక్కిళ్ళ • జోటితోఁడ
నిడుదచేతులతోఁడ • నీరజారివిభాతి, రసాగ్నిరమ్యవ • క్త్రంబుతోఁడ

తే. డంబుమీఁడి కంబుకం • తంబుతోఁడ, లీలదనరారుశ్రీవన • మాలతోఁడ
ఘనతరంబైనతార్ష్యవా • హనముతోఁడఁ, జక్రహస్తుఁడువేడగ్గసా • త్కరించ
క. వచ్చిన శ్రీహరిఁ గని సుర, లచ్చెరువుగ హస్తయుగము • తాదల నిడి తా
రుచ్చగతి సంతసించుచు, నిచ్చ నుతు లేయువేడగ్గ • నిట్లని రపుడున్. 85

సీ. శ్రీవత్సవక్షాయ • శ్రీతికల్పవృక్షాయ, భవసంశకాయతు • భ్యంనమోస్తు
స్మితవక్త్రచంద్రాయ • నుతదయాసాంద్రాయ, భావమారాయతు • భ్యంనమోస్తు
నయనారవిందాయ • నతదేవబృందాయ, భానుప్రభాయతు • భ్యంనమోస్తు

తే. పద్మపాదద్వయాయతు • భ్యంనమోస్తు, భార్గవీనాయకాయతు • భ్యంనమోస్తు
యనుచు సురలెల్ల భక్తితో • నబ్జనేతుఁ, బొగడిరాత్మలమోద ము • పొంగుచుండ
వ. ఇట్లుఁ బెక్కుఁ దెలుంగుల నాతెలుగంటిదొర లుడ్డుకేలుగల బొడ్డుతమ్మివానిం జడ్డుత
నంబులేక కొనియాడి గొడ్డుఁడైన పొలసుగిరిపి నేయుగొడ్డుకంబులు నుడివి జేజేలదొ
డ్డువాఁడగు తమ్మికంటిబొడ్డుబిడ్డఁడుమున్నగువాగ లా నేల్పుమిన్నయగు వెన్నునితో
నిట్లు విన్నవించిరి 87

చ. సరసిజనాభ రావణుఁడు • సర్వజగంబుల నేచుచుండఁ దా
వరముల గర్వ మంచుచు న • వారణదారుణకర్మకారియై
మరగరుడోగగానులను • జూచినఁ బైబడి కొట్టు నక్కటా
నిరతము వానిబాధలను • నెల్వఁగలేమిక మమ్ముఁ గానుని. 88

క. గరువమున రేలుఁదిక్కుగ, పగ ముగి గడివేళ మనుఁ • వానిగుల మది
న్నిరసించి వారి విడచియు, లగుల కపథ్యులకు గాఁగ • గడిసె వరంబుల్. 89

తే. కాన, వానిని మనుజులే • గాని యితరు, లుగతనొప్పుఁగోఁగో జేయు • నట్టివారే
నరులచేఁ జన్మవాఁడైనఁ • బుఁముగిగుష, యానరు ల్వానిఁ జంపంగ • నెంతవారు.

- క. పగమేష్టియు నంతట సుర, వరులం గని యాట్టులనియె ♦ వగదుండై శ్రీ
హరి యింకఁ బుడమిఁ బుట్టును, స్థిరుఁ డైమనకార్య మెల్లఁ ♦ జేయును సుండి 97
- ఉ. ఆ నరుడై జనించు నళి ♦ నాక్షున కాజి సహాయులౌటకు
న్వానరయోనులందు బల ♦ వత్తురులై భవదశలన్ భువి
న్వానరులై జనించి సుర ♦ వైరులఁ బీచ మడంచి సౌఖ్యసం
ధానము లొకమంతటికిఁ ♦ దప్పక చేయుడి మీరు దేవతల్ 98
- తే. మున్ను నే నాపులించిన ♦ ముఖమువలనఁ, జాపులేవట్టి బలశాలి ♦ జాంబవంతుఁ
డనెడి ఋక్షేశుఁడొక్కరుం ♦ డవతరించె, నతఁడుమీ కెల్లరకును స ♦ హాయుఁడగును
- వ. అని విరించి నియమించిన వల్లెయని సంతసించి వానరులై యవతరింప నెంచి యాహ
విర్భాగంబుల నారగించి మించి రాయంచవజ్జీరుండైన విరించిని ముందుంచుకొని త
మతమ నెలవులం బ్రవేశించి గల 100
- మ. సకలార్థీసురయున్లు ఁడై ముద ముగన్ ♦ స్వాహాదివాక్యాదముల్
ప్రకటంబై చెలఁగన్సురాళికి హవి ♦ ర్భాగంబు ల్గొంపఁ బా
వకుఁడ భ్రంలిహసచ్చిభావలయుఁడై ♦ వర్ధిల్లఁ గానావిభాం
డకజుండిప్తి సమాప్తిఁ జేసి యలరె ♦ న్నానాజను ల్మృచ్చగన్ 101
- వ. అంతనచ్చటి జనంబు లచ్చెగువంది చూచుచుండ. 102
- సీ. అరుణాంబరముతోఁడ ♦ నాసాంద్రహారితో, జాన్మోహితుఁడ ♦ నములతోఁడ
భయవర్షములతోఁడ ♦ బ్రాతరంబుజమిత్ర, బింహాపమానాన ♦ నంబుతోఁడ
వివిధభూషలతోఁడ ♦ వీతిహోరవిభాస, మానాత్మదేహభా ♦ మాలతోఁడఁ
గంబుకంతముతోఁడ ♦ గగయుగాంతరసక్తి, పరమాన్నయుతహేమ ♦ పాత్రతోఁడ
నాజ్జ్వలజ్జ్వలమైయున్న ♦ యగ్నికుండ, మధ్యమున దివ్యదేహుఁడై ♦ మాననీయ
తేజుఁడై హస్త మెత్తుచు ♦ దివ్యపురుషుఁ, దొక్కరుఁడు దోచెదధరధు ♦ నుల్లమలర
- తే. గీ. పుట్టియున్నట్టి దేవతా ♦ పురుషుఁ జూచి, కేలు జోడించి యాదలఁ ♦ గీలుకొల్పి
జోత లెన్నో యొనర్చియాభూతలేళుఁ, డామహాత్ము నిజుఁ డుచు ♦ నలరుచుండె
- ఉ. ఆపురుషుండు రాజుఁ గని ♦ యాదర మెప్పగఁ బెట్టె నిట్టులో
భూపతి నేను దైవతపు ♦ పురుషుఁడ నభవదాత్మజుడౌను

పరమాన్నమునుచు • నింతులకుం దిన నిచ్చిలేని గూ

శ్రీపతితుల్యులౌ సుతులఁ • జెందగలఁడవు సుస్మృతచ్యుతా.

175

తే. గీ. అనుచుఁ బరమాన్నపాత్రమా • యవనిపతికి, వేగనందచ్చిగుఁతఁడు • గీవుచేత
బూజితుండయ్యుఁజనులెల్ల • ముదము జెంద, హుతవహంతరమునఁగిరి • పితర జెందె.

శా. అయ్యారే ; నృపుఁ డెంతధన్యతముఁడో • యజ్ఞంబు బూర్తింగనె

న్నెయ్యంబొప్పగ దేవపూగుఁడు వ • హ్నిం బుట్టి క్షీరోదనం

బయ్యా? భార్యల కిమ్మ పుత్రుడము సు • స్మయండు నిచ్చెఁగదా

వెయ్యేలా యది ఋశ్యశృంగమహిమం • బేఁ గాక వేరున్నదే.

107

చ. అనుచు జనంబులాయెడల • నచ్చరువఁడుచు గుంపుగుంపులై

యనుకొను వాక్యము ల్పిని జ • నాధిపుఁ డెంతయొ సంతసించి యా

మునులకు నగ్రహారములు • భూషణము ల్మణులు స్థుకూలముల్

ఘనముగ నిచ్చి పూజ లిడి • కాతుక మందఁగఁ జేసె నత్తరి.

108

క. పుష్కస్పృభుఁడౌ దివిజ, ప్రేక్ష్యుఁడు పరమాన్నపాత్రఁ • ప్రేమ నొసంగె

ఋష్యగ్రణిమహిమంబని, హృష్యద్వితీ రాజుఋశ్య • శృంగు నుతించె.

109

తే. గీ. అనులనుతియించియవబృధ • మంచరించి, మంగళారావములునుజె • లంగుచుండ

బాయసపుఁబాత్రఁగొనుచున • భార్యుడగుచు, మునులతోడుతభూపతి • పురముఁజేరి

నీ. పరమాన్నమున నర్థ • భాగంబు మందుగాఁ, గౌసల్య కొసఁగెను • కాతుకమున

మిగిలిన దానిలో • సగముఁ దీసి సుమిత్ర, కొసఁగె నారాజు సం • తసముతోడ

నాశిష్టమా పాయ • సాన్న మర్థముఁ జేసి, యొకపాలు దీసి కై • కకు నొసంగె

శేషమైయున్నట్టి • క్షీరాన్నమంతయు, నూహించియు సుమిత్ర • కొసఁగి రాజు

వారిఁ గనుగొని యిట్లుకె • వనితలార, యనుభవింపుఁడు మీరటం • చాజ్ఞ సేయ

బుత్రపాంథుల జెలగుచుఁ • బువ్వుఁబోల్చి, పాయసాన్నంబుగొనిబసా • పడిరివేడగ్.

ఉ. కాంతలు మువ్వు రిట్లు దిని • కాతుక మందుచునుండి వల్లభ

స్వాంత మనంతసమ్మదని • శాంతమునై చెలువొంద దేవతా

కాంతలనంగ భాసిలుచు • గర్భిణులై రిక వారిదైనయా

సంతసమితయంత యని • సాటఁగ హటకగర్భుఁ డోపునే

112

క. గగ్గములూన సతులు చ, తుర్బుజతేజంబుఁ దాల్చిఁ • తులలేనోహృభా
 టిర్బాన ముంది రగ్నిని, గర్భంబునఁ దాల్చు జమ్మి • కైవడి నపుడుకొ. 113

ఉ. చిందరవందర ల్లలిగి • చిట్టుము లేపగు నోకిరింతలు
 న్మందపవక్రమంబులును • మాంద్యము నిద్దుగవోవు వాంఛలు
 జెందుచు రుచ్యవస్తువులఁ • జేరఁగనీయక గర్భచిహ్న మీ
 చందము నొంది రాన్యపుని • జాయలు మువ్వరునుం గ్రమంబుగకొ. 114

మ. ధరణీతత్వము వారిగర్భగతుఁడౌ • దైత్యారి సేవింపఁగాఁ
 ద్వారతో వచ్చియు లోనఁ దూరఁ దలఁచెం • దధ్యంబుగాకున్న నా
 తరుణుల్ రుచ్యసదార్థము ల్విడచి య • త్యంతానురాగంబుతో
 నరుచిత్వంబును గల్గు మట్టిఁదినఁగా • యత్నింతురే చూడఁగకొ. 115

మ. జలమద్దత్వము వారిగర్భగతనా • చక్రకృష్ణతేజంబునుం
 గొలువంగఁ జిరిప్రేవుకల్లులను తె • న్నుం బట్టి లోఁ జేరె నీ
 పలుకు ల్సత్యములంచుఁ జెప్పవలెనే • భామాంగనాడీతతుల్
 జలయు క్తంబులుగా నొడ ల్దలముతో • సంయు క్తతం గాన్పడకొ. 116

మ. హుతభుక్తత్వము విష్ణుతేజముఁ గరం • బుత్సాహతం గొల్వ నా
 గతమై కాంతలగర్భముం బనినొకొ • గాకున్న నుచ్ఛ్వాస మా
 గతమైనప్పుడు నుష్టమేమి యువనీ • కాలులూ లుపింపఁ బాం
 దుతఁ జెందం బనియేమి తాపమునఁ గా • ధ్యులగా దె చూట్టగలముచొ. 117

తే. వాయుతత్వంబు సతులగ • ర్భస్థచక్రి, తేజమును సేవఁజేయ నేఁ తెంచిలోన
 వాస మొందెను గాకున్న • వనితిలకును, బహుళ మైనట్టి యూర్పు లుద్భవములగునె

ఉ. ఎన్నఁడు వీరిమధ్యము బ • యించుట గల్గునటంచుఁ జూచుచు
 న్మిన్నను తత్వ మీసతుల • మేలగు గర్భగవిష్ణుతేజము

• న్మన్నన సేయ సిద్ధియగు • మధ్యజయంబుని యెంచి లోఁజన
 న్నన్ననిమధ్యము ల్బలసి • శబ్దగుణంబున కోడె నత్తరికొ. 119

సీ. పూలగుత్తులపయిఁ • బుష్పలిట్తతినాగఁ, బాలిండ్లతుద • నల్పు బరిధవిల్లెఁ
 దాంబూలపరివర్ధి • తారుణాధరములు, దెల్లనిచాయచే • దేజరిల్లె

విరులతోటలకేగి విహరించు గతిచూలి, యకు గొప్పగతి యొక్కఁ యామడయ్యె
గర్భస్థహరిరాకఁ • గాంక్షింపుచును నేచు, ఫణిరాజునతి నాచు • బలిత మయ్యె
మున్ను కొమరుల లేమిచేఁ • బుట్టెమున్ను, నింజనిక నాడి హరించుఁ • జింపనయ్యెఁ
గంజ నేత్రుని దయాచేతఁ • గామిలకు, గర్భములు దాల్చి రాజ్జిల్లు • కాలమునను.

చ. బలములు లేనివారలగుట • స్వల్ప వ్యోమమునే హరించు భూ

వలయును నేని రాజునకుఁ • బట్టిఁపుదేవులు నంట మోహమ

గ్ధలముగ లేక లేకిపుడు • గర్భములంధరియించిరంటజే

విశులట వారీరీరిక • పేయపయగంబులనాఁడుఁ జెప్పునే.

121

ప. ఇట్లా కాయలు గర్భంబులు దొచ్చి దేవీప్యనునదేహలై మితేచ్చాహారంబుల ననుభవించుచుండఁ దద్గర్భస్థానానబగదీశ్వరతేజంబు గ్రమముగావృద్ధిఁ జెందుతరి నాణవమాసంబు బ్రవర్తిలునెడ.

122

తే గీ, పుణ్యమైనట్టిదినమునఁ ♦ బురుషులగ్న, మంచు సతులకు నారాజు ♦ నధికనియతిఁ
జెంది పుంసవనంబులు ♦ జేసిమిదినిఁ, బుత్రజన్మంబుగోరుచు ♦ ముదముఁ జెందె.123

123.

క. సీమంతినులగు నాశరి, క్షీమంతులునైన ముఖులు • జెందుటగు మదిం

గామింది శుభదినంగానూ సీమంతముఁ జేసి రాబు ♦ శేఖరుఁ డంతఁ.

124

వ. ఇట్లు పుంసవనసీమంతోన్నయవక్యత్యంబులు నెరవేర్చి రఘువంశకళాధరుండైన యా
తఁడు గుమారసంభవంబుఁ గోరుచున్నంత నాదేవేరులకుఁ గ్రమక్రమముగా నెలలు
గతించి ద్వాదశమాసం బేతొందిన.

125

చ. ప్రవిమృచ్ఛేత్రమాపసిత • పక్షమున న్నవవీతిధి నిశా

ధన్వంతుః మరుదేవేభ్యః డేయదితి • తారనుః గూఢి చరించుచుండఁగా

సవిరళకాంతిలోఁను గగః • సార్వమునకు లసదంశుపాళిలో

రవి చరియింపఁ గర్కటఁపు • రాశియు సంభవమెనయ త్తరి॥

126

క. రవిగురుశుక్రాంగారక, రవిజులు స్వోచ్చస్థులగుదుఁ ♦ బ్రాభవ మొప్పన్

భూవనేశత యనుసత్ఫల, మఱిరభముగ నిచ్చువార. • తై యుండంగ.

127

సీ. దిశలు నిర్మలకాంతిఁ దేజరిల్లుచునుండ, సాధుమానసములు ♦ సంతసింప .

హా¹నూనలంబులు • భూమంబులై ప్రద, క్షీణశిఖావృతములై • చెల్లువార

నిర్మలాదకములై ♦ నిమ్నగాళులు బాట, వికసిరాంబుజసరః ♦ ప్రకటమమత
కుగసీజభవరజ ♦ స్సంమిశస్మరుదాళి, శీతలస్పర్శచే ♦ కైలగుచుండ
నెల్లలోకంబులును సంత ♦ సిల్లుచుండ, నెల్లఖిలమావసరబులు ♦ దల్లడిల్ల
శుకలశుకపికశారికా ♦ దికము లపుడు, మంగళారావములతో ♦ కై ♦ లంగుచుండ. 128

బి. నీలాభకాదంబి ♦ నీలీహసియింపఁ, జాలు దేహంబుచే ♦ గ్రాలువాని
నీలాలకాశ్యాళి ♦ లోలాతినిర్మిద్ర, కీలాలజాస్యంబు ♦ గ్రాలువాని
మేల్చిన వెలిదమ్మి ♦ పూలో యనంగా వి, శాలాక్షీయుగముతో ♦ గ్రాలువాని
బాలారుణప్రభా ♦ జాలంబు నిరసింపఁ, జాలు నెఱ్ఱని యట ♦ కేలువాని
మేలుసోమగమున మరు ♦ బోలువాని, మేలిరేఖలఁ గ్రాలు కెం ♦ కేలవానిఁ
బాలమున్నటఁ గల నెలఁ బోలువాని, లీలఁ గౌసల్య యొకముద్దు ♦ బాలుఁగనియె.
క. మఱునాడు పుష్కళంబున, సగసీరువావైరి నిల్చి ♦ సంపూర్ణకళా
ధరుఁడై భాసిలుచుండఁగ, వగధూషలగ్నంబు జేరి ♦ భాసిలుచుండన్. 130

ఉ. లోకవిలోకనోపముడు ♦ లోచనపద్మయుగంబువాడు లో
కైకళభాంగసుందరుఁ డ ♦ నంగుండ నంగనుఁ జాలువాడు నా
కైకనివాసితుల్యుఁ డనఁ ♦ గాఁ దగి ముద్దులుమాటఁగట్టుచుం
గైకకు నొకఁ బాలకుడు ♦ గల్గెను రెండవచందురుం డనన్. 131

ఉ. సార్పభగామియు శశిప్ర ♦ సన్నత మండఁ గుళీరరాశిలోఁ
దర్పకయుగ్మ మిట్టొడలఁ ♦ దాల్చి జనించెన్ లోక భాస్వర
హర్పతికైరవప్రియులొ ♦ యశ్వినుల యనమించి మోదముం
జేర్ప సుమిత్ర కత్తరినిఁ ♦ జిన్నికుమారులు గల్గి రిద్దరున్. 132

కా. ఈశ్వర శిష్యులై నిలచుటగి నా ♦ యుగ్ల నాదులొ దేవతలొ
సాగంతా సుమవర్ణ ముండటము వి ♦ స్తూరంబుగాఁ డింపఁ ద
ద్యేరీకుండుభివాద మానసమాన ♦ నీర్వతేరి నాయూగిలొ
వారెల్ల నిద్రిని సంతసంపడి నా ♦ హ్వయందు ముప్పొంగుదున్. 133

ఉ. అంత వసిష్ఠముఖ్యులు నా ♦ హరిహరులొ జనుదేగ నెల్లకా
ర్థాంతకు లాకూడ్యపవి ♦ రాజులొ బులు ప్రకెందె బు
రాంతగీతి లగ్నములు ♦ బ్రగ్గతగ్గవంబునాగ మ
శ్యులొభుప్రదం బగుట ♦ నాగసి ధురాతనంతఁ నీరయన్. 134

ఉ. ఓనరనాథ నీకు సుతు ♦ లుద్భవ మందిరి నల్పు రాఘవ
భానుకులాబ్ధిచంద్రులన ♦ భాసితుచుందురు వీర లెప్పుడు
స్మానవనాథవంద్యులును ♦ మాన్యులు నౌదురు నిశ్చయంబుగా
మానవనాథ నమ్ము మను ♦ మానము మానుము మానసమ్మునన్. 135

చ. కవలునుఁ బెద్దపట్టియునుఁ ♦ గర్గటలగ్నమునందుఁ బుట్టిరా
రవిగురుశుక్రభానుజధ ♦ రాసుతు లుచ్చగులైరి గావున
న్భవనపతిత్వ మిచ్చెదరు ♦ బూర్ణముగా నదిగాకయు న్నిశా
ధవుఁడు స్వగేహచారియయి ♦ తద్గురుసంగతిఁ గూడ భూవరా. 136

క. ఓనరపతి నీరెండవ, నూనునకునుఁ బుష్పభంబు ♦ శుభలగ్నంబా
మీనంబయ్యెఁ బదంపడి, జానుగ నితరగ్రహలి ♦ సమమే సుమ్మి. 137

తే. అనుచు శుభవర్తమాన మా ♦ యవనిసురలు జెప్పఁగా విని సంతోషఁచిత్తుఁడగుచు
వారలకు నెల్ల భూపతి ♦ వరుసతోడ మణిసువర్ణాదులను బహు ♦ మాన మిచ్చె.

ఉ. అంతట రాజుఁ గౌతుకర ♦ సాంతరుఁడయ్యు వసిష్ఠతోడఁ దా
నంతిపురంబువేజనిని ♦ జార్భకవక్త్రసమీక్షఁ జేసి సు
స్వాంతతఁజెంది స్నాతుఁడయి ♦ సర్వమునీక్రుచ్చితి నాదయుక్తుఁడై
సంతస మందుచున్ సభకుఁ ♦ జయనఁ జేరి వసిష్ఠనాజ్ఞచేన్. 139

తే. ఉత్సుకంబున రాజు బు ♦ త్రోత్సవంబుఁ, జేయ నెంచియుఁ గోవులఁ ♦ జిత్రవస్త్ర
మణిసువర్ణాదులనుఁ దన ♦ మంత్రివరుల, చేతఁ దెప్పించి సభలోనఁ ♦ జేర్చెనపుడు.

కా. అంత న్నానులు నక్షతల్గాని నృపుం ♦ డానందముం జెంద “వ
ర్ధంతాం తే శిశవ భీరేణ” యనుచు ♦ దైవోక్తుల నీవనల్
శాంతాత్ముల్ నుడువం దదర్శితముల ♦ సారంబుల సేసల
త్యంతానందముతోడ మూర్ధముపయిం ♦ దాలెన్ శుభాభ్యర్థియై. 141

ఉ. ధేనుసహస్ర మొక్కనికి ♦ దివ్యమణు ల్మరికొంతమందికిం
గానకభూష లొక్కనికిఁ ♦ గాశ్యపిఁ గొందరికిన్ హయంబుల
ద్వానగజాలిఁ గొందరికి ♦ నవ్యపటాశులఁ గొంతమందికిన్
దానముఁ జేసి విప్రులకుఁ ♦ దత్తమజోత్సవవేళ నాజి దాన్. 142

వ. ఇట్లుచనీసురల కెల్లఁ గోరుగతి మహాదానంబులొసంగి యరుంధతీజాని కనేకకనకమ
 తేనుకూలంబు లిచ్చి సంతసింపఁజేసి మఱియు మంత్రులకు వలయువస్తువుల నిచ్చి
 దాసదాసీజనంబులకు యధాభిలషితంబుగా విత్తంబు లొసంగి దీనానాధాంధబధిర
 పంగాదిజనంబులను వస్త్రాన్నపానదానంబుచేఁ దృప్తిఁ బొందించి యమాత్యులం
 జూచి మీరపరిమితమణిసువర్ణదుకూలాదులు గైకొనిపురంబునంగల్లు నెల్లగృహస్థులకు
 నొసంగి మఱియు నవల్పంబగు శరగరఁ దెప్పించి రాజమార్గయాయులకు రచ్చలని
 వసిండువారికిని బాతశాలాబాలకులకుఁ బాలికలకుఁ బంచిపెట్టింపు డిదియునుంగాక
 మనరాజ్యంబునంగల్లు నెల్ల పురంబులలో నిట్లుత్సవంబుఁ జరుపవలయునని శాసనపత్రి
 కాపూర్వకంబుగా వలయు విత్తంబులు బంపుడనిన వారలు వల్లెయని వెడలి సర్వం
 బు నిర్వర్తించి రిట్లారాజన్యుండ భుజనంబుల నానందింపఁజేసి యలరుచుండె నంత.

క. దశమియగు తనకు నిలులఁగి, దశతుల్యులు సుతులు నవమిదశమినిఁగల్గన్
 దశదానంబుల నొసంగియు, దశరాత్రంబులు గతింప • దశరఘుఁడంతన్ 44

తే. మంగళారావములును వా • రాంగనాళి, నర్తనంబులు శుభ్రివాక్య • నాదములును
 జెలఁగుమండఁగ గురునాజ్ఞ • శిశువులకును, జాతకర్మంబులనుఁజేసి • బ్రీతితోడ45

సీ. అంత వసిష్ఠుండు • నాబాలరకు నామ, కరణంబుఁ జేయించెఁ • గ్రీమముగాను
 కొసల్యయను సతి • గన్నవానికి రాము, దునియునుఁ గైకేయి • గనినయట్టి
 వరకుమానునకును • భరతుండటంచు ను, మిశ్రాంగనకునుఁబంపించినట్టి
 కవలొనఁ బెద్దల • త్మణుఁడంచు రెండవ, యతఁడు శత్రుఘ్నుఁడంచాఖ్యల నిడి

తే. మంత్రపూతాక్షతలు వారిమస్తకములఁ,దల్లులునుఁదండియును ముని • తల్లజాలును
 జల్లి “జీవత దీర్ఘాయు • షా” యటంచుఁ బలికె రెల్లరు దీవన • బ్రమదమునను.

వ. ఇట్లు జాతకర్మాదిక్రియలు నిర్వర్తించి భూపతి యపరిమితానందంబుఁజేందుచుండఁ
 గొసల్యాదికాంతలు తమముద్దుకొమరులం జూచుకొనుచు నేటికి మానోముల కీరతిఫ
 లంబు సిద్ధించెనని యానందరససిక్తహృదయలై యుండిరి మఱియును. 147

తే. ప్రత్యహంబును సుతులకుఁ • బ్రమదమునను
 బోరుకాడించి నొసలను • భూతితోడఁ
 బొట్టుఁ బెట్టియు హరి మిమ్ముఁ • బ్రోచుఁ గాత
 యనుచుఁ బెనుచుచు నుండిరా • యతివలెపును.

- చ. ప్రతిదిన మిట్లు గాంత లను ♦ రాగముతోఁ బెనుపంగ బాలల
దృఢతరకాంతిసంపదభి ♦ పూర్ణతఁ జెంది క్రమక్రమంబుగా
వితతకళాక్రమాప్తి నర ♦ విందవిరోధినిఁ బోలియుండి సం
తతమునుఁ దల్లిదండ్రుల కు ♦ దారముదాప్రదూలైరి వేడుకన్. 149
- వ. అంతఁ గ్రమరబుగా బాలకులకు నాటవమాసం జేతెంచునెడ దశరథుండు సోచా
ర్యుండై విధిక్రమంబున. 150
- క. అన్నలుపురకును బంగరు, గిన్నెలఁ బరమాన్న ముంచి ♦ క్షీతిసురయుతుండై
జిన్నకుమారుల కత్తరి, నన్నప్రాశనలు జేసె ♦ నానృపుఁ డెలమిన్. 151
- వ. అంత నంతఃపురకాంతలు గుఱూపడిష్టమహూర్తంబున బాలకులకుఁ డోలారోహణక్రీ
య నిర్వర్తింప నుత్సుకత్వంబుఁజెంది కాసల్యాదికాంత లారంగల నెల్ల పుణ్యస్థ్రీల
శావించి వారల ననేక చందనతాంబూలాదుల నానందింపఁజేసి యరుంధతీపురస్సరం
బుగా సుతుల ననేకాంగుళీయకకరకంకణాదులచే నలంకరించి నుదుటఁ గన్తూరీతిలకం
బులమర్చి యామధ్యలాలెక్కుడు బాలుర నాకాంతలెత్తి తనివిదీరునటుల ముద్దాడు
చు బంగరు దూగుటయ్యెలల నిడి యూచి సంతసించిరి మఱియునుఁ గౌసల్యాంతః
పురంబునఁ గొందరు కాంత లానందంబున. 152
- క. బంగారుతూఁగుటూయా, లం గాంతలు రామ నునిచి ♦ లాలన మెసగిన్
బంగారుపల్లెరంబులఁ, బోంగును నారతులఁ బట్టి ♦ ముచ్చట దీరన్. 153
- క. జోజో శ్రీరఘరామా, జోజో మార్తాండధామ ♦ సుందరకామా
జోజో మేచకగాత్రా, జోజో శతపత్రనేత్రా ♦ జోజో యనుచున్. 154
- తే. లాలి మామధ్యులయ్యకు ♦ లాలిలాలి, లాలి మానల్లనయ్యకు ♦ లాలిలాలి
లాలి మాకన్నతండికి ♦ లాలిలాలి, లాలి మారామమూర్తికి ♦ లాలిలాలి. 155
- వ. ఇట్లా కాంత లారతులిచ్చి దీవించి సంతసించి తమగృహంబులకుఁ జని తమమనంబున
రామచంద్రసుందరం జెన్నుచు సంతసిల్లి రంతఁగౌసల్యాది మాతలు. 156
- క. వేరుగ సుతులకుఁ బెబ్బలి, గోరులు బంగారుచేతఁ ♦ గుప్పించి శిశు
కూరగ్రహభయ మేగఁగ, వారిగళంబులనుఁ గట్టి ♦ వైచిరి ప్రేమన్. 157
- వ. అంతటఁ గౌసల్య యతిముదంబునఁ దనపుత్రు నుద్దేశించి. 158

- క. రారా నోములపంటా, రారా బుగారుమూట ♦ రారా కూనా
రారా మేఘశ్యామా, రారా నాముద్దులయ్య ♦ రారా రామా. 159
- క. ఎన్నఁడు సుతుఁగను సిరియం, చెన్నుచు నుండంగ నేటి ♦ కీగతి రామా
మిన్నయగు సంతసంబునఁ, గన్నులపండువున నిన్నుఁ ♦ గాంచఁగ నయ్యెన్. 160
- తే. అనుచు శ్రీరామచంద్రుని ♦ యంకమందుఁ, జేచ్చి ముద్దిడి కొసల్య ♦ చెలఁగుచుండె
పాలనిచ్చుచు బాలుకెం ♦ గేలులందుఁ, గంబురేఖనుఁ జక్కరే ♦ ఖబాడగాంచి. 161
- నీ. శంఖచక్రముల హ ♦ స్తయుగంబునను దాల్చు, వాడ వైతివి సుమ్మ ♦ వత్స నీవు
పుండరీకయుగంబుఁ ♦ బోలుకన్గవఁ దాల్చు, వాడ వైతివి సుమ్మ ♦ వత్స నీవు
కాలనీలాబ్ధసం ♦ కాశదేహముఁ దాల్చు, వాడ వైతివి సుమ్మ ♦ వత్స నీవు
పురుషోత్తముఁ డటంచు ♦ బుధజనస్తుతిఁ గాంచు, వాడ వైతివి సుమ్మ ♦ వత్స నీవు
- తే. అనుచుఁ గౌసల్యయను నుడు ♦ లాలకించి, నిక్క-మనుటకు నూకొట్టె ♦ నొక్క-యనగ
నాఁకటనుఁబాలుఁ ద్రొప్పుచు ♦ నతిగయమున, సూరిసూరికి నూకొట్టు ♦ మంతయలఁ.
- చ. మునుపటిదైన పుట్టువునఁ ♦ బుణ్య మదెంత యొనర్చెనోకదా
ఘనుఁడగు రామునిన్ సుతునిఁ ♦ గాఁగనెఁ గోసలరాట్టనూజ యీ
యినకులదీపకుండె యితఁ ♦ డెవ్వరి కిట్టికుమారుఁ డబ్బువం
చనుకొని సంతసంపడును ♦ యౌవత మెప్పుడు నప్పురంబులోన్. 163
- చ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు నాలుగై దేండ్లవాడై కలభాషణంబుల జననీజనకులకు నా
నందంబుఁ జేయుచుండె నంత నొక్క-నాఁడు కొసల్య యమూల్యపల్యంకంబున న
మ్ముద్దుబాలునిఁ జెంత నిడుకొని జోకొట్టుచు నిట్లనియె. 164
- తే. నిదురఁ జెందుము శ్రీరామ ♦ నీలధామ' రవికులాంబుధిహిమధామ ♦ రమ్యనామ
భూమసుందరజితకామ ♦ పుణ్యసీమ, సుగుణకల్పదుర్మారామ ♦ సూర్యధామ. 165
- తే. అనిన రాముఁడు దల్లిప ♦ లాగలకించి, యమ్మ నిదురన నెట్లుండు ♦ నమ్మ నాకు
నెఱుక లేదమ్మ దాని నా ♦ కెచ్చితేని, చెందఁ గలనమ్మ యెట్లుండు ♦ జెప్పుమమ్మ.
- తే. అనినఁ గౌసల్య నవ్వుచు ♦ నాకుమారుఁ, జూచికనుమూసి సుగునకుఁ ♦ జూపికనులు
వెండియును విప్పి రామ యి ♦ ట్లుండు నిద్ర, యనిన నిద్రగఁ జెందెద ♦ జననిచూడు.
- చ. అనుచును రామచంద్రుఁ డపు ♦ డక్షీయుగం బటుమూసి యప్పుడే
గనుఁగవవిప్పి యాజననిఁ ♦ గాంచుచు నవ్వుచు ముద్దుమాటలన్

జననియో నిద్రఁ జెందితిని • చక్కగఁ జూచితివమ్మ నీవటం

చనఁగను దల్లి నవ్వుకొనె • వంతట పెండియు రాముఁడట్లనెన్.

169

తే. అమ్మ చిత్రాబు వింటివే • యహహ నేను, కనుల మూసిన సేమియుఁ • గానఁబడదు

కనులు దెఱచిన నంతయుఁ గానఁబడును, నిక్క-మేనున్న నమ్మ హు • శక్తిగఁగాదు

నీ. బైరాగి యేతెంచు • వాని కిచ్చెన నిన్ను, నిదురఁ జెందకయున్న • నీలగాత్ర

సౌమిత్రతో నన్ను • జతఁగూర్చి యిడినచో, బైరాగిచే నాకు • భయములేదు

బూచి వచ్చును నిద్ర • బొమ్మశ్రీగఘరామ, యాబూచియెట్లుండ • నమ్మచెపుము

బూచికిఁ బదిముఖం • బులు నుండురా రామ, హస్తంబు లిరువది • యమరియగుండు

తే. నమ్మ సౌమిత్రతోఁ గూడి • యిరిగి వెదకి, కోలచేతను బూచినిఁ • గూల నేతు

ననిన నెంతటివాఁడవో • యభిజనులు, నిద్రఁ గొన నీవుమాత్రము • నిద్రవోవు

వ. అనినఁ గలభాష లాకుచుఁ గొంతవడికి నిద్రుఁ దెలతెలవారుతరినిఁ గౌసల్య యాచి

న్నికుమారుదరిఁ జేరి యిట్లనియె.

171

నీ. సౌమిత్ర నీతోఁడఁ • జతఁగూడ నేతెంచె, మేలుకో శ్రీరామ • మేలుకొనుము

ఆట లాడఁగ వచ్చి • రగ్భకుతో నీతోఁడ మేలుకో శ్రీరామ • మేలుకొనుము

అచాగ్యుఁ డేతెంచు • నభివందనముఁ సేయ, మేలుకో శ్రీరామ • మేలుకొనుము

ఉదయించుఁ దపనుండు • నిదురఁజెందఁగరాదు, మేలుకో శ్రీరామ • మేలుకొనుము

తే. నీలఘనదేహ శ్రీరామ • మేలుకొనుము, మేలుగుణములుగలవాఁడ • మేలుకొనుము

పాలుబువ్వయుఁబెట్టెద • మేలుకొనుము, రవిమహాస్వాంద్ర మేలుకో • రామచంద్ర

వ. అని లేసి జలకంబు లాడించినుడుటఁ గస్తూరీతలకంబమర్చి బంగారుగిన్నెలో నన్నంబు

భుజింపఁజేసి యాడుకో నేగుమనుచు నిట్లుఁ బ్రత్యహంబును లాలించుచుండ రామ

చందుగ్రిండును.

173

నీ. ఒకమాటు దాదుల • యొద్ద నుండి చెలంగు, నొక్కమా టుయ్యెల • నూగుదుండు

నొకమాటు కౌసల్య • యొద్ద బువ్వ భుజించు, నొకమాటు జనకుని • యొద్దఁ జెలంగు

నొకమాటు భూషణ • ప్రకరంబు లనుఁదాల్చు, నొక్కమాటాటల • నొప్పుచుండు

నొకమాటురథ మెక్కి • యుపవసంబులకేగు, నొకమాటు మేడలం • దుండియాఁడు

తే. శుకపికంబుల కొకమాటు • నూక్తి నుడువు, పావురంబుల నొకమాటు • పట్టి విడచు

రాజసుతుఁడైన యారఘు • రాముఁ డహహ, వానివైభవ మెన్నంగ • వశముగాదు

తే. పుష్పక లేకయుండుటయే • ముఖ్యము ముందుగ నెంచిచూచినఁ
బుట్టక తప్పకుండునెడ • భూతలపాలక రాజపుత్రుడై
పుట్టుటమేలు లేనియెడఁ • బొల్పగు కోన మృగేశపుత్రుడై
పుట్టుటయే సుఖంబు • బెరపుట్టువులన్జనిసౌఖ్య మబ్బునే.

175

తే. అటులఁ గౌసల్య శ్రీరాము • ననుదినంబు' లాలనముఁ జేసి పెనుపఁగా • బాలుఁడంత
దివ్యతేజంబుతోఁడుతఁ • దేజరిల్లి, కృమముగా నెన్నిదేండ్లపా • యమునుఁ జెందె
క. భూమగుణం డాగర్భ, శ్రీమంతుఁడు నెల్లవారి • చిత్తంబుల కెం
తోమోద మోదవఁజేయుచు, రాముఁడు నెగదొందుచుండె రాజోపముడై.

177

వ. అంత రామచంద్రుండు లక్ష్మణునితో మైత్రినెరపుచుండె భరతుండు శత్రు
ఘ్నునితోఁ గలసి వర్తించుచుండె నిట్లు రామలక్ష్మణులిద్దరును భోజనశయనవిహారక్రీ
డాదులందు శబ్దార్థంబులట్ల యవిసాభావంబుఁ జెంది యుండిగంత సవయస్కులగు
బాలకులతోఁ గూడి రాముండు బాలక్రీడావినోదంబుజెందుచుండె మఱియును 178

సీ. బాలులఁ తోగూడి • బంతులాడుచునుండితనయాట గెలువ సంతసము, జెందుఁ,
గురువునేనట విద్యఁ • గొనుడంచు బాలుర, కేదియో యొకమాట • నూడుచుండు
రాజుగా రేనట • రైతులు మీరట, యని రాజభావంబు • లాచరించు,
జపముఁజేయుదమంచు • బలగాండ్రితోఁ, గూడిమునిరీతిఁగనులును • ముక్కుమాయు

తే. గీ. దేవుఁ బూజింతుఁ బువ్వులు • దెండటంచు సహృదంబున మట్టిచే • బొమ్మఁ జేసి
పూలఁ బూజించు నొకమాటు • నీల నిటుల నర్భకులఁ గూడి శ్రీరాముడాటలందు. 79

సీ. మఱియు బాలురు గూడ • మణియునునాటలో, శ్రీరామచంద్రుదో • సిటను మణిని
ఁజేర్చి వాలుకఁ బోసి • చేతులతో రాముకను దోయి గట్టిగాఁగప్పి దవ్వు
గొనిపోయి మణి నట • నునిచి వచ్చియు దానిఁదెమ్మంచు రామునిఁ • ద్రిప్పి విడువ
గనుమూసినపుడె త • త్కరయుగాధిక నేత్ర, ములవాడగుటఁ జేసి • మున్నె మణిని,

తే. గీ. జూచి యుండెను గాన న • చోటుఁజేరి
వేగ మణిఁ దెచ్చుటను జూచి • పిల్లలెల్ల
రామ, నీనేత్రములు మూయ • లేము పెద్ద
లగుట నీయాట నీతోడ • నాడలేము.

180

- ఉ. దాగురుమూత లాడుతడిచి ద్రోక్షురామపదాంకితంబునా
భూగతరేఖలం గనియుఁ • బొంగుచుఁ దత్పవమాగ్గయూయులై
రాగవుఁ డింకఁ బట్టువడు • రా; నీ ని బాలురు జూడ రాముఁడున్
బాగుగమి దె గెల్పునుచు • బాలురతో నది మానెఁ దానునున్ 181
- వ. ఇట్లు బాలురతోఁ బ్రత్యహంబునుఁగి డావినోదంబులు జెందుచుఁ గ్రమక్రమము
గా నవయవంబు లేపుఁజెంది నవయావనం జేతెంచి యున్నెడ. 182

—◆—శ్రీరామసౌందర్యనర్ణనము.—◆—

- ఉ. కాయజుఁ డిట్లు రూపమునుఁ • గైకొని బన్మముఁ జెందెనొక్కొ బ
ల్తొయదపాలి మానిసిగఁ • దోయజసంభవుఁ డిట్లుఁ జేసెనో
సోయగ మిట్లుఁ బోవగుచు • శోభిలుచున్నదియో యనంగ శో
భాయుతుఁడైన రామవిభు • వన్మవిలాసము జూడఁగాఁ దగెన్. 183
- ఉ. బాటను గొల్పఁగాఁ దగుచుఁ • బార్జితలంబుల నంటుచుండి పా
కారివినీలసన్మణివి • కాసతశత శకాంతియుక్తమై
సారససారహాసవర • పట్టదబృంద మనంగ నల్లనై
శ్రీరఘురాము కైశ్య మత • నీసుమరాశి యనంగ భాసిలెన్. 184
- ఉ. శ్రీరఘురాము మోముఁ గని • శీతకరుం డని మ్రొంగ రాహు వే
తేరఁగఁ దద్రధాంగకర • తీవ్రహతింజడరీతి సంహృతా
కారత వెనకఁ గట్టఁబడి • కైశ్యమిషంబున రాహు వుండె వి
స్తారబలాఢ్యవైరమున • సౌఖ్యము లబ్బునె యెంతవారికిన్ 185
- ఉ. ఆతని వక్త్రకుల్యతకు • నబ్జము వేడక వికాస మొందఁగా
శీతకరుండు నేను తులఁ • జెందఁ దలంచినదాని కీసరో
జాతము వేడకనేనె నని • సంకుచితత్వముఁ జెందఁజేసె నీ
త్యూతలమందు నేకఫల • కాముల వైరము లిట్టివేకదా. 186
- చ. ఉడుపతి మాసమధ్యమున • నొక్కదినంబునఁ బూర్ణుడై మదిం
గడుముద మంది రాముని ము • ఖంబునకు న్సరి యాదు నంచు రే
గడచిన క్షీణుడై సమము • గాక కృశించెఁ గ్రమక్రమంబుగా
నడుమను గల్లు సంపదల • నమ్మిన మోసముగా దె యేరికిన్. 187

ఉ. పనలును గాత్ర నొక్క-గతిఁ • బద్ధము లుండిన నిత్యపూర్ణుడై
మహిమమిత్రు డుండు నెడఁ • గోసలభూవరపుత్రకాత్మజా.

నివసనసామ్య మొందు నటుఁ • దక్కె-న సాటియె సాటి యన్నచోఁ
గవులకుఁ గల్గు సాహసమే • కాక నిజంబని చెప్పవచ్చునే.

188

ఉ. సోమునికొంతి కంజముల • సోయగముం దుల కాదటన్న ని
శముఖాకొంతి కిక్క-డ నఃప్రాప్తియే యన్వియెంచి నల్వ యా
నీమనిఁ దెల్పుగా నిటుల • లీల లిఖించిన బొట్టనంగ శ్రీ
రాముని మోమునందు నల • రారెను కస్తురిబొట్టు తాంతిచేక.

189

ఉ. లోకమరాముహామను మ్మ • గాంకునిచెంతఁ దదక్షియుగ్మ
న్నగజము ల్వికాసఁ గొని • నిర్మలకొంతిఁ జెలంగె నదిరా
క్షరమిత్రుఁ డుండునెడఁ • గంజవికాసము గల్గవందు నా
మూగులు నెప్పు పాశ్వములు • నాడెడఁగ దబ్బర లయ్యు నిత్తిరి.

190

ఉ. చక్క-ని రామదంద్రవిక • చాననసత్సరసీరుహంబునం
దొక్కొక భృంగముంగల ప • యోజదళద్వికమో యనంగఁ గె
పెక్కి-న యగ్రము ల్లవసి • యెదుర్-మనల్లని పాపజంటతో
చక్క-నుదోయి భాసెన మ • పార్థిర్థు ముగ్రహివంగరింబునె.

191

తే. రాముబొమలను కామశ • రాసమునను, నల్లలింపగుఁ బర్యగో • మాళి దనర
లస్తకంబుగ రామల • లాట మొప్పు, బూపుటమ్మగఁ గుంకుమ • బొట్టు దనరె.

ఉ. బింబము విదుమిరుదుగఁ • గీయని పద్మిణిహాసాధరో
ష్టరమును గాంచి యామోఁ గనఁ • జాలక నిబ్బితి విదుమింబు స
ద్రంబున ముగ్ధి గాఁబువలె • గాఁబునెట్ల బిరిడుచుండు పా
బింబము పాలభూయగతి • ప్రేమలు ముడి తిరియి సాదరి.

192

ఉ. కలితమధారసంబు లవఁ • గాఁ గిను గామపదస్సమహామయ
జేలువుగ నాలకించి తుల • నెలయగు నామయ ముండు నామఁగాఁ
బిలువలె సాటి గాఁకకట • లెలయ పిచ్చిలు లెలన నల్లు గో
కలలును ముడితగియు ని • క్కెలును ముడితగియు ముగ్ధి మోతునే.

193

ఉ. అందములౌ వశిత్రయము • నందుటచేతను ముత్తియంబులం
జెందుటచేత నెల్లకవి • సింహులు దత్సమవస్తు వంటచే
సందములేని పలుకగల • దైనఁ దదన్యపుసాటి లేమిచేఁ
జిందము సాటిఁ జెందునని • చెప్పక తీరదు రామునన్జ్ఞానోక్.

195

సీ. దానహస్తమె కాని • దానహస్తంబేని. గజతుండ మీరామ • భుజసమంబె
శివభూషణమె కాని • శివభూషణం బేని. భుజగేంద్ర మీరామ • భుజసమంబె
ధృతనీరజమె కాని • ధృతనీరజం బేని. కజనాథ మీరామ • భుజసమంబె
చైత్రభూషణమె కాని • చైత్రభూషణ మేని. కులశాఖ మీరామ • భుజసమంబె
యనఁగఁబ్రధ్వంసనాభావ • మైశయుపమ, గలిగియూజానుగతములై • ఘనతఁగాంచి
తమకుదాముపమానమై • తనకి రామ, విభుని బాహులురెండును • వెలయుచుండె

క. పంచాస్యాహియుగంబే, పంచాంగుళులైన రామ • భవ్యకరంబుల్
పంచాంగుళీయకములా, పంచాస్యాహ్యుత్తమాంగ • భాస్వన్మణులే. 197

తే. నమముసన్నంబుఁజేయున • ప్పడు నజుండు, నొక్కకరముననుదరంబు • నొక్కిపట్టు
తరినిఁ బుట్టిన నిమ్నాన్న • లంబు లనఁగ. రామునుదరంబునను పలి • త్రియముదనరె

క. తమ్మలె పదములు వానికె, దమ్మలె కేల్వోడు పారి • దమ్మలె మేన్దిం
దమ్మలె శ్రితు లలచుక్కం, దమ్మలె నఖరము నిరంమ • దమ్మలె భూషల్ 199

ప. ఇట్లు దివ్యసౌందర్యవిశేషంబుఁ జెందియున్న రామచంద్రుని వర్ణింపఁజతుక్కుభిపంచ
ముఖిషణ్మూఖిసహస్రముఖులకైనం దరంబు గావనిన నేకముఖుల కసాధ్యంబనిచెప్ప
నేల యట్టి శ్రీరామచంద్రునకుఁ బయనొకండవ వశ్యరం బేతేర నతనికిం దక్కినను
తులమను దశరథుండు వేదచోదితక్రమంబున నుపవయనాదిసంస్కారంబులు నిర్వర్తిం
చి నలుపురసుతుల నరుంధతీజానికడ విద్యాభ్యాసంబున కప్పగించిన వారును గురువ
రు సేవించుచు వేదవేదాంగధనుర్వేదాదివిద్యల నభ్యసించుచుండుతరి రామచం
ద్రుండును.

200

ఉ. ఒక్కొక్కనాటి కొక్కొక్కళ • యెట్లు వచింపఁగ నర్థయుక్తిగాఁ
జక్కగ నెల్లవిద్యలను • సొంగముగాఁ గొనె రామచంద్రుఁ డ
మృక్క తదీయబుద్ధిఁ గొని • యాడఁ దరం బగునే తలంపఁగా
నెక్కుడు బాధియున్న లభి • యింపని చుండదుగాదె యేకికె.

121

సీ. కవిబుధసంసర్గః • గల్లియుండెను గాన, ఘనమార్గచార్యయై • గాంచె యశము
ప్రసన్నస్థిగాఁ గళాప్రాప్తిఁ జెందెనుగానఁ, బొల్పుగా సత్కళా • పూర్వఁడయ్యె
స్థైర్యభూతంబుల • కల్లాసదుఁడుగాన, జైవాత్మకుం డయ్యు • సంతసించెఁ
గువలయానందంబుఁ గూర్చుచుండెనుగానఁ, జల్లనిదొర యంచుఁ • జరువఁ బడియె
దివిజత్వప్తినిఁ జేయుచుఁ • చేజరిల్లె, రవికులాంబుధిలోన సం • భవముఁ జెంది
పండితో త్తములమృతమ • ముండనంగ, సాంద్రశుభమూర్తియైరామ • చంద్రుఁడొప్పె.

సీ. తమ్ములపగవా డ • తం డెంచిచూడంగఁ దమ్ముల కావుం డి • తం డటంచు
బగలు రా భయ మంది • పడినిదిలు నతండు, పగలు రా నిర్నిద్ర • భౌవుఁడితఁడు
కలకాలమును మిత్రుఁ • గలసి యుండఁ డతండు, కలకాలమునుమిత్రుఁ • గలయునితఁడు
హితచక్రరాగసం • గతిహరుం డాతండు, హితచక్రరాగసం • గతికరుండు
ఈతఁ డీతని కాయుడు • నేతఁడయ్యె, చంద్రుఁడనరామచంద్రుఁడే • చంద్రుఁడనుడు
మనములోపల బహుళిసర్వ • మదమునోడ, నెల్లవా రన శ్రీరాముఁడేపుఁ జెందె.

వ. ఇట్లు తర్కవ్యాకరణవిమాంసాదిశాస్త్రంబులం దనుపమానజ్ఞానసంపూర్ణులై ధను
శ్వేదంబు సాంగంబుగా నభ్యసించి నిత్యాభ్యాసతత్పరులై రథకరితురగాధిరూఢులై
చేయుయుద్ధంబులు నేర్చి నియుద్ధంబు లభ్యసించి మించియున్న నలువురుకొమరుల
తోఁ గూడి వినోదంబులు జెందుచు నిత్యసుఖంబుతో నుండి దశరథుండు పరిణ
యానుకూలవయోవిశిష్టులగు నానూనులకు జైవాహిర శుభమహోత్సవరాలులు జేయ నా
లోచించుచు సుఖంబుగా నుండె నంత.

204

పంచతామరము. పరాత్పరా భుజంగహార • బాలకంద్రీశేఖరా
గిరీబుగ్-మారికావరా ఖ • శేఖ నీలకంధరా
మరారిముఖ్యదేవతాళి • పూజితాంఘ్రిభాస్వరా
స్థిరా చరాచరాధికార • శ్రీభవానిశంకరా.

205

మదనదర్పణము. పావనచరితా నశస్త్రతా • ప్రభూతేభాయుతా
పావకనయనా పరాయణా • భవాధినాశనా
గోవృషగమనా త్రిలోచనా • కుభృచ్ఛరాసనా
భావభవహారా శివంకరా • భవానిశంకరా.

206

మరిజాభాసిణి కరుణాకరా భయద • కాలసంహార

వరరాజతాద్రీకృత • వాసభాసురా

పురసంహారా శుభవి ♦ భూతిభాస్వరా

వరభక్తకల్పక భ • వానిశంకరా.

207

గ ద్య.

ఇది శ్రీసీతారామచంద్రకరుణాకటాక్షపీఠావాప్తకవితావిశేషశ్లోమ

ద్గుంఠవంశపయోవారాశితారేశరామస్వామిబుంధేంద్రసూనుసు

బ్బమాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫలాశ్వలాయననూతాగస్త్య

గోతోద్భవలక్ష్మణాహ్వయవిరచితశ్రీరామచం

ద్రవిలాసమహాప్రబంధంబునందుద్వితీయా

శ్వాసముసంపూర్ణము.

శ్రీపరమేశ్వరాగృణమస్తు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామచంద్రవిలాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

ఉ. రంగదరంగమంగళత • రంగవిహంగమకంజసంగస

ద్భ్రంగరవాభిషంగసుర • దివ్యధునీసహితో త్తమాంగ మా
తంగవరాజినాంగ ఖల • దానవభంగ కృపాంతరంగ వే
ళంగిపురీవిహార భవ • శాంగ మహేశ భవానిశంకరా.

1

వ. అవధరింపుమనంతరంబున.

సీ. భస్మత్రిపుండ్రాభ్య • ఘోరభాగముతోడ, బైశంగయనికటా • భరముతోడ
నాలసద్దళగరు • దాక్షిణ్యమాలితోడ, మంజులస్పటికాక్షు • మాలతోడ
బూతనైర్మల్యవాః పూర్ణకుండికతోడ, భాస్వరాపాదయు • క్పాణితోడ
నాసంవృతామల • వ్యాఘ్రాజినముతోడ, భాసురపాదుకా • ద్వయముతోడ
దనరి యొకనాడు గౌళికుండ నెడితపసి, యజ్ఞయొక్కట పూర్తి సేయంగ నెంచి
రాముఁ గొనిపోవఁగా దశరథునిగోర, వచ్చి యొకపాదంబు ముఖముతోడ.

మ. ఇటు లేతెంచిన గాధినూనుఁ గని యెం • లేఖనమునందు

భటు లాలోనికిఁ బోయి రాజుఁగని దే • నాఁ జూచుచున్నాఁడె? పరా

కిటు మావిన్నప మాలకింపు మునిలో • కైకాధ్యక్షుడౌ గౌళికుం

డిటు కేతెంచియు వాకిట న్నిలచె ని • న్నిక్షేపమునా రాత్రియెల్.

4

ఉ. భూవరుడట్టేలేచి గురు • ముఖ్యులతో నెదురేసి యక్షు

వ్యావముతోడఁ గౌళికప • దద్వయి కింపుగ సాగ్రమెక్కి పూ

జావిధులెల్లఁ దీర్చి మది • సంతసమందుచు గాధినూను సం

భావనతోడ వెంటఁగొని • భవ్యసభాభవనంబుఁ జేరియున్.

ఉ. మానుల కర్ణమైతనరి • మంగళమా బృసితోడఁ గూడు స.

తానకసింహపీతమునఁ • గౌళికు నుంచి తదాజ్ఞఁ జెందుగుం

దా నమహూర నెల్లత య • భావ్యమవగ్నమజీకృతాననా
నీనులఁ జేసి తానునొక • సింగపుట్టి ననించి వేల్క-తోడ.

6

తే. గీ. కేలు జోడించి జడదారి • మేలుబంతి.

యైన కాశికఁ గనుఁ గొని • యాబిభక్తి
వినయ వివమిత జేహుఁడై • యనియె నిట్లు

భావ మలరంగ మృదుశార్ద • భాషణముల.

7

బ. కుశకమలాద్భిశీతకర • షోణిసురేశ్వర గాధిసంభవా
కుశలమె నేకు శిష్యజన • కోటికి నీదగునాశ్రమావనిం
గుశసుమిదంబుమూలములు • గోరినయట్లు లభించుచుండునే

నిశచరబాధ లేదుకద • నిత్యతపంబులు సాగుచుండునే.

8

ఉ. నివ్వరి పండుచుండుగద • నీదగునాశ్రమసీమలోపలం
బువ్వులచెట్లు శీఘ్రగతి • పుష్కరబాధలఁ జెందకుండునే
చివ్వల్లేక మీయెడను • శిష్యులు భక్తిని నేనఁ జేతురే
వెన్వగ లేమిలేవుగద • నీదగు నాశ్రమమంగుఁ గౌశికా.

9

బ. అతిథులు దృష్టిఁ జెందుదురె • యగ్నులు బూర్ణహుతంబులేక దా
సతతము వేదకాస్త్రముల • ఛాతులు నధ్యయనంబుఁ జేతురే
వెరికిన నీతిబాధ ప్రభ • వింపక యుండునె యాశ్రమంబులో
సతతచరతుగ్గరంగములు • సౌఖ్యముఁ జెందునె గాధిసంభవా.

10

బ. మునికులసార్వభౌమ పరి • పూతభవచ్చరణాబ్జహాలిచే
ననుపమమేధ్యశం బరగె • నస్తవగారము నీదురాక నా
జనియుఁ బవిత్రమయ్యెఁ గృత • సత్రిగయలెల్ల ఫలించె ధన్యతర
గనియెను నాదుకంగడను • గౌతుకమందె మనంబుఁ గౌశికా.

11

ఉ. కాంతు లనీహులైన ఋషి • చంద్రులయాగతి గేహివర్గదు,
ద్దాంతనిరంతరాఘనన • రాజినిఁ గాల్పనె గాక వారి కా
వంతయు స్వార్థతత్పరత • నంగుటకా; యిటురాక గాన నే
వెంతటిధన్యశాలినో భ • లీ భవదాగతిచేత గాధిజా.

12

ఉ. అమృతమైన తీర్థములు • నశ్మముఖాకృతులైన వేల్పుల
నొత్తులు నేనఁజేసిననుఁ • బూర్ణకృతార్థత నీయ నేర్తురే

యిమ్మహి మిమ్మహోలు ఘను • లీక్షీతులైననుఁ జాలు దాన స
త్యమ్మగ భూజనాళికైఁ గృ • తార్థత గల్లునుగాదె భూసురా.

13

క. విశ్వమున కెల్ల మిత్రత, విశ్వామిత్రాఖ్యచేత • వెలసితి వహహ
శశ్వతీర్తివి నీకీ, విశ్వంబు సాటికలదె • వెలకిన నెచటన్.

14

నీ. బ్రహ్మసృష్టికి నీవు • బ్రతిసృష్టి యొనరించి, యలత్రిశఁకుని దివి • కంపినావు
ఈవసిష్ఠునితోడ • నెదిరించి తపముఁ గా, వింది బ్రహ్మర్షి వై • మించినావు
యాపబద్ధుని శున • శ్వేపురిఁ గని యాఁర్తు, డంచు వానిని విడి • సిందినావు
బొంకించుమిషచేఁ ద్రి • శంకునందనసత్య, శీలంబు వెల్లడి • జేసినావు.

తే. భరిర నీశక్తి వర్తింప • బ్రహ్మకై న, వశముగావన్న మాహోటి • వారిదరమె
యట్టి నీనుఁ జూడఁ బూశుడ • నొట యుండె, ఘనవిచిత్రదరిత్రయోఁగాధిపుత్ర.

ఉ. ఈత్రిజగంబుల స్తనుల • కేయ యలభ్యము లేదుగాని స
త్పాత్రపులబ్ధి పూర్వసుకృ • తంబునఁ గాన్తిలభించునయ్య మా
గోత్రమువార లేమిసమ • కూర్చిరొ పుణ్యము దాన నాకు న
త్పాత్రమువైన నీవిటకు • దర్శనమిచ్చితి, వెంత పుణ్యమో

16

మ. వినుమా కాశిక నీమభ్యర్థ్యుడఁజూమా • వేశ్మానులు స్వర్వగో
ధనమాణిక్యములెల్ల నీయఁజూమా • తిథ్యలుగా నీనిలా
ననుమానింపకు మేమికౌపలయునో • యర్థిగ్రహమునీను నా
మన మానందముఁ జెందఁజేసి చనుమా • మానందగ్రసచ్ఛందగ్రమా.

17

క. “ఇదమర్ద్యం” బనియును మగి, “యదమర్ద్యము” గాదటంచు • నిటు సందియము
నృది నుంచక కోరిన నె, య్యాన్వితమన నొసంగువాడ • నై యుంటిఁ జూమా.

18

తే. గీ. నాఁగ జడదారిరాయక • న్నాకుమిన్న, రాజమణియైన దశరథ • రాజచంద్రు
పల్కులొచ్చిమిచ్చిలోనఁ బ్రమద మంది, యర్థిభావంబు గడురఁదానినెరునిట్లు.

చ. ఉపనిషదాళివేమ్యుడను • యోగిహృదంబుజవాసి నిత్యుడను

దపనసహస్రతేజుడను • తామరభూజము లోకనాయకుం
డపగితమాయుఁ డమృతుఁ డృష్టి • నంతుడనునా కమలాచునోహరిం
డెపుడును నీకుఁ బుత్రులగు • న్నిశుభరంబుల నిచ్చి ప్రోవుతన్.

20

క. రాజేంద్ర నీభుజద్వయ, భాజనియై సగ్వహూన • వసీతిదమై
రాజచ్ఛుభాలయంబై, రాజన్వతి యయ్య నీధ • రాస్థలి యెల్లఁ.

21

చ. దశరథ యట్టినీవు విభు • తం గొని భూజనరక్షణక్రియా
కుశలమతి న్వసింప జన • కోటికి నెల్లెడ నెంచిచూచినం
గుశలమె గాక లాటాకటి • గూడునె కుంభినిలోనఁ గావునం
గుశలమె మాకు శిష్యజన • కోటికి నంతటఁ గోసలేశ్వరా.

22

మ. విమలంబై దశదిక్స్సతీసుతనుసం • వృత్తాంబరంబై సదా
కమనీయోద్వధినాధమండలవిభా • కారాస్థ్యమె చక్రివా
ళమహీధ్రాపరభూమహాతిమిరజా • లధ్వంసనాశక్తమై
క్షమపై భాసితెల్ల బాలవేల్లిగతి యు • ష్మక్తిర్ని రాజోత్తమా.

23

ఉ. నీకిపు డిచ్చమైనయది • నెమ్మి నొసంగెదఁ గోరుమంటి వో
హో కులశీలధర్మముల • నొప్పి చరించుటఁ జూడ భూవరా
వీకె తగు న్భరీ ? నృపమ • ణీ ? యిటులాడుట దాల్చిధర్మమే
గాక వసిష్ఠశిష్యుడవు • గావున నీకిక సాటిఁ గున్నదే.

24

ఉ. కోరిన నిచ్చు దాత నిలఁ • గోల్లుగ నుండును గొని భూవరా
వారక మీకభీష్టమగు • వస్తువు తెయ్యవియైన నిచ్చెదం
గోరు డటంచు వాని సమ • కూర్చెడు దాతలు మీరెగాదె యీ
ధాతుణిలోన నీగతిని • దానముఁ జేసెడి దాత లుండునే.

25

ఉ. మిత్రకులప్రమాతులగు • మీకిది నైజమె ముగ్ధధీవి తా
గాత్రము నూడ్చి యస్థి పవి • గాగ శచీపతికిచ్చెఁగాదె యా
గోత్రవిభేదకే తనువుఁ • గోసి యొసంగె శిబిక్షితీశుడుం
జిత్రముగాదు మీరిటులఁ • జేయుట దాత కదేయ ముండునే.

26

మ. రిపుల న్గన్గొని వెన్నుఁ జూపక రణో • డ్విం బోరుట లృత్యవా
క్యపరాకాష్టయు యాచకాభిషిత • త్యాగంబు ధర్మక్రియా
విపులాసక్తియు దేవభూసుగవహో • విశ్వాసము నీనులం
గృహఁ గన్గొంట వసిష్ఠశిష్యులగు మీ • కే చెల్లు భూమిశ్వరా.

27

క. పోగుసుమా కులధర్మము, లేచుసుమా సాటిమీకు • లేచుసుమాటే

లేచుసుమా ముఖసంస్తుతి, గాచుసుమా నాచుమాట • త్కౌతలనాథా.

28

గీ. ప్రాణ మూడిన రాజ్యంబు • బాసి చనిన, నేని యెటులైనఁ గానియోఁయినకులేంద్ర

యాడి తప్పరు మీయవ్వ • యంబువారు, నే నెఱుంగనే మిమ్ము డో • జీతతేశ. 29

గీ. కరము నుజ్జను లీరలు • గాన నేను, వరము మిమ్ములఁ గోరిన • వర మటంచుఁ

గగము సాదగఁ వచ్చితిఁ గాని యిటులఁ, గరముసాచునె యొరులకుఁ గాశికుండు.

ఉ. ధారుణిలోన యాచకసు • ధాకరులం గన లోభులైన య

చ్ఛారిముఖంబు వారిరుహ • వైఖరిఁ గాంచును గాని దేవతా

ధూరుహనుల్యులైన మిముఁ • బోలుమహాత్ముల యాస్య మైనచోఁ

గ్గిరవచ్చితిఁ గోమము • గాదె తలంపఁగ మానవాధిపా.

31

ఉ. గణ్యాతఁ జీను గీగతిని • గాంక్షితము ల్లానవరకు నగ్నిసా

మోవ్యవధిపరిపరదచుని • మోనసమందుఁ దలంపఁ బోకుమా

మోవ్యధివర్షివధిపగుణ • మండలి నెన్నఁగ బ్రహ్మ చాలఁడిం

కన్యులమైన మాకు బహు • శార్థముగా నుతీసేయ శక్యమే.

32

వ. కావున

ఉ. కోరఁగ వచ్చితిన్ ననుఁ • గోరుమటంగును నీవె మున్ననం

గోరుటకేమి సరియియును • కోరి లభించుటకేమి విఠలి వి

స్తారవివేక సత్యమును • దప్పక యుండు మున్నో మూడిన

న్నారకదుఃఖ మున్నుఁగామి • నాదగుకోరినె నిస్సృతస్విదన్.

33

గీ. జన్మ మొకటి-లేనేనును • లోపి-వెనది, సరికగులులు సమకూర్చి • బహుళనియతి

దీక్షఁ గోరని గూఁడు • ప్రాణుండ నగుచు, యజ్ఞతత్రంబు జేసెడి • యవసరమున

ఉ. ఎల్లిమఖంబు ఘోరియును • నిష్కవంబు లభించువరకు నే

నుల్లిమునంబు సరియియును • వంతులును మండిఁగ నాదరియును

• యుల్లిము దల్లిల్లిఁగ ము • బహుళంబు గదిగ మిల్లి గగ్గిలు

నెల్లి పృథాదిపాత్రలఁ గు • లోపిమూలము పది యాదులది

35

ఉ. మండితు నగ్నికుండమున • మూలమునుది తొలగివపులంబు

స్మరింపగ డించి యూర్చి బుఖ • మేదిని బాదించింది బోతలం

దండన మాచరించి బల ధర్మితులై మఖమిట్లు పురిగి
కుండగఁజేతు రెప్పుడది యొప్పుగ నేనొనరింప నందినన్.

36

క. వారెవ్వరన సుబాహుఁడు, మారీదుండనగఁబరగు • మనుజులనులు

ర్వీతమణ కామరూపులు, కూరులు మాయావు లధిక • కోపులు వారల్.

37

వ. మఱియు నాసప్తతంత్రంతరాయకారకులైన యద్దురాత్ముల నఖండతపఃప్రభావ సం
పన్నులైన మీరేల శపింపకూరకుంటి రనియంటివేని కారణం బాలింపు మేనీకృతువున
దశరాత్రదీక్షునొంది మానంబుధరించి యుండుకతంబుననుఁ జరకాలాధికదేహపరిశ్ర
మార్జితతపం బల్పంబగునను హేనువుచే నాతఁ యులగుఁగాతుధానుల శపింపకుంటి
నదిగావున.

38

ఉ. ఓమహిళానినాథ సుగు • ణోన్నతుఁడు నృపదాశ్రయజంతు ని
ర్ధామకృతానుతేజుఁడు స • రోజదళాత్ముఁడు నీలనీరద
శ్యాముఁడు కాకపక్షధరుఁ • డై యలరారుచునున్నయట్టి శ్రీ
రామునిఁ బంపు నామఖము • రక్షణసేయఁగఁగోసలేశ్వరా.

39

ఉ. ఈరఘురాముఁ డద్దనుజు • లిద్దరినిం బరిమాన్విజన్న మిం
పారఁగఁ బూర్తియొనఁబులఁ • బాలనఁ జేయును యల్లసిద్ధి నా
కారయఁగల్గు రామునిమ • హత్వ మెఱుంగుదుఁగాన వానినేఁ
గోరఁగ వచ్చియుంటిఁ బెర • కొరిక తెయ్యవిలేవు భూపతి.

40

గీ. వీని నాతోడ నంపితి • వేని నాకు, యజ్ఞపూర్తి లభించునీ • యాత్మజునకు
సకలశుభములు గల్గుని • స్సంశయముగ, నాడితప్పనివాడవై • యలరె దీవు

41

ఉ. నూనుఁడు పిన్నవాడ ధిక • శూరులు రక్కసు లట్టివారితోఁ
బూని యెదిర్ప నేమగునొ • పుత్రునికం చనఁబోకు కాశికా
ధీనుని కార్తి సేయఁగను • దివ్యులశక్యమె; నాచువాక్యమో
మానవసాధ నమ్ము మను • మానము మానుము మానసమ్మునన్

42

వ. మఱియు రామునిమహత్వంబు మీకులగురుండైన వసిష్ఠుం డెఱుంగుఁ గాన వాని య
నుమతి వడసియే నాకొసంగు మనవిని దశరథుండు దుఃఖితుండై తనమనంబున నిట్ల
నిచింతింపఁ దొడంగె.

43

మ. అటా! రామునిఁ బంపుమంచడిగె ము • న్యగ్రేసరుం డట్టియూ
పక్రటకొఁగ్గునకేమనంగలను నా • పార్థబ మెట్లున్నదో

- సకలార్యు ల్వివ నిష్టమిత్తు ననుచుం • జాటిఁచితి న్ముందువీ
నికె నీనన్న శపించి యేగు నితఁడు • నికగ్గఁబుగా వైవమా. 44
- మ. ధనమే కోరునా ధాన్యమే యడుగునో • ధాత్రీసురుండౌట భో
జనమే కోరునా భూమిఁగోరుకొనునో • శాటిలనే కోరునో
యని నేనెంచియుఁ గోరుమంటి నితఁడ • య్యైవస్తువు ల్మాని నా
తనయుం బ్రాణసమానుఁ గోరెనికఁ బు • త్రిత్యాగ మేనోర్తు నే. 45
- ఉ. ఎంతటి వెట్టి నైతి నితఁ • డెయ్యదిగోరునా యాలకించి నా
స్వాంతహితంబే యేని యది • వానికొసంగెద నన్నమేలు నా
కెంతయు నిష్టముండనిది • యేని యెసంగ నటన్న వీలె యీ
చింతయేలేక యుత్తువని • చెప్పితి ముందిది యాత్మదోషమే 46
- ఉ. దానము యాచకఁబ్రసే • తలబు వగంబని గొనించి చెప్పితిం
గాని యితలను నాయును • కన్నఁ బ్రియంబుగ నున్నయట్టి యీ
సూనునిఁ దాను గోరునను • చొప్పు నెలుంగుదునే తలంప నీ
మానికి కేమి చెప్పుదును • మార్వలుకంగ నసత్యమాగదా. 47
- ఉ. ఎంతటి దాతయైనభువి • నీగతి యాచకుఁజూచి ముందుగా
నెంతటిదాతయో యనుచు • నెల్లరుఁ బలుకుదురంచు గొప్పకై
యెంతటిదైనఁ గోరుండది • యట్లుగ నెలవనుకొల్పవ్యర్థమా
ఖాంతముఁజేరి కొమ్మమొద • లాయుధ ధానిని గొట్టుటేని రా. 48
- గీ. ఏమి నేయుదు దిక్కేది • యింకనాను, రామునిది బుని గొణమైన • బ్రతుకఁగలనె
యీమునీశుని బోధింప • నేరితగము, యేని మున్నగున శ్రీరాము • నీయలేను. 49
- వ. అనుచుఁ జిత్తంబున మత్తలనూలఁ గొని గొంతితడవు విచారింది యీయననుట ని
శ్చయించుకొని గొగ్గేయనితో దళగఁగుం డెట్లనియె. 50
- క. కడిదియగుగక్కఁ-ముల ను, కిక్కడగింపఁగ రాముఁ డొక్క • నాని మునినాగ
యెడపక బాలకులఁ ను, గడికొండొక్కఁ గుడి యుండి • గొలము గానెన్. 51
- గీ. బాలుండకృతాస్తు డీతఁడు • బాలునిగతి, వెలుఁగలమునఁ గెల్గి ముట్టిగుడుమగలు
వారిఁ జెండాడ రాముని • పతిముగాదు, గాన రాముని పతి యెవఁ • గాధిపుత్ర. 52
- చ. మునివరో యజ్ఞరక్షణమే • ముఖ్యము గాఁగద నాని నిష్కడే
వనుమతి నిచ్చితేని చతు • గలగ బాలునితోడఁ గుడి ల

శ్రీరామచంద్రవిలాసము.

వనమది నిల్చుదాక సుర • వైరులతో దురమే నొసగు రు
మునియెడ నీవనగ్రహముఁ ♦ బొందియు నన్యోనిప్రమ్మ కౌశికా.

53

వ. అదియునుగాకా రక్క-సులెవ్వనిచేఁ బంపఁబడినవారో యెవ్వనిపుత్రులూ సాధ్యుల
గుదురో కారో తెలుపుమనఁ గౌశికుం డిట్లనియె

54

ఉ. భూవలయంబునం గలుగు • పుణ్యులఁ గట్టివధించి బల్మిచే
యావతే మర్ధిఁబట్టి బహు • యజ్ఞముల జ్ఞెడగొట్టి మానులన్
దోర్నివలఁ గొట్టి ధాతృవర • దుష్టమదంబున నుండునట్టి గూ
రావణనామధేయుఁడగు ♦ రక్క-సిఁజేనిని నీవెఱుంగవే.

55

క. వానికిఁజారులు వీరలు, మానితపోనాశకరులు ♦ మాయారణవి
జ్ఞానులు ఘోరాకారులు, నూనులు సుందోపసుంద ♦ సురవైరులకున్.

56

ఉ. కామితరూపు లార్యజన, కాండవిరోధులు సర్వదుర్గుణ
స్తోమనికాయ్యు లుర్వరకుఁ • దోరపువ్రేగొనరించువారు సు
త్రామునినైన నాలమున • రాయిడిఁ బెట్టఁగఁ జాలు వీరలన్
రాముఁడుగాక యన్యులు దు • రంబునఁ జంపఁగలే రజాత్మజా.

57

మ. బాలుఁ డీతఁ డశన్తుఁడంచును • భ్రాంతిఁ జెందెను భూపతీ
బాలుఁడైనను వీనిదైనప్ర • భావ మేను నెఱింగియే
చాలునంచును గోరవచ్చితిఁ • జాలకుండినఁ గోరఁగా
బేలనే యిఁక రాజు లీప్పధి • వీతలంబున లేరొక్కో.

58

వ. అదియునుగాక చతురంగబలసహితుఁడనై నేనువచ్చెదనంటివి నీవలన నాకుఁగార్య
సిద్ధిగానేరదు గాననిన్నుఁగోరక రామునిఁగోరితిని నీవలనఁగాదననేల త్రిలోకంబు
లవారలేకీభవించినను గార్యసిద్ధిగానేరదు వేయునేల రామునకేభయంబునులేకుండఁ
గఁ జేసిసకలశుభయుక్తునిఁగా నీపుత్రునినీకు సమర్పింతునుగాన మారుత్రోవంజనక
సత్యంబునెద నెంచి నాకోర్కెఁజెల్లింపుమనిన దశరథుండు దోధూయమానమాన
సుండ్డై యిట్లనియె.

59

సీ. అక్కటా రావణం • డంపఁగా వచ్చిన, వారలా ? వీరు దు • ర్వారబలులు
దశక్కుండుఁ డన దేవ • తావలి భీతిల్లు, నవ్వాని భటులజెం ♦ డాడఁ దరమే
చతురంగబలముతోఁ • జను దెంచినను నేనె, యోపలేనీ రాముఁ • డోపఁ గలఁడె

యరువదివేలేండ్ర • కబ్బినన్దనాపుత్రుఁ, బులివాతకందిచ్చ • పోలెగ-గాగ
రక్క-సులఁ గొట్టఁగాఁబోయి • రమ్మటంచు, బాలునంపించి నేనెట్లు • బ్రతుకఁగలను
గాన నన్నును రామునిఁ • గరుణఁజూచు, మిదిగొఁమొక్కెద శ్రీరామఁనీయలేను.

ఉ. ఏక్కడ రావణానుచరు • లెక్కడరాముఁడు వారితో దురం

బెక్కడ వారలంజెనకు • లెక్కడ నక్కట యజ్ఞరక్షణం

బెక్కడ వారిఁ గాంచ బ్రతు • కెక్కడ నిక్కము నెంచి చూడ దో

మెక్కడ హస్తీరాజమది • యెక్కడ యెక్కడిమాట కాశికా.

61

చ. దడదడలాడునాయెదయె • తత్పురజెరులపేరుఁ జెప్పినం

గొడుకు నికొట్టుబంపుదున్న • గొప్పకుఁ బఁపినఁ బ్రాణయుక్తతం

గడియయు నిల్వలేనటుల • గావున నస్తయఁజూచి కాశికా

విడువుము! రామచంద్రునిటు • ప్తవేయునికేల యొసంగలేనునూ.

62

౩. అనినఁ గౌశికుండు తనసహజక్రోధిగ్ని గూజిప్రోక్ష నాస్తీవాశ్యాజ్యంబుచేఁ బ్ర
జ్వలితంబై హృదయకుండంబుననుండి యుర్ధ్వంబుగాబయలుదేర నద్దాననరుణాన
నాక్షియగ్మంజై తద్రక్తాక్షియుగ్మవాతాయనపద్ధతిప్రసరత్రోగధవీక్షణాగ్నిజ్వ
లలనాజితూలరాజిదహించుటకుంబలె జూచుచున్న నతనింజూడజెఱచి నిమిలితనే
త్రులై నిర్విణ్ణులై సకలసభ్యులుజిత్రంబులట్ల జూచుచుండనఁభోధిసంభవసమయసం
భూతాంభోధిగంభీరభీషణఘోషణభూషణంబులఁ దలపఁకించుచు రాజేంద్రునితో గా
ధేయుం డిట్లనియె.

63

ఉ. కోరుము నీకభీష్టమగు • కోరికనిచ్చెదనంచుఁబోగ్గ- నేఁ

గోరిన నీయలేననుచుఁ • గూసెద వెక్కడ నేచ్చుకొంటి వో

హో రవివంశభూపతి స • ముజ్జ్వలకీర్తిహరింప నేటికన్

సారవివేకహీనుఁడవు • సంభవ మైతివి నీవు దుర్మతీ.

64

౪. ఏవిధినైనను సత్యముఁ, గావం దగుఁగాక తాము • కల్లల నాడక

భూవలయంబున వారలు, దేవానాంప్రియులు గాక • దేవప్రియులే.

65

౫. ఔరా? రాజకులాధమా? తొలుత న • న్నర్ధింపుమంటేల నేఁ

గోరక లేదనుటేల నేనె మొదటం • గోరంగ నాలించియున్

భాగంబే నది యీయలేననిన నిర్బంధింతునేనిన్ను ఫీ

యేగీతిం జననంబుఁ జెందితిన్ నీ • వీశూర్యవంశంబునన్.

66

తే. గీ. సారసాప్తనివశసం • జాతులైన, యవనిభర్తలు, బోలుడు • వనుచుభ్రాంతిఁ
జేందితిని; గాని యవ్వారి • చంద మేమి, తలప నీయులను లేదని • తెలసె నిపుడు.

మ. కలలోనైన వసిష్ఠశిష్యు లిటు బ • లగ్నం జూతురే కల్లలం
బలుపాట్లుం బడెఁగాని నావలన నె • బృంగిన్ హరిశ్చంద్రుఁడుం
బలుకన్ లేదనృతంబు వానిఁజుశముం • బాడొందఁగాఁజేయ నీ
విలపైఁ బుట్టితి వీకులంబునను చీ • చీనీనియుం జన్మమే ? 68

ఉ. గొప్పకు నన్నుఁ గోరుమని • కూసి యనంతర మేను గోరఁగా
నిప్పనిగాదు నావలన • నీయఁగ లేదని నీవె యాసభం
జప్పనిమాట లాడితివి • చాలును నీయనృతంబుఁజూచినన్
జెప్పెడిదేమి నీవిక వ • సిఘ్ని శిష్యుఁడవౌట కల్లయే. 69

మ. అనృతం బాడినవానిఁ గాలుఁడుమహా • యాసంబు నొందించుచున్
ఘనపాశంబునఁ గట్టియాడ్చి యలుకం • గాతించి యవ్వనినా
లగ్నను వేలాఁగఁగఁ జేసి కింకరుల కా • జ్ఞం జేయఁగా వారలున్
ఘనహేతి న్మోదలంటఁ గోయుదురు నా • లగ్నన్ యామ్యలోకంబునన్. 70

చ. పుడమినిఁ గామితార్థియగు • భూసుగునిం గని తా సమర్థుఁడై
యడిగిన దిచ్చెదం గొనుమఁ • టందు ననంతరమియ నేను నీ
వమగుట కేమిపామ్మనుచు • నాడియుఁ దప్పిన'దుష్టమానవుం
డగుగులతోడ వీధిఁ దిరు • గాఁ దుచునుండు! శవంబె కాడొకో. 71

ఉ. ఆ దినరాటుగ్రలీనుఁడగు • నాజియె దాతఁట పాత్రభూతుడౌ
గాధిసుకుండె యర్థియఁట • కాంక్షిత మిచ్చెదనంచు ముందుగా
నూదియుఁ బుత్రదానమున • కోర్వక నిమ్మటఁ గోసలేంద్రుఁడై
లేదనెనంట లోకులు భ • లీ యిది విన్నన నవ్వకుందురే 72

మ. కలమాన్నంబు ఘృతంబు పాలు దధి ప • క్వంబైన మాంసంబునుం
గళపూర్తిఁదిని మత్తులై తమకు భా • గ్యంబున్నదం చుద్ధతిన్
ఖలులై మచ్చును మిన్నుఁ గానకమహా • గర్వోక్తులం బేరలు భూ
తలనాధాధము లర్థిమానవులఁబా • త్రాపాత్రము ల్జూతురే 73

సీ. పలికి బొంకినవాఁడు ♦ బహుయజ్ఞ నాశన, పాపంబుఁ జెందడే? వసుధయందు
 వానిమోమును జూచు ♦ వానికి నఘ మబ్బు, మునువాడు చేసిన ♦ పుణ్యచయము
 నాశ మెందును గాన ♦ సరనాయకాధమా, యట్టివాడవె నీవు ♦ నైతివహహ
 తావకాస్యం బింక ♦ దర్శింపఁగారాదు, బాపురే నీవింత ♦ వాఁడవాక్కో
 తే. కావరంబున నాముందె ♦ కల్లలాడి, తొర నీవింకఁబుత్రిమి ♦ త్రాళితోడ
 గూడి శుభములు కనులారఁ ♦ జూచుమేను, నిప్పుడే పోదునిటనిల్చు ♦ టేల నాకు
 ఆ. నాదఁబెట్టినట్టి ♦ ద్రవ్యంబు లేదన్నఁ, గోపగించు నటులఁ ♦ గుళికసుతుఁడు
 పార్థివేంద్రు నిట్లు ♦ బహునింద యొనరించె, నకట సుభకోపు ♦ తొర మునులు 75
 వ. ఇట్లాతపసిరేడు కనలి పార్శ్వవిన్యస్తంబులైనదండకమండలంబులు గైకొని వ్యాఘ్ర
 జిహ్వం బంసభాగమునఁ దాగ్చి పానుకలుకొడిగి యేగుటకుద్యమించుసమయంబున నరుం
 ధతీజాని ససంభ్రముండెను చ్యాయోగమునఁ దేగుచున్నవాడితండ తికోపివిఘటం
 డై యేగుట నిబంధినితప్పకకరించు నీతినిజాపం చుమోఘంబుగాన మనమిస్స దూర
 కుండినరేనికిఁ బ్రమాదంబుని యుంచి గుళికసుతునిఁ జూచి యగ్ర్యా!కొంచెముశాం
 తింపుమనిదశరథునితో నిట్లనియె

76

చ. ఇనకులమందుఁ బుట్టిన మ ♦ హీపతు లెల్లరు నీజగంబులో
 ననుపమసత్యశీలురని ♦ యల్లుకొనెంగద కీర్తి యట్టియీ
 ఘనకులమందుఁ బుట్టెమును ♦ కల్లలనాడఁగ నీను బాడియే
 మనుజవరేణ్య కూడదును ♦ మా? యిటులేన్నఁడు నాడితప్పటయ్.

తే. ఆడితప్పట మీవంశ ♦ మందె లేదు, నీవు తప్పిన యాశ పెల్లి ♦ నీటఁ గలయు
 యశము పోయినఁ బోనిమ్ము ♦ గుళికసుతుఁడు, శాప మిచ్చిన సర్వంబు ♦ సమసిపోవు
 తే. మనుజరూపంబుగలుగు ధ ♦ గృగబెయ్యతఁడు, జగము వేరుగఁగల్పింపఁ జాలువాడు
 ఘనతపోరాశి సత్కీర్తి ♦ కలితుఁ డితఁడు, కాశికుని శక్తి మనమెఱుం ♦ గనిది కాదు
 వ. అదియునుం గాక మున్నితండు రాజ్వియై యున్నస్వకు భృశాశ్వతనయులు నూ
 ర్వురు దివ్యాస్త్రస్వరూపంబుతో నీతనినిఁ జెందిరి వానిప్రయోగోపసంహారంబులఁ
 జక్కగా నెఱుంగు నితరాస్త్రంబులఁగూడఁ గల్పింపఁజాలుఁగావున.

80

సీ. అట్టికాశికుచెట్ట ♦ బట్టిన నీపట్టి, నెట్టిజెట్టిలైన ♦ ముట్టఁ గలరె
 సింగంబుచేతిలోఁ ♦ జిక్కిన రత్నముం, గోమాఘుగణము గై ♦ కొనునె గాన

నర్భకుండైన దా • నకృతాస్త్రిఁడైన శ్రీ, రాము న్నింపు మో • రాఘవేంద్ర
 ముప్పించిసత్యవా • క్యాశ్రియస్త్రినుఁ బెడి, నిలమిల్ల గడ్డింబు నోనుము నేను
 గాధిజాతుని సంతోష • కలిగెను నీయ, రామచంద్రుని దేముని • రాన నీవు
 డెందమందిక సందియం • బందవలను, గమ్యగుణసాంద్ర దశరథ • రాజచంద్ర

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

82

చ. కుశికసుతుండు నీగృహము • కుం జనుడెంచిన యాచకుం డహ
 దశరథ దాతవీవు మఱి • తంశ్చ మనిఘ్నశిరశ్శతీయ నూ
 నిశిచరకోటిఁ దుగ్గించుటకు • నీసును రాముని బంపు టద్దిరా
 యశము లభిందుఁగాడె యిటు • లగ్నణసేయఁగ సందియంబొకో.

83

తే. అదియుగాకొక్కపరమార్థ • మాలకింపు, మసురులహరింపఁదాఁజాలు • నైన గాని
 సకలశుభములు శ్రీరామచంద్రుని కిడ, నర్థియై వచ్చె నేను గా • ధ్యాత్మజుండు.
 వ. అని తనకులగురుం దుపదేశింప దశస్యందమును చింతవిడనాడి కాశికుచకు రామునీ
 యనెంచి మిత్రుడైన సోమత్రితోఁగూడ శ్రీరామచంద్రునిఁ బిలిపింప నారామలక్ష్మ
 ణులిద్దరునలంకృతులై మాతృజనాశీర్వాదములఁ జెంది సభాకేతన రేఁదునుంబుగులఁ
 గొగలిందుకొని లూగింది వానితోఁ గొలిపి నది రేఁదెంచి నమస్కరించి సోనుజుం
 డొరామచంద్రుని నగ్గాఁభేమున కర్పించె నంత.

85

తే. దేవమందుభివాదంబు • నివిని నిండె, సుగలు గుఱిపించి రవనిపై • విరులవాన
 చల్లనై వీచెఁ జెమ్మగ • పిల్లవాడు, కాసలేయుని మునికెచ్చి • కాలమునను

86

వ. ఇట్లోసంగిన సంతసించి కోపంబుజిసికొని కాశికుచు దశరథుంజూని గొల్లెదా?
 శుభపగంపరఁ జూచెదవుగాకయని యాకీర్వచించిలేచి రామలక్ష్మణుల వెంటఁగొని
 సభాగృహంబువెడలి సకలసభాస్థారులచేఁ గొంతవచ్చు సాగనంపఁబడి వారలకు మ
 రలిచన ననుజ్ఞనిడి పోవుచున్నంత.

87

సీ. కంబుకంతముల ము • క్తాహారములు దాగ్చి, డంబైన మణికిరీ • టంబుఁ దాగ్చి
 పరజనాభేద్యమై • బరగు కంకట మూని, దోహ్మలముల దుగ • తొనలు దాగ్చి
 కాసెకోక బిగించి • గండపెండారంబు, డాకాలఁ గీలించి • రాకుమారు
 లంగంబుదాల్చు న • నంగులొ చంద్రప, తంగులొ వీరల • నంగఁ దనరి
 పనిచయుం బేమియునులేని • బాలురైన, సందియంబేది మోదంబె • జెంది గాధి
 పుత్రుతోఁగూడి రామసో • మిత్రు లహహ, యరుగునుండిరి పెండ్లికై • యరుగురీతి.

తే. మున్ను పరిచయ మేమియుఁ ♦ బొందకున్న శుద్ధులై రేని సాంగత్య ♦ సిద్ధి గలుగు
బాలు నీగము నేకమై ♦ బరగుఁగాదె, కాన సౌమ్యత్వ మన్యోన్య ♦ కారణంబు 89

చ. ఇనసమతేజులౌ దశర ♦ ధేశతనూజులతోడఁ గూడి య
శ్వేనులను గూడి యేగు సర ♦ సీరుహజాతునిచాడ్పునం గజా
ననగుహ యుక్తుఁడై చను పి ♦ నాకివిధంబుననిండువేడఁగతో
ఘనుడగు గాధిసంభవుడు ♦ కాతుకమందుచు నేగెనత్తరిన్ 90

చ. ఇట్లు రామలక్ష్మణులనుగూడి గవ్యూతిత్రయమాత్రదూరంబుననున్న సరయూదక్షి
ణసూలంబుఁ జేరి రామచంద్రునితో మునిచంద్రుం డిట్లనియె. 91

తే. సుందరేందీవరశ్యామ ♦ సూర్యధామ, స్వపదగత్రాణ లోకర ♦ త్పాధురీణ
పశ్చిమపుత్ర సచ్చత ♦ పత్రసేత, రమ్యగుణసాంద్ర శ్రీరఘు ♦ రామచంద్ర. 92

క. బలయును నశిగు నును వి, ద్యులు రెండును నీకొసంగె ♦ ద న్నొమమి వి
ద్యులు నల్వ పృథివిఁ దపో, బలయున నేరబిందినాడ ♦ బార్గవపుత్రా 93

స్తో. అట్టి యారెండువి ♦ ద్యులు నీవుగైకొన్న, శ్రమము నేమండుమా ♦ ర్గములలోన,
హృత్పాసలు లేక ♦ సుఖవృత్తిఁ గైకొందు, వఖిలరాక్షసమాయ ♦ నడఁగఁ జేతు
వరులఁ జెండాడంగ ♦ నతిశక్తి లభియించు, సకలదిగ్విజయంబు ♦ సంభవించు
భుంతాదిబాధ ని ♦ న్నొందకుండును రేలు, నిద్రించునపుడు ని ♦ నిద్రతేజ
కానఁ బుంకుండప్త దేశ ♦ కలయులను, దలచి యుపదేశ మింకనుమో ♦ లలితహృదయ
తగినవాడవు నీవు వి ♦ ద్యులను జొంద, ననుచువిష్ణుల నిచ్చు రా ♦ మునకుఁ దపసి.

చ. ఇట్లు రాముండు విద్యులఁ జెంది ముదితాస్పదముండై కాశికానుమతిని లక్ష్మణునకు
నీవిద్యాద్వయంబునవచేసింది యుపభ్రమంబు గలుగింపఁబడుతో నాబడదారియడుగుల
కు నోలితిడి నీవింది ముఖ్యకర్మశ్రీయులు దీర్చి కొనికునితోడఁ గుహార్జరణంబుల
శయింది యిది నాకే మిగిలెడి మూలవాడు ప్రాశక్త్యశ్రీయులు దీర్చికోని పయన
మై సరయు సంగమంబున గంగానదీరణి తీర్చియును గాంబులున్న పుష్కరశ్రమం
బుఁగని రామం డీ గుహంబు నవ్వరించి యుగిలె గాంబుల తీర్చియును. 95

స్తో. రామచంద్రం మున్ను ♦ కంబులకు నుగియింపఁ బెట్ట ♦ కరుగుజెంచి
తపఃపూ జీయుచునున్న ♦ స్థానంబు గానిది నీవు, నవ్యులయదిన నీకుఁ ♦ కలగవచ్చు
గాంధీన దగుండ ♦ కాంబుల నుగిలెడి, గాంధీనీతి యు ♦ గాఢ్యాఁ దవరె

గామాశ్రమంబిది • కలుషహారియుఁ గాన, నీరేలు నిట నుండి • యెల్ల మనము
గంగ దాటుదమనిచెప్పి • కాశిమండు, నచటిమానులచేఁ బూజ • లంది రేయి

గడసి కల్యంబున నె లేచి • కాల్యవిధులఁ దీర్చి గంగానదిని దాటు • తీరమొంది
వ. ఒక్క కలంబెక్కి మువ్వరుం జనుచుండఁ దన్నదీయుగసంగమంబుఁగని రామచం
ద్రుం డయ్యా యిక్కడ నింతధ్వని కేమికతంబని యడుగ మునియనియె రామచం
ద్రా; కైలాసంబున ధాతృమానసభవంబైన మానసంబు సురోవరంబుగలను దానిజ
లంబు నదీరూపంబుగాఁ బ్రవహించి యీగంగానదితోఁగలసెఁ దత్సరోవరోదకప్ర
వాహజన్యంబైన నదిగాన నీయని సుదయానదియనంబుగె నిట్లుభయనదీతరంగ సంఘ
ట్టనభవంబై యీరవంబు గలిగె నీగంగ సరయుఁ సంగమస్థలంబు పుణ్యప్రదంబుగాన
నమస్కరింపుడన నక్కరణినమస్కరించి దానిదక్షిణతీరంబుఁ జేరిరంత. 97

తే. నరవరుం డటఁగల్గు వ • నంబుఁగాంచిగాధిసంభవ యీఘోర • గహనమందు
నెవ్వరుందురు నరులుందు • రే తలంపబహుళభీతిద మీమహా • వనముమఱియు.

సీ. సకలైకదృష్టిశా • బకమాంసభక్షణా, ద్ధకచరద్బహుళకా • శికయుతంబు
శ్వానునీకృతచిత్త • సాకల్యవివృతాస్య, భీకరా రావళి • వాకరంబు
వక్రితస్వీయస • దక్రిమాకొంతభూ, జగోగ్రవిషవచ • చ్చక్రియుతము
నాకాలయానీక • భీకారజాంభోద, సాకారపుణ్యజ • నాకరంబు
కూర్మసైరిభనూకర • భైరవంబు, శరభశార్దులముఖిమృగ • సంకులంబు
సాలతాలతమాలహిం • తాలవిటసి, ఘటితగాఢాంధకార మి • య్యటవిదనరె.

వ. అట్టి యివ్వని యెవ్వనిదని యడుగ రామచంద్రునితోఁ గురికొనునది డిట్లనియె 100

తే. జనపదంబులె యీరెండు • జనవరేణ్య, ముదకామూశము లటంచు • వెలయుచుండు
దాటకాఖ్యను దనరు ని • శాటివలన, భయదమృగగణావనములె • వనములయ్యె.

వ. తద్వృత్తాంతంబంతయు నుడివెద సావధానుండవై యూరికింపుము. 102

మ. హరి వృత్తాసురుఁజంప హత్యతనకుం • బ్రాప్తింపఁగా మానులు
స్మరలుం దన్నభిషిక్తుఁజేయ నఘ మి • చోడించి శుద్ధాంగుడౌ
తరిఁ దద్దేహమలప్రసూతముల నే • తద్దేశము ల్జూచి వే

డగ్గ రచించె నృలదం బటంచు మఱియుం • గారూశ మంచా క్ష్యులౌ. 103

తే. పుడమి నీవేశములు వేల్పు • ప్రోలుఁ బోలి, బహుళధనధాన్యసంపదా • వాప్తిదనరి
యెల్లసుఖములచేత రం • జిల్లుగాక, యని వరం బిచ్చి యిందుంగు • జనియె దివిరి

క. పెదన నుండునిభార్య యౌ తాటకయను యతౌంగన తననూనుండైన మారీచునితోఁ
గొండ తానబలమైనను సహస్రమతంగసంతానబలయై ఘటోద్భవశాపంబున రక్క-సి
గ్గు యీదేశంబులఁ బాడుచేసి సకలజనంబుల హింసించి వనంబులుగాఁ జేసెనన
విని రామచంద్రుం డిట్లనియె. 105

ఆ. యక్షు లల్పబలు ల • టందు వింటిని దీని, కింతశక్తి గలుగు • టేమికతమొ
ఘటాఁడేల తాను • గనలి దీని శపించె నానతిమృతంగ • మానియనియె. 106

నీ. మును సుకేతుఁడనంగ • ఘనుఁడు యక్షుండుసం, తానార్థియైతాను • దపముఁజేయ
నజుఁ డేగుదెంచి స • హస్రేభబలయైన, కూతు నొందెద వోను • కేశ యనియె
నటులఁ బుట్టెను తాట • కాఖ్యచే నానాతి, నుండునిభార్యయై • సుతునిఁ గనియె
వాడె మారీచుఁ డ • ప్వానితోఁ గూడి పా, భర్తజచ్చిన వెనక • భూర్త యగుచు.

తే. నట్టి ప్రాణిలుల రెంటిని • యడవిఁ దీసి పగనుల్ల పోవు ఘటాఁ జం • పంగ నెంచి
యట్లహాసంబుఁ జేయఁగాఁ • దట్టి నిట్లు రక్క-సినిగమ్ము గుండ్కిఁగ్గు • రాలయనుచు,

వ. మారీచునింగొండు పొలమునండి గాశనించి చనియ నట్లగన్వృతాపహ్రాస్త రాక్షసాకార
యై సర్వపాంథప్రాణజగత్ప్రాణహరణప్రవణాహ్యంగనయై యటకధ్యర్థయోజనదూ
రంబున నుండునుగాన మనమచ్చటికేగవలయు నట్లేగి నీవద్దురాత్మురాలిని సంహరించి
యీదేశము నిష్కలంకంబుగా చేయు మాడు దానినిఁ జంపఁజనునే యని సందియం
బందెద వేనింకన్వృతయ న్నేవక ప్వాహితమునుండి పోవిననునిహిత్యామిత్రుం డిట్లనియె

ఉ. భూపకుమార లోకమునఁ • బుణ్యమభిరూపి యై విఘ్నమే
యేఁపుగఁ జేసి బీవులను • హింస యివచ్చును సాధులోకసం
తాపముఁ జేయును నీ మర్హి • తలయనులేగి మగిలచిఁ బ్రూరలం
బూపము నే యు రుద్రులను • బట్టి వధింపఁగవచ్చు రాఘవా. 109

చ. భూపముని నేమి బుద్ధియును • రాక్షసతనవరల్లెల బుర్రులునద
ఘనతిరస్కృతంబులు • బట్టి మూత్ర వ గర్వియున్
మన కోరిఁబుట్టెను యిటు • ముచ్చెల్ల పక్షివదిలయెట్లెల్లయు
వనితలబట్టి పరిహరిం • భూపము లేకుండు రాక్షసత్వము. 110

ఈ. మారీచుతోడ నెల్లకడ • భూపము నాన పోయెన్
యలఁతగిల బట్టి పరిపఁడు • పినుఁడు పరిహరింపఁగల్గె తా

- యింతియటించు వీడిన న ♦ దెందరి నో కడతేర్చుగాన నా
వంతయు సతకృపంగొనక ♦ యట్టిపడంతిని జంపఁ బుణ్యమే. 111
- మ. భృగుమౌనీంద్రునిభార్య రక్కసులు ద ♦ న్వేడంగ నవ్వారిని
దగురీతిన్భవనత్రయాధిపులుగాఁ ♦ దాఁ జేయ నవ్వారికిం
బగవాఠా సురలం గ్రమంబునను జం ♦ పంబూన నాకామినికొ
భగవంతుండు నుదర్శనంబునను జం ♦ పంలేదొకో రాఘవా. 112
- తే. గీ. జననినేజంపెమున్నల ♦ జామదగ్ని, మంథరను జంపెమునుశత ♦ మఖిండుగాన
దప్పులేకున్నఁ జంపంగ ♦ దగదుగాని దుష్టురాలినిఁ జంపిన ♦ దోష మేమి. 113
- చ. అనవుడు రాముఁ డిట్లను మ ♦ హామునివర్య యఘంబు లేదటం
దును దమరానతిచ్చినది ♦ సూరిజనప్రియమాను గాక మా
జనమనియాజ్ఞ గుర్వులును ♦ సాధులునా తమయాజ్ఞ సేయుక
న్నను మరిపుణ్యకార్యము గ ♦ నంగలదే భువిలోనఁ గౌశికా. 114
- వ. అని సమాధానంబుఁజేంది సానుజుండై కాశికుతోడఁ దాటకావనంబుదరి కేగి వా
మకరంబునఁ నోదండంబుఁదాల్చి దక్షిణకరంబుచే నల్లెత్రాడెక్కిడి యీశనిధనుఁ
పొండితల్లం బనిర్వాచ్యం నీళ్లఁదీరేమబగంబుల నేలంజూలువాడనియుదాత్తకంఠధ్వ
నులై దిక్పాలరీతనినుతిందు వాగ్విజృంభణంబోయన నన్నికడలఁ బ్రతిధ్వను లుప్పతి
లునటుల వికటరాత్ర్యటశ్రవణపుటభేదనపటుచటులగుణధ్వానంబుఁజేసిన విసిక్రోధా
విష్టచిత్తయై తద్గుణరవాభిముఖయై వచ్చుచున్న. 115
- ఈ. హాటక గర్భదత్తమద ♦ హస్తీసహస్రబలం గుమార్దశ్యం
గాటక సర్వపాంథజన ♦ కాండహృతిప్రకటోగ్రదుష్కియా
వాటకసూత్రధారిణి ♦ నవ్యపలాశనకానుసంచర
త్రేటకఁ గూటక నివిజిత ♦ భేటకఁ దాటకఁ గాంచె రాముఁడున్. 116
- వ. అటులఁ గాంచి ప్రత్యాలీఢవరణుండై యాకర్ణాకృష్టగుణశరధిసంయోజితాఁబకుండై
లక్ష్మణుంజూచి రామచంద్రుం డిట్లనియె. 117
- ఉ. తమ్ముడ చూచితే? జరత ♦ దానవి తానిటు దీవదృష్టిచే
హుమ్మనిహుంకరించుచు మ ♦ హోగ్రత వచ్చుచునుండే దీనిరు
పిమ్మకొ నల్పసారనరు ♦ లీక్షణఁజేసినఁ జావకుందురే
యమ్మకచెల్ల తా జరత ♦ యైననుఁ బ్రాణులఁ జంప నెంచెడిన్ 118

ఉ. నివహఁ జేతులాడ వికఁ ♦ నంగనఁ జంపఁగగానఁ గోలచేఁ
బూనియు దీనికర్ణములు ♦ ముక్కునుఁ గోసెద నంచనంగ నా
దానవి నోరు విప్పుచును • దాశరథిం దిగమ్రొంగ నెంచి వై
శ్వానరులొనఁజేరు శల • భంబనఁ దాఁగొనె రామచంద్రుడైన్. 119

వ. అంతటఁ గౌశికుండు హుంకారంబుజేసి తాటకౌర్ధవ్యంబుఁ గొంతయడచి భూసురు
లు మంత్రసాధనులుగాని యంత్రసాధనులుగారు గావున క్షోభంబులైన మం
త్రంబుల నుడివి రామజయంబుఁ గోరుచున్నంతఁ దాటకయు రామలక్ష్మణులపై ర
జఃపటలంబుఁ గురిపించి శిలావర్షంబు డించినఁ రాముఁ దాకుగంబుల రాశ్మజడి మా
యించి రెండునారాచన్ముల దానిబాహువులఁబండించిన మరల కాదుష్టరాలు గర్జిం
చి యెదుటకు రాఁ గని సోమిత్రయు దివ్యశరంబులఁ దత్కర్త నాసికాచ్ఛేదనంబుఁ
జేసిన . 120

తే. పెక్కు-మాయల నీనర్దు ♦ యుక్కు-మిరి, యున్న పాటక నడఁగింప • నుద్యమించి
దానిమాయలఁదగినయ • స్త్రములనడఁప, ముదుకర్కశ్చ సయిలుచుచు ♦ నెదుటఁబడియె.

వ. అంతఁ గాధిజుండు రాఘవా ? నీదయాగుణం బీనాతియెడల విడువుము దుర్దనులయె
డల ఋజుభావంబు గూడునే కాన దీనిం దయమాలి వేగంబెసఁహరింపుమనవిని రా
ముండును గనలి యొకదివ్యసాయకంబు దానిపాదలంబుల గ్రుచ్చుకొనునటులఁబ్ర
యోగించి. 122

ఉ. కూటక రాశదంతముఖి ♦ కోటర ఘోటజనాసునాతి క
రోటక ఘోటకాదిమ్మగ • కోటిశర స్థానిక ప మేఖలన్
ఘోటకతుల్యవేగఁ బలు ♦ కూటగుణాద్భుతకోటపేటికం
దాటక నంతఁ దా నడుగు • దాటకఁ జంపెను రాముఁ డుద్యతిన్. 123

తే. రక్కసిని జంపియున్నట్టి • రామచంద్రుఁ, గోగింటమలట్లు మార్చిడి • కౌశికుండు
రామ దీనినిఁ జంపిడి • భూముగల్గి, భగము మార్చితి పాదము • బ్రణుతిఁజేసి.

సీ. అంత నిందాదులౌ • యాచుగులు కనుదలచి, యబ్బుగఁబుగ రాము • నభినుతించి
మునిజూచి వారలి • ట్లనిగి కౌశిక యుష్మ, దాఁబుట్టి మేనది • వ్యావ్రతతని
రామచంద్రుని కిమ్ము • బేరిమ స్మృతిగోగోప, సుచ్చగములతోడ • సదయహృదయ

అస్త్రములను జెంద ♦ నతిసమర్థుఁ డిందఁడు, దానపాత్రము సుమ్మి ♦ నూనివర్య
అనుచు వచ్చియించియుండ్రాసులగుగనవట, రాతిగడపఁ బునుమునఁడు ♦ రామునకును
దండవకాశికములొశ ♦ తాస్త్రములుపదేశ మొనరించెఁగ్రముముగఁ ♦ గౌళికుండు.

తే. గీ. అటుల నుపదేశ మొంది తా ♦ ననుజునకును, జెప్పిరాముఁడుమునికిబీ ♦ బీలనిడుచు
గొంతదవ్వేగియెచుటను ♦ గాంతమైన, యాశ్రమముఁజూచి శ్రీరాముఁడనియెమునికి
చ. మునివర యాతపోవనము ♦ మోద మొసంగుదునుండె దీనిలో
ఘను లెవరుండుకోయిదియు ♦ గాక భవత్కీర్తివిఘ్నకారులొ
చెనటులు జేరుతావెచట ♦ జెప్పు మనీశ్వరచంద్ర యాతపో
వనమున కేమినామమో భ ♦ వ ద్వన మెచ్చటనో వచింపుమా.

127

సీ. అనినఁ గౌళికుఁ డిట్లు ♦ లను రామ మునువిష్ణుఁ, డింపుగాఁ దపమున ♦ కిట వసింప
నాకాలమున బలి ♦ పాకారిని జయించి, లోకాళిఁ దానె యే ♦ లుకొనుచుండ
వేల్పు లాయఁగద ♦ విష్ణునితోఁజెప్ప, నతఁడు వారల కభ ♦ యం బొసంగె
నత్తరిఁ గాశ్యపుం ♦ డదితిఁగూడి రమేశుఁ, జిత్తంబుననునిల్చి ♦ చేసెఁ దపము
తపమునకు మెచ్చి హరియుఁ బ్ర ♦ త్యక్షమముగ్గ, నిష్కలములఁ గోరు మేనిత్తుననిన
నట్టి హరిఁజూచి కాశ్యపుం ♦ డలరి భక్తివ్రతుఁడగు చిట్టల నెరమా ♦ నాధుతోడ.

మ. బలివైత్యేంద్రుఁడు నాకుమారుఁడగు దే ♦ వాధీశు నిర్జించితా
బలియై ముజ్జగమాక్రమించె సురలం ♦ బాధించె నాయంద్రునిం
గొలిరీతి న్దగదీశుఁ జేయ బలిఁ బోఁ ♦ దోలంగ నూహించి నే
నలర న్నాకు సుతుండవై పొడముమా ♦ యచ్చాబ్జపత్రేక్షణా.

129

తే. గీ. అదియుఁగా కిట నేఁ దప ♦ మాచరించి సిద్ధిఁ జెందితిఁ గాన నో ♦ యిద్ధచరిత
మహితమై యిది సిద్ధాశ్ర ♦ మం బనంగ, దేజిల్లఁగఁ జేయుము ♦ దేవదేవ. 130

చ. అనవిని యట్లకాకయని ♦ యచ్యుతుఁ డింద్రునిఁ బ్రోవనెంచి వా
మనుడయి వారికచ్చటఁ గు ♦ మారుఁడుగా జనియించి తద్విరో
చనసుతునిం బదత్రయర ♦ సాస్థలిఁ గోరియు దాన ముజ్జగం
బునుగొని వ్రజికిచ్చి యహి ♦ భూమికిఁ ద్రోచె బలీంద్రు నత్తరి.

131

వ. ఆవామనుండు జన్మించుటచే వామనాశ్రమంబనియును కశ్యపుండు తపస్సిద్ధిఁజెంది
యితృప్తఁ దపంబులు సిద్ధించుటకు వరంబు జెందెనుగాన సిద్ధాశ్రమంబనంబరగు న

క్రిందినుగటనే నిగ్గ-ద జన్నంబుఁజేయవలెననితె నాగక్క-సు లంతరాయకారకులై యి
టగురు దొంగవరు వాడలనిచటనే నీవు వధింపవలెననిచెప్పి రామలక్ష్మణులతోఁ గా
శిమింపు స్వాశ్రమాంతికంబునకుం జనఁ దదాగమనంబువిని తత్తత్ప్రభులైన మును లె
రులేకుడెంచి కొలికపూర్వకంబుగా నారాజన్యకుమారులం బూజించి వారిఁదోడ్కొ
ని లోనికిం బోవునెడ రాముండు తత్తదాశ్రమవిశేషంబుబుజూచి యబ్బరంబందు
చు సోమత్రివో నిట్లనియె.

132

మ. అనుజూఁ చూచితె యీతెపోవనములో ♦ నాశ్చర్య మాసింగ మా
ఘనహస్తీంద్రునితోడఁ జెల్మిఁ గొనె వ్యా ♦ శ్రుం బావులం గో కెడిన్
జనువొనట్లుల మాషకంబులను నూ ♦ ర్జారాలి ముద్దాడెడిఁ
దనకలతంబున నీలకంఠ చుహానిం ♦ చాన్సెన్ ప్రగాకారతిన్.

13

మ. సకలరీ డభి నేకపుణ్యసమగ్గమోం ♦ భావ్యులకానీతత
న్నికటానూపమప్రసాదగువాస ♦ న్నీచుతో భావ్యులగుం
జకరాధస్వకగద్వయగుంబులసా ♦ త్తద్యాగదీపాలిడే
బ్రకటంబైనవి పైకతంబులు నదీ ♦ ప్రాంతంబునం జూచితే.

13

శా. వానప్రస్థులు దానమాడి చనుచో ♦ వస్త్రసంపద్యారిధా
రాధైకశ్వముఁ గొని మార్గమలసిన్ ♦ గమ్యానురత్రేణికా
నానాత్వంబునుఁ గొని కల్పించు నా ♦ కలమార్గమోగింపం
ధానంబై యతిపీఠమై విమలమా ♦ తిల్పింపవలసిగ్గిరిన్.

135

నీ. ఫలకాంక్ష మగురాజుఁ ♦ బుష్కంపఁ గలుగుచు, లబ్ధినపొందినా ♦ పత్రిక లన
నీకుజాలికి సాటి ♦ రుద్రబలదీపని మును, లుగిరిని యార్చిన ♦ బిరుదు లనఁగ
మునింజాలను గుంజ ♦ మను రాధ్య మురనుచో, నాగరు ల్గట్టుజెం ♦ డాలనంగ
పరమునీడగ్గరే ♦ కలమార్గమోగి, వ్యజనవీజరపట ♦ వ్యజనము లన

తే. దనకి యాప్రార్థనలము ♦ స్థిరమనీయ, పాదముల నీచునీతని ♦ స్థంబు లగుచు
డంబుమీరఁగ బోగెన్ ♦ సుమనము, గుంజనీయకాని పాని ♦ సుందరంబు. 136

చ. తనువున భస్మమలఁబడెను ♦ అనఁబడె భావించి భావించి
కనఁబడు నీచునీశ్వరుం ♦ భావించి భావించి భావించి
ఘనులగు పీఠంబులము ♦ భావించి భావించి భావించి

గనబడ దేమియున్నుచును • గప్పిన నిష్ఠురీతి లక్ష్మణా.

137

ఉ. పావనసావనాహుతులఁ • బ్రజ్జ్వలితంబయి పూతనా నుశా
ప్రావరణంబుఁజెంది హుత • హవ్యసుగంధహృతాభిలాఘ్నము
యీవని హోమవహ్నితతి • యేగతి నుండెనొ చూడు లక్ష్మణా
యీవరవహ్నులం గనుట • కెంతటి పుణ్యముఁ జేసినారమో.

138

కా. మున్యాశ్యచ్ఛిశులయ్యు నీగతిని స • మ్రోదంబునుండెంది త
ద్వన్యాశేషవిశేషము ల్పాగనుచుం • ధాత్రీశపుత్రుల్లిపో
ధన్యంబైన వనంబుఁజూచుచుఁ గృతా • గ్ధంబునన్యమానాశ్మృతై
మున్యశ్రేయతోడ నేగి కని ర • ప్పణ్యాశ్రమాస్థానమున్.

139

వ. ఇటుల మునిమండలితోఁగూడి లోనికింజని యుచితస్థలంబుల సుఖాసీనులై యున్నతరి
రాముండు కౌశికుంజాది మునిచంద్రా నేడే మఖదీక్షవహింపు మన వల్లెయని
విధ్యుక్తప్రకారంబుగాఁ గౌశికుండు దీక్షఁగైకొని మానిశబ్దవాచ్యుండయ్యె నంత
సంధ్యాకాలవిఘ్నఁదీర్చి యారేయిగడసి కల్యంబున లేచి దాశరథులు గృతాగ్నిహో
తుఁడైన కౌశికునకు నమఃపూర్వకంబుగా నిట్లనిరి.

140

క. ఎప్పుడు వర్షులు గర్జింపు లెప్పుడు విఘ్నంబుఁ జేసె • రేమావేశం

దప్పఁగఁగూడదు గావునఁ బిష్టంబున స్వారితో వ • చించిరి మానున్.

141

వ. రామచంద్రదా కౌశికుండు మాటలాడుటకు వలనుపడ దేము వచింతు మాలింపు మీ
నాడుమొద లాటహోరాత్రంబులు మీరీకతురాజంబుఁ గాపాడవలయునన మహా
ప్రసాదంబని యాభూపకుమారులు నిబద్ధకవచనూణీరులై కోడండంబులుదాల్చి నా
గరూకులై కాచియుండి రంత మునులును శ్రుతివాక్యంబులలర విధ్యుక్తక్రమంబున
యజ్ఞంబుపక్రమించి రంత నాటవదివసం బేతెంచునెడ.

142

ఉ. మేచకనీరదాకృతులు • మృశ్యుభయంకరు లంబరస్థులు

న్నీచులు దుర్మదాంధరజ • నీచదసంఘముతోడఁగూడి మా

రీచసుబాహు లబ్ధముల • రీతిఁ గతోరరవాభిముక్తులై

దోచి మనీష్యులంబునకుఁ • దోరపువిఘ్న మొనర్ప నెంచినన్.

143

వ. ఇట్లు రక్తవర్షాదికంబుచే నంతరాయోద్యమములై యంతరిక్షచారులై తమపైఁ బడను

ద్యమిండు నాపాలనుదిండులం గనుంగొని.

144

ఉ. మానవనాయకుండు గుణ • మండనుఁ డారఘరాముఁ డత్తరి-
స్మానవనామకాస్త్రము స • మంత్రకమాగతి వింటఁ గూర్చి స
మ్మానముతోడ సాధుజన • మాన్యునిఁ దమ్మునిఁజూచి పలె- నీ
మానవనామకాస్త్రమున • మాపెద వీరలఁ జూడు లక్ష్మణా. 145

తే. అనుచు మారీచునురము ల • త్యంబుఁజేసి దాని విడువంగ నది తూల • తతినివాయు
వటుల వానిని గెంటుచు • నరిగి నూరు యోజనంబుల నున్నట్టి • యుదధి జెచె.

ఉ. అంతట రామచంద్రుఁ డన • లాస్త్రముఁ బూని సుఖాహుషీనవ
క్షోంతరమందు గ్రుచ్చిన సు • రారి భయంపడి బొబ్బవెట్టి తా
నంతముఁ జెంది భూమిపయి • నప్పుడె కూలెను వజ్రవజ్రదు
గ్ధాంతవాతిం ధరంబగు ధ • రాధరమో యన నల్లఁ గ్రకుటచున్. 147

వ. మణియుం దక్కిన గేద్రమ్మగులఁ దెమ్మెగమ్మనం గూర్చి జన్మంబున కేలొటులేకుం
డఁ గాపాడినంగని జడదారు లాతనిఁబొగడి రంత విశ్వామిత్రుండు సంతసించి శ్రీ
రామనంద్రా; వాజన్మంబుఁ గాపాడితివి సిద్ధాశ్రమాహ్వానంబుయధార్థంబుఁజేసి
తివి గురుకార్యంబునెరవేర్చితి వని యాతనిం బలు దెఱంగులఁ బొగడి పరిపూర్ణానందం
బుఁజెంది నిర్వృత్త సకలమఖిక్రియాకలాపుండై రాకుమారులంగూడి సుఖంబుగానుం
డెనంతి. 148

—●—◆—సూర్యాస్తమయగోటిపర్వము.—◆—●—

ఉ. అంతములేని తెన్నిది య • హి;యిటు వే నుదయోదయా నని
క్రాంతిభిగుండనై నడచి • చాల గఁ డస్పతిఁ జెన్నెనతి వి
క్రాంతినిఁ జెందియుండు లేద • గోఖిల్లుమటల వడసెంచి యావివ
స్వరతుండఁ జూంతి లేఁడయి • నచ్చిమధుఁధర మెక్కఁ జయ్యవన్. 149

చ. ముదమునఁ బగ్గిసీగ్నియుండ • బుట్టెను మున్న సురేశ్వరాశఁ దా
నదియునుఁ గొంగులుండు • య • పరివహించి నిలిచి వృద్ధుడై
తుది వగుణాశఁ జెంది యుండ • గూలుడు ప్రాప్తయియుండె వ్రద్ధిమై
దురిగనఁ జెక్కు-రాశఁ గొన • గుఱుగు యోగరు మోర యున్నదే? 150

చ. భగవంతుఁ డస్త్రశలమున • గుచ్చుకుడుండఁ దమరివి భిక్షుమై
తగుగణభూర్యభాగమున • దాని లు గొంగులదీతిఁ జొచ్చి రు •

తిరినిఁ దలంచుచున్ రవి గ • తించిన మేలనుచుండెనో యన
న్విరళముగాక దీర్ఘమయి • వృక్షపుఁజాయలు నిండె భూమిపైన్.

151

శా. పూర్వాబ్జాక్షి సుదూరముం జనెను నా • పొందల్లకే కాదె త
ద్గర్వంబేవడగింతునంచు మదిలోఁ • గార్వణ్యముం జెంది స
ప్తాయుం డంతట దానిరోసి యపరా • బ్జాక్షీయుతుం డయ్యెఁబో
యుర్వి న్ద సన్మతి వీడ నన్యఁ గొనుటే • యుక్తం బగు న్మానికెన్.

152

సీ. గమనభేదం బేగఁ • గాఁ దలంచెయు నీట, మనుకలు సల్పఁగా • బోయె ననఁగ
నరుణాశ్వము లివేల • వరుణాశ్వములఁ గొందు, నని జలేశునిప్రోలి • కరిగె ననఁగ
మందేహకృతబాధఁ • జెందలేనిక నీట, దానియుండెద నంచు • నేగె ననఁగ
బచ్చిమదిక్సతిం • బరిణయంబందుట, కభ్యంగనముఁ జేయ • నరిగె ననఁగ.
హయఖురోద్ధూతవిపులాప • రాద్రిధాతు, రాగసంసక్తకారణా • రక్తదేహ
ధారియై తేరితోఁజేర • నీరుఁ గోరి, యస్తగిరి మీరి తుహినారి • యబ్ధి దూరె.

సీ. ధరణీసుర్భ్యుశీ • కరహతమందేహ, దానవదేహర • క్తంబనంగఁ
బచ్చిమాంగన జీర్ణ • వస్త్రంబువిడనాడి, ధరియించు రక్తవ • స్త్రం బనంగ
బచ్చిమదిక్సతి • భాస్కరుతోఁగూడి, జల్లులాడిన యావ • సంత మనఁగ
భానుతేజము నేను • భరియింపఁగాఁ జాల, నని పైకి వెడలు నా • ర్వాగ్నియనఁగ
వరుణదేవుని ప్రోలికు • వారమందుఁ గట్టియుంచిన దీపపుఁ • గాంతి యనఁగ
సాంధ్యరాగంబు దనరె వి • స్తారముగను, సవిత్వఁ డపరాభిఁ గ్రుంకిన • సమయమందు
మ. ద్విజరాజైననులేక లోకము తమో • న్వితత్వ మొందె స్మృగు
ద్విజసంఘంబున కిట్టిలోకమున స • ద్భ్రతంబు సిద్ధించునే
ప్రజలారా ? యింక గండు పోదమనునా • హ్వనం బన స్థాయుచుం
గుజనీడంబులఁ జేరె నెల్లెడలఁ బ • తు ల్పంజయకా నత్తరిన్.

155

మ. తపనుం జూడఁగలేక పర్వతగుహం • తర్వర్తియై యుండి యా
తపనుం డేగుటఁగాంచి గాఢమగుచుం • ద్రైలోక్య మానీలవ
స్త్రసిధానంబునుఁ జెందియుండెనో యన • స్థశ్రోపదేశంబులే
ని పశుప్రాయుల కబ్బు నజ్ఞతవలె • న్నిం డెం దమం బంతటన్.

156

మ. కోకంబాలెల్లను • శోకంబులనుఁ జెందె, ఘూకంపుగమి కెల్లఁ • గూక లెసఁగె
లోకంబు లతితమో • లోకంబులై మించె, భీకరంబుగఁ దోచె • లోక మెల్ల

గాకాదికాండజా • నీకంబు నిదిగించె, మాకత్వమునుఁ జెందె • లోకమెల్ల
బాకాశ మసితాబ్ద • నీకాశమై యొప్పే, బైకొనె నిద్ర భూ • లోకజనులఁ
గాకిగమి ఘూకములచే వి • తాకుఁ జెందె, రాకపోకలు జనులకు • లేకయుండె
సోకుమాకల కంతట • రాక గలిగె, భీకరంబైన యాపెను • చీకటితరి. 157

సీ. శయ్యాంబరముపై ని • శాకాంత పతిగూడఁ, గేలఁ జల్లిన మల్లె • పూలనంగ
హరిపదంబౌట న • త్యాసారితామరో, తగ్గరకరకరహ • కాంతు లనఁగ
నంబరం బౌట ను • ద్వాప్తాంబుసంఘట్ట, నాధస్సృవచ్ఛిక • రాళి యనఁగ
నంబరంబను పశ్యె • రంబులో నిటాకంత, దండకైయుంచు ము • త్యంబులనఁగ
దిక్సతులురాజునడచెడి • తెరువటంచు, ముత్తియపుఁ జూర్ణమునఁ బెట్టిఁ మ్రుగ్గులనఁగ
దివ్యతేజంబుతోఁ గూడి • తేజరిల్లు, తారకావళి యంబర • స్థలినిఁ దోచె. 158

చ. కమలవిరోధి గగ్గమునఁ • గల్లుటచే ధవళత్వ మొందెనో
యమితతమంబుఁ జూచి భయ • మందియు వెల్వెలఁబాటెనో విలా
సమున హసింపఁ దద్రదల • సద్యుతి యీగతిఁ బుట్టెనో యన
న్నముచివిరోధిదిక్సతి ఘ • నంబగు పాండుతఁ దాల్చె నత్తరిన్ 159

సీ. దవ్వైన లోకవృ • త్తముఁజూడ నిందుగిండు, పట్టిన యంత్ర ద • ర్పణ మనంగఁ
బ్రాకిప్పిచ్చిమానిగన • ల్లమదంబుతో నాడఁ, బట్టిన వెలిపూల • బంతియనఁగ
జీడిలు రక్కసుల్ • శ్రీరాష్ట్ర మధియుంప, మున్ను బుట్టిన వెన్న • ముద్ద యనఁగ
సంధికారశ్యామ • లాహిపుంజ మడంగ, మఖనంతుఁ డెత్తిన • మణి యనంగ
దనరి జీవాళి కానంద • దాయి యగుచు, బ్రాహ్మతీమణిసత్తపః • ఫల మనంగ
నతిశుభాకారుఁడైయుద • యాద్రియందుఁ, జంగ్రుఁడుదయించె సతకాశా • సాంధ్రుడగుచు

చ. సరసుల మధ్యనుండినను • సాగరజాస్థితి గల్గియుండినం
బరుడగు రాజానొక్కని వి • భావరిఁ జెంతను జూచుచుండియు
న్వరుఁ డపరాశఁ బోయినను • వానినె కోరుచుఁ బద్మిను ల్విభా
వరిఁ దమవక్త్రము ల్ముడిచెఁ • బద్మిని కీగుణ మర్హ మేకదా. 161

ఉ. అరవిబాధ కోర్చుచును • బ్రాణముఁ దాల్చుటచేత నిష్పడి
తీరున సౌఖ్యమబ్బె మన • దేవునిఁ జూడఁగఁగల్గె నంచు వి
స్తారముదంబుఁ జెంది విక • సత్వముతో నలరారుచుండె నా
తాపసంఘ మత్తరినిఁ • గుప్తము లోర్చిన సౌఖ్యమా కదా. 162

- చ. పుడమికి రంజనుండు పరి ♦ పూర్ణకళానిధి సత్ప్రచాగుడౌ
కొడుకు జనింపఁగా నలల ♦ గుంపలివేలముగాఁ జెలంగఁ బా
లగ్నడలి కుమాగుఁ జూచి మదిఁ ♦ గౌతుకమందుచుఁ బొంగుచుండె నీ
పుడమిఁ గళాధ్యుడౌ సుతుఁడు ♦ బుట్టినఁ బొంగరెత్తల్లిదండ్రులున్. 163
- సీ. నిబ్బాంత శశిసుధా ♦ నిలయభాండము వంపఁగా ధరంబమ సుధా ♦ కాండ మనఁగ
నంభంతమోర్యాళి ♦ నడఁగింప శశికర, కరవాలతళతళ ♦ కాంతి యనఁగ
క్షీరాబ్ధి కొమరు నీ ♦ క్షించు చెల్లజగంబుఁ, దనరూపుగాఁ జేసి ♦ తనరె ననఁగ
వికసత్వమిషచేత ♦ విధుఁజూచి నవ్వెడు, కైరవావళిహాస ♦ కాంతి యనఁగ
- శే. జారచోరకువృత్త్యగ్ని ♦ నీర మనఁగ, సజ్జనప్రాప్తసద్యశ ♦ స్సంఘ మనఁగ
దనరి శేషాహికాయవి ♦ ధంబుగాగ నిండురేయెండ ధరలోన ♦ నిండియుండె 164
- ఉ. అంతట భృంగరూపమిష ♦ నాశ్మసుతాళినిఁ బెచ్చి తామె ప
ద్మాంతర మందు నుంచి తన ♦ యాళినిఁ బోవుచు తమ్ములార యా
కాంతముఁ జేరఁబోదు మిఁక ♦ నబ్బునిచెంత వసింపమంచెదం
జింతిలి కందరాంతరముఁ ♦ జేరెను గాఢశమంబు లత్తరిన్. 165
- చ. భ్రమరము లబ్జిపోశమక ♦ రంద మహంబునఁ గోరి రేయి నా
కమలకులెల్ల నీరసముఁ ♦ గాంచిన వానినిఁజేర కంతటం
గుముదవనంబుఁజేరె నళి ♦ కోటి కీటేగుట దేమి తప్పు వి
త్తముఁగల చోటి కేగుదురు ♦ తద్రహితస్థలిఁ జేర రెవ్వరున్. 166
- ఉ. తమ్ములపైరి యంతఁ గుము ♦ దమ్ముల కేపానరించుచుం బఱ
రమ్ముల నాశ్మశీతలక ♦ రమ్ములఁ బెంచుచుఁ జక్రవాకబ్బం
దమ్ముల డెందమం దరివి ♦ ధమ్మున దుఃఖమొనర్చి సత్ప్రచా
రమ్మున నంబరమ్మున వి ♦ రాజితుడై వెడలెం గ్రమమ్ముగాన్. 167
- క. పల్లవులకు దొంగలకును పుల్లబ్బాళికిని మాత్ర ♦ మున్ రిపు వాయెం
జల్లనిరాజైనను శశి యెల్లరకు స్మిత్రుఁ డౌనె ♦ యేరాజైనన్. 168
- చ. అమృతనిదానుడైన సక ♦ లౌషధినాయకుడైన సత్కళా
సముదయాధారియు నృతభి ♦ షగ్యుతుడైననుఁ జంద్రుఁ డంతఁ బ
చ్చిమగ్గుతుడయ్యు నస్తమముఁ ♦ జెందెను శబ్దగుణంబుమాని యీ
క్షమపయి నెంతవాళికినిఁ ♦ గాలమువెల్లిన నిల్వ శక్యమే, 169

ఉ. చక్క-లరాజు వోయె నిక • నూర్యుడు బుట్టెడు స్థూలదాన మా
జక్క-వనిందు కిచ్చటకు • స్నానముఁజేయగ నేటికేగుడి
చక్క-గ విప్రులార యని • సాటుదు లేపుచునుండెనో యనం
“గొక్కొక్కొక్కో”యటం చపును • గుక్కుటముల్ రొదజేసి నుచ్చగన్.

ఉ. ఆరవి బుట్టునింకమన • యాటలు సాగునె యస్మదీశుఁడు
 ధూరుణి లేడుగాన మిను • దాటి చనం జనునంచు భూమిబ్బం
 దారకవిత్త హార్యభిజ • నప్రకటాంకురసంఘమట్ల నా
 తారక లూడె నన్నియు హ • తప్రభలయ్యుఁ గ్రమక్రమంబుగాఁ.

సీ. భాస్కరోపాసక ♦ బాడబుల్బులియించు, ఘనతరారుణసూక్త ♦ కాండ మనఁగ
దినరాజు ననుదినం ♦ బును మేలుకొనఁజేయు, వందిమాగధుల కై ♦ వార మనఁగ
హిమరిపువిజయార్ధ ♦ మేగుదేరఁగ నెరిను, గవిస్థెన్యమునఁ బుట్టు ♦ గవ మసంగ
ద్విజరాజనుటెకాని ♦ ద్విజవృత్తి హరుఁ డబ్బు, డని నింద సేయు వా ♦ క్యంబు లనఁగ.

లే. జీవచ్ఛత్తి హరించెడు ♦ శీతరశ్మి, జనెను మనమిశ్రుం డుదయించు ♦ జనములార
వేగ లెండని లేపెను • విధమునోప, బులుగుగుంపుల లలితంపు ♦ నులివు లలరె. 174

తరల. అమితనూనపరాగసంమిత ♦ గోధ్యుగంధయుతంబులై
యమలశీతలవారిసంగతి ♦ నందివచ్చుటఁ జల్లనై
ద్రుమదళంబులనెల్ల మెల్లగఁ ♦ చూగునట్లుగఁజేయుచుం
బ్రమద మిచ్చుచు వీవసాగఁ బ్ర ♦ భాతమాతరిఁ దాన్పుగల్.

చ. అరదముఁ దోలువా గధిపు ♦ సాగరి న్మృదువేడు తుగ్ధముల
చరుణరథంబునందు నరు • గొల్పియులు గదియించి మామిడి
యరుణుఁడు సూర్యురొక మని ♦ సాగయుడు న్మృదువేడు గొనిచే
హరిహరయదిక్కునది దరుణ ♦ మా గుని గోచ నుష్కవనక ర్మయ.

వ. తదనంతరము.

సీ. పార్థిశాంగన వస్తు • వర్గంబు లిడుటకై, రచియించు కనకక • రండ మనఁగ
నరుణతేజోగ్నిలో • నమరేశుఁడ న్నర్జు • కరుఁ డుంచు మద్ద బం • గార మనఁగ
జీవలొకప్రభో • ధావగాహనవారి, ఘటితసత్కాంచన • ఘట మనంగ
నిందుగ్రిండు దనరాజ్య • మీక్షింపఁ జనుచో శి • రంబున నిను కిరీ • టం బనంగ
తే. జగములొపలఁ జీకటి • సమయఁ జేయ, నెఱుపుగలగాజుకుప్పెలో • నిడియునింగి
వేరిలఁ గట్టిన దీపంపు • లీల యనఁగఁ, బూర్వగిరిఁ దోచెనంత నం • బుజహితుండు

పంచచామరము. దురంతమై వసిందు నాత్మ • దుఃఖభార మత్తరన్

ద్విరేఫకైతవంబుచేత • వీనుచుం జెలంగుచుం

బరీతదివ్యగంధ మెల్ల • వారికిన్మృదం బిడన్

ఖరాంశుఁ డుద్భవింపఁగా వి • కాసమొందెఁ బద్మముల్.

178

చ. కమలదళంబు లరక్కత • కాండము లెన్నియొ లెక్కనేయఁగా
ద్యుమణికరోద్భవక్రమము • తో నవియుంజనియించుచుండియు
తక్రమమున నొక్కటొక్కటి వి • కాసమిషం గొని చెన్నుమీరుటం
గమలములు నృహసగ్రహ • శౌరవనామముఁ జెంద నయ్యెబో.

179

ఉ. శమ్ములకేపానర్చి కుము • దమ్ముల నిద్రిలఁ జేసిచక్రవా
కమ్ములజోళ్ల కెంతయు సు • ఖమ్ము లభింపఁగఁ జేసియెల్లక
ర్మమ్ముల సాక్షియై ఖరక • రమ్ములతోఁ జదలంటి లొకబృం
దమ్ములజోతలం గొనుచుఁ • దమ్ములవిం దలరెం బ్రభాధ్యుడై

180

వ. ఇట్లునూర్యోదయకాలంబున మునివరులతో గూడిరామలక్ష్మణులుకాల్యంబులునిర్వర్తిం
చి తదాశ్రమంబుఁ జేరి ఋషిబృందంబులకును గాధేయునకును నమస్కరించి దీవనల
నందివారిచేగొనియాడంబడిరంత శ్రీరామచంద్రుఁడు గాధిసూనుఁజూచిసవినయంబు
గానిట్లనియె.

చ. మునివర యుష్మదాజ్ఞఁ దల • మోసి మఖారులఁజెండినాడ నీ
ఘనమఖ మర్ధిఁ జూచితి న • ఘంబులఁ దోలితి నింక నన్ను నే
పనుల్ల నొనర్పమం చనెదొ • వానినిఁ జేతును నీకుఁ గింకరుం
డనుజుమి యానఁజేసి ముని • నాయక నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయుమి.

182

తే. అనిన శ్రీరాముతో మునియనియె నిట్లు, మునిజనంబులు వినుచుండ • ముదముగదూర
రామ; యిప్పటికేనునీ • రాకచేత, యజ్ఞసంపూర్ణఫలసిద్ధి • నందినాడ. 183

వ. కావున నింకొకవిశేషంబు నుడివెద నాలింపుము. 184

చ. ఇనకులసార్వభౌమ మిధి • లేకుడునుం ఘనుడైనయట్టి యా
జనకుడు మున్నెనన్నుఁ దన • జన్నముఁ జూడఁగఁ బిల్చియుండె నీ
మునులును నేనునుం గనఁగఁ • బోదుము సీవును రమ్మ రాఘవా
ఘనమఖ మర్థిఁజూడఁగ న • ఘంబులు వోవునుగాదె యేరికిన్ 185

చ. జనకుడు బిల్వలేదనుచు • సందియ మందకు పిల్వకుండిన
జ్ఞననగుఁ జన్నముం గనఁగ • సత్యముసుమ్మిది గాక యచ్చట
జ్ఞనమగు చాప ముండఁ గనఁ • గాఁదగు శూరుడ వీవె దానిని
గనుటకు నెందరో నృపతి • ఖామణు లేగుచునుందు రెప్పుడున్ 186

వ. రామదండార్చి; తద్గమారత్నఁజీశ్వరునిచేఁ గొంతకాలంబు ధరింపఁబడి పిదప దేవద
త్తమై మైధిలాయత్తమై నేటిదనుకఁ బూజింపఁబడుచుండు నదిదేవగంధర్వాదులకై
నఁ జాలనారోపణోద్ధరణశక్యంబు గాదన సామాన్యమనుజపతుల కసాధ్యంబననేల
యట్టిచాపం బెక్కిడినవారి కాత్మసుత నిచ్చెదనని జనకుండు ప్రతిపాదించి యట్టియుండఁ
దజ్జిజ్ఞాసులై జ్ఞానకీసంగ్రహభిలాషులై యఖిలస్వపు లేతెంచి యెత్తుటకైన నసాధ్యం
బగుట విముఖులై చని రయ్యది నాకుమాత్ర మెట్లుసాధ్యం బంటవేని సకలమానవనా
యకామరగంధర్వాద్యసాధ్యులైన రక్కసుల నుక్కడఁగించిన నీకసాధ్యం బీజగం
బున లేదుగాన నెక్కిడఁ దగినవాడ వనియెంచి రమ్మంటి నన వలెయని సానుజం
డై రాముఁడుఁ దోడరా సకలమునితల్లజులఁగూడి కాకికుండు లేచి నేనీసిద్ధాశ్రమం
బునఁ దపస్సిద్ధుండ నైతి నింక నాకు హిమవంతంబున కరుగ ననుజ్ఞనిండని వనదేశత
ల నామంత్రణంబుజేసి బహులుదేరి మధ్యాహ్నమునకు శోణానదీతీరంబుఁజేరి విహిత
కృత్యంబులందీర్చి నాటిరేయి నచ్చటనిల్చి రామునిచే నడుగంటి స్వవంశచరితంబు
మున్నుగాఁగల గాధలనుడివెనంత నారేయిఁగడపి మఱునా డగఁగావిర్భావకాలం
బునలేచి యెల్లరుం గృతకృత్యులై యుత్తరాభిముఖులై చని చని. 187

శా. రంగత్వంగతరంగసంగత సుచ • క్రాంతగాటనాభాస్వర
స్వాంగ స్పంకజ సంగభృంగరవస • త్స్పంగితయుక్త స్పృగు

త్తుంగఁ స్వాంబ్యభీష్ క్తమానవగణో • త్తుంగాఘసంఘాటవీ
భంగ న్దంగను ముంగిటం గని రకూ ♦ పారాంగసంగఁ రహిఁ.

188

ప. ఇట్లు గంగానదింజూచి దానిలో మునుకలు గావించి కాల్యంబులునిర్వర్తించి రంత
రాముండడుగఁ గౌశిమండు రామచంద్రునితోఁ గుమారోత్పత్తియు గంగావతరణం
బును సాంగంబుగాఁ జెప్పి రామచంద్రుడా; యీభాగీరథీప్రభావం వెన్నదరంబు గా
దుసుమా; దర్శనస్పర్శనాచమనాంబుపానంబులచే నఘంబులడంగి పుణ్యంబులుసిద్ధిం
చుఁ గావున నమస్కరింపుమన సానుజుండై రాముండు కేలుబోడించి నమస్కరించి
నుతింప నెంచి యిట్లనియె.

189

శ్లా. తల్లీ; నిన్బొడగన్నఁ బాపపటల • ధ్వాంతం బడంగుంగదా
ముల్లోకంబులవారికిం బ్రమదముం • బొందింపఁగా నెంచియే
ముల్లోకంబులలోన నిల్చితివి సం • పూర్ణాకృతిం బ్రీతితో
భిల్ల న్నానతిఁ గొందు సతకృపను న • న్నేప్రబోవు భాగీరథీ.

190

మ. హరిపాదంబునఁబుట్టి వేల్పుపురిలో ♦ వ్యాపించి సంప్రీతితో
సుగలోకంబుననుండి శంకరజటా • జూటంబులోఁజేరి యీ
ధరపైఁ జొచ్చియుఁ దద్భగీరథగఢా • ధ్వం బాటి భాసిల్లు నీ
పరమావారముఁ జూచువారిది కదా • భాగ్యంబు భాగీరథీ.

191

మ. ధరలో నీశ్వరవాసమై పరఁగు తీ • ధ్రువేణి లేదా; జనుల్
గరమర్ధిం జనుచుండరా; మునుఁ గరా; కాశీపురి వేసిన
న్వరమాక్షుంబని చేరు టేలకలిగె • న్భావింప నీచెంత నా
పురముంటం గద తప్పరీగతులకు • న్మోక్షంబు భాగీరథీ.

192

శ్లా. సంసారాబ్ధిని మున్లుటేల యిఁక న • స్మద్యారిలో మునిగడం
గంసార్యంఘ్రిజనాట మీకిల మహా • కల్యాణహూఁ బిమ్మటం
గంసార్యవసధంబు నొందెదరు వే • గంబొప్పు రండంచు నీ
సంసార్లంగని పిల్చుకీతిఁ దగె నీ • శబ్దంబు భాగీరథీ

193

శ్లా. శ్వేతద్వంద్వము భూసురాస్థిఁగొని మాం • నేచ్ఛ నివిం బోరుచో
నానాకన్దలినుండి తత్పతగసం • త్యక్తాస్థి నీలోఁబడన్
శ్రీనాథస్థలిఁ జేరెఁ దద్విజౌడన • న్నేవించి నీనీటిలో
స్నానంపాడు జనుల్ గృతార్థులగు టా • శ్చర్యంబె భాగీరథీ.

194

మ. అపరిచ్ఛిదుతరంగము ల్గణననే • ! యంగల్లు వా రున్నచో
భవదీయప్రతిభావిశేషములఁ జె • ప్ప న్నారితేసాధ్యమా
సవనాహారకులేశ్వరాజులయిన • న్భాషింపలేరన్న మా
నవులా? జాలెడువార లాజనన్నిని • న్వర్తింప భాగీరథీ.

195

మ. మును నేనేమి తపంబుఁజేసితిన్ త • త్పుణ్యంబుచే నిప్పుడో
జననీ నిన్బొడగంటిఁ గన్గవకు ను • త్సహంబు సంధిల్లఁగా
దనుశ్రాంతత్వముఁ జెందినాడ నమవి • ధ్వసంబుఁ గల్గె న్ననుం
గనుమా సతకరుణావలొకనముచేఁ • గావంగభాగీరథీ.

196

మ. ఘనమా శ్రీహరిసచ్చరిత్రముగతిం • గల్యాణి నీగాధయు
న్వినువాని న్వినుపింపుమన్నననుని • న్విన్సింపు వానిం గృతా
ర్థునిఁగాఁజేయును గాన నీకవని నే • ధుస్వలి సామ్యంబగుం
బననీ? చోప్పును న్నల్పపూరితం • గుంజనీ భాగీరథీ.

197

మ. బిల్లు రాముండు భాగీరథిం గంసానూడినపిదపఁ శౌశకుండు వారలతోఁగూడి గంగా
నది నుత్తరించి యుత్తరదిశాభిముఖుఁడై విశాలానగరప్రాంతంబుఁజేరఁదత్వరీశుఁ
డౌ సుమతి సుమతియై కాశికునిరాకవిని యెదుర్కొని యాత్మనామోచ్చారణపూర్వ
గంబుగా నతిసగి నయనగిరించి గృహంబునకుఁ దోడ్కొనిచని యుచితపీఠంబుల వా
రలనునిచి కుశలంబడిగి రామలక్ష్మణులు జూచును గాధిజాన కిట్లనియె.

198

మ. వీర లెవ్వరొ చెప్పు కాశిక • విశ్వమంగుఁ జరించుగాఁ
గోరి వచ్చిన మూర్ధ్వచంద్రుల • గో? సురావల్లిపిగ్గుల
మారయుగ్మజుల లేక రాజులు • మూలముల జడదాసులు
యీగహిం బరేణునిఁజేర్చి మ • ర్శ్వరాంబుజ పేత్రులొ.

199

మ. సకలాన్వీభిరణగ్మణిం మూర్ధర • దౌహిత్యం మూర్ధమ
ప్రకరారాధ్యులు గూర్చి నీలుల నిజ • ప్రాణేతాతాతామణి
సుకుమారాంగులు రాజపుత్రులు గా • రు న్నిర లెవ్వరొ
త్రులులే లేదులులేక పచ్చిగులుగ • రా నేరేణి గాశిక.

200

మ. అనబని కాశికుం డనియె • నానీడువారిని రామలక్ష్మణ
భ్రాతృ దగ్గరను నాదగ్గర • భ్రాతృ గావంగ దర్శింపని నే

జనియెద మైథిలాధ్వరపుంః జక్కికి మీరును గండటన్న నా

జనకుని యింటఁ గల్లు పార వ పాపముఁ జూడఁగఁ బ్రపువఁగునగా.

201

వ. అనినవిని సుమతి సంతసించి రామలక్ష్మణుల నాచరింపి రామరూపదలందేల్చి నిట్లు
వారెల్ల నాసుమతిచే సతగ్రంపఁబడి యానాఁడా సుమతిగహంబున సుఖంబుగా
నుండి రంత.

202

సుగంధి. పావకాంబకా సురేశ • భార్గవీకళత్రభా

షావరార్చితా సతాళి • సన్నిధి దయాంబుధి

దేవదేవ కాలకాల • దీనలోకపాలకా

శ్రీవృషధ్వజా పరేశ • శ్రీభవానిశంకరా.

203

రథోద్ధత. సర్వసాధుజన • సౌఖ్యదా హరా

శర్వ గర్వదను • జాలిసంహరా

శర్వరీశశుభ • సతగ్రాధరా

పార్వతీశ్వర భ • వానిశంకరా.

204

కవికంతభూషణము. వినతావలీహృదర • విందనికాయఖరాంశుభాసగ్రా

ఘనకాలసూటవిష • కాలవిభాయుతకంబుకంధరా

వనజాసనాధ్యసుక • పాలయుతామలపూతసతగ్రా

కనకాచలాధ్యశుభ • కార్ముకహస్త భవానిశంకరా.

205

గద్య

ఇదిశ్రీసీతారామచంద్రకరుణాకటాక్షవీక్షణావాప్తకవితావిశేషశ్రీమద్గుండువం

శపయోవారాశితారేశరామస్వామిబుధేంద్రసూనుసుబ్బమాంబాగర్భశు

క్తిముక్తిఫలాశ్వలాయననూత్రాగస్త్యగోతోద్భవలక్ష్మణా

హ్వయవిరచితశ్రీరామచంద్రవిలాసమహాప్రబంధంబు

నందుద్భవతీయాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీపరమేశ్వరార్చనమస్తు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామచంద్రవిలాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

- ఉ. భృంగిరిటూదిచంద్యపద • పింగజటాధర సర్వమంగళా
సంగతవామభాగ పుర • సంగతదైత్యవిభంగ భక్తహృ
త్ప్రాంగణరంగదంఘ్రిముగ • భవ్యభుజంగవిభూషితాంగ వే
ళంగిపురీవిహంగ ధవ • శౌంగ మహేశ భవానిశంకరా. 1
- తే. అవధరింపుము లేవదే • నా మహాశక్తి, గామలశక్తిగా లానుని • రాజుతోడ
సుమతియలలను జపియంది • ప్రమతియలను, తేలు గడచిన లేదిని • ప్రేతితోడ. 2
- క. గల్యమున నిల్చి లేదియు, గల్యమునల్లన లేవని • గనపైదులు గా
సల్యాసుతలత్కూణులును, గాల్యంబులు దీర్చి చనిరి • కాతుక మొప్పన్. 3
- చ. జనకుని ప్రోలిదాపునకు • జయ్యన నేగి మహోన్నతంబులౌ
భువనగి నిధియాలములు • గాలనననన్లుటరానినిన్ని కే
తినగలిగినావలెలు • చొచ్చి కలయగునున్నులుట్టి యా
జనకునిప్రోలు గాంచి మది • సంలిసమందిరి వాగ లందరున్. 4
- తే. అటుల సంతోష మందుచు • నరుగుచుండఁ, ప్రోలిదాపున గలయొక • పుణ్యవనము
గాంచి శ్రీరామచంద్రుని • గాగిసుగుని, బాచి యిట్లనే మదిలోనఁజోద్యమంది.
- చ. మునివర యాతిప్రోవనము • మోద మొసంగుచునుండె దీనిలో
మనుజులు గానరారు మును • మానివరేణ్యులు నిల్చుతొపుగా
గనబడుగాని యెవ్వరును • గన్పడ రిప్పు డిదేమిహేనుని
కనుగొన నబ్బురం బెదకు • గల్గెడి కాళిక యేమిచిత్రము. 5
- పీ. ఎన్నంగ నెన్నియో • తెన్ను లున్నవిగాని, సూసావ్యులు • కానరావు
మహావ్యథలరాజి • పడియుండుటేకాని, భుజియింప నీ • గలయం • దుజువల లేదు
అప్పుడోడి కొనలచే • గూడియుండెను గాని, లూనగ్రసిగ్గులు • లేనలేవు

- పలుచోట్లఁ బచ్చికతో • బ్రబలియున్నవిగాని, మేయఁగా నొకటైన • మృగములేదు
పూలు ఋషియు నేలపై • రాలుచుండె, గనులదీనినమృగాశము • ల్లానరావు
భూర్జభూజంబు లధికత్వ • గూర్జితములె, పర్వశుష్కింధానంబులు • బ్రబలియుండె.
ఉ. ఏమున్నులైన మున్నుసురు • లేవఁగ శాప మొసంగి పోయిరో?
తాము దపంబుఁ జేయుతరి • దైవికవిఘ్నముగల్గ నేగిరో?
గోమహిషాదిదుష్టమృగ • కోటిభయంబున నేగిరో? నృపు
ల్బాములఁ బెట్టిరో? తమత • పంబులు బండిన నేగియుండిరో? 8
- తే. పూర్వ మివ్వన మెవ్వరి • పుణ్యవనమొ, యిప్పు డీరీతి నుండుట • కేమికతమొ
తెలియఁ జెప్పుము నాకు సం • దియ మడంగ, నీవెటుంగని కతలిల • లేవుగాదె.
- చ. అనవిని గాధిసూనుడు మ • హాత్మ? రఘూత్తమ! రామచంద్ర! యీ
వన మిటు నిర్జనంబగుచు • వర్తిలుచుండుటకున్న కారణం
బును వచియింతు నేనిపుడు • పూర్వముగాఁగను సావధానత
న్వినుమని యిట్లు బలెఁగను న • వీనసుధామధురోక్తు లొప్పఁగాన్. 10
- శా. పీతామ్నాయగణార్థసారుడు జగ • ద్విఖ్యాతదిగ్భామినీ
జాతస్వంగసిధానకృత్యచణవ • స్త్రాకారసమ్యక్తపా
ద్భూతాఖండయశోవితానుఁడు దయాం • భోరాశి శాంతాత్ముఁడు
ద్భూతాఘండగు గౌతమండను ముని • స్తోమేశ్వరుం డుండెడిన్. 11
- ఉ. అతఁడు భార్యయైతగు న • హల్యనుఁ గూడియు నివ్వని స్మనః
ప్రీతిగ సత్తపంబునఁ జ • రించుచునుండఁగ మున్ను దేవతా
నేత స్వదేహసుందరవి • నిర్జితయావతయై తనర్చు నా
గౌతమిఁజూచి మారశిత • కాండహతుండయి మోహ మందుచున్. 12
- మ. చిరకాలంబుననుండి యాయువతిపైఁ • జిత్తంబునుం జేర్చి త
త్సరనాధుండు విశేషయత్నమునఁ ద • త్సందర్శభిప్రాప్తికిం
దరి నూహించుచునుండి వీలుపడకం • త స్మాయచేసైన నీ
తరుణింగూడెదనంచు నెంచెనుజుమా • తప్పెంతురే? కాముకుల్. 13
- తే. మదనుఁడెటలోననుదయించి,యదయుండగుచు, ముదమున నెఱుదుశరములఁ, బదునుజేసి
మఱిని వివళింప నెంతటి • విదితుడైన, మదనకదనేచ్చ సుదతినిఁ • గదియవన్నె

వ. అనిన రామచంద్రుండు మునివర్యా? శత్రుండు చిరకాలంబుననుండి తరివేచి యుండె నంటి వశని కన్యసతీసంగమేచ్ఛ యేలకలిగెనని నేనడుగఁబోవు ప్రశ్న కుత్తరంబు మున్నె వచించితి వదియట్లుండని మృతనికటు లిచ్చ గలిగిన సౌరైన యచ్చరలు లే రా? రమ్మన్న రారా? యీతాపసాంగనఁ గలియవేడుటేలయనఁ గౌశికుండను రా మచంద్రా? యీయహల్యనుఁ జిరకాలంబుననుండి కోరుకొనుచుండుటకుఁ గారణం బు నుడివెద నాలింపుము.

15

చం. సరసిజనూతి చక్కనగు • చానలఁ దా సృజించియుండి యీ ధర నుపమానశూన్యయగు • తామరసాక్షి నొకర్తు యత్నత న్నిరుపమరమ్యవస్తువుల • నేర్పునఁ గూర్చి సృజించినంగదా వరస్యజనక్రియామహిమ • వాటిలు నాకని యెంచి మున్నుదాన్.

16

చ. కనకరసం బిరంమదసు • కాంతినిఁ గూర్చి యొడల్ రచించియున్ ఘనములనిగ్గు నింద్రమణి • కాంతినిఁగూర్చి నెరుంగచించి స ద్వనజబిలాసమున్ శశివి • భారతిఁగూర్చి ముఖంబుఁజేసి యా మనసిజచాపమే బొమల • మాడ్కి ముఖంబున నుండ నేర్పుతోన్.

17

చ. కలువలు శంఖయుగ్మమును • గౌంచనపత్రయుగంబుఁ గుందకు ట్మలములు విద్రుమద్వయము • మంజుసువర్ణఘటద్వయంబులే చెలికనులున్ శ్రుతిద్వయము • జిక్కిలిదంట గదాభి గోషాస్త్రము ల్కలితపయోధరద్వయము • గా రచియించి విధాత పెండ్లియున్.

18

సీ. ఉదయాబ్జయుగముఁదా • నెద నెంచియూరీతిఁ, గగముగ్మమంద్రుఁడు • గృంబొనర్చె నుదయాబ్జదళముల • నుండెడు హిమకణ, ములరీతి నభిములు • పొందుపరచి యూరిన యనఁబులే • యుండుద్వయిగఁ జేసి, యావర్తమును నాభి • యట్లమర్చి పైకతంబులఁ గటి • స్థలయుగంబుగఁ జేసి, సర్వావయవములఁ • జక్కఁజేసి ఎచ్చటను లోటులేకుండ • నింతఁ జేసెఁ, గాని లోపంబు నడుమునఁ • గానుసింఁచె బ్రహ్మకైననుఁ జేసెడి • పనులలోన, నించుకైనను లోటుండ • దే తలంప

19

చ. నలువ యభీష్టరీతి నిటు • నాతి నొనర్చి యహల్యయంచు నా కలికికిఁ దేవొసంగి తన • కల్పన కెంతయు సంతసించుచుం బలికిన దేవతానుతుల • భావమునం దలపోసి యాసతిం బలుమరుజూచి యెవ్వనికి • భార్యగ నిచ్చెదనంపు నెంపఁగాన్.

20

- ఉ. వేలుపుతేఱు వేల్పులును • వేయివిధంబుల భాతఁజూచి యీ
బాలిక నిమ్మ మాకనుచుఁ ♦ బార్థనఁజేసిన వాని కియ్యది
బాల నొసంగఁ బాత్రుఁడగు ♦ వాఁచొక గౌతముఁడే యటంగుఁ డు
నాలలితాంగి నాతనికే ♦ యర్పణజేసెను భార్యలుం నొగిన్. 21
- వ. ఇట్టియగున్న నిందుఁగింప మనఁబున దివ్యసౌందర్యంబుగల యాయ హల్యతోఁ గూ
డనిజన్మ పేల యని యెంచుచుఁ దరవేచియుండె నట్లుండె తుదకొక్కనాటిరేయి ని
య్యాశ్రమంబున కేతెంచి. 22
- ఉ. కుక్కుటరూపమొంది యిటఁ ♦ “ గొక్క-గొక్క ” యని యూర్వ గౌతముం
డక్కట వేకువయ్యెనని • యల్లనలేచియు నేటికేఁగ దాఁ
గుక్కుటరూపము నివ్విడచిఁ ♦ గొబ్బిన గౌతమయాపుఁ దాల్చి యా
చక్కనిగౌతమిం గలియ • సన్నిధిఁజేరి సురేంద్రుఁ డర్పిలిన్. 23
- తే. జారచోరులు పగలు స • జ్వలమాడ్కిఁ, బలుకునీతులువినఁ దేనె ♦ లాలుకుచుండు
నన్యకాంతాన్యవి త్తంబు ♦ లపహరింప • మాయలెన్నియొ దాల్తురు • రేయివారు. 24
- వ. ఈగతిం దరిఁజేరి యహల్యతో నింగుం డిట్లనియె. 25
- మ. పరుసొ మానస దాగణశుమమునా • పరచాంబక్ర శ్రేణిదే
మదనుం డయ్యయొ యేమి కప్పఁగల న • స్మన్మానసం బుద్ధతి
న్విదళింప న్నిలువంగలే కకట ని • న్వేడంగ నేతెంచితిన్
సుదతీ? కాఁగిటఁజేరి నన్న మిగులం • జొక్కింపనే క్రిడలన్. 26
- చ. ఋతుమతియైన భార్యను సు • తేచ్ఛజనించినవారు గూడఁగా
హితమగు శాస్త్ర మేనెఱుంగ • నే? యింక మారుండు బాధఁచీయుచో
ఋతుమతి గాదటంచు మది • నెంచరు నేనును మారబాధచే
ఋతుమతివీవు గావనుట • యెల్ల నెఱింగియుఁ గోరవచ్చితిన్. 27
- ఉ. మారుండు నామనంబుఁ దన • మార్గణమల్లొని కౌల్పుచుండెఁ ద
ద్దారుణవహ్ని యేపుగొని ♦ తాప మొనర్చెను దేహమంతట
స్వారసనేత్ర నీయధర ♦ సక్తసుధారసధాఁగ గ్రోలఁగా
నారును మారవహ్ని చెలి • యా? ననుఁ గ్రోలఁగనిమ్మ వాతెరన్. 28
- ఉ. దొంగమరుండు నామదిని • దూరియు నాదగు ధైర్యవి త్తము
ఘోంఘుకు దొంగిలించి యెటు • బోక వసిం చెను గాన వానికి

స్థంగ మొనర్చ నాయుడలు • బాహుయుగంబున నొక్కపట్టి యా
లింగవక్త తనంబునఁ జె • లీ? యడఁగింపుము వాని నియ్యెడన్.

29

ఉ. ఇట్టితపస్విసైన నను • నింతియొ మన్మథుఁ డోడఁ జేసెఁ దా
నెట్టిబలాధ్యుఁడో యకట • యీశుఁడు దన్ను దహింపకున్న నిం
కొట్టుల బాధఁజేయునొ భ • లీ? యజితేంద్రియులైనవారలం
బట్టి హరించి యాత్మశర • చహిన్ని ననంగులుగా నొనర్పఁడే.

30

వ. అనినఁ గుహ నాయునియైన సునాసేకునిఁగని మున్ను దనపతియే యని భ్రాంతిఁజెం
ది పిదప నింద్రుండుగదాయని యెఱింగియుఁ దత్సంగమాభిలాషిణియై యుండుకత
న నంగీకరించెననిచెప్పి కాశికుండిట్లనియె.

31

చ. తనపతి గొప్పవాడయినఁ • దాపస్వియైన ధనాధ్యుఁడైన వా
నిని విడనాడి వేరొకని • నీదునిశ్చైననుఁ దాము గుండఁగా
మనమున నెంచిరేని యను • మానములేన తనమునంగతిం
గనెదరు చంచలాత్మలగు • కంటిల్లనెఱుఁగు లట్టివేన దా.

32

వ. అని మఱియును.

మ. విటుడే తానయ్యి తానుగోరుసతిసే • వీక్షింపఁగా నాసతీ
విటు లనోన్యముజెందియుండియుటనో • ర్విస్తేరగా నామెజె
న్మిటి చూరంగతుండైన రామనిఁదా • మే? యున్నచోనని
మ్ముట నేనూనొ వదింపఁగావలయు సే • ముల్లంబున శృంగారశ్రీ.

33

వ. ఇటుల నింద్రుండు సఖలీకృతాశ్వాధీలాభుఁడై సుహృదుని పెడచి మునిశాపభీతిచేనా
తనికంటఁ బడకుండ వేగ నేగదఁగొకయని యుటఁయు పెడలి రెండుమూడడుగు లె
డునంత గొతముండు మునిగిడి యొద్దికి వారిబయిందై స్వవేషధారియు దోషకారి
యైన పాకరింజూచి తత్రైతాపచారంబాత్మనాయాకృతాపచారంబును నివ్యద్య
ప్తి నీక్షించి కోపించి కన్దవను నిప్పులు రాల్చుచుండెనని చెప్పి మందహాసంబుగదుర
గాధిజుండిట్లనియె.

34

ఉ. సంగమకాంక్షచే విటుఁడు • సాధ్వీని గేహము దూరి మాయచే
తం గఱగించి తోఁబరచి • దర్శకకేళి యొనర్చి భీతిచే
దొంగవలె న్దనంగ నడి • త్రోవను దత్పతి దన్నుఁ జూడ నే
భంగిఁ దర్చునో యతని • ప్రాణము జెప్పఁగనొసె రాఘవ.

35

వ. ఇట్టింద్రుండును సోపుడైన గౌతముం జూచి సాధ్వసగ్రస్సమానసుండై శీతకాలశీ
తలకూపోదకప్రాతరభిషిక్తుల దేహంబువలెఁ దనయిడఁలు గడగడవడంక నుడువులు
నుడువక బడుఁగువడి నిలువంబడు నాపునుమానునింగని గౌతముం డిట్లునియె. 36

కా. బౌరా; బాలిశ దుగ్మదాంధతేను నా • యాకారముం దాల్చియీ
ఘోరం బిట్లొసరించియు స్ర్భతుక నీ • కు న్వాంఛయుం గల్గెనే
దూరం బేగఁగఁజేసి నన్ను నిటు నీ • దుష్టత్వముం జూపితే;
సారత్వంబున సాధ్వనిం జెనిచి నీ • చా; యేడకుం బోయెదో.; 37

కా. రాజీవాక్షునకై తపించుచు మహా • గణ్యంబుల న్నిల్చి యే
వ్యాజంబైనను లేక మానమలర • న్వవ్యాశలౌ తాపసాం
భోజాక్షీవ్రతభంగకారి వఘసం • పూర్ణుండవౌ నీకహా
జేజేరాజను పేరదేల తులువా • చీ; చీ; నినుం గాల్పనే. 38

ఉ. కాక త్రిలోకరాజ్యపద • గర్వము లోఁగొని కన్నఁగానకే
నాకొక యడ్డమా; యని మ • నంబున నెంచియు నీవు దుర్మతీ
నాకపకార మెంచితివి • నాదగు శక్తినిఁ జూతుగాని భూ
లోకసురేశ వాక్సవికి • లొంగని దుగ్ధసగోత్ర ముండునే. 39

వ. అనుచు నీవు విఫలుండవై దుర్యోనిసహస్రగతశరీరుండ వగుమని శపించె రామ
చంద్రా; తామెంతవారైనను భూసురక్షేత్రమానభంగకారులైన దురాత్ములు నిష్ఫల
జన్ములై బహుదుర్యోనిగతశరీరులుఁ గాకుందురే; యిట్లు శపించి తత్ప్రార్థితుండై పిద
పఁ గౌతముండు నాశాపం బమోఘంబుగాన సహస్రాక్షుండ వగుదువని యనుగ్ర
హింప విని ప్రాణంబు దక్కె నింతెచాలునని సంతసించి బలారి చనె నాటనుండి
యు నింద్రుండు సహస్రాక్షుండయ్యెఁ బిమ్మట నహల్యనుం జూచి గౌతముం డి
ట్లునియె. 40

అ. వె. సతులధర్మ మెల్ల • సమయింపఁగాఁజేసి, యాటవలది వెలి • వా? మదించి
కావరంబుచేతఁ • గడతేరఁగా నెంచి, యిట్లు జేసినావు • హీనురాల. 41

అ. వె. నిన్ను ముట్టఁగలఁడె • నీచే ననాశ్రుతం, బైన దుష్టురాల • యమరవిభుఁడు
కోరవచ్చు నపుడు • కోపించి వలదన్న, నంటఁగలఁడె భస్మ • మానుగ్గాక. 42

అ. వె. సుందరంబుగలుగు • సుదతి యిల్లాలైన, భర్త కాపడంతి • పరమశత్రు
వనెడుమాట దుష్టురాల నీయెడ నిక్క, మయ్యె నిన్నుఁజూడ • నఘమువొడము.

కా. దేవోపమ్యుఁడు గౌతముం డిటుల నెం ♦ తేరోషసంయుక్తుఁడై
యావామాక్షీని నిందజేసి యను వా ♦ య్యాహారవై స్రుకుఁడు
న్నీపీజీవనికాయశూన్యమగుచు ♦ నింద్యంబునౌ యివ్వనిం
గ్రావాకారముజెంది యుండుమనుచుం ♦ గాంతకౌ శపించెంజుమా.

44

చ. తనకు లభించుభర్త విస ♦ తాసుతవాహనుఁడంచు నెంచి పూ
జవములు నేయ కౌతనివ ♦ శంబున నుండక వానిరోసి చుం
తనకున బొందునిం గలసి ♦ ధర్మముఁ బోకడఁబెట్టునట్టి యా
వనితచుట్టి యగ్నిఁ బడ ♦ వైచినఁ బాపములేదు రాఘవా.

45

ప. అటు శపించిన సహస్య భీతచిత్తయగుచు నమస్కరించి మహాత్మా; యపరా
ధయుఁ; నీసితిఁగాన కాపార్శ్వ నెతిఁ గాని నేనింతద్విగ్ధకాపాగ్ని నోర్తునే నీకాపం
ది సాములుగాన పశుభినింపక తప్ప దన నన్నునుగ్రహించి వేగముగా శాసనావళం
బకువట్లు జీసితివోగ ద్రుప్తిభ్రష్టిగా బుద్ధిగలిగి గుర్తునూన్యవై భవత్పాదకమలంబులు
పేవిండునులగు పవన గోతముం జిట్టనియ.

46

మ. చిరకాలంబు గతింప వాయెడలఁ దాఁ ♦ జేజేలు బ్రార్థింప నీ
ధరణీభార మడంగఁ జేయుటకునె ♦ దామోదరుం డాధ్యభా
సక-సమతలంబున రామదర్శిగుండను సా ♦ షోద్రుప్తామే యాధర
న్నరుండై పుట్టెదెలాడు హృదయం ♦ దుండుద్రుదావాహ్యుండ.

47

ఉ. రాముఁడు ఘోరదానవవి ♦ రాముఁడు గుండలవాల్చిమానసా
రాముఁడు సాధుహృత్సుగ్-ముద ♦ రాజితినీ గుండల బావగుఁడ్రుమ
త్రాముఁడు సార్వభౌమనిధి ♦ తననీ భూమింబు నీలకం
శ్యాముఁడు పరిభ్రమంబు ము ♦ విశిష్టకృషిమన్యు సరోజిలోచనా.

48

తే. అట్టి శ్రీరామదర్శిగుండ ♦ యాభ్యుక్తమమున, దేగుదరియె గదగ్రధింప ♦ రాగమునను
బూతివై పూర్వోపాసనంబు ♦ గుండలమన్న, నిలవనిభుగాన శ్రీరామంబుండుదుండు.

• ప. ఇట్లు కాపారణియ నడిచి పూనుచుండునో ముదిటు సహస్యకు భీతిమలప నియ్యా
శ్రమరలునుఁగూడ జీవితాన్యులగుం గాముని శపించి రామదర్శిని గౌతముండత
పరచి జీయహమపంలిలమును నీది సాతత్యంబు సహస్యగుం బొల్లుయావ్యవృత్తంబున

డియుండె. రామచంద్రా? బహువత్సరసహస్రబులనుండి నీరాకకెదురుజూచుచు
న్నది గావున నీపాదధూళిచే నాయహల్యునుఁ గృతార్థురాలినిఁ జీసి గౌతమునకిచ్చి
పుణ్యంబుఁ గట్టుకొనుమనవిని రామచంద్రుం డిట్లనియె. 50

నీ. రక్షించెఁ గౌశిక • క్రతువు రాముడటంచు, ఘనకీర్తి నాకీయఁ • గాఁదలంచి
అతిసమర్థుడవు నీ • వయ్యు దానవుల నా, చేతఁ జంపిన • రీతిగా గ
శ్రీరామచంద్రు నీ • షేంచునప్పుడు బూశ, వౌదంచు గౌతముం • డనుట యెల్ల
నాకుసత్కీర్తి యీ • లోకమందుంచుట, కైవడించెను గాక • గాధిపుత్ర
బాలకుడ నైన నేనెంత • వాడ మీగు, దయకుఁబాత్రుడనౌటచే • దాపనేంద్ర
నన్ను నడ్డంబుగా నుంచి • నారుగాక, యింతమహిమంబు నాకుండు • నే? తలంప.

వ. ఐన నోగాధిజా? నీయాజ్ఞా శిరంబున వహించి చేసినరీతి నాగౌతముండు నుడివిన ను
డువులెల్ల నాజ్ఞలని తలంచి చేయుట శ్రేయస్కరంబుగాన నట్లనే యాశ్రమప్రవే
శంబుఁ జెందెదనని యందరంగూడి తదాశ్రమంబున శిలారూపయైయున్న యహ
ల్యును సమీపంచునంతఁ దద్రామచంద్ర పాదకమలరజఃపటలసంస్పర్గిద్దూతాఘయై ప
రిత్యక్తశిలారూపయై యంగీకృతపూర్వదివ్యస్వరూపయై మేఘమధ్యంబున బయల్పె
డలు నిలుకడగల తొలకరిమెరుపన నాయహల్యు లేని నిలునఁ బడి నంత. 52

ఉ. రామునిఁ జూడకుండినను • రాముని నామమహత్వ మెంతయో
తాము గ్రహింపకుండినను • ధారుణిలోఁచల నెల్లమానవుల్
“రామ” యటన్న వారియఘ • రాశి నశించునటన్న మ్రోల నా
రామునిఁ జూచి తత్పదప • రాగముఁ చాల్చ నఘంబు నిల్చునే. 53

వ. ఇట్లు నిలువంబడిన యహల్యును రామచంద్రుండు ననుస్కరించిన రామా; నీనమ
స్కారంబు లొకవిడంబనార్థమేగాక యోగిజనబృందైకవంద్యపాదారవిందుండవగు
నీవొరులకు ననుస్కరింపుటెల యని యహల్యు మున్ను తనభర్త చే శ్రీరామనామపర
బ్రహ్మమాహాత్మ్యంబు విన్నయదిగాన నారామచంద్రుని నారాయణునిగా నెంచి
తద్దన్యవజన్యాధికానందపులకాంకురశరీరయై గళి దానందబాష్పంబుసంసిక్తకపోలత
టయై నిటలతటఘటితాంజలిపుటయై నుతింప నెంచి యిట్లనియె. 54

స్తీ. జోహారు భక్తాఘ • నీహారహరి నీకు, జోహారు పన్నతో • త్సహ నీకు
వందనం బరవింద • సుందరేక్షణ నీకు, వందనం బార్యాభి • వంద్య నీకు

శ్రీ. యాజ్ఞానాస • యాజేయవర నీకు, జేజే సుదృగ్జితాం • భోజ నీకు
విండుంబు తాటకా • ఖండనక్షమ నీకు, దండంబు జితవైత్య • కాండ నీకు.

శ్రీ. యుమనోవాస సాష్టాంగ • నతులు నీకు, బ్రణతిశతములు కోదండ • పాణి నీకు
పగగుణావాస సాకేత • పురనివాస, రవిసమానమహస్సాంద్ర • రామచంద్ర. 55

శ్రీ. రామ గర్భుకులనీరధి సోమా నీలాబ్జధామ • శుభగుణసీమా
భూమినందన నామా శ్రీమాన్యమనోభిరామ • శ్రీరఘరామా. 56

మ. తొలిజన్మంబున నాదునోముఫల మెం • తొగాక నీపాదస
జ్జలజాతంబుల ధగ్ధవంబగునె యీ • జన్మంబున న్నాకహో.
కలితామ్నా యశభావబీవిదితము • ల్గావా; భవత్పదముల్
జలజాతా; గర్భునందనా; భువనగ • యో; భక్తచింతామణీ. 57

మ. భవదీయాం ఘోషాగ్రణాంకాణామే • పాపాటపీనోటికిం
దవనూపర గానన్న హలుగ నను స • న్యగజైన సాక్ష్యంబు రా
ఘన; నేనెతి జామా భవత్పదరజః • కల్యాణమహాత్మ్య మీ
యవని నేఘాడు జెప్పఁగాఁ గలఁడె రా • మా; భక్తచింతామణీ. 58

మ. అచని న్నదగు సోప మేగుటమఁ బ్రా • యశ్చిత్తము ద్దీవటం
దు విహారిచియ నానుభగ్త యుట్టునై • మార్యావ్యయంబందు రా
ఘనృదై శ్రీహరి బుట్టుఁ దత్పదరజః • ఖండంబుచేఁ బూతవె
దు వటంచు న్వచియించె నీమహిమ మెం • తో; భక్తచింతామణీ. 59

శ్రీ. “ర” యన్న నృహుపాతకవ్రజము ని • ర్యాతంబగు న్వెండియు
“నా” యన్న స్మృతిప్రవేశభయము • న్మాయించు ప్రాధారర
ప్రాయంబొనఁట నీదునామ మహాహో • వాక్రుచ్చినం బాలదే;
మాయామానుషరూపవిష్ణుడవు రా • మా; భక్తచింతామణీ. 60

మ. వరదా; నీదగు తారకాఘ్వాయము నె • వ్వారైన సదృక్తితోఁ
గరమర్థిం బలుకంగ వారలు భలీ • కైవల్యకాంతామణీ
నరులౌ టబ్రమె తారకామృతరస • స్వాదుత్వ మేనాటికి
స్మయవన్ రాదిల నీదుభక్తులకు రా • మా; భక్తచింతామణీ. 61

మ. తుమ్మపై రామవిభుండు బుట్టుటెప్పుడో ♦ సంతోష ముహూర్తం గ రా
మముఖం బేగను టెప్పుడో యతని స ♦ న్మాన్యాంఘ్రసేవాన్తి యే
క్రమతం గల్గునో యంచెదం దలంప నీ ♦ కంఠాంఘ్రిల స్తుచితి
న్విమలంబయ్యె మనంబు నేమి సుదినం ♦ బే? భక్తచింతామణి.

62

మ. అరులంజంపంగ రాజు లెవ్వరును లే ♦ రా? యింక నీగాధిజాం
డరము న్నికొఱ కర్తియై స్వమఖర ♦ ట్టాపేక్షతో నిన్నె డె
చ్చె రహి న్మానకరూపుగాని యితఁడా ♦ శ్రీకామినీనాథుడో
యగవిందోదరుడే యటంచెఱిగి రా ♦ మా? భక్తచింతామణి.

63

మ. కనుకాసాగర తారహరవిలస ♦ త్కంఠా? జగద్రక్షణ
స్వరథీశాంబుజజాతముఖ్యదివిష ♦ ద్వందూరుసన్మాకుట
స్ఫురదార క్తమణీఘ్రికలనతా ♦ శోణాయమానాంఘ్రియు
గృరఘాత్తంస సుపీవరాంసయుగ రా ♦ మా? భక్తచింతామణి.

64

నీసము-ముక్తపదగ్రస్తము.

శ్రీరామ మునిమాన ♦ సారామసంవాస, వాసవసమవైభ ♦ వా ముకుంద
కుంగకుట్టులదంత ♦ బృందారకకణేయ, కవిగేయనామ మే ♦ ఘాభకాయ
కాయబాధికయాప ♦ కరగతవరిచాప, చాపల్యరహిత కం ♦ జాతచరణ
కణవైరిజనవిభీ ♦ వణలసన్మఖబింబ, బింబాధరోష్ఠ స ♦ త్ప్రవరభుజ
భూగభూషణస్మృత ♦ పూతగోత్ర, గోత్రసమధీర శ్రీగఘ్న ♦ కులకుమార
మారమణి లోకరక్షాక్షు ♦ మావతార, తారకబ్రహ్మనామ కో ♦ దండరామ.

65

నీ. సంసాగమను పెద్ద ♦ సాగరంబున మున్ద, మోహమన్ద్రారంభు ♦ మొసలి గణువ
మహాదాంఘ్రియ నీచ ♦ మన్వీముల్బాధింప, రోషంబనెమి పెద్ద ♦ రొయ్య బీక
దాపంబు లనియెడు ♦ తాబేళ్ళు వాధింప, వ్యసనాహులెల్ల దే ♦ హమును గణువ
బహుగిరిద్రంబను ♦ బాడబం బెదఁగాల్ప, దరిఁజేరుశక్తి మెం ♦ తయునులేక
బాధ నొందెడినన్న నో ♦ భక్తవరద, వేగఁ దరిఁజేర్చి ప్రోవుమా ♦ వేదవేద్య
వినుతగుణశీల వార్షిక ♦ ఘనవినీల, జితసురారాతి భక్తరా ♦ జివితతాతి.

66

తే. అనుచు నతియించి రామపా ♦ దారవింద, మలకు నతులిడి తత్పాద ♦ జలజములను
నీలఁ గడగియుఁగడగిఁగి నీరుఁ దలను, దాల్చి నారాయణుం డంచుఁదలచివేడక-

- చ. అలగుచు నాయహల్య కును ♦ మావళిచేతనుఁ బూజఁజేసి యం
బలి ఘటియించి జోతలిడి ♦ సాదర మొప్పఁగ రామచంద్రునిన్
ఫలములఁ గందమూలముల ♦ బాగుగఁ దృప్తి గనంగఁజేసి తా
నెలమిఁ గృతార్థురాల నని ♦ యెంచుచునుండె మనంబులోఁపలన్. 68
- ఉ. అంతట రామచంద్రుఁ డ ♦ హల్యనుఁ బూతనుగా నొనర్చెను
చింతయు యోగదృష్టిని ని ♦ రీక్షణఁజేసి హిమావనీధర
ప్రాంతమునుండి రాముఁగను ♦ వాంఛను గౌతమమాని నెమ్మది
స్సంతసమంగు చ త్తరిని ♦ స్వాశ్రమసీమకు వచ్చెఁ జెచ్చెన్. 69
- ఉ. వచ్చిన తాపసేంద్రుఁ గని ♦ పక్షిరథాశ్రమజుడైన రాఘవుం
డచ్చపుభక్తితో దశర ♦ థాశ్రమజుడ న్నతిజేయుచుంటి నో
సచ్చరితా యటంచతని ♦ సన్నిధిఁ జేరి నమస్కరించి తా
మచ్చికతోడ స్వాగతపు ♦ మాటలువాడి నుతించి సిమ్మటన్. 70
- క. కల్యాణప్రదుఁడును గె, సల్యాసుతుఁడైన రామ ♦ చంద్రుఁడు వేధ
స్తుల్యుండగు గౌతమున క, హల్యాసతి నప్పగించి ♦ గూనఁదించెన్. 71
- తే. అటులనర్పించి యట్టి జా ♦ యాపతులకు, వందనంబిడి దీవనఁ ♦ జెంది వారి
యనుమతినిఁజెందిరాముఁడ ♦ వ్యవమువెడలి, మదినిగదియించె యుద లేనిఁముదమునపుడు
- వ. ఇట్లు వెడలి కొశికాదిమునిబనఁగిఁచుమానుగ్గడై సానుజుగ్గడై రాముఁడమ్మనివెంటనం
టి బయలువెడలి పోవుచున్నతిరిఁ గౌశిమండు రామచంద్రునితో నిట్లనియె. 72
- మ. కనుగొంటే రఘురామచంద్ర జనక ♦ త్కృపాలగుఁజ్జీ మంపా
వనశాలన్ హుతహవ్యగంధయుతిది ♦ గ్వ్యాప్లాతిధూమోత్కరన్
ఘనమానీంద్రవితానసుస్వరమహా ♦ ధ్రాతారవాభాసుర
న్మన కాయజ్ఞముఁ జూచుభాగ్య మలరె ♦ న్నార్తాండవంశ్యాగ్రణి. 74
- వ. అనుచు సమీపంబుజేరి మునినివాసంబుల కేర్పరచిన విశాలశాలలం బసలుజేసి రామల
క్ష్మణుల వెంటఁబెట్టుకొని చని, 75
- ఉ. హటకగర్భతుల్యబహు ♦ యాజకభూసురసత్కవాట ను
చ్చాటితదోషకూటము వి ♦ శాలమునీశ్వరబృందనైకస
ద్భాటము బర్హిరాస్తృతవి ♦ తానహవిర్వహ సమ్యగాపదీ
కూటముఁ దట్టదేహనృప ♦ కుంజరపావనముజ్జ వాటమున్. 76

వ. చేరి కాశికుండు రామలక్ష్మణులతో నొక్కడ విక్రమించి మున్నగురి జనకుండు కాశి
కాగమవంబువిని ధృతబహుశతానంగుండై పుగస్కృతతానంగుండై ముపమితశతా
నంగుండైన కుశికనందనుని కడలేతెంచి విధ్యుక్తార్చనల నొసంగి “జనక” హమభివాద,
యే ” యంచు నమస్కరించి నిటలతటవిష్యస్తాంబలియై యిట్లనియె. 77

తే. సేమమే నీకు నీదగు ♦ శిష్యతతికే, దపము సాగునె నిర్విఘ్న ♦ తనువహించి
యీతిబాధలు లేకుండు ♦ నే తలంపఁ, గలితదివ్యచరిత్ర యో ♦ గాధిపుత్ర. 78

క. విశ్వమున మిమ్ముఁ బోలెడి, శశ్వద్యశులైన నూని ♦ చంద్రులరాకల్
శాశ్వతమోక్షప్రదములు, విశ్వగృహస్థులకు నెల్ల ♦ విశ్వామిత్ర. 79

మ. అట్టి నిన్నొడగంటి నేను కృ ♦ తార్థ మయ్యె మదన్వయం
బెట్టిపుణ్యము జేసినాడ నొ ♦ యెంతధన్యుడనో మనీ
టప్పట్టభద్రుడవైన నీపద ♦ పద్మఘాలిని నాదలం
బెట్టినంత నె పోయె నాయఘ ♦ బృంద మెల్లను గాధిజా. 80

వ. నాజన్మంబును జన్మంబును సాఫల్యతంజెందె నేను దేవతలు హవిర్భాగంబులంగొన
నేనుదెండుగు మాచెదవుగాక వారికంటె ముందు మఖిఫలాగతియనందగు నీవు వి
చ్చేసితిని నాడెదం బానందంబుఁ జెందని చెప్పి యత్తపసిరాయనిచెంతనున్న
రామలక్ష్మణులఁ జూచి వారెవ్వరో తెలిసికొనందలంచి కుశికసూనునితో నిట్లనియె.

క. వీరెవ్వరు గాధేయా, సారసదళనేత్రు లధిక ♦ సాగులు మారా
కారులు ముఖినిర్జితసర, సీరుహజైనులును నిడుద ♦ చేతులవారల్. 82

శా. మారద్వంద్వము యశ్వినీదివిజులో ♦ మార్తాండశుభ్రాంశులో
స్వారాడంబుజనేత్రులో యనఁ గడు ♦ న్భాసిల్లు వీరెంచఁగాఁ
బారావారపరీతభూవలయధూ ♦ ర్వాహతమప్రపాభవు
ల్లా రాజిల్లుదు రేవృపాలసుతులో ♦ గాధ్యాశ్రమ తెల్పుమా. 83

చ. తొనలును గంకటంబులును ♦ దోరపువిండ్లును సత్కిగీటముల్
ఘనతరతారహారములు ♦ గాంచనభూషలు నంగదంబులు
ననువునఁ దాల్చు వీరలవి ♦ ధంబు మసంబున నెంచిచూడ నొ
క్కని గొకరీసుగాని యిలఁ ♦ గానము వీరికి సాటి యెయ్యెడన్. 84

చ. అగ్రదము నారువంబు బలు ♦ హజ్జమెకంబునుగాని లేక యీ
 వ్యవగసునుమారదేహు లిటు ♦ బచ్చరులై పరివారిహీనులై
 శిగముఖిసాగ్రకంటకదృ ♦ వద్దణదుర్లమమార్గభాజులై
 పరమమునీంద్ర వీరలిటు ♦ వచ్చుట కేమికతెంబో గాధిజా.

85

సీ. ఏదేశ మివ్వీరి ♦ పాదసంగతిచేత, నిత్యంబుఁ బూతయై ♦ నెగడుచుండె
 నేపుగం బివ్వీరు ♦ కాపురం బుంటచే, క్రీపుగప్రసాయమై ♦ యేపుఁగాంచె
 నేవంగడుము వీరి ♦ యావిర్భవముచేత, బరిషపావనమొంది ♦ భాతిఁగాంచె
 నేయక్షరశ్రేణి ♦ యివ్వీరిపేరుగాఁ, దసరి పావనమునై ♦ ఘనతఁగాంచె.

తే. నేకృతార్థపుదంపతు ♦ లిట్టిసుతులఁ, గనుటచే మోదజలధిని ♦ మునిగినారొ
 తెలియఁ జెప్పఁము వినునేడగ్గ- ♦ గలిగె నాచుఁ, గలితదివ్యచరిత్ర యో ♦ గాధిపుత్ర.

వ. అనిన విని శ్రీరామచంద్రునిచిత్ర గంగాజలంబునుమాడ్కి- పక్ష్యోత్తోత్పప్తచ్ఛకజనంబు
 లను గృతార్థులనుగాఁగ నీయఁగావల దిచ్చిగ్రహింపు శిష్టాశిష్టఁ బరమార్థంబు వే
 రొంతుకలదే. మిది యెంతయున ననుచుదానలదలంబుఁ జొరి గొప్పవందనుం డిట్లనియె. 87

క. జనకాండమనోముత్సంజనకం ననన్యగమన్య ♦ జనకా నీతా
 జనకా యోగేశ్వరరం జనకారణ రణజితారి ♦ జనకా జనకా.

88

మ. విను మార్తాండమలీనుఁడో దశరథో ♦ ర్హీనాయకుం డత్తరిం
 దనయూర్థంబుగ నశ్వమేధమను స ♦ ద్యాగంబుఁ బూర్ణంబుగా
 ఘనవైభాండకియుత్తుండై సలిపెఁ దత్కల్యాణయజ్ఞంబునుం
 గనఁగా నీవును వచ్చినా వెఱుఁగవే ♦ త్మనాథచంద్రోత్తమా.

89

తే. అట్టి గూజికి సుతులు నీ ♦ రవనినాథ, రామలక్ష్మణులనుబేరఁ ♦ గ్రాలువార
 లధిప కోశులమను నేత ♦ ముందు నీ, కాపురంపుపురం బయో ♦ ధ్యాపురంబు. 90

క. కోశులరాజులనుగా, తోమితుఁ డీతఁడు సుహృ ♦ ధరణీశ సుమి
 త్రాసుతుఁ డీయిది నీయ, రేసుదలును సాటిరారు ♦ దృఢదోశ్యక్తిన్

91

తే. అట్టి వీరినిఁ బ్రేమి నా ♦ మృదునునను, విఘ్న మొకరించు ఖలులను ♦ నీచ మణచి
 మఖిముఁ బాలింప దశరథి ♦ ద్విత్వ లేంద్రుఁ, గోరి తెచ్చితి నాశ్రలోఁగుతుక మెసఁగ.

ఉ. వీరినిఁ గూడి వచ్చునెడ ♦ విశ్వభయంకరరూపఁ దాటక
 శ్రీరఘురామచంద్రుఁడు హ ♦ రించును దానిని నొక్కకోలచే

"

సారయ నీరఘూత్తమమ • హద్భుతశక్తిని వక్ర-చిహ్నంగా
నేర గహీనదేవగురు • నీరజసంభవమైన భూవంశం.

శా. ఈరాముండు మదాశ్రమంబునకుఁ దా • నేతెంచి నేదీక్షులొకఁ
జేర న్నాదుచునా సుబాహుని వెసం • జెండాడి మారీచునిం
బారావారముఁ జేరఁగా నెగసిపో • వంగొట్టె బాణంబుచే
సారంజౌ పెనుగాలి దూదినిఁబలెన్ • త్మనాయకాగ్రేసరా. 94

తే. అటు నారక్కసులను జెం • డాడి నాను, క్రతువుఁ బూర్వంబుగాగర • క్షణముజేసి
వాకు సంతోష మొనరించె • రాకుమారుఁ, డైన యీరాముఁడోమిధి • లాధినాథ.

వ. పిదప నేను నీజన్మంబుఁజూడ నేతెంచునపు డీరామచంద్రునిం నాది యయ్యా జ
నమనియ జ్ఞంబునుఁ గద్దపాస్థిశంబైన హాశరాసంబునుఁ జూచెదవుగాక నానెంట
రమ్మనిన వల్లెనుని తద్ధనుర్నివృత్తాపమండై సానుజుండై నాతోడ బయలుదేరివచ్చునెడ.

ఉ. ఆతరి నింద్రుఁగూడిన య • హల్కను జూచి సరోషచిత్తుండై
గౌతముఁ డాసతీమణిని • గ్రావముగాగను నిట్టైఁగాదె యా
గౌతమునాశ్రమంబుఁ జని • కంజపదద్వయాఘాతచేత నా
రాతిని నాతిఁ జీసి గఘన • రాముఁడు తత్ప్రతి కడ్చి నాసతిన్. 97

తే. ఇన్ని గౌతముచే నుతి • యింపఁబడియు, బహువిధంబులఁ బూజల • బడసిరాముఁ
డధిప నీజన్మమును నీగృ • హస్తననువుఁ గాంచ నాతోడఁగూడి యే • తెంచెనిటకు.

వ. మున్యాశ్రమంబులకును యజ్ఞశాలలకును సభాస్థలంబులకును దేవాగారంబులకునుఁ బా
దచాగులై పోవుట నాయంబని సాధుజనమర్యాదలనెఱింగ గౌరవిండుతలంపుగల మ
హాత్ముఁడుగావునను రథాదికంబులకు రావీలంతటను లేనికతంబుననుఁ బాదచార్మయై
వచ్చెననివిని సంతసించి రామకృష్ణుల యథోచితంబుగఁ బూజించె నంత. 99

క. డెందం బురఁగను శతా, నందుం డంతటను గురక • నందనుఁగనియీ
చందమునఁ బలికెఁ బజ్జి, స్వందననందనులు వినుచు • నానందింపన్. 100

ఉ. యితనిచేత వాజనని • కెల్ల నొసంగులు బాసిపోయెనే
పూతత జెందెనే? యితనిఁ • బూజయొనర్చెనే? పూర్వవైఖరిన్
గౌతముఁ గూడెనే; యతఁడు • గౌరవ మిచ్చెనే; రాముఁ గాంచుచున్,
భాతిగ మంచివార్త వినఁ • బాల్చుడె నీయహ మంతధన్యమౌ. 101

- ఉ. పన్నుఁ గావనంచొక మి • ప న్రఘురాముని వెంటఁగొందు నా
తేన్నున నున్న తాటక వ • ధింపఁగఁజేసియు దువ్వమార్గసం
సన్నుల దైత్యులం బిలుకు • మార్పఁగఁజేసి మదీయమాత క
భృన్నతిఁ గూర్పఁబంపుట య • హో యిది నీదయసుమ్ము కొశికా. 102
- వ. అని యిట్లు సంతసించి శతానందుం డారామచంద్రునిం గొరవించి కొశికప్రభావం
లు నుడువందలంచి సానుజుండైన రామచంద్రునితో నిట్లనియె. 103
- తే. మనుజురూపంబుగలుగు ధ • ర్మంబెయితఁడు, సత్తపోరాణవిస్మయ • చరితుఁడితఁడు
గానఁ గొశికు నుతియింపఁ • గాదు సుమ్మి, రాజదళ సేత దశరథ • రాజపుత్ర. 104
- ఉ. రాజయి యుండునప్పుడు వి • రాజితసైన్యముతోడఁ గోనకుం
డాఁ జని వేటచే నలసి • నం గని మిగురువౌ వసిష్ఠుఁ డ
వ్యాజతఁ బూజితేసి పది • చాగముతోడ భుజింపఁజేయఁడ
దీర్ఘబాహువు దానియగు • మువ్వధీ నాధుని కామధేనువున్. 105
- సీ. కాంచీయు సాకిమ్ము • కామధేనువు నన్న, నితనితో నతఁడనె • నీయ ననుచు
మునిరాజులకు నిట్టి • మొదవేల ధరలోన, బహుపోషకుల కుండ • వలెను గాక
లేకున్న నీకు న • నేకగోవులఁ గాని, బంగారుగాని య • శ్వములఁగాని
యిచ్చివేసును నీని • నిచ్చివేయుచుటన్న, గ్రతుపాథనం బిది • గాననీయ.
- తే. ననఁగి గోపించిరింగనం • బుది యెఁడఁచి, బలిమిగోవునుదోలొగ్గిని • పలుచుకుండ
మాని కోపించితనతపో • మహిమచేత, మునియమెందరిం చె బలుల న • మృదవువలన
- ఉ. వారలచేతఁ గొశికున్ • వారలు నులఁగఁ గొశికుండునున్
వారనియల్గిఁ బూజును • పై పకలాస్త్రములేయ సాతఁడుం
దొరుగ్గునున దింపియవ • దింపింపజే పారింప జేల్లయె
సారములేక బ్రాహ్మణుల • పోగ మి మిన్నయటందు వెందియున్ 107
- క. ఈరాజత్వ మిగ్గెన, యారాజ్యం బేల నొప్పి • మీలఁ నాశి
ఘోరాస్త్రంబు లిగ్గెన, సోగబ్రాహ్మణి నాగు • నొప్పియెందునన్ 108
- వ. అని నిశ్చయించి రాజ్యం బొక్కలాచిచ్చి తిలకంబులులున్నది మివంశజాతుండైన
అగ్నిగినుండనువాడు తిలకంబులు వట్టియె గాంచి సుదీపాస్త్రుగ్గిమవంబునకు నాచే జ
న్నయింపింపుమన గుఱు దామిచ్చి యిచ్చియిచ్చి వ్వింపఁజేయలే గనానెప్పుడుండే

యింపలే దదియసాధ్యంబగుటఁదత్ప్రవర్తనములేదనినవినితత్పురులచెంతకేగియడిగిన
వారలునట్లేయనఁగోపించి! నాయుష్టముందీర్పని, మీరేలా? యన్యునిం జూచుకొందున
నిపురోహితప్రభావం బెఱుఁగని మూఢునిచందంబున నిందించిన నన్వాసిష్ఠులు శపింప
జండాలుండైనత్రిశంకు నొక్క-నా డీకొళికుండు జూచియార్త శరణ్యుండుగావుననువ
సిష్ఠునియందైన పూర్వవైరంబుచేతను దయ జేంది యిట్లనియె.

109

తే. అకటనిన్నిట్లు జేసెన్నేఁ యాగురుండు, చేతగానట్టి గురువులఁ • జేరికొల్వ
నాపదలురావెకానిమ్ము • భూపతీంద్ర, నీకు నేనిచ్చెదనుమాడు • నాకపదవి 110

సీ. అనియొక్క జన్నంబు • నాత్మానుసరుతా ము, నీశులఁగూడి చే • యించిదివికి
నలత్రిశంకునిఁ బంప • నమరేశుఁ డీక్షించి, యిటనుండఁ దగవంతు • నిలకుఁద్రోయ
ఁబడుచుండికొళికా • “పాహిమా” మనియార్వ, నటనుండుముంపుమం • చంతరాళ్ల
మందెయాతని నిల్చి • యమరేంద్రుడై కోప, వశతనింకొక్కను • స్వర్గమేను
జేతునింకను బ్రహ్మసృ • ట్టికిని వేరు, సృష్టియొనరింతునంచు నా • నృపతియున్న
చోట స్వర్గంబుగల్పించి • చోద్యముగను, కుళికసుతుఁ డన్యసృష్టినిఁ • గొంతజేయ.

తే. కాంచిజేజేలతోడ వి • రించివచ్చి, మంచిచూటల నెంచిదీ • వించి తా వ
చించెనీసృష్టినింకఁజా • రించియుండు, మంచునుతియించికొళికుఁ • గాంచిమఱియు.

వ. నీవుమహాతపోమహిమగలవాడవు నీవుదలంచిన నంతయుం గల్పింపఁగలవాడవేగాని నీ
వే సృష్టిజేసిన మామాగొప్పదనంబులు కొఱతవడుఁగాన మాయందట్టి గౌరవంబుంచు
మనవిని కొళికుం డారాయంచవజీరునితో నిట్లను సీత్రిశంకుస్వర్గంబు శాశ్వతైశ్వర్య
ములచే నుండునటులఁ జేసితివేని సృష్టికార్యంబు మానెదనన వల్లెయని యటులఁజేసి
బ్రహ్మగులుజని రట్లు ద్రిశంకునిం గాచిన మహాత్ముండుజుమా యికొళికుండని మ
ఱియును.

113

సీ. మున్నంబరీఘండు • న్భూపతి వరుణుని, సంతుష్టికై యొక్క • జన్నమెలమిఁ
జేయుచుండంగఁ జే • జేలఁతేఁ డశ్వంబుఁ, గొంపోవ జన్నంపు • కొఱతఁ జూచి
మనుజునిఁ గొనిపోయి • మఖపూర్తి యొనరించు, కొనువేడగ్గఁ దిరిగెనీ • కుతలమెల్ల
నొకచోట భూసురు • నొక్కనిఁగని నీసు, తత్రయంబున నొక్క • తనయునిమ్ము
సవగమునవానిఁ బశువుగా • సంహరింప, విత్తమిచ్చెదఁ గోరిన • విధముగాగ
ననుచునడుగన్పచ్చీకుఁడి • ట్లనియెనపుడు, వినుముశ్రీరామచంద్రయీ • వింతయొకటి

శీ. ప్రియం దేంతయో నాకు • ముద్దువాడు, వాని నేనీయఁ జాల నో • వసుమతీశ
యనఁగఁ దాపిని కడనువా • డైనపుత్రి, నీయఁ జాలనటంచుఁ ద • జ్ఞాయ వలిక.
వ. అనినఁ దలిదండుఁ బ్రయభిప్రాయంబునుఁ దనయందు వారికిం బ్రేమలేకున్గ నెఱింగి
మధ్యముండైన శునశ్శేపుం డంబరీషునితో నిట్లనియె. 116

క. ఇద్దగు సుతులే వారికి, ముద్దుట నేకమమ్మనైన • పుత్రిఁడ నాట
మృద్దుగు వాడను గానట, యుద్ధరి నిల్వంగ నేల • యే వత్తు నృపా. 117

వ. అనినఁ దజ్జననీజనకులకుఁ గ్రయభనంబిచ్చి రాజు శునశ్శేపు చరదంబుననిడుకొని పో
వుమండ “నయ్యో” యనియైన ననఁజాలక పశుఘ్నలచందంబున విత్తంబుఁగొని
యూరకుండిరిసుమా యని మఱియును. 118

చ. కొమరులలోనఁ బ్రేమముగఁ • గొంపరిఁ జూచుదుఁ దక్కువారిని
నృమముగఁ జూడవల్సి భూ • బన్ములనఁ దలిదండుఁ ప్రేమరం
గ్రయముగఁ మృశ్యుకొల్పఁజూడ • గాఁ దగునాచరికాఁగ గాన నా
కుమారుల పీడిన నృశుల • కున్సుఖ మబ్బునుగాదె రాఘవా. 119

వ. ఇట్లు దత్తా-లోదయత్సహసంబున యజ్ఞమరణంబున కియ్యకొని శునశ్శేపుం డే
గురుఁ బ్రాణిఁబుద్ధుఁడే మధ్యమార్గంబునఁ దపంబుఁజేయుచున్న తనమాతులుండగు
నీకొకిమరిఁ జూచి శరణవసరిని యింబరీషునియొద్దఁ పశ్వర్థమై యాచిందుట ము
న్నగాఁగల విశేషంబులు నుడువుచు నిట్లనియె. 120

శా. అన్న నీవడ నటంచుఁ దండ్రీయనఁ జి • న్నాతండు నకేయిఁడం.
చు న్నాతిల్లి పదింప గోపమున రా • జాంజూచి పశ్వర్థమై
నన్నుఁ గోడుకొనిపా • మృటంచితని దం • డంగూడి యే తెంచితి
న్నన్నాపన్నునిఁ బ్రేమతోడఁగని ప్రా •ణంబిచ్చి పాలింపుమా. 121

వ. అట నుండుటకన్నఁ జావుటలేస్సయని క్రోధవశంబున వచ్చితినిఁగాని బలవన్మరణం
బు కష్టంబని తోచె మనంబామలంబయ్యె నింక నాకెవ్వరునులేకు తల్లియైనఁ దండ్రీ
యైనఁ బ్రాణదాత వైన నీవేసుమా? తలిదండ్రులున్నను ప్రియప్రాయులైరి పితృజన
సేవకునికి మాతులపదాశ్రయంబుశ్రేయంబుగాదే కాని నీనిరణంబులు శరణంబులని
గట్టుకొని నాయూర్తింబోదోలుమని వేడెనని చెప్పి తిలసండుం డిట్లనియె. 122

తే. ఎంతవేదాంతకైనను • వృశ్చికంబు, గుట్టియుండిన దుఃఖంబు • బుట్టకున్నె

యెంతసాహసవంతుల • కేని బలిమి, చావులన్నను దుఃఖము • గ్రావె రామ. 123

చ. ఇట్లు వేడిన శునశ్శేపునకుఁ మంత్రంబుపదేశించి జపించుచున్న మగణంబు దప్పుననిన నతండటుల ధైర్యంబంది రాజుతో నేగి యూపబద్ధుండై తన్మంత్రజపపరాయణుండై యుండఁ దత్ప్రభావంబున నింద్రదాదులు జనుదెంచి రాజా? నీజన్మంబునకుఁ బూర్వఫలంబిచ్చితిమి మేముఁదృష్టిఁజెందితి మీభూసురకుమారుని విడువుమని విడిసిం నిజేజే లేగి రట్లు బ్రాణసంశయగతుండైన శునశ్శేపునిం గాపాడి ప్రాణంబిచ్చిన దాతసుమా యీగాధిజుం డటుల నార్తశరణ్యుండై నలుదిక్కులం గాఢతపంబు తేసి బహువిఘ్నంబులం దాటితుదకుఁ జతుర్ముఖవసిష్ఠులు బ్రహ్మర్షి జైతివన నష్టాడు దపంబుఁజూలిం చెనిట్లు తపస్సంపాదితశ్రావ్యకర్తవ్యధుర్యుండైనయీకుశిక పుత్రుని ప్రభావంబెన్నఁదరంబుగాదుసుమా యని శతానందుండు మఱియు నిట్లనియె. 124

తే. అట్టి యీతనిసహవాస • మందు నీకు, సకలశుభములు బ్రాప్తింప • సందియంబె యిట్టి నీతోడఁ గూడిన • యితనియశము, నిరూపమానంబుగాదె ని • ర్నిద్రితేజ.

చ. వనజదళాక్షు మీరలిటు • వచ్చుటచే మఖకారియైన నూ

జనకుఁడు మేమును స్మిగుల • సంతసమందితి మీమఖంబుఁ బూ

వనతనుఁగాంచె మీరిటకు • వచ్చుటజూడ నిజంబుగా భలీ

వనరుహనాభశంకరులె • వచ్చుట యియ్యదిసుమ్ము రాఘవా. 126

చ. అనినఁబిదప జనకుండు కాశికా నేడు శేషమఖక్రియాచరణంబున కనుజ్ఞనిచ్చితివేని పోయి తద్విధానంబులనెరవేర్చి తేపటియుదయంబున వెండియు స్మిమ్ముల దర్శింతునని వాగలవీచొగ్గని జనకుండు జనెఁ గౌశికుండును దాశరథులతో నాటికిం దనబసలోని కిం జేరియుండె నంత. 127

ఉ. ఆమరునాకు లేచి విఘ్న • లన్నియుఁ దీర్చి విదేహరాజు శ్రీ

రామునితోడఁ గౌశికుని • రమ్మని జీరఁగఁబంచి తాపస

స్తోమముతో సభాస్థలినిఁ • దోరపువేడఁగ వసింప సద్గుణో

ద్దాముఁడునైన గాధిజుఁడు • దాశరథుల్జనుదెంచి రయ్యెడఁ. 128.

అ. జనకుఁ డంతగాధి • సంభవుఁ గని యెల్ల, వారు నాలకింపఁ • బలికె నిట్లు

లేమిసేయుమరిడు • నిత్రు డానఁ జేతునో, చేయ నుంటిఁదానిఁ • జెప్పు మార్య

ఉ. నాశ్రమ కౌశికుండు జన • నాయకునింగని పల్కె నిట్టులా
భూవగ నీగృహంబునను • బూజితమై యలరారు నమ్మహా
దేవశరాసనం బిటకుఁ • దేరగఁబంపుము రామచంద్రుఁడ
ప్పావనకాక్ముకంబుఁ గన • వచ్చెనుగావునఁ జూపు చెచ్చెగన్.

130

ఉ. రాజదళాక్షుడైన రఘు • రాముఁడు లోకములోనఁగల్గు నా
రాజులీతి గాదు సుర • రాజముఖాష్ట్రసన్మహాకను
బ్రాజవరాశ్యసాధ్యపటు • బాహుబలంబున మించినాడు వి
భ్రాజితతేజుఁ డంచెదఁ ది • రమ్ముగ నమ్ముము నీవు భూపతి.

131

చ. అనవిని రాఘవు ల్విసఁగ • నాకుశికాత్మజుఁజూచి వేడ్కతో
జనకనృపాలుఁ డిట్లనియ • సంయమించంద్ర త్వదాజ్ఞచేత నా
ధనువునుఁ జూపువాడ నిక • దానిచరిత్రముఁ గొంతఁజెప్పెద
న్విన మదివిన్నపిమ్మటను • వేగమె దెమ్మని యాజ్ఞజేసెదన్.

132

ఉ. మున్నొకమారు వేల్పులు బ్ర • మోదముతోఁ ద్రిపురాసురన్విష
త్పన్నగశాయులం దధిక • బాహుబలాధ్యుఁడు పార్శ్వతీశుఁడో
వెన్నుఁడో మాతమంచపుడు • విండ్లను రెంటిని విశ్వకర్మచే
గన్నుల కల్బురంబొదవఁ • గా గనియింపఁగల నీవి పానియొన

133

నీ. ఒకటి యీశున కిచ్చి • యొకటి వేన్నున కిచ్చి, తిరు నీటిలోను మి • ద్దగునువిసఁగ
నుడివిన వారలు • గడుప్రమోదం బంది, తమవిల్లి నానగృ • కములనిచ్చి
వారిద్ద రవిండ్ల • చేరణంబొనరించి, గ తీర్చివలయు • న్యోన్యసమత
నంతట నీశ్వరుం • డల్పసారుం డోలు, జూచి బ్రహ్మాదుల • చోట కేగి
పోరుమానిసి వారికిఁ • నొందుజేసి, వెన్నుఁడే విన్నయంచును • సన్నకులిడి
చాపములు వారికిచ్చి వా • చంయమింద్ర, మింటికే బోయిరావెను • గంటికొగలు

వ. ఆ యపూర్వచాపంబులు హరిహరశక్తి సుపన్నంబులౌటఁ గానినానందము దామే
ధరించిరందు నీశుఁడొకపరి తన్నునవమానించి పిల్వక దక్షుండు బంబునెయహవి
స్సంగ్రహార్థం బమరులేతేర రుద్రుండు వీరభద్రుండై బంబుల బాదుజేసి తచ్చి
పంబుననమరులఁ జెండాడెదనన శరణమందిన సురలఁ గానినె సంతసింది • వారుం
డు తనశరాసం బావేల్పుగమి కొసంగిచ నె వారలు దుగ్ధగంటిని ముతకేల మనుజుల

కిచ్చినఁ బూజించుచుందురని జేజేలొకప్పుడు ముక్కుగీనుండును నిమికావతరంబువా
డైన దేవరాజున కిచ్చి రతండును. 135

తే. దాని నొకపెట్టెఁ పెట్టి ని ♦ త్యంబుఁ బూజిఁగీసఁబిమ్మటమానాగు ♦ నిత మలర
జేసి రర్చు నేమను ♦ భూసురేంద్ర, పూజఁజేయుచునుంటి న ♦ వ్యాజభక్తి. 136

చ. ఇది నొకచో ముఖంబు రచి ♦ యించెడువేడగ్గ ను జాతరూపలాం
గలమున దున్నుచో నచటఁ ♦ గాంచనపేటిక సంభవింపఁగా
నలరుచు దానిమూత రయఁ ♦ మారఁగఁ దీసిన దానిలోపలన్
సలలితమూర్తితోఁ బరగు ♦ చక్కనిబాలికఁ గాంచి యేనునున్. 137

క. సంతతిలేని కతంబున నెంతోవేమకను జెంది ♦ యీక్షించి రమా
కాంతుం డిచ్చినసుతయని సంతసమున నెత్తికొనుచు ♦ సదనంబునకున్. 138

తే. చనియు నాభార్యకఁదిచ్చి ♦ వనజనాభుఁ, డిచ్చినయపత్యమిదియంచు ♦ నెంచిమాకు
గర్భమునఁ బుట్టుబాలిక ♦ కన్నమిగుల, ముద్దుగాఁ బెంచుచుంటి మో ♦ మునివరేణ్య.

క. ఈతీరునఁ పెంచుచు నా, సీతాసంభూతయగుట ♦ చే బాలికకున్
సీతానామముఁ పెట్టితి, మోతాపసవగ్య మిగుల ♦ నుత్సాహముతోన్. 139

చ. అంతఁ గొంతకాలంబునకు మూకఁగొనిఁ గన్నదయచే నొరసిగా నూర్మిళయను కన్యక
యుంగూడఁ గల్గె నాసుతాద్వయంబును పెంచుచుండ శుక్లపక్షశీతాంశునిగతి సీతా
సతి నెగడుచుండ నెవ్వఁడీసీతకనురూపవరుండని యెంచితి నేమన. 140

ఉ. సీత పయోధిభాతయనఁ ♦ జెల్లును లక్షణము ల్గనుంగొన
న్నాతనునాతయంచుట ఘ ♦ నంబుగఁ జెప్పటకాదుసుమ్మ కం
జాతదశాక్షతుల్యుడగు ♦ క్షుత్రియమానుడు భర్తయైనచో
నీతలిరాకుఁబోని కతఁ ♦ డీడగునంచుఁ దలంచి యత్తరిన్. 141

తే. ఇట్టి వాఁడెవ్వడో మనఁ కేమి తెలియు, వానిఁ గనుఁగొనఁగా మనఃవశమెయనుచు
మదినిఁ దలపోసి తుదకు ని ♦ మ్మాడిగ్గ నొక్క, యూహ జెందితి నదివినఁమోమునీశ

చ. మనహరచాప మచ్యుతస ♦ మానుడుగాని కదల్చి నారిని
గొనయముఁ జేర్చలేమకద ♦ గొప్పయుపాయము దోచె నట్లుజే
ర్చినభువుఁ డీడుగాదె మన ♦ సీతకటంచుఁ దలంచి నెమ్మదిన్
ఘనముదమంది యుంకువుగఁ ♦ గల్పనఁజేసితిఁ దచ్చరాసమున్. 142

- ఉ. ఎవ్వఁడు మద్భ్రహ్మధను • వెక్కిడు నట్టిన్యపాలసూతికే
నివ్వనితామతల్లిఁ దగ • నిచ్చి వివాహముఁ జేతునందు నే
నివ్వసుధ స్థరాధిపతు • లెల్లవిసంగను జాటఁబడవఁగా
నువ్విశులూఱ రాజులు బ • లోద్ధకు లెల్లరు వచ్చి రిచ్చుగన్. 145
- ఉ. వచ్చి ధనుర్వరంబుఁగని • బాహుబలం బుపయోగ మొందగా
ముచ్చటకైన నెత్తఁగల • భూపతియేఁ గఱవయ్యె నంతఁ దా
రచ్చెరువంది పోయిరి మ • హాత్ములు గొందరు గొంద రీసునం
గుచ్చితులైనవారు ననుఁ • గొట్టి ధరాజ హరింప నెంచియున్. 146
- ఉ. సైన్యముతోడఁ బట్టణము • సర్వమునిండి మదీయసేనతో
జన్యముసేయ నేనుఁగని • సాహసమంది దురంబుసేయ నా
సైన్యము నాయుధంబులు భు • జుబలముం బొలివోవఁగా మదిం
దైన్యముఁజేంది వేల్పుల నే • దండలపోసి భజించితింజుమా. 147
- ఉ. అంతట వేల్పులెల్లఁ జను • గంగబలంబుల నీయ వానిచేఁ
బంతముతో నృపాహళుల • బట్టి పభిందితిఁ గొందఁగన్ గణ
ప్రాంతమునందు నుండిననుఁ • బ్రాణము లూడునటంచు భీతిచేఁ
జింతిలు చేగిగంత హత • శేషన్యపాలకులెల్ల గాధిజా. 148
- తే. సీత నిష్క్రమిండు ధనుర్వర్తి • నీర గాన, భూతలీళులు నాతోడఁ • బోదుసల్పి
విజితులైపోయి రెల్ల నీ • వింతగేయ, విదాన నాకొనాడు జరిగిన • వింతవినుము. 149
- శా. సాంకశ్యాధిపుడౌ సుధన్వఁడు మహా • సైన్యంబుతో వచ్చి ని
శృంకన్నాపురిఁ జుట్లువారియును ద • చ్చపంబును నీతయ
న్బంకేజాక్షినిఁగూడ నిమ్మనాచుఁ దా • బలఁగ నేనీననం
బింకంబు ల్వదియిం దు చాలమునకు • న్వేవచ్చి నన్దికొనెన్. 150
- ఉ. మానివరేణ్య యట్లు లస • మానబలంబులఁగూడి వచ్చి యీ
శానశరాస మెల్లుటకుఁ • జాలక యాలముసేయ నేనును
న్వానినిఁ జంపి యూన్యసతి • పట్టణమందు మదీయసోదరున్
తేనిగఁజేసి నిల్పితిని • వ్రీతిఁగనఁగఁ గుశధ్వజాఖ్యునిన్. 151
- తే. అట్టిబలశాలులౌ భువ • నాధిపతుల, కైన నెక్కిడ నెత్తఁగా • నైన వశము
గాని బహుసారయుతమైన • కాయకంబు, గాని వేరొందుగాదునూ • గాధిపుత్ర.

ఉ. భూతతు లెల్లరీగతిని • భూసుతఁ బెండ్లియొనాడువేడ్కతో
జాపముఁ జూపుమంచనఁ గఁ • జాపముఁజూపుదునున్న నెల్లఁగా
నోపక దీనులై జనుదు • రొప్పుగ నేఁబలుసారు రీగతిం.
జాపముఁజూపి వేసరితి • సంయమిచంద్ర వచింప నేటికిన్.

తే. ఐన భవదాజ్ఞ నొదలఁ • బూనిసేయ, సకలశుభములుసమకూరు • సంయమింద్ర
గాన రామున కాశుభ • కార్ముకంబు, వేగఁ దెప్పించి చూపింతు • వేడ్కతోడ

తే. ఇటులఁ జూపిందుటేగాక • యెక్కువెట్టు, రామునకు సీతనిచ్చియుఁ • బ్రేమమీరఁ
బెండ్లియొనరించి యింటికం • పెదనునాను, నట్టిభాగ్యంబు గలిగిన • నతిముదంబె

వ. అరుదు జనకుండు గచ్చాపంబుంచిన యష్టచక్రాయసపేటికానయనంబునకతిబలులఁ
బంచసహస్రసంఖ్యగల భటుల నంపిన వారు నతిప్రయాసంబున సభాస్థలంబునకుగెంటు
కొనివచ్చిన జనకుండు కుశికనూనునితోనిట్లనియె. 157

తే. వేల్పు లెక్కిడలేనట్టి • విల్లు దీని, మనుజు లెక్కిడువారలా • మునివరేణ్య
ఐనఁ దెప్పించితిని రాముఁ • డభిలజనులు, జూచియలరంగ నెక్కిడఁ • జూచుఁగాక

చ. అనవిని నూని యానందగ • ధాస్యమునంగని రామచంద్ర; యీ
ధనువును జూడుమంచనఁగఁ • దక్షిణ మాతఁడు మూతదీసి త
ద్దనతరకార్ముకంబుఁ గని • కాంచితిచ్చిగౌళిక దీని నెక్కిడ
న్మనమున వాఁచగల్గె నిఁక • నాకటుజేయఁగ నాజ్ఞ నిమ్మనన్ 158

తే. అతనిభక్తికి మదిలోన • నలసి గాధి, సంభవుండంత శ్రీరామ • చంద్రుతోడ
నిట్టులనె రామ తచ్చాప • మెక్కువెట్టు, మభిలజనములు జూచి వ • హ్వయనంగ

వ. అనిన రామచంద్రుండును

మ. హస్తీ హస్తముతో విలాసగ • నబ్బ నాశము నట్లుగా
హస్తీ హస్త • సమానమా నిజ • హస్త మొక్కటి సాచి త
ద్దస్తకంబునఁ బట్టియైతె వి • లాసగా రఘురాముడుం
బ్రస్తుతించుచు నెల్ల వారలు • బాపురే యని చూడఁగాన్ 160

క. వామక్షరంబున నిటులా, రాముడు ధనువెత్తి యల్ల • త్రాడొకకేలక
భూమబలాధ్యత నెక్కిడె, నామిథిలేకాదిసభ్యు • లబ్బర మందన్. 161

వ. ఇటుల నెక్కిడి గుణధ్వనిసేయ నాకర్ణించునెడఁ దద్రామచంద్రప్రచండబాహు
దండంబుండసారాకృష్టతేజంబై తతుకండలిమండనకోదండంబు దండిసెడి రెండు
ఘండంబు లయ్యె నయ్యెడ.

స. ధరణి చలించె గహ్వరవి ♦ తానములం బ్రతిరావ మొప్పె ది
కక్కురులును మొగ్గైఁ బద్మభవ ♦ కర్ణముల న్బధిరత్వ మేగ్నడెన్
శరనిఘ లేడునుం గలఁగె ♦ సారసమిత్రుఁడు తోవఁదప్పె దా
శరధికగప్రభగ్నహర ♦ చాపమహాధ్వనిచేత నత్తరిన్.

103

చ. దశరథసూను లిద్దరును ♦ దాపసలోకశశాంకుడైన యా
కుశికతనూభవుండు జన ♦ కుండునుఁ దప్పఁ దదన్యతాజను
ల్వశములుదప్పి మూర్ఖులిరి ♦ పక్షిగఢాత్మజఖండితాలస
చృశిమకుటాంబకాసవగ ♦ సంభవరావముచేత నత్తరిన్.

104

వ. తదనంతరగంబ జనకుం రాసందపరవశుండై రామదోర్బలం బెమ్మ చుఁ గుశికసూనునితో
నిట్లనియె.

105

క. అహా కోకిల రాఘవ, బాహుబల మెన్నవశమె ♦ బాపురె బలవ
ద్యాహాభవదివిషత్సం, దోహాసాధ్యంబు దీనిఁ ♦ దుగించెం గడిమిన్.

106

క. రామున కీధువి సామ్యము, రాముఁడె గాకొనుఁడు సాటి ♦ రాదు భలీ యీ
భూమిని నేనీగతి ను. ద్రౌమబలుం గాఁడనెఁగు ♦ సాహసవర్యా.

107

చ. కావున నీయునుగ్రహంబున నేటికి దుర్గుటప్రతిష్ఠాంబోధిసారంగగుండ్పనెఱిఁ గావున
సీతనిచ్చి రామునకు వివాహంబుజేయుదును మఱియు నాకారసియా నూర్మిశను ల
త్ములునకిచ్చెదనని మునియునుమఱిని దశరథునిఁ బిల్చుటకుఁ దగువారి నయోధ్యకంపి
తనసహోదరుండొ కుశధ్వజుని రప్పించి దశరథాగమనంబు నిరీక్షించుచుండ శతా
నందుం డమితానంగుండై రామనంద్రునితో నిట్లనియె.

108

ఉ. అంచితబాహుసారమున ♦ నాధ్యశరాశముఁ గేలఁబట్టి ఖం
డించితి వెల్లవారు గన ♦ నేను విదేహుని సంతసాబ్ధిలో
మంచిత వద్దిరా జనకు ♦ ముద్దులకూతుని గెల్చినావు ని
న్నెంచఁగ నందిరాతునకు ♦ నేని వశంబె తలంప రాఘవా.

109

తే. ఎట్టివాడబ్బునో నేల ♦ పట్టి కనుచు, నేము నెన్నుచునుండంగ ♦ రామచంద్ర
లిగినవాడవు దొరకితి ♦ ధారుణీజ, కాసతీమణిదైన పు ♦ యెం బడందొ.

170

క. భూపుత్రి నీకెతగివది, భూపుత్రికి నీవెవ్వనినాహుతిముం
యాపగిది జంటగూర్చిన యాపకమేష్టిని నుతింప • నా నేనోష్టిని. 171

చ. అని మఱియు శతానందుం డిట్లను రామా సీతా రామానందగర్భము వల్లయన నేరికిం
దభంబుగాదైన నాకుందోచరీతిఁ దత్సహజనందగర్భవి శేషంబు నుడిచి నాలింపుమ
ని యిట్లనియె. 172

••• శీతానందర్యవరసము. •••

చ. జలరుహమిత్రవంశనిధి • చంద్ర రఘూత్తమ రామచంద్ర యు
నలువ పడఁతిమిన్నయగు • నాతి నొకర్తు రచింతునం చెదం
దలఁచియెఱుఁగి నైపుణిని • ధాత ధరాసుతఁ జేసి సృష్టిలో
మౌలఁ గృతినైతొనిప్పుడని • బల్మరు తా ముదమొందు నాత్మలోన్. 173

ఉ. సంగరుషుద్ధకే యవయ • వంబులుగూర్చియు జీవ ముంచెనో
రంగదిరంమదాళికిఁ ది • రమ్మగ నిల్కడనిచ్చి వేడక నీ
యంగసఁగా నొనర్చెనొ భ • శా యనఁగాఁ దగి గ్రాలుచుండె నీ
తొంగన స్వాంగనుక్తతిని • తాభిల సహవశిసుండు రాగ్నయె. 174

క. పదములూ పాల్గొనఁగో భా స్ఫురములూ సవపల్లవప్ర • భాపరిభవతా
ప్రదములూ దుగ్ధాబ్ధిసుతా పదములూ యన సీతకలరెఁ • బదములు రెండున్. 175

తే. శ్రీనివాసంబులొటను • జెలఁగుచున్న, హంసకప్రాప్తిఁ జెందుట • నరుణరుచిని
జెంది రాజిల్లుటయుఁ జూడ • సీతయమగు, లంబుజంబులెయన నుండి • యలబులేదు.

క. సారరసాస్థలిఁ బుట్టియు నూరియు నీనాతితోడల • కుపమియై గినకే
బాటి వనంబున మొదటికె శ్రీరామా నలుకఁబడియెఁ • జింతిలి యనటుల్. 177

చ. సరసిజనూతి నెన్నడుము • సన్నగఁజేసెడువేళ మేలిగుం
గరుయొడలొటఁ గన్గి తను • కాంచనసైకతమే పిరుందకుం
దలుచుగఁ బోసిపోవుటను • నాతిపిరుందులు గొప్పలై వశీ
సరపతఁజెంది తిన్నెలకు • సాటియనం దగియుండె రెండునున్. 178

చ. ఉడుపథ మింతిమధ్యమున • కుద్దిగొనం జనుదెంచిచూచి యా
నడుమున కోడె నోడుటజ • నాళికిఁ దెప్పఁగ మేఖిలాకృతి
న్నడుమున నిల్చి కింకిణుల • నాదమిష న్భవి నెల్లవారితో
నుడువుడునుండుటం గలిగె • నో యలశబ్దజాఖ్య మింటికిన్. 179

క. అలమలమలమల భారో నీలమలమలమల భారమలమల
నీలమల భారో యన నారోలంబాలక కటు • లా రమరారున్.

180

చ. బుజువభిరారుణాంగుళిప • రీతకరద్వయయుక్త దివ్యగం

ధజాషవిరాజితావనిసు • తాశుభబాహుయుగంబు నెంచగా

సజలకణాతరక్త దళ • సజ్జలజాతయుతంబులై మహా

రజతసుగంధబంధురవి • రాజితసాళియుగం బనంద గెన్.

181

చ. లలితవశీత్రయంబును వి • లాసముఁజేందియు సంకు భూమిజా

గళమున కోడి సిద్ధితినిఁ • గాంచియు వెల్వెలబాటి సాటికై

జలధి మునింగియే దపము • సర్పియుఁ బిమ్మట నీశుఁజేరి వం

దులగతి భాంకితిస్తుతుల • తో భజియించుచునుండే నేటికన్.

182

తే. ద్విజకులావనశీలత • వలస నేని, మృదులమాధుర్యతను జెంది • మించె నేనిఁ

బనడ మాభాగ్యగర్జ్మిమం • బగఁగొనితన, సాటియనఁ జెల్లుభూమితో • ప్పరబుతోడ.

తే. ద్విజకులావనశీలత • వలస నేని, మృదులమాధుర్యతను జెంది • మించియున్న

బింబ మాభాగ్యగర్జ్మిమం • వెలయకునికి, సాటి యెటులొను భూమితో • ప్పరబుతోడ.

క. ఫాలమె యటనెలమొక్క • క, పోలములో వన్నెగల్లు • పుల్లిడాటా

తొలగుమరవో ప్రాణమిం బొగువంతములొ నుండ • బలమె నుతికెన్.

185

మ. పలివొని కృగుని కిహఁ గూడ వలసనన్ • శ్రీమద్యజుర్వేదం బుదా

జలధింజేరి సుధారసం బచట ని • వ్యప్రప్రాప్తిమెనిగి రది

జ్జలధిన్వడి సురాళిగొల్వఁగ సువల్ • సంతుష్టుల దానినిం

గళపూర్ణిం దిన దానితోషము దివిం • గారాగృహస్థిం గనెన్.

189

ఉ. ఉల్లగుగంజాలన్ ప్రతిసు • భోన్నతి నిచ్చెను వల్లకీగుణ

ప్రోల్లపితక్వణంబు సరిఁ • బొందదు గాని యమఃఖరార్థిచే

దల్లడమంది పుట్టినను • దారుణపావక తాపమొందినం

బల్లవపాణివాగ్రుచికిఁ • బానక మూనకపోచు సాటికెన్.

187

తే. అననేందుడు సంపూర్ణుఁ • డై వెలుంగ, హాసదంధ్రిక సాడి న • ల్యు మృత్యుఁ

దలఁపఁగానిది యొక విరో • ధంబెకాని, గూఢిబోధ మూఢాఢి • మృత్యుసాక్షి. 188

చ. పలికెనునోయితోఁ గలసి • పన్నులరాగెను నెమ్మిగానిది

యలఁగులతేరుగాని యెట • నీనియు నోకొని కిచ్చెని బలమె నెమ్మిగానిది

- కలువలరేకుజంటగల ♦ కాంతిమదద్భుతకంజ మున్ను నోర
దులయనఁ జెల్లుఁ గేవలపు ♦ దోయజ మీడనుటెల్ల గల్గెయే. 189
- చ. తలఁపఁ గళానిధిత్వమును ♦ దాల్చిన మోమును గల్గియుండుటం
గలికి ఖదర్పణం బెపుడు ♦ గాంచుచునుండునొ యప్పు డందు నా
కలికిమొగంబె బింబముగఁ ♦ గన్పడుచుండెడు నట్టిబింబ మీ
జలరుహ నేత్రమోమునకు ♦ సాటియనంగ విశేష మెద్దియో. 190
- ఉ. ఈరమణీయుఖం బుడుగ ♦ శేష్వరశోభనుఁ బద్మశోభనుం
జూరఁగొనెంగదా యనుచుఁ ♦ జూచి విరించియె ప్రత్యయంబున్
యీరహి మోముచెంత లిఖి ♦ యించు జయప్రదచిహ్నమైన శ్రీ
కారయుగం బనంగఁ జెలి ♦ కర్ణయుగం బలరెం బ్రభాఢ్యమై. 191
- సీ. ఉవిదకన్దవ కున్న ♦ యొకగుణంబునకోడి, యటవిలోఁ దిరుగాడు ♦ హరిణసంఘ
మువిదకన్దవకున్న ♦ యొకగుణంబునకోడి, వాల్మీనుగమి వార్ధి ♦ వారిఁదూరె
నువిదకన్దవకున్న ♦ యొకగుణంబునకోడి, సామృత్తిలైను రేలఁ ♦ దమ్ము లెల్ల
నువిదకన్దవకున్న ♦ యొకగుణంబునకోడి, పగ లాతపార్తిచేఁ ♦ బొగిలెఁ దొగలు.
- తే. యువిదకన్దవగోనముల ♦ నొకట నోడి, చిలుకరాతుని ములుకులు ♦ జెట్లకెక్కె
నిన్నిగుణముల నురారు ♦ నన్న వేరె, కన్నుగవసోయగం బెన్నఁ ♦ గాఁ బనేమి.
మ తనమధ్యంబున నీలసిఫ్లువును స ♦ తృత్యైగ్రరోమాళియుం
దనర న్భాసిలు నాతికన్బొమలజం ♦ టం జూడ నీలోత్పలం
బను తూఁపుంచిన లస్తకం బమరఁగా ♦ నాకృష్టరోలంబున
ద్వనమార్వీయుతమారచాపమని ని ♦ క్కంబొప్పఁగాఁ దోఁచెడిన్. 193
- క. ఈమానిని శేజగముల లేమలు నుపమాన మంద ♦ లేరనుటకు బొ
ట్టిమాడ్కి నల్వ యిడైనన మోమునఁ గన్తూరిబొట్టు ♦ పొలతికిఁ దనకున్. 194
- మ. అకులెల్ల నృతిమోముఁదమ్మిగని స్నే ♦ హంబంది తేనె ల్లానం
ఖలనంబందక మున్ను దేనెగొని య ♦ బ్జాంతంబునం బొంచికుం
తలరూపంబున నిల్చి గంతులిడుచుం ♦ ద తేన్నహము స్వీడి కా
టిలభావంబును జెందియుండు ఖలులి ♦ టే నైజముం డింతురే. 195
- ఉ. సారసనేత్రవక్త్రశక్తి ♦ సన్నిధి నుండఁగలేక భీతిచే
ధారుణిలోనఁ దూఱుట కె ♦ దందలపోసియుఁ దొట్టుపాటుచేఁ
బారకుమించు దైర్ఘ్యమును ♦ వక్రతఁ జెందియు వెనకఁజూటుగాఁ
జాతెడు సంధికార మన ♦ భాసిలు నల్లనికెళ్ళ మింతికిన్. 196

- ఉ. పల్లవప్రాణిమోముఁ గని ♦ పంకజవైరి యటంచు మ్మింగ ను
స్ఫుల్లిసదాధ్యుడై చను వి ♦ ధుంతుదుఁ జూచి విధాత కోపియై
మెల్లగ వానిఁగట్టి చెలి ♦ మేన్వెను చకిరికిఁ ద్రోచెనో యన
న్నుల్లని నాతివేణి జను ♦ నంబుల దనకను వ్రేలుచుండెనున్. 197
- క. ఈనాతిసాగసుఁ బూర్తిగ నేనా; వర్ణించువాడ ♦ నిజముగ నహిరా
జైననుఁ దా వేయెండ్రకు నైనను వర్ణింపఁ బూర్తి ♦ యగు టరిదియనన్. 198
- వ. అనుచు శతానందుండునుడివిన నీతాసౌందర్యంబువిని రామచంద్రుండు మనంబున
నమందానందంబుఁ జెంది వారలయనుమతింగొని సానుజుండై కాశికుంగూడి నిజోప
కార్యంజేరి జనకాగమనంబును జనకాహ్వానంబునుఁ గోరుదున్నంత విదేహప్రేషితస
చివులు కతిపయదినంబుల కయోధ్యాపురంబుఁ జేరిరంత. 199
- పంచచామరము. సురాత్పరా భుజంగహార ♦ బాలచంద్రశేఖరా
గిరీబుగ్గ-మారికాపరాభి ♦ కేశ నీలకంఠరా
మూరారిముఖ్యదేవతాళి ♦ పూజితాంఘ్రిభాస్వరా
స్థిరా చరాచరాధికార ♦ శ్రీభవానిశంకరా. 201
- మంగళి. పావకాంబకా సురేశ ♦ భార్గవీకళత్రైభా
సావరార్చితానతాళి ♦ సన్నిధి దయాంబుధి
దేవదేవ గంగాల ♦ దీనదాతాపాలనా
శ్రీశృంగధ్వజా పరేశ ♦ శ్రీభవానిశంకరా. 202
- రథోద్ధత. సర్వసాధుజన ♦ సౌఖ్యదా హారా, శర్వ గర్వదను ♦ జాళిసంహారా
శర్వరీశసుభ ♦ సత్కీర్తనారం, పాశ్వరీశ్వర భ ♦ వానిశంకరా. 203

గద్య

ఇతిశ్రీశ్రీతారామచంద్రకరుణాకటాక్షవీక్షణావాప్తకవితావిశేషశ్రీమద్గుండువం
శపయోవారాశితారేశరామస్వామిబుధేంద్రసూనుసుబ్బమాంబాగర్భసు
క్తిముక్తాఫలాశ్వలాయననూతాగ్రస్త్యగోతోద్భవలక్ష్మణా
హ్వాయవిరచితశ్రీరామచంద్రవిలాసమహాసప్రబంధంబు
నందుఁజతుర్థాశ్వాసము సంపూర్ణము.
శ్రీపరమేశ్వరార్చనము.

శ్రీమద్

శ్రీరామచంద్రవిలాసము

పంచమాశ్వాసము.

ఉ. రంగదపారవాద్దిజగ • రప్రకరప్రతిస క్తనీలతా

సంగతకంబుకంతరుచి • జాతవినిర్జితపూర్వదిగ్విరా

భంగమణీమదా వితత • వానిధీద్యులసన్నిషంగ వే

శంగిపురీవిహర ధవ • శాంగ మహేశ భవానిశంకరా.

1

తే. అవధరింపు మనంతర • మావిదేహ, భూపసచివ్రలు నట్లయో • ధ్యాపురంబు

జేరి నృపమందిరద్వార • నీమ కేగి, దశరథాజ్ఞనుగొని సభా • స్థలికిఁ జేరి.

2

ఉ. వారలు సంతసంబున నృ • పాలునిఁ జూచి వచించి రిట్టిలా

భూరమణా? విదేహస్యప • పుంగవుఁ డంపఁగ వచ్చివార మా

ధారుణిభర్త విూకు శుభ • దంబగు వాగ్దను తెప్పి మిమ్ములు

దేరగఁ బంపినాడు విను • తేన్నద మోనగ నా ముకాగి శ్రీ.

3

కా. ధన్యంబౌ తనయింటఁగల్గు హరః • దండంబు సారించు రా

జన్మం దుండిన నట్టివానికి మహా • త్సాహంబున న్భూసుత

గన్యాదానము జేతున చొకప్రతి • జ్ఞంజేసి మారాజు స

న్మాన్మా? యీకత నీవెఱుంగుదువుకా • దా? కోనొత్తొప్పనీ.

4

ఉ. రాజవరేణ్య నీసుతుఁడు • రాముఁడు సానుజుడై మునీశుతో

దాఁజుదెంచుచో నమమఁ • దాటకఁ జంపి మునీణ్యభారుల

న్భూజముల స్మహానిలము • పోల్కి హరించి మఖంబుఁ గాచివి

భ్రాజితపాదరేణువున • రాతిని నాతిగఁ జేసిపిమ్మటన్.

5

తే. కుశికసూనునితోఁగూడి • దశరథేంద్ర, రామచంద్రుఁడు మాతేని • క్రతువుజూడ

మిథిల కేతెంచియటఁగల్గు • మృమనిధనువుఁ, బద్మనాళంబుఁగరిమట్ల • పట్టివిజయె.

చ. అనుపమమైన రాముబల • మప్పుడు గాంచి ముదంబు జేందుచు

న్మునులు వినంగ రామునకు • భూసుత నొనరియైన యూర్మిత

శ్మనుడగు లక్ష్మణశ్వాసము • గౌతుక మొప్పగనిచ్చి పెండ్లియిం

పనయంగఁ జేతునంచు వచి • యించెను నాయొడయుండు భూవరా. 7

తే. బాహుబలమునఁ జాపంబు • భంగపరచి, ఘనుడురాముండు వీర్యశు • లక్ష్మణునీత

గెలిచియుండెనుకాశికుం • డురుచుండ, రమ్యగుణసాంధ్రదశరథ • రాజచంద్ర. 8

తే. కావునఁ దచ్చుభంబునకు • గౌతుక మొప్పగ నెల్లవారితో

నీవును నీకుమారులును • నేను రయింబున మమ్ముగూడి మా

భూవరు ప్రోలికం దరలి • పోఁ బయనంబికఁ గమ్ము లెమ్ము ర

మ్మావరభాసగ్రాన్వయమ • హోదధిపూర్ణశశాంక రాఘవా. 9

తే. అనఁగ విని యాజియానంద • మనుపయోధి, నోలలాడెనుసుతవివా • హోత్సవంపు

వార్తలే యాలకింప నీ • వసుధలోన, బసకుఁ డానందమొందుటా • శ్చ్య మేమి

ద. ఇటు లానందంబునఁ బురుషునిసహసగీర్ణుడై సుతశుభ్రపదానకొరకుండైన కాశికు నె

న్నుడు వసిష్ఠాగ్రులదే నీకుఁగలగతిం గాత్రపునఁబున నిరహుముఁబంసి జనకసచివుల బ

హువిధంబులఁ గొరవించి మృష్టాన్నంబులఁ దృప్తులఁజేసి పాతితోషికం బొసంగి సద

తసింపఁజేసి వసిష్ఠానుమతిని శుభప్రయాణాభిలాషియై తన్మాంగళికద్రవ్యసంగ్రహ

ణాదికృత్యములు సోవేగ్య నేగ్యుల కనఁజేసి సర్వంబు సందపన్నుఁడైనతరి. 11

నీ. హితులతోడను నున్న • హితులతో నున్నానో, పశులసామంతభూ • పశులతోడఁ

గరులతో నసమాన • హరులతో మురి పంపుఁ, దగులుగో పాగిసుం • దగులతోడ

బుధులతో వందిమా • గధులతోఁ బలుమహా, గధులతో నిపుణసా • గధులతోడ.

సకులతోఁ బ్రోగవం • శివులతోడను మూర, జనులతోడను విదూ • షకులతోడ

గవృలతోడను మంత్రపుం • గవులతోడ, బుధులతోడను బుణ్యపు • రుషులతోడ

భటులతోడనుమంగళి • ర్భటులతోడఁ, గూడి వెడలెనుబదితేల్గ • టేఁడుమటియు.

వ. సకలసామంత రాజాధిస్థితజాతరూపమయఘంటికాద్యలంకారలలితావయవమదగ్విపం

బులు సానందఘంకారంబులలర హస్తపకానుమతంబుననుండునానంద విదపరాకొమ

రు లలంకరించుకొని యొక్కొక్కరు దమపై నెక్కిన హేహాగమము లలర బక్కెరల

చే నల్లకరింపఁబడి రింఖాదంతరీతధరణులైన కంభూజనాఘము ననువ నానెనుక న

నేక నేకపదంతచిత్రితంబులును బహుముఖ్యాబసాలంకృతములైన యగదంబులును

పౌరజానపదమిత్రార్థనియమిత భద్రదశకటాంబులను గల్పిత వితిఁబలువస్తుసంఘటి

తశకటంబులును శుభప్రయాణోచితమంగళముగా క్ష పదసభాసురభూసురని కా
యంబును బహుమణిదీపచిత్రపటరచితకేతనవా స్తులైన వైతనికులు నిలునటు సంచరిం
చుడు తేనిచిత్తవృత్తి ననుసరించి తత్త్వరంబునఁ బుత్తలిబెత్తములందాల్చి బరాబరు
లు సేయు భటులును దాసదాసీ నివహంబును బయలుదేర నడుమ సుమంత్రాధిష్ఠి
తంబైన యమూల్యకనకరథంబున దశరథుండును దనచిన్నికుమారులగు భరతశత్రుఘ్న
లును వసిష్ఠుండునుఁ గూర్చుండి వెడలి పురవీధులందు మహాత్సవంబుతో దిరిగి తత్త్వ
రగృహస్తుల మా రామలక్ష్మణులవివాహమునకు విచ్చేయుడని బిల్చుచు స్వపురం బ
త్రిక్రమించి కతిపముదినంబులకు మిథిలాపురోపవనంబు జేరి మంగళకాహళముఖవాద్య
పూర్వకంబుగా విడిసియున్నంత జనక సచివులు బురికేగి తేనితో దశరథాగమనంబు
నుడివిన.

13

మ. జనకుం డంతట సానుజుండయి మహా • త్సాహంబునుం జెంది చం
దనతాంబూలసుగంధము ల్లానుచు వెం • టన్ భృత్యులేతేర వో
భవవాద్యంబులతోడ మంత్రిగురువి • ద్వద్రదాజితోఁ గూడి యా
యినవంశోత్తముఁడైన యాజి చెదురై • యే గెన్ శుభానంబుఁడై.

14

మ. జనకుం డీగతి నేగి యాజిఁగని యు • త్సాహంబుతోఁ బల్కె నో
యినవంశోత్తమ నేఁ గృతార్థుఁడను సు • మ్మి నీదురాక న్భిశా
ఘనులీర ల్భవదీయబాంధవము ని • గ్గాధేయునుద్యతక్రూపం
గొననయ్యెం బరిపూతమై యెసఁగె నా • గోత్రంబు భూమిశ్వరా.

15

మ. అని కుశలంబడిగి రాజమర్యాదలరీతి నెఱింగి శతానందాది భూసురులచే వసిష్ఠాదుల
కుఁ జందనాను లిప్పించి తాను దశరథరామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నదులకుఁజందనా
దులిచ్చి యందరినిం గౌరవించి పరిహాసంబున కొండొరు లొండొరులపై హరిద్రాక్షత
సుగంధసుకుమంబులు జల్లుకొని మంగళరవంబులతో పురికిం దోడ్కొనిచని వారల
నుపకార్యలం బ్రవేశింపఁజేసి తదనుమతిని నాటి కాత్మసదనంబుఁజేరిజనకుండు సుఖం
బుగా నుండె.

16

ఉ. ఆమరునాడు కాల్యముల • నన్నియుఁ దీర్చి విదేహభర్త యెం
తోముదమంది తా ననుజా • తో గురుబంధుజనంబుతో సభ
ప్రసేమవసించి యాజి నిటు • వేగొనిరమ్మని మంత్రి నంపఁగాఁ
దా మునిరాజులం గలసి • తత్త్వ మాజియు వచ్చెఁ జెచ్చెగన్.

17

క. వచ్చిన దశరథుఁ గనితా నుచ్చగతిం బూజజేసి • యుచితాసనము

స్థాపించి నొసంగి విదేహుం డచ్చెరియం బొప్ప మోవ • మందుచుఁ జరికన్. 18

సీ. వచ్చిన నీకు నీమనం • బంధమునను, జన్మము దరించె నాకు ని • స్సంశయముగ

నానతిజ్ఞయు వెరవేరె • నరవరేణ్య, గాధిమామని సద్దయా • కలనచేత. 19

త. సీమహిళాధిరాడ్వర మ • దుజ్జ్వలపుణ్యవిశేష మెంతయో

అమేమని చెప్పవాడ నృపు • లెవ్వరు నాకిక సాటిరా రనం

గా మహిళాధిరాడ్వర మేమన న • భండబలుండు రమేశతుల్యుడౌ

రాముఁడు దుష్టదానవవి • రాముఁడు మాకిపు డల్లుడౌటచేన్. 20

వ. అరిగ విరి దశరథుఁ డపరిమితానందంబుఁ జెంది మిథిలాధినాథునితో నిట్లనియె. 21

త. దానముకాన్పట్టె బరగు • తామిటు లాడుట నాయ మేమన

స్థానము తిక్కగి నెలను • దామరసాక్షు లటంచు నెందరే

యొకడు పల్లవుఁ డొకఁడు • నాడగ మొప్పగి గొప్పతేసియుం

దానము గొప్ప దియి నని • తద్ధ్యులు నీ రుద్రావస్థి ధూపరా. 22

వ. కావున పోవు మౌనమునఁ గుంతివ్యతామనీన గ్రహప్రాప్తి సిద్ధించె నని మేమా

నఁ తానందకందలి హృదయారవిందులమై నీకు విందులమైతి మేమన. 23

చ. ధగఁ దనమున నే ఖలుఁడు • దానము సేయఁ దలంచి యర్థికిం

బరమగౌరవము లిచ్చియె • బావనమా? ముఖమా? సుభోజ్యమా?

పరసగుణాధ్యుడై పరగు • సజ్జనదాతమా? జీత గోరియు

స్వరమపదార్థము ల్లోనినఁ • బావనమా సుఖమా సుభోజ్యమా. 24

వ. కావున శాస్త్రునిది బట్టి పరిణయాదిని యుభయవంశకృతాన్వాయం గవశ్యకర్తవ్య

మాట నస్మదస్వయాకృతాధికవేత్తయు నాచార్యుండైన యీవసిష్ఠుండు నుడివెడు సా

వధానుండై వినుము. 25

సీ. అనినఁ గౌశికమాని • యమమతిఁ గొని జన, కావనీశునితోడ • నావసిష్ఠుఁ

డీగతిఁ బెట్టె నా • భాగప్రపాతుని, నజరాజప్రపాతుని • య్యాజ్ఞప్రతుని

తారామలక్ష్మణా • హ్వయవరద్వయమున, కవనీశ నీసుత • లైన భీమ

జాతోద్భవ నేరు • జేతోముదం బొప్ప, వరియందును టి మా • వసుమతీశ.

సీ. గాన మెప్పుడు భువిలోన • దాతృవశము, గానవేగిని దివ్యపతి • గానకార్య

సంపదముయ్యత్తుండవుగమ్మా • జనకయనుచు, గునుడుసోయలంపఁ బడుడె • ట్లనియెమఱియు

వ. దశరథా మాయవ్యయక్రమంబు ను శువ శతానందుం డసమగ్రవేత్తయగుట నే నే
వదించెద వినుమని యిట్లను స్వర్ణరోమునకు హస్త్రోముఁ డతనికి మేమిరువురము
నూచుల మంగు నాకు సీతాల్బులైన సీతాకన్యను రామునకును నాయూరసియైన యూ
ర్మిళను లక్ష్మణునకుం ద్రికరణశుద్ధిగా నొసంగెద ననినఁ బదపఁ గౌశికవసిష్ఠ లక్ష్మ్యో
న్యాలాచనంబులు జేసి దశరథానుమతినిఁ గౌశికుం డాజనకుఁడతో నట్లనియె. 27

క. జనకా నీవిటు లొసఁగుట, జనకాండంబునకె గాక • స్వర్వాసిగణం
బునకును నెదమె యయ్యె, నిను మొక్కటి నిన్నుఁ గోర • వేమక!బుట్టెన్. 28

తే. అనినఁ గౌశికుఁ జూచి యిట్లనియె జనకుఁ, డయ్యమియానఁజేయుట • కన్న నాకు
భాగ్యమింకేమి యీశుభ • ప్రాప్తి కల్గె, గారణము నీచుక్కుపగా దె • గాధిపుత్ర

తే. కాన నీయాన నాదల • నూని నేన, మానుగాఁ జేతు ననుమాన • మాన కెప్పు
డేను నీశృత్యుడను గానె • నూనివర్య, కాన నెద్దియొ దానినా • కానతియ్యు. 29

సీ. అనఁ గౌశికుం డిట్లు • లనె నోజనేశ నీ, తమ్ముడౌ నీకుశ • ధ్వజానిసుతలు
మాండవీశ్రుతకీర్తి • మాన్యాఖ్యలను దాశ, రథు లగ్రజోపయల్ • స్రవకటయశులు
భరతశత్రుఘ్నుల • న్బాధివనూనుల, కిమ్మటంచును వరి • యించుచుంటి
చుటులఁ జేసిన మాకు • నతిమువం బగుగానఁ, జేయ నెంచుచు నీకు • చిత్తమునను
విష్యమాను గయ్యును సమ • విభవమున్న, వారికే మేల టంచును • వార్తవినమె
వారు మీరును సములైన • వారుగాన, నిరుపమానంబె మీదుచు • ట్టరిక మగును.

తే. అనిన జనకుఁడు వల్లెయం • చనియు నాజిఁ, గాంచి యిట్లనె దశరథఁ డ్వాతలేంద్ర
యింతకన్నను మేలు న్న • దే ? తలంప, భరతశత్రుఘ్నులకుఁ జేతు • బరిణయంబు

వ. ఇట్లు వసిష్ఠకౌశికు లేకమతిం గొని జనికుని సమ్మతింపఁజేసి జనకునిరీతిఁ గుశధ్వజాం
డునురాముల్లక్షణుల్లభరతశత్రుఘ్నులునుసమా నానందగససిక్త చిత్తులగునట్లుజేయుట
యునుదశరథునకుశుభపరంపరావాప్తి నొసంగుటయు నేమియునాశ్చర్యంబుగాదేమన

ఉ. ఆకుశికాత్మజుండె తగు • నన్నిటిఁ గూర్చఁగ నట్టివానితో !

జాగ్రతశక్తియుక్తుడయి • భాసిలుచున్న వసిష్ఠమానియే

యేకమతి న్వహించుతరి • నేమియసాధ్యము వారి కీభువిన్

లోకులు వారిఁ జేరునెడ • లోపమె సర్వశుభాళిఁ జెందఁగాన్.

- చ. శలఁపగ జన్నిగట్టుల మ • తంబులు వేరుగఁగాక యేకతఱ
గొలుగుట దుష్కరం బగును • గాని పరస్పర మెల్ల భూసురు
ల్లయుకఁ జెంది యుండుటయె • గల్గిన వారి కసాధ్యకార్య మీ
యిల్లఁ గలదా? విరించి యొక • టీఁడగునా? యిక నట్టివారితోన్. 35
- చ. పిదప జనకుం డాజితో నిట్లచు నీవింక విడివలకుం బోయి మనులతోఁగూడి సుతుల
కుఁ బరిణయపూర్వభావియైన కన్మకలాపం బాచరించుకొనుము నేడుమఖానక్షత్రం
బుత్తరాత్రయంబు పరిణయంబునకు శుభప్రదం బనియున్నదిగాన నుత్తరఫల్గునీతాగ
యందు వివాహములు జేయఁతముగాక యనిన నజపుత్రుండునుసపరివారంబుగావిడి
దలకుంజని మరునాడు రామాదిసుతులకుచితరీతిస్నాతకగాదానికసమావర్తనంబులు
నెరవేర్చి యొక్కొక్కకుమారునిచే భూసురులకయుతసంఖ్యగాగోదానంబులుజేయిం
చిసుఖంబుగా నుండునంత. 36
- క. అత్తరి భరతునిమాతులుఁ, డాత్తసమదాత్ముఁడగుదు • నాజినఁ గనఁగాఁ
దత్తరమున వచ్చె యుగా, జిత్తునుఁజేడ చటివారి • చిత్తం బలరన్. 37
- ఉ. వచ్చిన స్వాలకుం గనియుఁ • బజ్జీరథుం డతిభక్తితోడఁ దా
మచ్చికఁజెంది స్వాగతఁపు • మాటలనాడి సగౌరవంబుగా
నుచ్చితరాసనంబుపయి • నుంచి మాదంబున సస్మితాస్యఁడై
యచ్చపుఁజేమితోఁ గుశల • మంతటఁ బ్రశ్న యొనర్చి పెండియున్. 38
- క. బావా నీవిటువచ్చుట,చే వాటిలె సంతసంబు • చిత్తమునకు నీ
కీవార్త నంపమికి నీ, భావంబున నెంచఁబోకు • పార్థివముఖ్యా. 39
- తే. పరిణయంబు హఠాత్తుగాఁ బ్రాప్తమయ్యెఁ, గాన దూరస్థబంధువ • ర్గములఁ బిల్వ
వలనుపడ కేముమాత్రమివచ్చినాము, దేవుఁ డీగతి నిన్నుఁ దో • డైచ్చె భళిర. 40
- చ. అనిన యుధాజిత్తును మాయయ్యయైన కేకయరాజు తనదాహితుఁడైన యీభర
తునిఁ జూడఁదలంచి నన్నుఁ బయనంబుజేసి యిట్లనియె. 40
- క. మనుమని దీవన జేసితి, మనుమని నిను జూచువేడఁ • యగ్నేయ గాన
న్మనుమని యిచటికి వేర, మృనుమని పంపించె నన్ను • నానిగ ముప్పన్. 41
- తే. అట్లు నంపఁగ నంత నే • నతిరయమున, భగనుఁగొని నీ నాకేత • ప్రకము జేర
ననటఁ గల్యాణవార్త నే • నాలకించి, మంపిదనిచెననియెదయె • తంచి నాడ

వ. అనుచు వారిరువురూ నందభాషణంబుల సంతసించుచురి గామనిదాశగళు లయ్యుధా
జిత్తునకు వంగనంబిడ నతండు దీపించి వారలం గొంగలించుకొని సంతసించి యానం
దపులకాంకురితశరీరుండైయుండెనంత. 44

సీ. మణిమాక్తికప్రభా • మహితమైన తురాయి, మణికిరీటముపై న • మగ్ని తలను
గీలించి జాళువా • డాలుగల్గిన పట్టు, పుట్టంబు సాగసుగాఁ • గట్టి మేలి
రంగారు బంగారు • చెంగుడా ట్పొంగారు, జానైన నిల్వటం • గీనిఁ దొడగి
నిల్వటంగీమీద • నిగనిగల్గినరారు, పట్టుకాల్విన నడి • కట్టు గట్టి. 45

తే. ఉంగరంబులు మణికంక • చాంగదమలు, కుండలంబులు ముత్యాల • దండ లితర
మండనంబులు బెట్టి సమ్మతినిరామ. భద్రు భూషించి రారాజభటులుమఱియు.

సీ. ఒకనీలవేణి దా • నొయ్యారముగ వచ్చి మోముపైఁ గన్తూరి • బొట్టుబెట్టె
నొకయింతి కన్నుమా • యకు రామ యని పక, పకనవ్వి కంటఁ గాఁకుకనొసంగ
నొకయింతి రామ పెం • డ్లికుమారులకు నిట్లై, యన బుగ్గలకు బొట్టు • లనిచెనొకతె
యొకచాన రామ నీ • విఁకఁ జూచుకొమ్మంచు, నకలంకముకురంబు • నొకతె జూపె
తరుణియొక్కతె దివ్యగంధంబుఁబూసె, గలికియొక్కతెపాదుకల్ • గాళ్ళఁదొడగె
సకలసౌభాగ్యమాల రామ • చంద్రుఁడిటుల, మహిమఁదై యపుపెండ్లికుమారుఁడయ్యె.

వ. మఱియు నీగతిం దక్కిన లక్ష్మణాదులకు నలంకరించి దశరథునిచెంత గత్న సింహాస
నములం గూర్చుండఁబెట్టి రత్నకీలితకోశంబులుగల కైజారులు చేతికిచ్చినగొని దాన
జనంబులు వాలవ్యజనంబులచే విసరుచుఁ బరిచరింపఁ సంగీతాది వినోదంబు లాలకిం
చుచున్న యాకుమార చతుష్టయంబుతో దశరథుండు పురుషార్థచతుష్టయయుక్తుం
డైన పురుషుంబోలి యానందించుచుండె నంత నక్కడ నీతాదికవ్య కాంతఃపురంబున.

తే. మంగళస్నాన మొనరించి • మాన్యయైన, సీత కతిసుందరంబైన చీర గట్టి
రత్నకాంతుల నీనెడి • కైక దొడగి, పెండ్లికూతురుగా • జేసి పీట నునిచి. 46

ఉ. సంపెగనూనెబూసి తలఁ • జక్కగ దువ్వి మహాముదంబుతోఁ
జంపకగంధి యొర్త సిత • సర్పవిధంబునఁ గీలుగంటు బల్
సాంపుగఁ గూర్చి బంగరపు • సొమ్మల నొదలఁబెట్టి వేణిపె
నింపుగఁ గమ్మతావిపుపు • టెత్తును న్నవరించి నేర్పుతోక.

సీ. సారంబులొ మణి • హారము ల్గళమందు, గదియించి కేలఁ గం • కణము గునిచి
కింకిణీశతమహా • ఝంకారలలితమా, కాలచన మేఖలఁ • గట్టి నమగ్ని

ఘనసారమితిమా • గండంబు మెయినిండఁ, జక్క-గాఁబూసియు • త్నాహ మమగ
 కాసునం గస్తూరి • బొట్టు సాంపుగఁ బెట్టి, చక్క-గాఁ గంటఁ గ • జ్వలముఁబెట్టి
 లే. పదయుగంబున నింపైన • బసపుఁ బూసి, యంగరాగంపు రేఖల • నమర దీప్తి
 సతులు సంతోషమున భూమి • సుతకునిట్లు, పలువిధంబులసింగార • ములు నమ్మి.

క. ఆరామకుసుమసాయకుఁ • డీరామారతినిఁ జేయ • నీక యనుచు సతుల్
 తా రాసుకొనఁగ విని నీ, తారామయు నానఁ జెంది • తలవంచి నగెన్. 51

ప. ఇటులఁ దక్కిన కన్యకల నలంకరించి యున్నతరి జనకుండు సశతానందుడై నీహ
 దికన్యకలచేఁ గాత్యాయనికి మ్రొక్కించి వారలతోఁ గల్యాణమంటపాభ్యాసంబుఁ
 జేరి వస్త్రాభరణగంధమాల్యమగుస రాగదికన్యాదానోచితవరాచ్ఛామంగళవస్తువులఁ
 జెంతనిడుకొని సోదకకన్యకలశంబులతో నాల్గుబంగారుపల్లెరంబులును వరోపవేశనా
 ర్థంబుగా ననర్హమణీఘ్నణీజాలలతోఁబుట్టిన నాల్గుభద్రాసనంబులు దెప్పించి వరాగ
 తిం గోరుచున్నంత వసిష్ఠుం డేతెంచి యుట్టనియె. 52

ఉ. దానము దాత్రీధీన మను • ధర్మముచే భవదాజ్ఞయైనచో
 దానునుఁ బుత్రు లిత్తరి ము • దంబున రానయి యుండి యాజి నీ
 యాననుఁ గోరుచుండె నన • నాతఁడను న్మనివర్య మీకు నే
 నాన యొసంగువాడనె భ • శా యునియంతయు మీదికొనొకో. 53

ప. కావున నీశుభకార్యభాగంబు నీవును గోరినుండును వినించి నామొడ దయయుంచి
 నెరవేర్పవలయు నాగృహంబు మీగృహంబు గాదే? యనునూనమేల భవదాజ్ఞ కే
 దురుజూచుచు నే నేయుంటిఁగాన వేగవిచ్చేయుడిని దశరథునితో విన్నవింపుఁడన
 నేగి వసిష్ఠుండు తేనింజూచి యట జనకుండు సపుత్రకుండవైన నీరాకనరీక్షించుచుం
 డై వేగంబుగాఁ జనవలయు ననిన సంతసించి బయలువెడలుతరి. 54

నీ. మేరువుం గఱఁగించి • మిక్కుటంబుగ నగల్, జేసి యాకగుల్మపే. • నోసినారో
 సప్తవార్ధుల రత్న • సంఘము న్మత్రైము, లైచ్చి యానగలగో. • గొచ్చి నారో
 యనఁగ నాల్గుగజంబు • లను భూషితములుగా, జేసి యుపిడిదల • చెంత నిలుప
 వాలవ్యజనపాణి • భటులు సేవయొనర్ప, వందిమాగధుల్ • వాగ మెనఁగ

లే. భటులచేతుల నూతగాఁ • బట్టికొనుచు, వేద నాచరణుల వలగల్గి • వివిధగీతము
 లలరుచుండఁగ భటులతో • నలరి యదగ్గ, విశులనగ్గ గొరమచి • వరులు మణియు

కా. శేరిమర్దశశంఖకాశాలస • ద్వేజ్వాదివాద్యధ్వను
 బృహరావారచలత్తరంగజనిత • ధ్వానంబును స్మించి ది
 గ్వారంతాన్రిగుహప్రతిధ్వనిజని ♦ ప్రాధాన్యహేతుక్తి క
 ధారంబై తగి యెల్లవారికి ముదా • ధానంబులై భాసిలన్. 56

చ. శ్రుతులను మేళగించి బహు ♦ రుచ్యపదంబులు తాళయుక్తి నా
 తతతతసంగతింగను వి • ధంబునఁ బాడుచు వారకొంత లం
 చితగతి దైశికాదిబహు ♦ నృత్యముఁ జేయుచు హస్తవైభవీ
 గతులను జూపు చొక్కయెడఁ ♦ గౌతుక మందుచు మెల్లగాఁ జనన్. 57

స్త్రీ. ఒకచెంతఁ జాతురం • గికసైనికులు బర్వి, యానందచిత్తులై • యరుగుచుండ
 నొకక్రేవ నాశ్విక • ప్రకరంబు ప్రేరేపఁ, బటుహయంబులుహుటా • హుటిగనడువ
 నొకచెంత బంధురా • జకదంబంబుతములౌ, యరదంపు శూరులు ♦ నరుగుచుండ
 నొకచోట వందులు • త్సుకతఁజెందియనంత, సాహసోనినాదముల్ • సలుపుచుండ
 మంగళద్రవ్యపూర్ణ ♦ మహితకనక, పాత్రలను బూని మదిలోనఁ ♦ బ్రమదమంది
 దాసదాసీజనంబు లం • తటను జెలఁగ, పెండ్లిసూరేగసాగి ర ♦ పెండ్లివారు. 58

తే. రామచంద్రుని సేవింప • గ్రహగణంబు, తారకావళి యారీతిఁ • జేరె ననఁగఁ
 జెన్నుమీరుచుఁబగలుగాఁ ♦ జేయుచుండి, భటకరోద్ధృతమణిదీప • పజ్జీదనరె 59

వ. ఇట్లనంతవైభవోపేతులై సకలజనంబులతోఁగూడి రామాదులు గజారూఢులై రాజ
 మార్గంబున బయలుదేరు నెడ నెల్లపురంధ్రులు కవాటములకడ నిల్చి కర్పూరహాగతులి
 చ్చిచూచి యానందించి రంతఁగొందరు సుందరులు నిజసౌధాగ్రంబుల గుంపులుగాఁ
 గూడి రామచంద్రునిఁ జూచి పుష్పంబులు జల్లి యొకరితో నొకరి ట్లునుకొనఁదొడం
 గి రెట్లన. 60

స్త్రీ. ఈతఁడా? తాటక ♦ నెదిరించి యొకకోలఁ. జావనేసినయట్టి • భూవరుండు
 ఈతఁడా? నాడుస ♦ మీరబాణముచేత, మారీచు గెంటిన • సారభుజుఁడు
 ఈతఁడా? యొకబాణ • మేసియల్లనుబాహుఁ, బొలియింపఁజేసిన • పురుషవర్షు
 డీతఁడా? యాతాప • సేవ్యుండగు గాఢి, సుతుజన్మ మేలిన • శూరతముఁడు
 యీతఁడా? పాదరేణువు. చేత నహహ, గాతి నాతిగఁ జేసిన ♦ రమ్యగుఁగుఁడు
 వింతలుగదమ్మ యీరామ • విధునిచర్య, లేమిచెప్పగవచ్చునో • యింతువాత .61

- చ. సకలమహీశు లెత్తుటకుఁ • జాలకయున్న ఘోషచాపవీ
ప్రకటబలాధ్యుఁ డొక్కడగు • పాణినిఁ దా నెగయించి పట్టి వే
రొకటను నారి నెక్కిడి మ • హోగ్రతరంబుగ దీటి దానిమ
ధ్యకు విటుగంగఁ జేసెనట • హోయితఁ డెంతటివాడో కోమలీ. 62
- సీ. పూలు గ్రుచ్చుచు నేను • మూర్ఛ జెందితివమ్మ, తలద్రువ్వికొనుచు నే • నిలబడితిని
బట్ట గట్టుచు నేను • బగవళ నైతిసూ, యుయ్యలలోఁ బండి • యుల్కిపడితి
నాభర్తతో నేను • నవ్వులాటల నుండి, పతిఁ గొంగలించితి • భయముఁ జెంది
వేల్పుఁ బూజించు చే • వేల్పుక్కిన విధంబు, నిశ్చలత్వముఁ జెంది • నిర్భయించితి.
- తే. చేతిపాత్రను విడచితిఁ • జెలియ నేను, బధిర మెడగాను సకియ యి • ప్పటికి నాకు
రాముఁ డానాడు విటచిన • భీమచాప, పటపటాత్కారపూర్వక • బింబువలన. 63
- ఉ. అమ్మక చెల్ల యీతనిమ • హత్సము లోనఁ దలంచి చూడఁగా
నిమ్మహి సాటిలే దలగ • మేళుఁడు సాటియనంగఁ జెల్లు స
త్యమ్మగ నీతకుం దగిన • గూతఁడు మున్నగు పుష్టునందు నీ
తమ్మ యొగచ్చినట్టి సుక్ష్మ • తమ్మది జెప్పవలెపై నమ్మకున్. 64
- క. బంగారుపూలచేఁ బూ జం గావించెను నిజంబు • సర్వేశ్వరు నీ
తాంగన గావునఁ నేడి, ట్లంగజసమరూపుఁ డబ్బె • నామెకు భరితే. 65
- ఉ. కన్నులు గాంచి తే ధవళ • కంబముల న్బుగణించునమ్మ గూ
చెన్నగు మోముజూడు మల • శీతకరు స్మరునింపదే భళా
యిన్నియునేల నేలపయి • నీగతి రూపముఁ జెందినట్టి యా
వెన్నఁడె యీతఁ డన్న నర • వీసమునైనను భేద మున్నదే. 66
- సీ. సుందరీ యీరాము • సుకునిఁగాఁ గనుటకుఁ, గౌసల్య యేనోముఁ • జేసెనొక్క
యీతనిముఖ మెప్పు • దీక్షింప సాకేత; సతు లేమిపుణ్యంబు • సర్పిరొక్క
యీతని పాదాబ్జసం • గతిఁ జెందఁ గోసల, జనపదం బేనోము • సర్పిరొక్క
యీతని నేడికొడ • నీక్షించుటకు మన, మేమిపుణ్యముఁ జేసి • నామె మున్న
కన్ను లున్నందులకు వాని • కలుపు దీర, నీతకతమున శ్రీరామ • శీతకిరణుఁ
గాంచినామమ్మ శ్రీనాథుఁ • గాంచినటుల, సఖలమయ్యునాబుష్మంబు • సకియలార.
- ఉ. ఈతనిఁ జూచినంత మన • కిట్టిమదంబు లభించెనన్న నీ
భూతలనాథపుత్రుఁ డొక • భూసుతఁ బెండిల్పిన నాథుని నా

నీతకుఁ గల్గు సంతసము • జెప్పఁగ శక్యమే భారతీకుఁడొ

ధాతకు నాసహస్రముఖ • ధాత్యహికై నఁ దల్లింపఁ గోమలీ.

68

వ. నేను మననీతిన్ము రామునిగంటుపై నేనె లెట్లెఱునో చూడ నే గుఱును మనకు నేటికి నీతాకల్యాణముపొందెనంటుఁ జూడఁగల్గె ననుచు నొకరితోనొక రిట్లెఱునొను ను సంతసిండుచుండ రామాదివరులఁబుదరలిపోయి మఁగఁజాలంకృతంబైన జనకరాజమం దిరద్వారంబు జెంత నేనుగులనుండి భటకరావలంబనులై డిగ్గి నిల్చునంత.

69

తే. దాసదానీజన్మంబు లు • తృహ మొంది, జనకునానతిఁ దమరొంది • కనకపాత్ర లంఘు నారెతు లుంచి పా • ద్యంబు చేతఁ, గౌఢలేఘాదివరులకుఁ • గాఢు గడగి.

చ. అసమశరాంబకంబు లన • నాధ్యశరీరవిలాస మేర్పడ

స్మృసిముసినవ్వు కౌములను • బొల్పెసలారఁగ దాసికాజను

ల్పసగలజాతరూపమయ • పాత్రలఁ బట్టి నివాళు లిచ్చినం

బసదన మాపడఁతుల క • పారత నిచ్చి వరులొ గ్రమంబుగాన్.

71

వ. కన్యాగృహప్రవేశసమగూర్ణగూర్తంబులుచ్చరించుచు వసిష్ఠాదులు ముందుననువ ని గుఱెలందు భుజులు వీచోపుగిడ నాకల్యాణవేదికాప్రాంతప్రసాదితధవళాంబరమా ర్గంబున మెల్లమెల్ల నవసరిగిడు రామాదివరదశుప్త ముంబు హరిసాలాక్యాదిముక్తి నశుప్త ముంబీదనకరాజుజెంతి కేగెడి విధంబునఁజని బహుపటవితానభాసురంబును ల లితమాతపల్లవానితోరజాలంకృతంబును రంభాస్తంభావృతంబును సుమనూలికాజాల కంబును సుగంధ ద్రవ్య భూషితంబును మణిదీపికావిరాజితంబును మఁగఁగవనాదితంబు ను శ్రుతి నాద సఁకులంబును సర్వజనపరివృతంబు నైనకల్యాణవేదికఁ జేరి భద్రదాసనం బులఁ బ్రాజ్ఞులులై గూర్చిండి రంత.

72

—••—నీతాకల్యాణము.—••—

తే. జనకుఁ డానందమును జెంది • సర్వబంధు, జనుల మునులనుబూజించి • మునులయాన నలశతానంబుతోఁ గూడి • యపుడు దేశ, కాలముల నుచ్చరించి సం • కల్పమొంది

డొ. రాముని పాదపద్మములు • రమ్యసువర్ణపుపాత్ర నుంచి యే

నీమముతోడ నాత్మసతి • నీరము వోయ విధిప్రకారతం

దా గుఱ మందుచుం గడగి • తత్పదతోయముఁ దాను భార్యయుం

ప్రేమ శిరంబుపైఁ గొనిరి • విష్ణుపడిజలమందు భక్తితోన్.

74

వ. పంచ వర్ణ్యచతురమధుసర్గవస్తాభరణగంధమాల్యయజ్ఞోపవీతంబు లిచ్చి విధ్యుక్త
క్రమమున బూజించి మఱియును. 75

వ. ముద్రాగ్రేసరు లాజ్ఞజేసి శ్రుతులం • బూర్ణంబుగాఁ బల్క రా
జన్యాధీశ్వరుడౌ విదేహుఁడు మహా • త్సహంబునం “ భూమిజా
నన్యోత్తీప్రది దామిరామ ” యనుచుం • గన్యాకరం పత్తుచుం
గన్యదానము చేసరామునకు రా • కాచంద్రవక్త్ర స్సృతన్. 76

వ. మఱి యుం దక్కిన లక్ష్మణభగతశతుస్సులకుఁ గ్రమంబుగానూర్చి శామాండపీఠు
తక్కిర్తులను యథోచితంబుగదానంబులుజేసి జనకుం డవ్వారలం జూచి యిట్లనియె. 77

క. రామ! లక్ష్మణ! భగతా! సోమద్రామీర లింక • సతులకరంబుల్
సేమ గ్రహించి యుండి, శ్రీహానిని నేలుచున్న • శ్రీహరివోలెన్. 78

తే. మీరు ధర్మార్థము • ల్లాగుచును, పీఠమాశ్రమ నెప్పుడు • మీగకుండున
మీరమం చట్టమి రాని • మాయ లుచ్చ, తగముగా బల్క రాసభి • స్తారు లలర.

వ. అంత జనకుండు భూసురుల కనేకదానంబులుజేసి తదాశీర్వచనంబులం జెంది తాను
ను సభికుడై యుండె. 80

స్తీ. అంత వసిష్ఠులకు • నాదంపతుల మధ్య, గమనీయమా దిగ • సక్-రణి నుంచి
సుముహూర్త కాలంబుఁ • జూచి గాఢానుభ్యాసములఁగావత్తిగొందు • ముదముగదర
మంగళనూక్తము • ల్మంజుర్వనులఁ బల్క, సగుడచీరకము లా • జంపతులకు
నొసఁగి యన్యోన్యంబు • నుత్తమాంగములపై, ధరయింపఁగా జేయు • తరిని నూను.

తే. లక్షణలు బల్లి మీకు“దీ • గ్నామనస్కులుం నీవించి రట్టిజా • యాపతులకు
గునుఁడు బిచ్చుక • నాఁ గరస్క-రణి దీసి, పలికె దీవన లాత్మలోఁ • బ్రమద మంది.

ఉ. అంతట రామం బుట్టి ముగి • మంగి మహూర్తపు ముగ్ధు ముగ్ధి
యంతిలలాటము ప్పొందు • నీమణి నేనుండఁ జేసఁగాని నా
కింతిమొగంబు నామలము • నింతిమొగతియు నొక్క బలుగి
నెంతయు సంతసం బొందు • చేయని రామం డెవని దలంపఁ గావ.

ఉ. అంతట నీమొగ డాదళగ • భాగ్యునిగాని గని రామ భూమిజా
నాఁగి నెగరింబు జూడమని • బిచ్చు దుచ్చు నీవనివాడె నా

మంత్రము నుచ్చరించగ న • మందముదంబునఁ జూచిచూచి య

త్యంతవిలాసముం గలి భు • శాయని రాముఁడు మెచ్చె వాఙ్మనోన్. 83

వ. ఇట్లు సీతారాము లన్యోన్యముఖావలోకనంబు జెందినను పునర్నగ్నకుతూహలమానసు
లై యుండునెడ గురుండు ముక్తాఘమిళితంబులైన తలఁబ్రాలు వసూవరులదోసిటల
బోసి తత్తన్మృతంబు లుచ్చరించుచుఁ బరస్పరోత్తమాంగంబుల ముమ్మా రారోపణం
బులు జేయించి సిదప యథేచ్ఛగా నన్యోన్యమస్తంకంబుల నిడుకొన ననుజ్ఞనీయ రా
మచంద్రుండు భళిరే యాయుక్షతారోపణం బతిసంతోష ప్రదం బింతిని బహువారం
బులఁ గననయ్యె నని తదీక్షాకుతూహలుండై యనేకవారంబుల కుండునటుల నక్షతలు
దోసిట వల్పంబుగాఁ గొనుచుఁ దదారోపణమిషచే సీతావిలాసంబు జూచుచు ముదం
బు జెందియుండె నంత.

84

చ. గురుఁ డుచువీతి • హోత్రవిధి • కోవిదుండై రఘురాములొడ స

త్వరముగ హోమతంత్రము య • ధావిధి జేసి తదర్హమంత్రమున్

పరిమముదంబునం బలుకఁ • బార్థివనూనుఁడు నన్ని నాహుతు

ల్వరున నొసంగుచుండె గురు • వద్యునియానతి దేవత్యస్తిగాన్.

85

వ. ఇట్లు రామచంద్రుం డన్ని నాహుతు లిడుచు నొకమా రాహుతినిడి వెండియు నా
హుతి నిడుటకు గురుండు మంత్రంబు నుడువుతరి సీతం గనుట కిదితరియని తదీక్షాకు
తూహలియె హోమధూమవ్యాప్తికై తవంబునఁదనమోము వామభాగంబునకేత్రిష్వచు
సఫలీకృతాత్మాభిలాషుండై యుండ భూభాతయు సమానానురాగయగుటఁ దానును
దత్తైతవంబునఁ దనమోము దక్షిణంబునకుఁ దిరిప్పి రామునిం జూచుచుండు నిట్లీరు
వురు నానందచితులై యుండ గురుండు హోమవిధిం బరిసమాప్తినొందించి య
గ్నికి వధూవరులచేఁ బ్రవక్షిణనమస్కారంబులుజేయించి వివాహవిధిం బూర్ణంబు
గావించి దీక్షాదివసంబులుగడుప రామానులు సగురుజంధుజనులతో జనకునిగృహం
బున రసవదన్నంబు లనుభవించి సదారలై యయోధ్యాపురీజిగమిషులై సీతాదికాం
తలకరంబులు పట్టికొని యుపకార్యలజ్జేరి యారేయిఁ గడపిరంతి మరునాడు. 86

తే. కుశికనూనుఁడు దశరథ • ట్కోణిభర్త, గాంచి దీవించి యిట్లనె • నంచితోక్తి

రామునాకీయవెఱచితి • రాజచంద్ర, యిదిగొనీపుత్రులకులొప • మేమి యయ్యె.

చ. రవీకులసార్వభౌమ రఘు • రామకటాక్షముచేత నాతపం

బవిరళసిద్ధిఁ జెందె నిక • నాత్మజయుక్తముగా సుఖింపు మే

నివముగల్గి నుబ్బలికి • నేగదనందు విదేహభూపరా

భూవులయనుజ్ఞ జెంది చనె • గౌరకుఁ డత్తరి మోద మొందుచున్.

88

తే. అజి యంతట జనకుని • యాజ్ఞఁ జెంది, యాత్మపురమునకేగఁబ్ర • యాగముగని
రథగజాశ్వాదిసహితుడై • రథనగతిని, సకలపరివారములతోడ • సాగుతరిని.

89

వ. జనకుఁడు సుతలకును జామాతలకును మణిభూషణములు జిత్రచేలంబులు రథగజా
శ్వాదులు దాసదాసీజనంబు లసంఖ్యగా నగణం బొసంగి జామాతలం గని యుట్టినయె

అ. వె. సుగుణులార నాదు • సుతలు ముగ్ధులుసుండి, పనులయెడల లోటు • వడసియున్న
గరుణఁజూచి వీరిఁ • గావంగవలెజూడీ, యంచు సుతల వారి • కప్పగించె.

91

వ. అంత నీతాదికాంతలు జననీజనకులకు గమస్కరించిన దీవించి గంత జనకభార్య తక్కి
నసుతలు వినుచుండ నీతతో నిట్లనియె.

92

క. అమ్మా; ధవుని నిగంజిగ మమ్మాధవుఁ డంచుఁ దలఁచి • యర్చింపవలె
జామ్మ కొమ్మల నీధువి, నిమ్మిట్టిఁ జరింప నొప్పు • మీ యగుఁజామ్మ.

93

చ. పతి నియమించు కార్యములు • భావమునం దతిభక్తితోడ సం
గతములు జేయుచుం బతికిఁ • గౌతుక మేర్పడ సస్మితాస్యయై
యతివినయంపుపాక్యముల • నాడుచొకప్పు డతండు నల్లినం
బతిపయిఁ గోస మొందక త్న • మం గొన నింతికి మేలు జూనకీ.

94

తే. పతికి నొకవేళఁ బలువురు • పడఁతు లున్న, వారిఁ జెల్లెళ్ళగాఁ జూడ • వలెనుగాని
వారిఁగని కోపమొంది నె • వతితనంపు, మాటలాడుట తగదునూ • మానవలికి.

95

మ. ధవుకన్న న్మును దా బసాపకుట సం • భ్యావేళ నిద్రించుటలో
ధవుకన్న న్మును రేయి నిద్రలుటయుం • దా ముందు మేల్కొంచకుం
ట విభుం డేపురికైన నేగుతరి నం • దంబంచు భూషించుకొం
ట వరస్త్రీలకుఁ బాపహేతువులు నిం • దాదాయకంబుల్లు మా.

96

తే. అత్తమామల కెప్పుడు • బత్తితోడ, నేవ నేయంగవలెఁ జామ్మ • భావ మలర
దానధర్మంబులను జేయు • తరిని ధవుని, యనుమతినిఁజేయుఁగా నొప్పు • సతివలకును.

క, యాత్మనాందలఁ జూచినఁ, బ్రీతిగొని వారితోడఁ • బ్రియ మాడుటయే
నీతి యగుఁగాని కూడని, మాతలతో డైగ మొందఁ • గూడదు సతికిన్,

98

- సీ. పరపూరుషులతోడఁ ♦ బలుగఁ లాడఁగరాదు, పరగోపామృతేగఁ బాడిగాను
పతికడ నవ్వంగ ♦ వలసియున్నను బిన్న, నవ్వుగా కెక్కుడు ♦ నవ్వు తగదు
చెడిసికోమలులతోఁ ♦ జెల్మి నేముగరాదు, బావలచెంత ని ♦ ల్పంగఁ దగదు
ప్రియున కన్నము దానె ♦ పెట్టంగవలెఁగాని, దాసిచేఁ బెట్టింపఁ ♦ దగదు పెద్ద.
- తే. లేగుదెంచిన శయ్యపై ♦ కెక్కురాదు, సిరులు గలిగిన గర్వంబుఁ ♦ జెందరాదు
అంగహీనులఁ జూచి న ♦ వ్వంగరాదు, దీనులను గాంచి యెప్పుడుఁ ♦ దిట్టరాదు. 99
- తే. ఇట్టి సుగుణంబులే యుండు ♦ నట్టి సతికి, నై హికాముష్మికఫలంబు ♦ లబ్బు సాధ్య
యని యశంబునుఁ గాంచును ♦ జనకకులము, బతికులం బుద్ధరించు నా ♦ పడఁతిమిన్న.
- వ. కావున యుక్తప్రవారంబున సంచరింపు డని చెప్పి దీవించి వారలనంపి న జనకుండు
గొంతదవ్వు సాగనంప దశరథుండు గొడుకులతోఁ గోడండ్రితో బయలు వెడలి పో
వుతరి మధ్యమార్గంబున.

101

- చ. ఊడుపథ మోవరించుచు మ ♦ హోగ్రుతంబుల తోడఁ బైపయిం
గనుభయదప్రకారమునఁ ♦ గౌళికముఖ్యవిహంగసంఘములో
సుడివడిపాటుతోఁ దిరుగఁ ♦ జొచ్చె మృగాలియు మాత్ర మత్తరి
న్నడచేఁ బ్రవక్షేణ్యాతి న ♦ నంతము దావహనూచకంబులై.

102

- ఉ. అంతట నాజి భీతిగొని ♦ యాత్మపురోహితుఁ జూచి యిట్లనెన్
శాంత యిదేమి దుష్టశకు ♦ నంబు గనంబడె నేమిసేతు నా
స్వాంత మనంతసాధ్వసని ♦ శాంతతఁ జెందెను దీనసేమి దు
ర్దాంతదురంతదుఃఖ మిటు ♦ రానయి యున్నదొ నాకు నక్కటా?.

103

- వ. అనిన గురుండు శకునకుతమృగగతులఁ గాంచి తదనాగతిఫలంబు లూహించి యిట్లు
మ దశరథా! శకునంబులు ఘోరధ్వనులు సేయుచున్నవి గాన మనకేక్కడ నల్పంబు
గా భయంబొకటి గల్గుగాని మృగంబులు బ్రవక్షేణంబుగాఁ జనుచున్నవిగానఁ బద
ప సుఖంబె చేకూరు విచారింపక ధీమండవై యుండుమని తాను దుశ్శకునదోషపరిహా
రనూక్తంబు లుచ్చరించుచుండె నంత నయ్యెడ.

104

- సీ. పెనుగాలితోడనే ♦ బెందూలి చెలఁతేగి, కడల నాకసమును ♦ గప్పుచుండె
దిశలఁ గావిరి గప్పె ♦ దినకరరుచి మాసె, నుపగణంబులు భూమి ♦ నుట్టిపడియె
గుంకటివేళ్లతోఁ ♦ గుజములు భువిఁ గూలె, జీకాకుఁ జెందెను ♦ లోక మెల్లఁ
బ్రశయ మోచునిజనున్ ♦ భ్రాంతిఁ జెందఁగనయ్యె, నిలయెల్లఁ జలియించెఁ జలధికలగె

సీ. పాపముల మానసంబంతఁ • దల్లడిల్లె, సైనికుల కల్ల ధేర్యంబు • సన్న మయ్యె
నానా వారణసంఘంబు • వసుధ మొగ్గె, వీరులే యత్తరినిఁ జాల • భీరులైరి. 105

వ. ఇట్లుత్పాతంబులు బొడమినసిదపఁ దత్తురోభాగంబున. 106

సీ. పరిశ్రయాభ్రావృతీతిఁ • బహురోషమూర్ఛియై, కోపాశుజాననా • తులు జెలంగ
గరిమండి కరిఁగాంచి • పర తెంచు హరిమాడ్కి, సగభసగమనంబు • బరిధవిల్ల
మిగిలె హరిచాస • మలయదుండఁగను చా, పలకల గఁడ్రగొ • డ్డలి చెలంగ
హమ్మటంచును బెద్ద • హుంకారములతోడఁ, బండ్లు గీటుచు ఘోర • భంగి దనర
భూసురామలవంశసం • భూసుండైన, నధికతామసగుణయుక్తుఁ • డౌట నఖిల
భూమిపాధమగోశ్రీసు • త్రాముండైన, రాముఁ డత్తిరిఁ దోచె శ్రీ • రాముఁగనఁగ

వ. ఇట్లుగెదంచినపాశురామునిగని యుండిను భీతులై చిత్త్రంబులట్లఁ గొంతదడవ్పండి
పిదపఁ దమయొడ్లట్లు గడగడవడలక నాతనిం జూడ నెఱచి నిమిలితి నేనుగ్నియై యుం
డి గంతఁ బట్టిరగుండఁ బునుభునులతో వేవేగ నర్థవంద్యులు దండిని భటులతో
ననిడి చేతులు మునులించి జామదగ్నియై బ్రహ్మభవంబున నమసుగరించి రామా?
పాద్యాదికంబు గ్రహించి సపుత్రకుండైనన న్ననుగ్రహింపుమని వేడుకొనుచు దో
సిలిబట్టి పార్శ్వంబున నుండెనంతి. 108

తే. భూతలేఖుఁ డొసంగిన • పూజఁ గొనక, యాతనిం గాంచకే తాను • నతిరయమున
గరినిఁగని వేగఁ బోవు సిం • గంబుకరణి, రామచంద్రుని దెసకేగ • రాముఁడపుడు

మ. అటు లేతెంచిన జామదగ్నియఁ గని సీ • తాధీశ్వరుం డత్తరి
న్నిటలన్యస్తకరాంబుజాంజలియునై • నేరాముఁడ న్మోక్తికైదం
బహురోషాగ వినిర్దితాఖిలమదో • నృత్యవనీనాయకా
నిటలాక్షిపమసార భూమిసుర మా • నీందోత్తమా భార్గవా. 110

వ. అని నమసుగరించిన రామచంద్రునిఁ జూచి దీవింపక తనసర్వస్వంబు మోరక యప
హరించినవానింగని కోపించురీతిఁ గోపించి కాళిక దుర్గాను నీతిగిరి వేష్యలే యనం
దగి హుంకరించుచు నాసాపుటోష్ఠంబు లదర భుజగమభూతాది గు బట్టనుచ్చాసం
బు గదురఁ గన్గవచు రోషాస్ఫులింగంబులు రాల్పుచుం దిలపఁ గెడుచు నిట్లనియె

కా. డౌరా? క్షత్రియుడింభకా మనమునో • నన్నద్రుమిండ్లైన యా
గౌరీనాయకుచాప మేలవిలుఁగం • గాఁ జేసివచ్చితివో

స్సారాధ్యుండ నటంచు నీకు మదిలో • జన్మించెనే గర్భము
శూరాగ్రణ్యుడు జామనగ్నియగలడం • చున్నీవు నాలింపవో?.

112

ఉ. భీమకుతారసాధనుడు • విష్ణుననుర్ధరుఁ డీశశిష్యుడు
న్యూమిధవావళీవనద • పుండు భృగుత్తమవంశజాతుఁడౌ
రాముఁ డొకండు భూమిపేయిఁ • బ్రాణముతోఁ దిరుగాఁడుచుండ నే
రాముఁడ నందనంగ భళి • రా మది నీకు భయంబు లేదొకో.

తే. శివునిచాపంబు విఱచిన • శివుని శిష్యుఁ డైన భార్గవుచే నేమి • యార్తి యగునొ
యని భయం బిందుకైన లోఁ • గొనక భళిర, యెంతసాహసి వైరివి • నృపతిడింభ.

తే. పిను మునుభూవరాళి ము • య్యేనుమార్లు, నెమకిబొలియించివారి శో • ణితముచేత
నేనుమనువులు జేసిన • యితిహా నీవు, వినఁగలేదాయెఁ గాబోలు • వింతదోప. 115

ళా. భూనాధార్భక చాపభంగమున సం • పూర్ణాభిమానంబు నీ
లోనం గల్గెనటంచుఁ జూచి యిటు నా • లోకాతిదోశ్శక్తి నీ
మానంబున్ హరియింప వచ్చితిఁ జుమా • డ్మౌపాల నీసారముం
గానంగావలె మున్ను బిమ్ముట నినుం • గాఱించి చెండాఁడెదన్.

116

తే. చివికిపోయిన యామహా • శివుని విల్లు, విఱచుటది గొప్పయే యెక్కు • వెట్టనైన.
నబ్బరంబేమి యధాన • నుబ్బఁ దగునె.యకార కానిమ్ము నీయుబ్బు • నడఁతునిపుడు.

వ. ఇదిగో నాచేతిది హరిచాపం బిదియు నదియు మున్ను హరిహరబలజిహ్వాసులైన సురల
చేఁ జేయింపఁబడిన వదిజనకకులంబుఁ జేరి తదుద్ధరణశక్తులు లేమింజేసి చివికియుం
డెనుగాని యీచాపం బస్మవ్వంశంబుఁజేరి నాచేభరింపఁబడి నాటనుండియుఁ బహురా
జరణంబులఁ జేవలుదీరియుండె దీని నెక్కిడిన బలశాలివని నీతో దురం బపుడు చేతు
నని కయ్యంబునకుఁ గాలుద్రువుచున్నంత దశరథుండు గడగడవడంకుచు జామద
గ్ని కెఱఁగి దీనుండై యిట్లనియె.

118

క. రామా భృగుకులనీరధి, సోమా మారాముఁ గరుణఁ • జూడుము నేడే
భూమిజగొని పురి కేగెను, కోమలదేహుండుఁ బెండ్లి • కొమరుడు సుమ్మా. 119

ఉ. శాంతగుణప్రధానమగు • సత్కులమందు జనించినాడు డ్మౌ
కాంతులఁజంప రోషమునుఁ • గైకొని తన్విథిఁదీర్చియు న్మహా

కేగుచు మునివని నీకు జోతలిడ నాభావంబెన్నక దీనింపక పురాతనమదమత్త రా
జన్యగాధల నేల శ్రవ్య దిపుడైన నాకుదీవన లిచ్చి యాజ్ఞాపక్యమునుంగాక. 129

ఉ. పాటులనిందచే నహుష • పార్థివుఁ డాపదఁ జెందె నాయు మా

భూరమణోపమానమద • భూపులఁజిట్టగ వచ్చుగా కిలం

బాటులయందు భక్తిగల • వారలు మాత్రము లేరె పార్థివుల్

వారలు వీరలంచొక వి • భాగము నేయక తిట్టవచ్చునే

130

తే. నీకు ధర్మంబు దెలిసిన • నేలవేల్పు, హేహయులుమాత్రమే నీకు • ద్రోహులైన

వారిఁ జెండాడవలెఁ గాక • వసుధ నెల్ల, రాజులను జంపనేమిధ • ర్మంబొ చెపుము.

ఉ. వింటిని నీప్రతాప మతి • వీరుడ నైతిపిగాని నాడు నా

వంటి నృపాలుఁ డొక్కరుఁడు • బాల్పడకుండుటఁ జేసి యెల్లరం

గెంటి వధించినా వికఁను • గేశవచాపము దెమ్ము దీన నా

బంతుతనంబుఁ జూపెదను • బాడబవంశపయోధి వంద్రమా.

132

త. అని తచ్చరాసంబుగొని దానితోఁగూడఁ దద్భృగురామనిష్ఠులైన క్షేష్ణవతేజంబుఁ

గూడ నాకర్షించి తనితో నుంచుకొనినారిసారించి యొకకోల గీలించి యాకర్షాంతం

బుగా నాకర్షించి భాగ్యవనిగఁ రామచంద్రుం డిట్లనియె

133

తే. ఇదిగో నీకాన్ముకంబు నే • నెక్కు పెట్టి, బాణమొక్కటి సుంధించి • పట్టియుంటి

దీన నీగర్వ మంతయుఁ • దీర్తు నిపుడు, నిలుకడనుఁజెంది యుండుమా • నేలవేల్పు.

త. కడచనఁ జేయఁగాఁ దగును • గాని నిను నృదిఁ గొంతపైచిలిం

బుడమిని వేల్పువొటను న • మోఘశరం బిదిగాన దీన నీ

యడుగులు ద్రుంచి కోలకు మ • హాబలి యిచ్చెదఁ జూడుమంచు రా

ముఁడు వలుకం భయంబుగొని • భూసురుఁడో భృగురాముఁ డత్తరిన్.

135

త. విష్ణు తేజోహరణంబునఁ గేవలసాత్వికుండై శేషమద్యోగముద్రవపహరించిన పిదపనం

తకుమున్ను రాజసతామసంబుల నెంతవారి నైన లెక్కఁగొనకయుండి క్రిందుమీదుం

గానని కన్నులకుఁబూర్వస్థితిగూర్చి మిన్నదిమన్నిని యనుతెల్పిగలిగి శాంతుండై వెం

డియు రాజానుగ్రహంబుఁ గోరుకొనుచున్న యుద్యోగిచందంబునఁ బరశురాముఁడు

శ్రీరామునిఁ బరంధామునిఁగాఁ దెలిసికొని మార్తాండుకేరణముల మించు విఠియుమా

డిగ్గఁ గోపంబేగిన భక్తియుక్తుండైన మనంబుతో సవినయంబుగాఁ గేలుజోడించి

రామదేవునకు నమస్కరించి యిట్లనియె.

136

సీసము—మ త్తేభకందగర్భితము.

ఓ • సుతిపాత్రా రఘు • వీర రాక్షసజనా • నూనాటవీపావ • కా • నరేంద్ర
వి. గతదోషా నత • వృద్ధిదామక శుభా • కారా జగన్నాయ • కా • శుభాంగ
చ • నతసన్మానస • రాజదంబుజదివా • నాధా సుచంద్రాన • నా • మహాత్మ
వి. జితమాయాగుణ • విశ్వరూపక వేదీ • శ్రీమానినీవల్ల • భా • ముకుంద
తే. నతవరద జానకీశ్వర • వితతవరిత, మానివినుత, విశ్వజనక • మాపతిపద
జితసరసిజనం, గతగుణ • శ్రితసురకుజ, వరఖరకరకులజ రామ • భవ్యనామ 137

మ. అకటా; మోసముఁజెంది నిన్ను మదిలో • నబ్జాక్షుఁడంచెంచకే
వికలజ్ఞానుఁడ నౌటఁ దామసమున • న్వీరాభిమానంబుచే
బ్రకటకోధముఁ జెంది రాజనుచు ని • న్నావిందితి న్ముందు నీ
వకలంకుండ వటంచుఁ దోచె నికరా • మా; భక్తచింతామణి 138

మ. హరివేగాక నరుండవైన వనిలో • నాతాటకం జంపఁగాఁ
దరమా? యేనరులైన జంపిరె భలీ • తత్సూమలం జంపిరె
హరిహృదన్ శిలయైన గౌతమిని నీ • యంఘ్రిస్థమా ధూళిచే
మరలం గాంతను జేసితీవహహ రా • మా; భక్తచింతామణి 139

మ. నిను నిందించిన లెప్పు సైపు మదిలో • నీరేజప త్రీక్షణ
నిను నీమాయ జయించి కాంచుట కహి • నీరేజభూముఖ్యులౌ
ఘనులే శక్తులు గారటన్న నిక ని • న్నానంగ నాశక్యమే
మనుజాకాగరమాసరీశ రఘురా • మా; భక్తచింతామణి 140

శా. భూతాశీకృతకర్తృసూత్రితతులం • బొందొప్పఁ గైకొంచు మా
యాతీతస్థితిఁ జెంది మాయయసు వ • ప్రస్తాంతన్ని గూఢుండునై
భూతాళి న్భువి సూత్రధారునిబలెం • బొల్పార నాఁడించు వి
ఖ్యాతిం జెందిన బ్రహ్మ మీవెకద రా • మా; భక్తచింతామణి 141

ఉ. తంతువుచేతఁ జేలమువి • ధంబున మృత్తికచే ఘటాదికం
బంతటిమాడ్కి మాధవుఁడ • వై చెలువొందెడు నీకతంబునే
యంతఃగర్భు బుట్టి మరి • యంతముఁ జెందును నీవుమాత్రమే
యంతములేక యుండువు న • రాధిపరూప రమేశ రాఘవా 142

ఉ. అంబుజనేత్రవిశ్వము త్వ ♦ దాకృతిదర్పణమందు నీగతిం

బింబితమైన దందు రిటు ♦ బింబితవిశ్వమునందు నీవు గా

నంబడుచుంటుంటాడగ మ ♦ నంబున విస్తయ హనుగాదె య

ద్దంబునఁ దోచువస్తువుల ♦ దర్పణ ముందునె జానకీపతీ.

143

సీ. కాలమేఘచ్ఛాయ ♦ గలుగుదేహములోకవ్య డంబైనవీరాస ♦ నంబుతోడఁ

జపలాకృతినమాన ♦ జానకీసతితోడ, జానకిఁ గను కటా ♦ తుములతోడ

జానువిన్యస్తహా ♦ స్త సరోరుహముతోడ, జ్ఞానముద్రాసమా ♦ కలనతోడ

భక్తపాలనకళా ♦ పటుమానసముతోడ, దరహాసలపనప ♦ దృంబుతోడ

తే నలరు నీవెట్లు నాకుఁ బ్ర ♦ త్యక్ష మగుచు, వరదుడవు గమ్ము నీకిదే ♦ వందనమ్మా

నూరినుతనామ రణరంగ ♦ వైరిభీమ, రమ్యగుణసాంద్ర శ్రీరఘు ♦ రామచంద్ర.

చ. అని నుతియించి భార్గవుఁడు ♦ నాజిసుతుంగని రామచంద్ర నీ

ఘనశర మట్లమోఘ మనఁ ♦ గాఁ దగుఁగాని మదంఘ్రియుగ్మముం

గనికర ముంచి తుగ్రింపకుము ♦ కారణ మొక్కటి గల్గియుండె దా

నిని వచియించెద నివసుము ♦ నీరజబాంధవతేజరాఘవా.

145

తే. అఖిలనృపులను హింసింప ♦ వైనయఘము, బాసిసో నొకజన్మంబుఁ ♦ జేసి యపుడు

యజ్ఞదక్షిణకొఱకుఁ గ ♦ శ్యపున కెల్ల, భూమి దానంబుఁ జేసితి ♦ న్భాపతీంద్ర.

వ. అంతఁ గశ్యపుఁడు నాభూమి నుండవలదన వల్లెయని తదనుమతినిఁ బవలుమాత్రము.

భూసంచరణాధికారంబు వరంబుగాఁగొని రాత్రికిఁ బ్రత్యహంబును మహేంద్రద్రాది

కేగుచుందుఁ గావున నాపాదంబుల హరించిన నే నెట్లెగెదుఁ గాన నాపుణ్యసోపాన

చయం బీయమోఘాంబకంబుచేఁ గొట్టి నన్ననుగ్రహింపుమని వేడుచుండె నంత.

తే. అడుగులను బట్టి నేవింప ♦ నర్హుడైన, రామచంద్రునిఁగని భృగు ♦ రాముడతని

శక్తి నరయక తిట్టిత ♦ త్సారమెఱిగి, తుదకుదీనతఁబ్రతిమాల ♦ గొడఁగెమఱియు.

చ. మొదటను రామదేవు గని ♦ భూసురుడౌ భృగురాముఁ డత్తరి

న్మదినిఁ బరంగితజ్ఞతను ♦ మాని వివేచనలేక కోపియై

మదమునఁ దిట్ట నేల బ్రతి ♦ మాలఁగనేల యనంతరం బహా

ప్రభమదురంతకోపులును ♦ బల్చిమబుద్ధులుగారె బ్రాహ్మణుల్.

149

వ. ఇటుల వేడిన రామచంద్రుఁ డాయంబకంబుచే నాతనిపుణ్యపక్షి నడఁచియున్నతరి

రామునకు నమస్కరించి పరశురాముఁడు మహేంద్రాద్రి కరిగె నంత.

150

శ. రాముఁ డేగిన దశరథ • రాజు మదినిఁ గౌతుకంబుండి గండంబు • గడచె నా రి
రామిపిమ్మగైన రాముఁడు • రాము విడచి, పోవుటిది నాదుపూర్వపు • పుణ్యఫలమె
చ. అనినదిదప. 152

మ. జాతీపోయిన కైదువుల్లాని నైనెనికు ల్భయయుక్తులై
యొరఘాత్తమ రండు పోదము • యోధ్యకుం జన సేమ మీ
దారివింకను జాగునేసిన • ధారుణ్యరతుఁడొ
పాణుఁ డింకను దారికడ్డము • వచ్చునేమొ నృపాలకా. 152

వ. అనిన దశరథుండును సపరివారుండై పోవుచు మున్నొకపరిచారకునిఁ దమయాగతిం
దెలుపఁ బోలికంపిన విని పౌరులు పట్టణంబు సింగారించి సీతారామచంద్రుల
నాభిలాషులై యెదురు జూచుచున్నవరి. 153

తే. పురము చెంతినుఁ జేరి యా • నరవగుండు, మంగళారావములతో న • మందగతినిఁ
బుత్తులనుగూడి ముదమున • బుగముఁ జేరి, వీధి నడచుచునుండ న • వీటివారు.

వ. ఫలప్రస్తుతీంజనములు గొని కవాటంబుల చెంత నిలిచియున్నవరి రామాదివరులు
సీతాదికాంతలతో నేనుంగుల్పవుండె యూత్తుగుచున్నంత. 155

ఉ. ఆరతు లిచ్చువారు గును • మావళిఁ జల్లెడువారుఁ గానుకల్
గోరిక నిచ్చువారు జయ • ఘోషముఁ జేసెడువారు బాపురే
మాగములేసమానయగు • మానినిఁ బండిలిగూడి వచ్చె నో
హో రఘురాముఁ డంతసుగు • హోత్తురుఁ డంచనువాగున్ పురికి. 156

వ. సంతసించుచుండ సానందులై రాజగృహంబులలో వసిష్ఠోదీరితశుభముహూర్తంబునఁ
బ్రహ్మోత్సవంబుఁజెంది కౌసల్యాదిమాతల కభిషందనంబులు జేసినఁ దజ్జనను ల్లానం
దబాష్పంబుల నానందనులదేహంబులు దడుపుచు వారలం దీవించి కౌగలించి కో
డండ్ర నాదరించి యంతిపురంబునకుఁ దోడ్కొనిచచ్చి సుఖంబుగానున్నవరి రామ
చంద్రునింగని కౌసల్య యానందంబున నిట్లనియె. 157

స్త్రీ. కాశికయజ్ఞంబుఁ • గావంగఁ జని నీవు, వైదేహిఁ జెండ్లొడి • వచ్చినావె
పాపాణమును నిజ • పాదరేణువుచేతఁ, గాంతఁగాఁ జేసితే • కన్నతండ్రి
యెత్త శక్యముగాని • యీశుని చాపంబు, విటచితే జనగుండు • వింతఁ జెందఁ
బురశురాముం డడ్డ • పడినఁ దద్గర్వంబు, భంగంబు జేసితే • పట్టి నీవు

తే. ఎప్పు డీరీతిఁ బెండ్లాడి • యింతి తోడ, వందనం బిడ వస్తునో • మందిరమున.

కంచు వేడుకపడుచుండ • నట్టిమోద, మిప్పుడే కల్గె నాపుణ్య • మేమె తనయ.

వ. అనిపరమానందంబు జేందియుండెమఱియును.

159

ఉ. రాముఁడు రాజమాత్రుఁడె;వి • రాట్పురుషార్థుఁ యోగిపుంగవుల్

నీమముతో ఘనంబులను • నిల్పుచుఁ దారకవృత్త మెప్పుడుం

ప్రబోమఁ బఠింపుచుండుటను • పీతమహిమఁ జేంది శ్రీరఘు

స్వామిపదాబ్జభక్తిఁ గొని • సమ్మద మందుచు నుందు రెప్పుడున్.

160

తే. రాజటంచును బ్రీతిచే • రాజ్యజనులు, పుండరీకాక్షుఁ డని భక్తి • మునిగణంబు

బ్రహ్మ మంచునుయోగులు • బ్రణుతిఁ జేతు, రహహాశ్రీరాముఁడందర • వల్లె బ్రోచె

తే. రామరామ యటంచను • రాగ మొంది, యెల్ల వారలు నుడువుదు • రెల్ల యెడల

నతనిచరితంబెవర్ణింతు • రహహ దాన, నవనియెల్లను రామమ • యంబె యయ్యె.

ఉ. ఇప్పటివారు రాము నెద • నెంచిన రామచరిత్ర భక్తితోఁ

జెప్పిన వారికొ ముదమె • చెప్పఁ గలే మదియింత యంచహా

యప్పుడు రాముఁ గాంచుచునె • యాతనిమంత్రము నుచ్చరించుచో

నప్పటివారి కట్లు ముద • మయ్యని గుంతయొ చెప్ప శక్యమే.?

161

వ. అట్లు నందరికి నయనానందుండై కువలయానందుండై; సీతానందకందలితహృదయా

రవిందేందిందిరుండై కాసల్యానందనుండు సర్వలోకశరణ్యుండై భక్తకల్పారణ్యుండై

నిత్యనిరతిశయవైభవంబు లనుభవించుచు సుఖంబుగానుండె ననిచెప్పఁబడిన యీశ్రీరా

మచంద్రవిలాసంబను మహాప్రబంధంబు.

162

మ. ఘనమై కీర్తిదమై సమస్తజనతా • ఘర్వాంతరవ్యాభమై

వినువాని నివసుపింపుమన్ననరుని • నివ్వింపువానిం గృతా

ర్థునిఁగాఁ జేయుచు విష్ణుపాదకమలా • దూభితాపగారీతి నా

వనరుద్బాంధవచంద్రితారకమునై • వర్ధిల్లుఁగా కీభువిన్.

163

చ. మితమతి తాను రాఘవు న • మేయచరిత్ర రసాన్వితంబుగా

గృతి నొసరింపలేదనుచుఁ • గేళి యొసర్పక సతక-వీశ్వరుల్

కృతబహుమన్నమస్కృతుల • నెల్ల గ్రహించి గుణజ్ఞతామతిన్

హితమిది రామగాధ యని • యేనియు దీనిఁ బఠింతుఁగావుతన్.

164

మూలిని.

భవభయతతిభంగా • భక్తచిత్తాబ్జభంగా
నివిషదమంగంగా • దీప్యమానోత్తమాంగా
ధవళవృషతుంగా • దగ్ధమీనధ్వజంగా
శివకలధనిషంగా • శ్రీభగవాన్మహింగా.

165

ಪ್ರಗೃಹಿ.

నాగ సమస్థానా • నాక భూపోవణా
భోగ భాగ్యపదా • ముక్తి సంపత్పదా
పాగ పీడన్యతా • స్వప్న రాడర్చితా
శ్రీ గణా శంకరా • శ్రీ భవానీశ్వరా.

166

భూమిని పూరించుట.

విరాటాస్థితీశ్వరాలా ♦ విరాటాలాక్షమాలా
 గణేశ" గంగాశ" ♦ గణేశస్థితీశ్వరాలా
 భారతభారతము ♦ స్త్రీమోరక-ప్రభావా
 పర" శాంతభావా ♦ భవానీశదేవా.

167

xxs

అగ్రాధ్యాయమునందు గ్రహమునకును నక్షత్రమునకును వాస్తవము కవి తావి శేషశ్రీమద్గుండమున
 ఇందుగా వాగ్దత్తమునకును స్వామిబుధేంద్రమునును బహుమంబాగర్భశు
 క్తిముద్దుఃఖలాశ్వలాయనసూతాగ్రస్యగోతోద్భవలక్ష్మణా
 హ్వయవిరచితశ్రీరామచంద్రవిలాసమహాప్రబంధంబు .
 నందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు.

తే. శాలివాహనశక సంఖ్య • శరగుణవసు
ధరలదగబ్రమాదీచవ • త్వరపుమాఘ
మాసముననీపబంధంబు • మూన్యాలలగ
శ్రీశివార్పణముగబ్రచు • రింపబడియె.

శ్రీమదుభయభాషావిద్యతగ్ర-వీర్యశ్రీరా !

నేను కవిత్యము నేర్పినపిదప బ్రబంధరచన కిదియే మొదలగుటఁ దీనిలోఁ
బ్రహ్మదము లనేకములుగా నుండవచ్చు ననుటకు సందియంబులేదు సాధ్యమైనంతవఱకు
దిద్దితి నిదియుంగాక నచ్చటచ్చట నఱుసున్నలు శగటరేఖలు యుక్తస్థలములం దుండక
తారుమారుగా నుండియుండును వానిని దీనిరెండవకూర్పునందు సవరింపఁ గలవాఁడనై
యిప్పటికి వానిని సరిగా జదివికొనుభారము మీయందే యుంచి విరమించితి నదియుం
గాక పురాతనముహూకవిప్రబంధాధారమున నచ్చటచ్చట నఖండయతు లుంచఁబడినవి.
నేను శుద్ధపత్రికయందుఁ గనఁబఱచి దిద్దినవిగాక ఘటియు నెక్కడేనిఁ బ్రమాదంబునఁ
దప్పు లుండవచ్చును వానిని గుణాద్ధితామతులరై మీరలు నాకుం దెలిపితిరేని రెండవకూ
ర్పున సవరింపఁ గలనని మిమ్ముఁ బార్థింపుచున్నాడను.

ఇట్లు,

ఉభయభాషావిద్యతగ్ర-వివిధేయుఁడు

గుండు లక్ష్మణశాస్త్రి,

వేళంగి.

శ్రీరామచంద్రవిలాసము.

(మంత్రాంశులంకము)

(6 అంశములుగలది)

నాటక కలంకముగలది.

పాదములు ను 0-12-0.

ఉషాపరిణయము.

(నంద్యులనాటకము)

(7 అంశములుగలది)

ఇది మాతండ్రిగారగు బ్ర|| రామరాజురాజుగారిచే గా
నడిచింది. దీనిపాఠస్యము పండితులచేతను. పాదములు ను 0-12-0.

ఈగ్రంథములు పలుకువారు రాజరాజు గారిచేతను గా
నడిచింది. యీగ్రంథములు పలుకువారు రాజరాజు గారిచేతను
ను. పాదములు ను 0-12-0.

అని,

రాజరాజుగారిచేతను

నాటక కలంకము

గలది.

పాదములు

శ్రీచక్రవర్తి.

ఇది 7 అంశముల నాటకము మిక్కిలి నరసమయము గలది.

పాదములు ను 0-10-0.

గ్రంథకర్త నిర్మలకల గృహము.

రాజరాజు.

అని కావలసినవారు నరసమయము గలది.